

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Programı

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

Barış Eriçok

Doktora Tezi

Ankara, 2020

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En iyiye...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Programı

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATING THE INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN
TURKEY

Barış ERİÇOK

Doktora Tezi

Ankara, 2020

Öz

Bu çalışma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu nitel araştırmada betimsel durum çalışması modeli kullanılmıştır. Veriler doküman incelemesi ve görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışma grubu yükseköğretimde uluslararasılaşmaya yönelik politika metinlerinden, uluslararası ilişkiler ofisi yönetici ve çalışanlarından ve yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerden oluşmaktadır. Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin akademik, kültürel, politik ve ekonomik anlamlara sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması için tanınırlık ve görünürlük, hareketlilikler, uluslararası olma, stratejik planlama ve öğrenci olanakları politikalarının uygulandığı belirlenmiştir. Araştırma ile, üniversitelerin uluslararasılaşma faaliyetlerine ve hedeflerine misyon/vizyon belgelerinde ve stratejik planlarında yer verdikleri, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını iç/dış değerlendirmeye tabi tuttıkları, uluslararasılaşma çalışmalarının rektörlük tarafından sahiplenildiği ortaya çıkarılmıştır. Üniversiteler öğrencilerine zorunlu/seçmeli dersler yoluyla uluslararası eğitim programı/yabancı dil sunma konusunda kararlılırlar ancak uluslararası ilişkiler ofisi yönetici ve çalışanlarının öğretim programı ile ilgili konularda bilgi eksiklikleri bulunmaktadır. Üniversitelerin belirli sayısal ve coğrafi hedefler belirleyerek uluslararası öğrenci sayılarını arttırmayı hedeflediği, Türkiye’ye komşu ülkelerde yaşanan iç karışıklıkların Türkiye’nin uluslararası alandaki imajına zarar verdiği, üniversiteler bilinçli ve amaca dönük bir uluslararasılaşma süreci yürüttüğü ve tarihi/kültürel bağlara sahip olunan ülkeleri de uluslararasılaşma sürecine dâhil ettiği görülmüştür. Üniversiteler iş birliği ve ortaklıklar bağlamında uluslararasılaşma durumlarını sadece Avrupa Yükseköğretim Alanını değil tüm dünyayı kapsayacak şekilde genişletmektedirler. Araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önünde yönetsel, akademik ve politik engeller olduğu, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretiminin kurumsal kapasitesini evde uluslararasılaşma, bölgesel çekim merkezi olma ve kalite bağlamında genişleteceği ve uluslararasılaşma çalışmalarının Türkiye’nin dünyada daha fazla politik güç elde etmesine yardımcı olabileceği ön görülmektedir.

Anahtar sözcükler: yükseköğretim, uluslararasılaşma, yükseköğretimin uluslararasılaşması, uluslararasılaşma politikaları, yükseköğretimin yönetimi

Abstract

This study aims to evaluate the internationalization of higher education in Turkey. In this qualitative inquiry, descriptive case study method is used. The data were collected through document review and interviews. The study group consists of policy documents; international relations office executives and staff; and the people with academic studies or responsibilities on internationalization of higher education. The content analysis technique was used to analyse the data. The first research question revealed that according to policy documents, internationalization is perceived in four dimensions: academic, cultural, political, and economic. The policy documents present five dimensions (recognition and visibility, mobility, being international, strategic planning and student facilities) regarding internationalization policy actions in Turkey. The second research question helped to discover that universities declare their internationalization activities and goals in mission-vision documents or strategic plans, and universities subject their internationalization efforts to internal or external evaluation. Internationalization activities are taken into consideration and owned by senate level. The internal conflicts experienced in Turkey's neighbouring countries stand out as a factor damaging the image of Turkey. Universities carry out their internationalization activities consciously and purposefully towards the countries with historical and cultural heritage. It is concluded that the internationalization status of universities in the context of cooperation and partnerships is expanding to cover the whole world. The third research question stated factors that hinder the internationalization of higher education in Turkey, emerging as administrative, academic and political. Hence, there is no doubt that internationalization activities will increase the institutional capacity of higher education.

Keywords: higher education, internationalization, internationalization of higher education, internationalization policy, higher education management

Teşekkür

Doktora eğitimim esnasında kendilerinden ders alma şansını yakaladığım ve bu çalışmada doğrudan ya da dolaylı olarak katkısı bulunan Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nün çok değerli öğretim üyeleri Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN, Prof. Dr. Berrin BURGAZ, Prof. Dr. Şaduman KAPUSUZUOĞLU, Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR, Prof. Dr. Sait AKBAŞLI, Doç. Dr. Didem KOŞAR ve Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN'a saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez izleme komitesinde ve savunma sınavında yer alarak bana destek olan Prof. Dr. Necati CEMALOĞLU, Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR, Prof. Dr. Ali ERSOY ve Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU'na ve doktora ders döneminden şu ana kadar her aşamada bana yol ve ufuk açan danışmanın Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN'a da ayrıca teşekkür ediyorum.

Bu çalışma bir serüvenin son ürünü. Bu serüvenin başladığı yer köklerimin bulunduğu ve benim bilimle tanıştığım köyüm. Bu serüvenin en önemli aktörleri babam ve annem. Bu serüvende en fazla ihmal edilenler ise eşim Özlem, kızım Özün Beril ve oğlum Deniz!

Sevgiyle.

Barış Eriçok,

Mayıs, 2020

Nevşehir

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract	iv
Teşekkür.....	v
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi	10
Araştırma Problemi	12
Tanımlar.....	13
Bölüm 2	15
Kuramsal Çerçeve.....	15
Küreselleşme	15
Küreselleşmenin Yükseköğretim Üzerindeki Etkisi.....	20
Yükseköğretimin Uluslararasılaşması.....	27
Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Tarihi Arka Planı	27
Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Anlamı	31
Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Gerekçeleri	36
Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Stratejileri, Programları ve Politikaları ...	42
Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Yaklaşımları.....	46
Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Ölçülmesi, Değerlendirilmesi ve Uluslararasılaşma Performans Göstergeleri	49
Türkiye’de Yükseköğretimin Yapısı ve Yükseköğretimin Uluslararasılaşması	60
Türkiye’de Yükseköğretimin Genel Durumu	60
Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması	61
İlgili Araştırmalar	68
Bölüm 3 Yöntem.....	79
Araştırmanın Modeli	79

Araştırmanın Çalışma Grubu.....	81
Veri Toplama Süreci.....	92
Veri Toplama Araçları	95
Geçerlik.....	98
Güvenirlilik (Tutarlılık).....	101
Verilerin Analiz Yöntemi	101
Bölüm 4	107
Bulgular ve Tartışma	107
Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	107
.....	108
İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	136
Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	153
Bölüm 5	188
Sonuç ve Öneriler.....	188
Birinci Araştırma Sorusu İçin Sonuçlar	188
İkinci Araştırma Sorusu İçin Sonuçlar	190
Üçüncü Araştırma Sorusu İçin Sonuçlar	193
Öneriler	196
Kaynaklar	204
Ekler	222
Ek A: Doküman İncelemesi Formu	222
Ek B: Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formu.....	223
Ek C: Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Bireysel Görüşme Formu	234
Ek Ç: Türk Yükseköğretiminde Uluslararasılaşma Kapasitesinin Geliştirilmesi: Öğrenci, Akademisyen ve Yönetici Perspektifleri Çalıştayı Katılım Formu	235
Ek D: İkinci Araştırma Sorusu Bulguları	235
Ek E: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	262

Ek F: Kurumlardan Alınan İzinler.....	263
Ek G: Etik Beyanı.....	275
Ek H: Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	276
Ek I: Dissertation Originality Report	277
Ek İ: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı.....	278

Tablolar Dizini

Tablo 1	<i>Küreselleşmenin eğitim üzerindeki etkileri</i>	22
Tablo 2	<i>Küreselleşme ve uluslararasılaşmanın bazı temel değerleri</i>	24
Tablo 3	<i>Küreselleşme ile ilgili tanımlar ve yerel ve küresel güçler ile değerler arasındaki çatışma</i>	25
Tablo 4	<i>Kurumsal düzeyde program stratejileri ve kurumsal düzeyde örgütsel stratejiler</i>	44
Tablo 5	<i>Program stratejileri ve örgütsel stratejiler</i>	46
Tablo 6	<i>Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi yeterlilik düzeyleri</i>	65
Tablo 7	<i>Birinci araştırma sorusuna yanıt aramak üzere elde edilen dokümanlar</i>	83
Tablo 8	<i>Birinci araştırma sorusunun yanıtlanmasında kullanılan dokümanlar</i>	86
Tablo 9	<i>Türkiye’de en fazla uluslararası öğrenciye sahip ilk yirmi üniversite</i>	88
Tablo 10	<i>Görüşme gerçekleştirilen yönetici ve çalışanlarla ilgili bilgiler</i>	89
Tablo 11	<i>Görüşme gerçekleştirilen kişiler ile ilgili bilgiler</i>	90
Tablo 12	<i>Üniversitelerin uluslararasılaşma faaliyet ve çalışmalarını yürüten birimlerinin isimleri</i>	139

Şekiller Dizini

Şekil 1. Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi yeterlilik profilleri.....	64
Şekil 2. Yükseköğretimde yeterliliklerin belirlenmesi aşamaları.....	67
Şekil 3. Çalışma grubunun araştırma sorularına göre belirlenmesi aşamaları.....	82
Şekil 4. Veri toplama sürecinin araştırma sorularına göre aşamaları.	92
Şekil 5. Veri toplama araçlarının araştırma sorularına göre dağılımı.	95
Şekil 6. Veri analiz yönteminin araştırma sorularına göre dağılımı.	102
Şekil 7. Kapsamlı Uluslararasılaşma Modeline göre belirlenmiş tema listesi.....	105
Şekil 8. Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamına dair kodlar, alt temalar ve temalar.....	108
Şekil 9. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikaları kodlar, alt temalar ve temalar.....	122
Şekil 10. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellere dair kodlar, alt temalar ve temalar.	154
Şekil 11. Yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretimine katkılarına dair kodlar, alt temalar ve temalar.....	175

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

- ACE:** American Council on Education (Amerika Eğitim Konseyi)
- ADEK:** Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu
- AIEA:** The Association of International Education Administrators (Uluslararası Eğitim Yöneticileri Derneği)
- AKTS:** Avrupa Kredi Transfer Sistemi
- AYA:** Avrupa Yükseköğretim Alanı
- CHE:** Centre for Higer Education Development (Yükseköğretim Gelişim Merkezi)
- CIGE:** Center for Internationalization and Global Engagement (Uluslararasılaşma ve Küresel Etkileşim Merkezi)
- DAAD:** Deutscher Akademischer Austausch Dienst (Alman Akademik Değişim Servisi)
- DTÖ:** Dünya Ticaret Örgütü
- ENIC:** European Network of Information Centres (Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı)
- EQF-LLL:** European Qualifications Framework for Lifelong Learning (Avrupa Yaşam Boyu Öğrenim Yeterlilikler Çerçevesi)
- GATS:** General Agreement on Trade in Services (Hizmet Ticareti Genel Anlaşması)
- IEE:** Institute of International Education (Uluslararası Eğitim Enstitüsü)
- ILO:** International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
- IMF:** International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
- IMHE:** Institutional Management in Higher Education (Yükseköğretimde Kurumsal Yönetim)
- IQRP:** International Quality Review Process (Uluslararası Kalite İnceleme Süreci)
- ISCED:** International Standard Classification of Education (Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması)
- MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı
- NARIC:** National Academic Recognition Information Centre (Ulusal Akademik Tanıma Merkezi)
- NIAD-UE:** National Institution for Academic Degrees and University Evaluation (Japonya Ulusal Akademik Diploma Derecesi ve Üniversite Değerlendirme Kurumu)
- OECD:** Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

QF-EHEA: Qualifications Framework for European Higher Education Area (Avrupa Yükseköğretim Alanı için Yeterlilikler Çerçevesi)

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TYYÇ: Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi,

UA: Ulusal Ajans

UKİS: Uluslararası Kalite İnceleme Süreci

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

UYÇ: Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi

ÜAK: Üniversitelerarası Kurul

YÖDEK: Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

YTB: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Bölüm 1

Giriş

Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının değerlendirildiği araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın problemi, araştırmanın alt problemleri ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Yerelliğin karşısında bir kavram olarak ifade edilebilecek olan küreselleşmenin, ekonomi odaklı bir terim olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Dünyanın bir ucunda meydana gelen bir olayın ya da değişimin farklı ülkelerde yankılanması ve etkisinin hissedilmesi küreselleşmenin bir sonucu olarak görülebilir. İçerisinde bulunduğumuz çağda seyahat imkânları, üretilen bilgi, ülkeler arası etkileşim, bilgiye ulaşım hızı artmış ve teknoloji oldukça gelişmiştir. Savaşlar, çevre ve sağlık sorunları artmıştır. Buna ek olarak adı geçen kavramlar geçmiştekinden çok daha hızlı ve sürekli olarak gelişmeye ve insanları etkilemeye devam etmektedir. Bunun sonucunda ülkeler, ekonomiler, kültürler, inanışlar ve insanlar birbirine yaklaşmakta ya da uzaklaşmaktadır. Ekonomik dolaşım ve kültürel etkileşim ülkeler arasındaki bariyerleri ve sınırları kaldırmaktadır. Bugün dünyanın herhangi bir noktasında kullanılan bir tüketim malzemesinin çok farklı ülkelerde de kullanılabilirdiği görülmektedir. Dünyanın bir ucunda, Çin'in Wuhan kentinde, ortaya çıkan SARS-CoV-2 isimli virüsün neden olduğu COVID-19 isimli salgın hastalığın birkaç ay içerisinde bütün dünyaya yayıldığı, on binlerce insanı öldürdüğü, yüz binlerce insana bulaştığı ve milyonlarca insanı evlere hapsettiği ortadadır. Benzer şekilde herhangi bir Avrupa ülkesinde yükseköğrenim gören bir öğrencinin yükseköğrenimine ara vermeden bir sonraki yıl başka bir ülkede eğitim almasına olanak sağlayan programlar tüm dünyada uygulanmaktadır. Çeşitli ne olursa olsun dünyanın herhangi bir noktasında bulunan bir ürün, salgın hastalık, savaş ya da hizmet çok uzaklara ulaşarak uluslararası bir boyut kazanabilmektedir. Görüldüğü üzere küreselleşme ekonomik ağırlıklı bir kavram olarak ortaya çıkmış olsa da toplumu çok farklı bakımlardan etkileyen bir hal almıştır.

Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabalarındaki artış, gelişmiş ülkelerin ise nitelikli insan gücü ihtiyaçları yükseköğretimi daha önemli

kılmaktadır. Küreselleşmenin getirdiği seyahat kolaylığı, ülkeler arasında iş birliği ve etkileşimin artması, üretim ilişkilerinin değişmesi, nüfusun çoğalması, kişilerin kendi ülkelerinin dışındaki gelişmelerden ve bakış açılarından yararlanma isteği, rekabet odaklı yeni dünya düzeni ve daha pek çok sebep günümüzde yükseköğretimde yeni arayışları gerektiren sebepler arasında gösterilebilir. Buna ek olarak, dünya ile konuşabilen bireyler olabilmenin önem kazandığı bu çağda bireyler doğdukları yıllara ve dolayısıyla deneyimledikleri ortak olayların onlar üzerindeki etkilerine göre çeşitli kuşaklara ayrıldığı ve her bir kuşağın kendilerine has birtakım özelliklerinin olduğu görülmektedir. Mevcut kuşağın bireylerinin sahip olduğu özelliklerin daha önceki kuşaklardan oldukça farklı olduğu çok açıktır. Bu noktada, internet ile doğan, sürekli yeni teknolojik gelişmelere şahitlik eden, 21. yüzyıl becerilerini kazanmayı hedefleyen, geleneksel olmaktan çok uzak olan ve bilgisayar oyunu oynarken dahi bir ağa katılan bireylerin yükseköğretiminde de birtakım farklılıkların olması gerekmektedir. “Yükseköğretimin küreselleşme karşısında büyük çaplı bir değişim geçirdiği konusunda bir fikir birliğinin olduğu vurgulanmaktadır” (Stromquist, 2007, s. 83). Bu bağlamda geçmişten farklı olarak uluslararası ve kültürler arası bakış açılarının ve deneyimlerin yükseköğretim kademesinde işe koşulmasının gerekli olduğu görülmektedir.

Daha iyi bir yaşam arayışı insanların ve ailelerin dünya üzerinde dolaşıma sebeplerinden biri olmuştur. Giderek artan ulaşım imkânları yeni pazarların oluşmasını ve insanların başka ülkelerde yeni hayatlar kurmasını mümkün kılmıştır. Ülkelerin sahip olduğu bu çeşitlilik vatandaşlık kanunlarının da yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri de dâhil olmak üzere birçok ülke, öncekinin aksine çifte vatandaşlığa izin verir hale gelmiştir. Artan kültürel ve dilsel çeşitlilik okulların üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Okulların öğrencilerini küresel yaşama hazırlaması, çok kültürlülüğü benimsemesi ve farklı hikâyelere ve geçmişlere sahip öğrenciler için uygun kaynakları bünyesinde barındırması bir gereklilik halini almıştır (OECD, 2016). Küresel düzeydeki ekonomik ve sosyal alanlardaki gelişme ve eğilimler, eğitim sistemlerini şekillendirmektedir (Kavak, 2011). Yükseköğretime olan bakış açısının da çeşitli nedenlerle hem bireysel hem de ülkeler düzeyinde yeniden şekillendiği söylenebilir. Bu nedenlerin başında ekonomik nedenler gelmektedir. Büyükgöze & Özdemir (2016) de yükseköğretim kademesinde öğrencilere kazandırılan beceri,

tutum ve yeterliklerin öneminin sosyal ve ekonomik açıdan daha da belirgin hale geldiğini ifade etmektedir. Yükseköğretimin, gençlere iş piyasasında ve sosyal hayatta yer edinmelerine yardımcı olma gibi önemli bir rolü bulunduğunu ve özellikle son on yılda yükseköğretime yönelik toplumsal taleplerde hızlı bir yükseliş yaşandığını vurgulamaktadır. Veriler, sahip olunan yüksek eğitim düzeyinin yüksek istihdam ve yüksek gelir ile doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Yirmi beş OECD ülkesi ortalamasına göre yükseköğretim derecesine sahip bir bireyin uzun vadeli olarak sağladığı ekonomik getiri erkeklerde 175.000 ABD Doları, kadınlarda ise 110.000 ABD Dolarıdır (OECD, 2012). Bunun yanı sıra, ulusal ekonomilerin seri üretimden bilgi ekonomisine doğru yaşadığı değişim, ülkelerin bilgi ekonomisinin gerektirdiği becerileri vatandaşlarına yükseköğretim yoluyla kazandırmak istemesini beraberinde getirmektedir. Bunun sonucu olarak, OECD ve G20 ülkelerindeki eğitilmiş yükseköğretim mezunu nüfusun (25-34 yaş) son on yılda %45 artış göstermiştir ve bu artışın 2030 yılına kadar devam etmesi beklenmektedir. Bu artış küresel yetenek havuzunun da yapısının değişmesini sağlamaktadır. Çin ve Hindistan'ın G20 ülkelerinin fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında gereksinim duyduğu nitelikli iş gücünün %60'ını sağlayacağı beklenmektedir (OECD, 2015). Küresel düzeydeki değişimlerin etkisiyle yükseköğretime bakış açısı, yükseköğretim alacak olan kitlenin demografik yapısı, yükseköğretimde eğitim programı ve yükseköğretimi tamamlayarak hayata atılan kişilerin sahip olması gereken niteliklerde değişim yaşamaktadır. Konu ile ilgili olarak, Green (2005) yüksek kalitede bir yükseköğretimin, öğrencileri çok kültürlülük ve değişen ya da azalan sınırlarla karakterize bir dünyada yaşamaya ve çalışmaya hazırlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere bu çağda bireyin aldığı yükseköğretimden çok farklı ve yüksek beklentiler bulunmaktadır. Bireyin kendisini uluslararası alana taşıyacak niteliklere, etkili dil becerilerine, farklı etnik ve kültürel arka plana sahip bireylerle çeşitli ilişkiler kurabilme özelliklerine sahip olması yükseköğretiminin önemli bir çıktısı haline gelmiştir.

Yükseköğretimin küreselleşme karşısında geçirdiği değişim sonucunda yükseköğretimin bireylere kazandırması beklenen yeni nitelikler de değişmiştir. Başka ülkelerden çeşitli insanlarla bir arada yaşama ve çalışma becerilerine sahip olma, başka ülkelerde eğitim alma, araştırma yapma gibi faaliyetlerin artması

yükseköğretimin uluslararasılaşması kavramını yeniden literatürde gündeme getirmiştir. Teichler (2004) yükseköğretimin uluslararasılaşmasının Avrupa'da 1990larda önem kazandığını vurgulamış ve uluslararasılaşmanın genel olarak fiziksel hareketlilik, akademik iş birliği ve akademik bilgi aktarımı bağlamında ele alındığını ifade etmiştir. Yükseköğretimin uluslararası boyutu 21. yüzyılın ilk on yılından bu yana yoğun ilgi ve tartışma konusu haline almıştır. Bu yüzyılda yükseköğrenim kademesinin hem ulusal hem de uluslararası anlamda karşı karşıya olduğu birtakım gerçeklikler bir değişimi beraberinde getirmekte, yeni eğilimler sunmaktadır (Knight, 2003a). Bu eğilimlerin başında, üniversite kavramının içerisinde var olan uluslararasılaşma gelmektedir. Uluslararasılaşmanın yükseköğretim kurumlarının rekabetçi ekonomiye uygun nitelikte beşerî sermaye yetiştirebilmesinde ve akademik birikimi diğer ulus ve kültürlerle paylaşmasında güçlü bir araç olarak algılandığı görülmektedir. Ekonomik anlamda rekabetçi yapı, temel olarak aynı alandaki birey, kurum ya da devletlerin diğer birey, kurum ya da devletlere karşı üstünlük elde etme çabası olarak tanımlanabilir. Bu noktada yükseköğretim, ekonominin ihtiyaç duyduğu üstünlük sağlayacak nitelikli insan gücünü uluslararası şartlara göre yetiştirme görevini üstlenmektedir. Buna ek olarak, uluslararasılaşma kavramı üniversitelerde üretilen bilginin paylaşılmasını da içermektedir. Bu paylaşımın iki yönlü olduğu söylenebilir. İlki ülkede üretilen bilginin uluslararası alana aktarılması ikincisi ise uluslararası arenada üretilen bilginin ülkeye taşınmasıdır. Öğrenci değişim programları, öğretim üyesi değişim programları, teknoparklar, teknoloji transfer ofisleri ve akademik yayınların bu amaçla kullanıldığı görülmektedir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması ile ilgili literatürde farklı boyutları içeren tanımlar mevcuttur. Maringe (2010) uluslararasılaşmanın literatürde sürekli gelişen bir zeminde ilerlediğini ifade etmektedir. Uluslararasılaşmaya yönelik bir kısım görüş uluslararası eğitimi mevcut eğitim programına dâhil etmek için sektörel, ulusal ya da kurumsal bakış açısını benimserken; diğer bir kısım, uluslararası öğrencilerin kabulü ve yükseköğretimde eğitim ve araştırma için ortaklık gibi konulara odaklanmaktadır. Uluslararasılaşma, yükseköğretim kendi bağlamı içerisinde yaşanan ve sınırları aşan etkinliklerin, artan bilgi transferlerinin, fiziksel hareketliliğin, iş birliğinin ve uluslararası eğitim ve araştırma faaliyetlerinin toplamı olarak tanımlanabilir (Teichler, 2004). Altbach & Knight (2007) ise

uluslararasılaşmayı akademik kurumların ve hatta bireylerin küresel akademik çevrelere uyum sağlayabilmek için üstlendiği uygulamalar ve politikalar olarak tanımlamıştır. Uluslararasılaşmanın nihai amacı kurumların değişen yerel ve küresel çevreye daha iyi bağlanması ve bu değişen gerçekler altında topluma ve öğrencilerine daha uygun hizmet vermesidir. Uluslararasılaşma küresel işgücü, hizmet, ürün ve düşünce piyasasına ve gerçek hayata uygun bireyler yetiştirmek için bir araç olarak da görülebilir. Buna ek olarak uluslararasılaşma, uluslararası, geniş ve etkili sivil katılım yeteneğine sahip, dünya çapında bilinçli bireyler yetiştirmenin yanı sıra, giderek sınırların kalktığı ve karşılıklı bağlılığın arttığı dünyada ekonomik, sosyal ve kültürel gelişim; yurtda ve dünyada güvenlik gibi konularda rol üstlenebilecek kurumsal araştırma neferleri yetiştirmeyi de hedeflemektedir. Bu uluslararası ölçekte araştırma kapasitesinin ve kurumsal tanınırlığın artmasını da beraberinde getirmektedir (Hudzik, 2011). Buradan hareketle, uluslararasılaşmanın milletlerin, kültürlerin, insanların kalıcı ve etkili iletişim ağları oluşturmasını ve bu sayede meydana gelen iş birliği ile gelişmeyi içerdiği ileri sürülebilir.

Akademik eğitim kurumları uluslararası yapılardır ve tarihi gelenekleri gereği uluslararası sınırları aşabilirler. Sınırları aşan yapıları kitaplar, makaleler ve veri tabanları yoluyla uluslararası bilgi ağına bağlı olmalarından ileri gelmektedir. Öğretim üyeleri de görünmeyen bir üniversitenin birer parçalarıdır (Altbach, 1987, Akt. Altbach, 1989). Bunun bir sonucu olarak uluslararasılaşma üniversitelerin gelecek vizyonlarında önemli yer tutan bir kavram halini almıştır. Helms, Brajkovic, & Struthers (2017) Amerikan Eğitim Konseyi adına Amerika'da meslek yüksekokulları ve üniversiteleri üzerinde bir araştırma yapmış ve ülkenin uluslararasılaşma haritasını ortaya çıkarmışlardır. Buna göre Amerikan yükseköğretim kurumlarının çok büyük bir bölümü misyon ifadelerinde ve stratejik planlarında uluslararasılaşma kavramına atıfta bulunmuşlardır. Buna ek olarak OECD (2008) öğrenciler ve öğretim üyeleri açısından yükseköğretimin geleceği üzerine olası senaryoları ortaya koymuştur. Öğrenciler açısından bu senaryolara bakıldığında öğrencilerin yükseköğretime katılımının artarak devam etmesi beklenmektedir. Yükseköğretimde yer alan öğrencilerin demografik yapısının değişmesi ve kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olması beklenmektedir. Ayrıca, yükseköğretimdeki öğrenci çeşitliliğinin artmasına ve üniversitelerde çok

sayıda uluslararası öğrenci bulunmasına kesin gözüyle bakılmakta; gelecekte engelli öğrenciler de dâhil olmak üzere yükseköğretime erişim ile ilgili yeni politikalar geliştirileceği öngörülmektedir. OECD'nin yükseköğretimin geleceği üzerine olası senaryolarına öğretim üyeleri açısından bakıldığında ise öğretim üyeliğinin ulusal şartlara göre düzenlenen ancak uluslararası odaklı bir meslek olacağı ve mobil bir yönünün bulunacağı beklenmektedir. Akademisyenlik mesleği ilgili etkinlikler daha çeşitlenecek, uzmanlaşmaya gidilecek ve çeşitli iş sözleşmelerine tabi olunacaktır. Akademisyenlik mesleği kendi kendini yöneten bir topluluğunun geleneksel yapıdaki anlayışından, yeni ilkelere dayanan bir model ve fikir birliğine taşınacaktır. Toplumsal açıdan ise yükseköğretime dâhil olmayan grupların olası sosyal dışlanmasına bağlı zorluklar ortaya çıkacaktır. Nüfusun daha büyük bir kısmı sosyal refah ve ekonomik büyüme için olumlu etkileri olan yükseköğretim mezunlarından oluşacaktır. OECD'nin yükseköğretimin geleceği üzerine belirttiği yukarıda yer alan olası senaryolar, hem öğrenciler hem de öğretim üyeleri açısından gelecekte yeni bakış açılarının işe koşulacağını ortaya koymaktadır. Yukarıdaki senaryolara ek olarak, OECD tarafından 2030 yılına yönelik geleceğin eğitim anlayışına zemin teşkil edecek ilkeleri ve eğitim vizyonunu içeren bir öğrenme çerçevesi de oluşturulmuştur. Bu bağlamda hayatın her alanında aktif katılım gösterecek öğrencilerden sosyal alanlarda ve dijital dünyada belirsizliklerle ve karmaşıklıklarla yol alabilmesi beklenmektedir. Ayrıca öğrencilerin yeni değer yaratmak, gerilimleri çözmek ve sorumluluk almak gibi birtakım yeterliklere sahip olması beklenmektedir. Yeni değerler yeterliği yaratmak uyum yeteneği, yaratıcılık, merak ve açık fikirlilik kavramlarını içermektedir. Çatışma çözme yeterliği, eşitsizliklerin hüküm sürdüğü dünyada çok farklı bakış açılarını uzlaştırma zorunluluğu gençlerin eşitlik ve özgürlük, özerklik ve toplum, yenilik ve süreklilik gibi gerginliklerle yerel durumlarda ancak küresel yansımalarla mücadele etmesini içermektedir. Bireyler geleceğe hazır olmak için birbiriyle çelişen ya da uyumsuz fikirler arasındaki ilişkileri ve bağlantıları dikkate alarak daha bütüncül bir şekilde düşünmeyi ve hareket etmeyi öğrenmelidirler. Son yeterlik olan sorumluluk almak ise ilk iki yeterlik için bir ön koşuldur. Yenilik, değişim, çeşitlilik ve belirsizlikle baş etmek, bireylerin kendileri için düşünebileceğini ve başkalarıyla birlikte çalışabilme sorumluluğunu alabileceğini varsaymaktadır (OECD, 2018). Küresel düzeydeki ekonomik ve sosyal gelişmeler, yükseköğretime dair olası gelecek senaryoları ve geleceğin eğitim anlayışına

uygun öğrenci yeterlikleri dikkatle incelendiğinde gelecekte yükseköğretimin birtakım değişiklikler geçireceği ortadadır. Bu değişikliklerin odak noktasında çeşitlilik, dışa açılma, göç, hareketlilik, çokkültürlülük gibi kavramların paydasını oluşturan yükseköğretimin uluslararasılaşmasının bulunduğu görülmektedir.

Uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri dünya çapında yükseköğretimin uluslararasılaşmasını yansıtan akademik hayatın önemli parçalarıdır. Aynı zamanda uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri uzmanlık ve kültürler arası bakış açısı sunmaları açısından önemli bir akademik birikim teşkil etmektedirler. Buna karşın uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri politika yapıcılar, uluslararası topluma hizmet etme sorumluluğu olan akademisyenler ve onlarla etkileşim halinde olan akademik topluluk için çeşitli güçlükleri de temsil etmektedir. Bu nedenle ekonomik, politik ve sosyal yönü bulunan uluslararası öğrencileri anlamak için daha fazla çaba sarf edilmelidir (Altbach, 1989). Uluslararası öğrencileri daha derinlemesine anlamak, uluslararası çalışmaları desteklemek, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve genelde eğitimi özeldede ise yükseköğretimi bu bağlamda işe koşmak için birçok çaba sarf edilmektedir. Bu anlamda çok çeşitli kamu kurumlarının çok çeşitli etkinliklerinin olduğu söylenebilir. Yükseköğretim Kurulu Tanıma ve Denklik Hizmetleri Daire Başkanlığı, Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı; Milli Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü; Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA); Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Tanıtım ve Kültür İşler Genel Müdürlüğü ve Avrupa Birliği Başkanlığı; Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Maarif Vakfı gibi kurumlar farklı alanlarda sorumluluklar üstelenerek uluslararasılaşma çabalarına katkı sağlamaktadırlar. Yılmaz (2014) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının oluşturulmasından ve uygulanmasından sorumlu olan kuruluşların Yükseköğretim Kurulu, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Ulusal Ajans (UA) olduğunu ifade etmiştir. Bu kurumlara ek olarak bölgesel ve uluslararası sayıda kurum, kuruluş ve ajans hizmet vermekte, karşılıklı anlaşmalar yoluyla ülkeler ve milletler farkındalık kazanmaktadırlar. Bölgesel kuruluşlar OECD, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü, Asya Kalkınma Bankası,

Afrika Ekonomik Komisyonu şeklinde sıralanabilirken, uluslararası kuruluşlar ise Amerikan Uluslararası Gelişme Ajansı, Kanada Uluslararası Gelişme Ajansı, İsveç Uluslararası Gelişme Birliği, İngiliz Hükümeti Uluslararası Gelişme Birimi, Fransız Gelişme Ajansı şeklinde sıralanabilir. Bunlara ek olarak, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği gibi kuruluşlar yükseköğretimin uluslararasılaşmasını da içerisine alan kalkınma ve gelişme çabalarını sürdürmektedirler.

Kuşkusuz bu noktada tereddütlü yaklaşılması gereken durumlar da gündeme gelebilir. Ülkelerin yükseköğretim sistemleri üzerinde bu kadar fazla sayıda ulusal ya da uluslararası kuruluşun etkide bulunması birtakım çekinceleri de beraberinde getirmektedir. Çınar (2009) eğitim sisteminin ülke dışarısından getirilen teknik ve mali yardımlarla yürütüldüğü ülkelerde eğitimde millilikten söz etmenin güç olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'nin eğitim sisteminde çeşitli reformlar yapmak için uluslararası kuruluşlardan (Dünya Bankası, Avrupa Birliği vb.) aldığı mali destekler genellikle çeşitli ön koşullara sahiptir. Dolayısıyla reform edilen sistem, mali destekte bulunanların isteklerine göre şekillenmektedir. Ülkelerin yükseköğretim sistemleri üzerinde etkisi bulunan yukarıdaki ulusal ya da uluslararası örgütlere Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) eklenebilir. 1995 yılında DTÖ Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (General Agreement on Trade in Services [GATS]) kapsamında eğitim ticareti yapılan bir ürün olarak sunulmuştur. Bu durum yükseköğretim ve onun uluslararasılaşmasının ne denli önemli olduğu ve nasıl bir arka plana sahip olduğunu anlamak bakımından önemlidir (de Wit, 2009). Jiang (2008), GATS tarafından meşrulaştırılan yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ticarileşmesi ve metalaşmasının eğitimi bir ihracat ürünü olarak görmeye ve daha fazla uluslararası öğrenci çekmeye odaklandığını ifade etmektedir. Bu anlamda yükseköğretimin uluslararasılaşmasının dar ekonomik hedeflere doğru kaydığını tartışmaktadır. Görüldüğü üzere genel anlamda eğitim, özel anlamda ise yükseköğretimin temel bir insan hakkı olarak kalması yerine ticareti yapılan bir hizmet olarak görülmesi için çeşitli kuruluşlarca çeşitli adımlar atılmaktadır. Bu adımlar yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik birtakım olumsuz eleştirilerin gündeme gelmesini sağlamaktadır. Altbach (2004) ülkelerin dolayısıyla

da yükseköğretim kurumlarının DTÖ'nün kararlarına tabi olduğunu belirterek GATS'in önemine vurgu yapmaktadır. Buna karşın, yükseköğretimin sadece pazar boyutu olan bir kavram olmadığını, aynı zamanda ulusal kültürü, toplumun değerlerini ve sosyal hareketlilik gibi boyutları da içeren karmaşık bir kavram olduğunu belirtmektedir. Teichler (1999) ise, en güçlü aktörlerin ve en fazla fayda sağlayanların, yükseköğrenimin uluslararasılaşmasına koşulsuz olarak övgüde bulunmalarından ve daha az güçlü aktörlerin endişelerinin dikkate alınmaması gerektiğine yönelik söylemlerinden şüphelenilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu noktada en güçlü ve en fazla fayda sağlayan yükseköğretimde uluslararasılaşma aktörlerinin yukarıda adı geçen uluslararası örgütler olduğunu söylenebilir. Jiang (2008) de uluslararasılaşma lehine açıklamalarda bulunanların çoğunun batılılar olduğunu, özellikle de aslında batılı olmayan ama batı etkisi altında olan DTÖ tarafından desteklenen OECD olduğunu belirtmektedir. Görüldüğü üzere, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının bireylere, yükseköğretim kurumlarına, yükseköğretim sistemlerine ve ülkelere kazandırdığı yeni bakış açıları ve faydaları noktasında fikir birliği bulunsa da yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik çeşitli çekinceler de bulunmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarının kalkınma ve gelişme çabalarının merkezinde olması kaçınılmazdır çünkü üniversiteler hem küresel ölçekte yaşanan ekonomik, sosyal ve kültürel değişikliklere paralel olarak değişmekte hem de bu değişikliklerin gerektirdiği insan kaynağını topluma sunmaktadırlar. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak yükseköğretimin uluslararasılaşması kavramının derinlemesine incelenmesi ve yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kazanımlarının Türkiye yükseköğretimine aktarılması için gerekli adımların atılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Ülkelerin çifte vatandaşlığa izin verdiği, sınırların belirsizleştiği, dünya vatandaşlığının konuşulduğu, bilgi ekonomisinin önem kazandığı, çeşitliliği yönetebilmenin öneminin arttığı, yükseköğretimin yüksek statü ve gelir getirdiği ve sürdürülebilir gelişim ve kalkınma için yükseköğretim mezunu bireylere ihtiyaç duyulduğu bu çağda Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının değerlendirilmesinin bu adımlardan biri olarak düşünülebilir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Küresel düzeyde meydana gelen değişimler, yükseköğretime olan bakış açısı ve beklentilerin çeşitlenmesi üniversitelerin daha göz önünde kurumlar haline gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle yükseköğretim kurumları kendilerini yenilemiş ve kendilerine yeni ufuklar açmıştır. Bunlardan biri de yüzyıllardır çeşitli isimler altında üniversite kavramı içerisinde var olan uluslararasılaşmadır. Helms ve diğerleri (2017) Amerikan yükseköğretim kurumlarının çok büyük bir bölümünün misyon ifadelerinde ve stratejik planlarında uluslararasılaşma kavramının bulunduğunu belirtmektedir. Üniversite kavramı içerisinde böylesine önemli bir yere sahip olan ve uluslararası alanda ülkelerin önemli gündem maddeleri arasında yer alan yükseköğretimin uluslararasılaşmasının bu çalışma ile Türkiye’de bağlamında incelenmesi bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Yükseköğretimin geleceği üzerine öğrenciler ve öğretim üyeleri için olası senaryolar incelendiğinde üniversite öğrencilerinin yükseköğretime katılımlarının artacağı, öğrencilerin demografik yapılarının değişeceği, öğrenciler arasındaki çeşitliliğin artacağı ve akademisyenliğin uluslararası odaklı ve daha hareketli bir yapıya kavuşacağı beklenmektedir (OECD, 2008). “Küreselleşen dünyada, yükseköğretim de giderek ülkelere özgü bir etkinlik olmaktan çıkarak küresel bir etkinlik haline gelmektedir” (YÖK, 2007, s 15). Görüldüğü üzere, yükseköğretimde bir farklılaşma süreci içerisinde bulunduğu, bu farklılaşmanın ileride de devam edeceği ve bu farklılaşmanın merkezinde uluslararasılaşmanın yer aldığı açıktır. Türkiye yükseköğretiminin bu farklılaşma karşısındaki hareket kabiliyetine katkı sağlaması açısından da bu çalışma önem arz etmektedir.

Çalışmanın Türkiye bağlamı açısından önemli olmasının bir diğer nedeni de Türkiye’nin nüfus projeksiyonlarının yükseköğretim için büyümeyi işaret etmesidir. Çetinsaya’ya (2014a, s. 63) göre “Türkiye’nin dinamik ve genç nüfusunun en az otuz yıl süreyle kararlı bir seviyede kalmaya devam edeceği öngörülmektedir.” Buradan hareketle Türkiye’de yükseköğretime olan talebin yakın gelecekte sürekli artacağı kestiriminde bulunulabilir. Bu durum Türkiye yükseköğretimini daha dinamik bir hale getirebilir ve dünyanın geri kalanı ile etkileşimli bir yapıya kavuşturabilir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunu Türkiye bağlamı içerisinde çalışmak mevcut araştırmayı bu açıdan da önemli kılmaktadır.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması Türkiye'nin akademik olarak güçlenmesi için, Türkiye'nin hem bölgesel ve küresel konumuna katkı yapacağı için, Türkiye'de üniversite anlayışının zenginleşmesine katkı sağlayacağı için ve üniversitelerinin eğitim ve araştırma kalitesinin artmasına etki edeceği için önemlidir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması, Türk üniversitelerinin uluslararası alanda rekabet gücünü arttıracak ve dolayısıyla bu rekabet beraberinde kaliteyi de getirecektir. Buna ek olarak, uluslararasılaşma üniversitelerin içe kapanık yapılarından kurtulmak, diğer üniversitelerle ve etkileşim içerisine girmek için, araştırma ve bilgiyi paylaşma mekânlarına dönüşmesi için kullanılabilir en uygun araçlardandır. Uluslararası niteliği artmış bir yükseköğretim alanı, bir toplumsal hoşgörü ortamı ve diyalog imkânı yaratacağı için sadece eğitim politikaları açısından değil, uzun dönemli etkileri ve sonuçları itibariyle küresel barış ve refahı desteklemek açısından da anahtar bir rol üstlenecektir (Çetinsaya, 2014a). Bu ifadelerden yükseköğretimin uluslararasılaşmasının sadece akademik boyutunun olmadığı aynı zamanda politik ve toplumsal bir yanının da olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışma ile yükseköğretimin uluslararasılaşması süreci değerlendirilirken politik ve toplumsal bakış açılarını almak üzere sürece katkı sağlayan çok farklı kurumlarla ve kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışma ile bu kurum ve kişilerin görüşleri literatüre aktarılacağı için de bu çalışma ayrıca önem arz etmektedir.

Türkiye'de yükseköğretime uluslararasılaşma ile ilgili literatürde çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı doğrudan uluslararasılaşma üzerine olmasa da uluslararasılaşma sürecine etkide bulunan küreselleşme ve yükseköğretimde yaşanan değişim üzerine gerçekleştirilmiştir (Akar, 2010; Aktan, 2009; Erdem, 2012; Özer, 2012a). Bu çalışmalara ek olarak, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının herhangi bir boyutunu geniş çerçevede ve politika düzeyinde inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Büyükgöze ve Özdemir, 2016; Levent ve Karaevli, 2013; U. Ünal, 2019). Aynı zamanda, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının sadece uluslararası öğrenci boyutuna odaklanan çalışmalar (Aba, 2013; Karadağ, 2014; Kondakçı, 2011; Özer, 2012b); Türkiye'de akademisyenlerin uluslararasılaşması üzerine çeşitli çalışmalar (Çalikoğlu ve Arslan, 2018; Erişti, Polat ve Erdem, 2018; Seggie ve Ergin, 2018) ve Türkiye'nin uluslararasılaşma deneyimini anlatan değerlendirme çalışmaları (Arkalı-Olcay &

Nasır, 2016; Özer, 2017; Vural-Yılmaz, 2016, 2017b) bulunmaktadır. Yukarıda yer alan yayınlardan farklı olarak yükseköğretimin uluslararasılaşması üzerine yapılan doktora tezi düzeyindeki çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Şahin (2017) uluslararasılaşmayı katkılar, çatışmalar ve çatışma kaynakları bağlamında ele almıştır. Ergin (2017) ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasını uzaktan öğrenme bakış açısıyla incelemiştir. Selvitopu (2016) çalışmasında Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma stratejilerini süreç yaklaşımı çerçevesinde irdelemeyi amaçlamıştır. Taşçı (2018) ise Türkiye'deki üniversitelerin uluslararasılaşma politika ve stratejilerine ilişkin uygulamaları incelemeyi hedeflemiştir. Vural-Yılmaz (2014) ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasını kamu yönetimi çerçevesinden ele aldığı çalışmasında, Türkiye'de ulusal siyasalar, kurumsal stratejiler ve uygulamaları irdelemiştir. Çalışmasında Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşma sürecini politika analizi perspektifiyle, süreç modeli çerçevesinden incelemeyi amaçlamıştır. Buradan hareketle Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürü henüz gelişmekte olduğu söylenebilir. Bu araştırmanın amacı ise Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecini daha bütüncül bir bakış açısıyla ilgili literatür, uygulayıcılar ve konuyu akademik ve idari olarak çalışanların bakış açılarına göre değerlendirmektir. Türkiye'de henüz gelişmekte olan yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürüne farklı bir bakış açısıyla katkı sağlanacağı için de bu araştırmanın önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırma Problemi

Bu araştırmanın problemi yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürüne, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarına ve uluslararasılaşma üzerine akademik yayınları ya da görevleri olan kişilere göre Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının değerlendirilmesidir.

Alt problemler

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürüne göre,

a. Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamı nedir?

- b. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecinde uygulanan politikalar nelerdir?
2. Çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarına göre üniversitenin yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik,
- a. Yasal bağlılık durumu nedir?
- b. Liderlik, yapı ve istihdam durumu nedir?
- c. Eğitim programı ve öğrenme çıktılarının durumu nedir?
- d. Fakülte politikaları ve uygulamaların durumu nedir?
- e. Uluslararası öğrenciler durumu nedir?
- f. İşbirliği ve ortaklar durumu nedir?
3. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilere göre,
- a. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engeller nelerdir?
- b. Yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkıları nelerdir?

Tanımlar

Uluslararasılaşma: Yükseköğretim kurumlarının dünyadaki diğer yükseköğretim kurumlarıyla sürdürdükleri öğrenci ve öğretim üyesi değişim programları, standardizasyon çalışmaları ve bu sayede oluşturdukları iş birliği ve etkileşim çabalarının bütünü olarak tanımlanabilir.

Uluslararasılaşma Çalışmaları: Uluslararasılaşma çabaları kurumsal olarak gerçekleştirilen öğrenci, öğretim üyesi ve idari personel değişim programları, çift diploma programları, ortak diploma programları, yabancı dil ile ilgili çalışmalar, yurt dışı eğitim fırsatları, dünya üniversiteleriyle ortaklıklar, misafir öğretim üyesi, kültürlerarası ya da çokkültürlü eğitim, uluslararası yerleşke şubesi gibi girişimler olarak sıralanabilir.

Yükseköğretim: Ortaöğretim kademesinin ardından en az 4 yarıyılı kapsayan eğitim-öğretim faaliyetleridir.

Yükseköğretimin Yönetimi: Yükseköğretim kurumları çatısı altında bulunan eğitim-öğretim işleri, insan kaynağı yönetimi süreçleri, fiziksel yapı, öğrenci hizmetleri, bütçeleme, barınma, kalite ve uluslararasılaşma gibi konuları içeren çalışma alanıdır.

Bölüm 2

Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın konusu olan yükseköğretimin uluslararasılaşması kavramı, uluslararasılaşmaya etki eden unsurlar, uluslararasılaşmanın gerekçeleri, uluslararasılaşma yaklaşımları, uluslararasılaşma politikaları ve stratejileri ve uluslararasılaşmanın ölçülmesi ve değerlendirilmesi gibi başlıklar altında anlatılmıştır. Ayrıca Türkiye’de ve Avrupa’da yükseköğretim ve yükseköğretimin uluslararasılaşması durumu ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan uluslararasılaşma kavramı küreselleşme ortaya çıkmadan önce de üniversitenin içerisinde vardı. Tarihsel süreçte uluslararasılaşma kavramı belki farklı isimler altında olsa da üniversitenin ayrılmaz bir parçasıydı. Bilim insanları ve öğrencilerin farklı akademik ortamları görmek ve beslenmek adına farklı üniversitelere gittikleri bilinmektedir. Buna karşın yazar kuramsal çerçeve bölümüne küreselleşme kavramı ile giriş yapmayı uygun görmüştür. Bunun en önemli nedeni küreselleşmenin yükseköğretim de dahil olmak üzere hayatın tüm alanlarını çok derinden etkiliyor olmasıdır. Küreselleşmenin uluslararasılaşma vurgusunu daha fazla ön plana çıkardığı ve uluslararasılaşma çalışmalarına ivme kazandırdığı için öncelikle küreselleşme, küreselleşmenin toplum ve yükseköğretim üzerindeki etkisi ele alınmış, yükseköğretimin uluslararasılaşması kavramı ise bunun akabinde açıklanmıştır.

Küreselleşme

Küreselleşme kavramı dünya üzerindeki her bir nesnenin dünyanın geri kalanındaki nesnelere yaklaşması anlamına gelmektedir. Bu anlamda küreselleşmeyi bir örnek ile somutlaştırmak faydalı olabilir. Okuduğunuz bu tez, işletim sistemi menşei Amerika Birleşik Devletleri olan, Japon menşeilili bir masaüstü bilgisayar ve Tayvan menşeilili bir monitör kullanılarak yazılmıştır. Ayrıca muhtemeldir ki ucuz işgücünden dolayı bu tezin yazıldığı bilgisayarın parçaları Çin’de yer alan bir fabrikada montajlanmıştır. Son olarak, bu tezin çıktısı alındığı kâğıt ise Endonezya menşeilidir. Görüldüğü gibi küreselleşme sayesinde dünyanın herhangi bir noktasında üretilen ürünler sınırları çok kolaylıkla aşabilmektedir.

Küreselleşme, dünyanın küçülmesi biçiminde ekonomiden eğitime birçok alanda dünya ile bütünleşmeyi ifade eden bir kavramdır (Çelebi, 2016). Küreselleşme tüm dünyadaki uluslar, toplumlar ve yerel gruplar arasındaki karşılıklı ilişkilerin ve etkileşimlerin genişlemesi, derinleşmesi ve hızlanması ile ilgili süreçlerin tamamı olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2000). İnsanların bilincine derin şekilde yerleşen küreselleşme, ekonomi, teknoloji ve kültür gibi sosyal hayatın tüm alanlarında çoklu ve büyük değişiklikleri içeren bir olgudur (Stromquist & Monkman, 2014). Küreselleşme kavramı sermayenin dünya üzerindeki dolaşımının tek tek ülkeler düzeyinde olmadığı, küresel düzeyde gerçekleştiği anlamına gelmektedir (Tezcan, 2017). Küreselleşme, ana kaynağı bilgi olan dünya ekonomisini yeniden şekillenmeye zorlayan bir güçtür (Carnoy & Rhoten, 2002). Küreselleşme, 21. yüzyıl yükseköğretimini uluslararası faaliyetlere daha fazla zorlayan ekonomik, politik ve sosyal güçler olarak tanımlanmaktadır. Küresel sermaye uluslararası alanda yükseköğretimi de içeren bilgi endüstrisine çok ciddi yatırımlar yapmıştır. Bu durum bilgi toplumunun ve hizmet sektörünün yükselişini beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte birçok toplum ekonomik gelişme için yüksek bilgi sonucu üretilen ürünlere (knowledge-intensive products) ve yüksek düzeyde eğitim görmüş kişilere bağlı hale gelmiştir (Altbach & Knight, 2007). Küreselleşme toplumların ekonomik, kültürel, sosyal ve politik vb. alanlarında birbirine bağlı değişiklikleri içeren bir süreçtir (Gün, Topaloğlu, & Savaş, 2019). “Küreselleşme, dünyanın neresinde bir değer varsa alınıp üretim bandından geçirilerek yozlaştırılmış bir metaya dönüştürülmek suretiyle bütün dünyaya pazarlanmasıdır” (Canbay Tatar & Tatar, 2016, s. 338).

Altbach (2007) küreselleşmeyi yükseköğretim açısından tanımlamıştır. Buna göre küreselleşme, yükseköğretimi doğrudan etkileyen ve modern dünyada kaçınılmaz olan ekonomik, teknolojik ve bilimsel eğilimlerdir. Yukarıda yer alan küreselleşme yazını dikkatle irdelendiğinde, küreselleşmenin bütünleşme, etkileşim, bilgi ekonomisi, yerel değerlerin sermayeye dönüştükten sonra uluslara açılması ve metalaşması gibi kavram ve süreçleri içerisinde barındıran bir olgu olduğu söylenebilir.

Küreselleşmenin hayatın birçok noktasını birçok noktada değişikliklere neden olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak durmaktadır. Küreselleşme ile

ekonomik, ekolojik, teknolojik, sosyal, kültürel ve siyasal yapı gibi birçok alanda dönüşüm meydana gelmiştir (Çelebi, 2016a). Ekonomik alanda meydana gelen değişimlerin toplumu oldukça derinden etkilediği söylenebilir. Küreselleşmenin ekonomik boyutu ile ilgili olarak, Çavuşgil & Knight (2009) küreselleşmenin temel yönlendiricilerini ve boyutlarını ekonomik açıdan ifade etmiştir. Buna göre dünyada gerçekleştirilen ticaret ve yatırımın önündeki engellerin kalkması; piyasa ekonomisine geçiş ve büyük nüfusa sahip çeşitli ülkelerin serbest ticareti benimsemeleri; sanayileşme, ekonomilerin büyümesi ve ülkelerin modernleşmesi; dünya ekonomik pazarının büyümesi ve bütünleşmesi ve son olarak teknolojik gelişmeler küreselleşmenin temel yönlendiricileridir. Küreselleşmenin boyutları ise ulusal ekonomilerin bütünleşmesi ve birbirine bağlı hale gelmesi; Avrupa Birliği ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması gibi bölgesel ekonomik oluşumların ve blokların yükselişi; küresel yatırım ve finans akışının gelişimi ve son olarak tüketicilerin yaşam tarzlarındaki ve tercihlerindeki benzerlikler olarak sıralanmaktadır. Kısaca küreselleşme, dünyanın büyük bir pazar haline gelmesidir. Ulus devletlerin kontrolündeki pazarların kendilerinden bağımsız şekilde dünya pazarına dönüşmesi sürecidir (Balci, 2016).

Küreselleşme ile birlikte gelen değişimlerin ekonomik boyutuna ek olarak bir de eğitimsel yönünün olduğu söylenebilir. Eğitimin küreselleşme kaynaklı uğradığı değişimin özünde ekonomik sebepler ağırlıklı olarak bulunmaktadır çünkü eğitim ve ekonomi bir ülkeye aynı anda ama farklı yollardan ve karşılıklı olarak hizmet eden bir göreve sahiptir. Ayrıca eğitim küreselleşme için çok büyük ve gelecek vadeden bir pazar konumundadır. Çelik (2016) neoliberal ekonomi politikalarının küreselleşmenin temelini oluşturduğunu ve bu politikaların birçok ülkede uygulanmaya başlanmasıyla birlikte eğitim sistemlerinde yeni dönemin gereksinimlerini karşılayacak değişikliklerin meydana geldiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, Davies & Bansel (2007) kamu hizmetlerinin ve okulların bu neoliberal ekonomi politikalarının hedefleri arasında olduğunu belirtmektedir. Neoliberal ekonomi politikaları kamu kurumlarında rekabete, hesap verebilirliğe ve performansa dayalı hedeflerinin uygulanmasını içermektedir. Çelebi (2016a) de küreselleşme sonucunda bir kamu hizmeti olan eğitimin çeşitli değişiklikler yaşadığını ve sonuç olarak neoliberal ekonomi politikalarının eğitimi şekillendirmeye başladığını ifade etmektedir. Balci (2016) ise küreselleşmenin

eğitim ile ilgili boyutunun özellikle üniversitelerin uluslararası anlaşmalar ve yasal mecburiyetler tarafından yürütülen pazar ilişkilerine hizmet ettiğini vurgulamaktadır. Bir başka ifadeyle küreselleşme eğitimi, uluslararası ticareti yapılan bir hizmet olarak görmektedir. Tezcan (2017) da küreselleşmenin eğitimsel boyutunu tanıtım, ğrenci değişimleri, ğretim yesi değişimleri gibi farklı bakımlardan ele almıştır. Bunlar içerisinde dikkat çeken nokta küreselleşme ile ortaya çıkacak yeni insan tipidir. Bu insan tipi küresel gelişmeler için gerekli yeni tutum ve değerlerle donatılmış olmalıdır. Bu tutum ve değerler de eğitim yoluyla insanlara ulaşacaktır. Küreselleşme kavramının eğitim ile ilgisi burada ortaya çıkmaktadır. Aynı küresel bağlam içerisinde yer alan ülkelerin eğitim kurumlarının benzer özellikler taşıması beklenmektedir. Bu zellikler sayesinde ğrenci ve ğretim yesi değişimi mümkün olmaktadır. Avrupa Birliği yesi ülkelerde bulunan niversite ğrencilerinin istedikleri üniversiteden ders ya da dersler alabilmeleri bu değişimlere örnek olarak gösterilebilir.

Küreselleşme süreciyle birlikte devletler bir kamu hizmeti olan eğitim harcamalarında değişiklikler yapmak durumunda kalmışlardır. Carnoy & Rhoten (2002) birçok devletin eğitime yapılan kamu harcamalarını azaltması ve bu harcamaları finanse edecek başka yollar bulması noktasında küreselleşme kaynaklı bir baskı altında olduğunu ifade etmektedir. Diğer yandan, hükümetler yabancı sermayeyi ülkelerine çekme noktasında da bir baskı görmektedirler. Bu durum yabancı sermayeye hazır bir işgücü piyasası gerektirmektedir. Bir başka ifadeyle yeterli bilgi, beceri ve donanıma sahip eğitimi bir iş gücü gerekmektedir. Dünyada bilgi ekonomisinin ön plana çıkmasıyla yüksek eğitimi kişilerin aldığı ücretler de artmaktadır. Bu durum yüksek öğretime olan talebi de arttırdığı için hkmetlerin bu alana yatırım yapma ihtiyaı doğmaktadır. Hükümetlerin bir taraftan eğitime olan kamu harcamalarını azaltmaları, bir taraftan da yabancı sermaye için yüksek eğitimi işgücü sağlamaları bir çelişki olarak durmaktadır. Sonuç olarak, OECD ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerin çok etkin desteği ile dünyada hükümetler çeşitli kavramlarla ilişki haline girmiştir. Bu kavramlar herkes için hayat boyu eğitim, pazar odaklı ve ekonomik olarak bağımsız bir niversite. Ayrıca kamunun dünyada yüksek ğretim üzerine yaptığı harcamalar için gelecek ngrleri oldukça düşündürücü. Birçok noktada mevcut hizmetlerin dahi sürdürülmesi zor görünmektedir (Kwiek, 2002,s. 136).

Küreselleşmenin devletler üzerinde yükseköğretim harcamalarını kısması için uyguladığı baskının sebebinin de bu olduğu söylenebilir. Kamu yükseköğretime yaptığı harcamayı kısıtıkça artık bir ürün olarak görülen yükseköğretim için özellikle küresel kurumlar pazara girecek ve daha fazla öğrenci çekecek. Dolayısıyla, Kwiek'in (2002) de belirttiği gibi, üniversitelerin içerisinde bulunduğu değişimi, ulus devletlerin ve dünyanın yaşadığı genel ekonomik değişimden bağımsız görmek mümkün değildir.

Küreselleşmeye yönelik çok sayıda eleştiri yapılmaktadır. Bu eleştiriler olumlu ve olumsuz bakış açıları içerisinde barındırmaktadır. Bu bakış açılarından olumlu olan, küreselleşmenin kültürleri ve insanları birbirine yaklaştırdığı üzerinde durmaktadır. Olumsuz bakış açısı ise daha büyük çerçevede değerlerin, yerelliğin ve ulus devletlerin küresel güçler altında ezilmesi üzerinde durmaktadır (Tezcan, 2017, 343-344). Buradan hareketle, küreselleşme yerel düzeydeki tüm değerlerin insanların birbiriyle yakınlaşmasından dolayı dünyanın geri kalanıyla buluşmasına yardım etmektedir. Buna karşın, küreselleşme uzun vadede güçlü olanın (devlet, kültür, şirket, değer, insan vb.) güçsüz olanı hâkimiyeti altında aldığı ve kendisine bağımlı hale getirdiği bir düzeni de içerisinde barındırmaktadır. Carnoy & Rhoten'e (2002) göre küreselleşme ulus devletleri kendi kimliklerini korumaya değil ekonomileri için girişimci bir pozisyon almaya zorlamaktadır. Sonuç olarak da ulus devletler içlerindeki farklı etnik kökenlere sahip vatandaşlarına eşit imkânlar sunmak bir yana Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund [IMF]) ve DTÖ gibi uluslararası örgütlere daha fazla bağımlı hale gelmektedirler. Bu durum uzun vadede yeni sosyal bölünmeleri ve ayrılıkçı hareketleri beraberinde getirmektedir. Maringe (2010) küreselleşmeye yönelik hiper-küreselleşme ve anti-küreselleşme bakış açılarının olduğunu ifade etmektedir. Hiper küreselleşme savunucularına göre küreselleşme, dünyayı geliştirecek olan ve durdurulamayacak şekilde ilerleyen iyi bir güçtür. Anti-küreselleşme savunucuları ise küreselleşmeyi zengin ve fakir ülkeler arasındaki yoksulluk farklarını arttıran bir unsur olarak görmektedirler. Canbay Tatar & Tatar (2016) küreselleşmenin bilgi ve iletişim boyutu vurgulanarak ancak siyasi ve ideolojik boyutuna değinilmeyerek anlatıldığında karşı konulamaz ve pırıltılı bir kavram olarak kabul edildiğini vurgulamaktadır (Canbay Tatar & Tatar, 2016). Küreselleşme ile ilgili olumlu ve olumsuz fikirlerin temelinde de bu stratejinin yattığı düşünülebilir. Küreselleşmenin

olumlu yönleri vurgulanmak isteniyorsa farklı bir bakış açısı, olumsuz yönleri vurgulanmak isteniyorsa farklı bir bakış açısı öne sürülmektedir. Küreselleşme ile ilgili olumlu fikirlere verilen örneklerin en başında bilgiye ulaşımındaki hız gelmektedir. Bugün dünyanın herhangi bir noktasında meydana gelen olayın dünyanın geri kalanına yayılması sadece an meselesidir ve bu küreselleşmenin teknolojik alt yapısıyla mümkün olmaktadır. Buna karşın, dünyanın herhangi bir noktasında servis edilen eksik bir bilginin de büyük kitlelere ulaştığı ve bu yanlış bilgiye göre kitlelerin harekete geçebileceği gerçeği vahim şekilde ortada durmaktadır. Dolayısıyla bilgiye ulaşımındaki hız bir bakıma küreselleşmenin olumlu boyutunu gösterirken diğer taraftan olumsuz boyutunu ortaya koymaktadır.

Küreselleşmenin Yükseköğretim Üzerindeki Etkisi

Küreselleşme hem güncel akademik tartışmalar hem de olgu boyutuyla bugünün güncel konuları arasındadır ve küreselleşmenin eğitim ile olan ilişkisi de önem arz etmektedir (Canbay Tatar & Tatar, 2016). Küreselleşmenin eğitim ile ilişkisinin altında yatan sebebin daha büyük ölçekte küreselleşmenin ulus devlet anlayışıyla olan çekişmesinin yattığı da söylenebilir. Bugün çoğu ülkede eğitim (özellikle de yükseköğretim) ulusal bir girişim olmanın çok ötesindedir. Küreselleşme süreci eğitimin (üniversitelerin) doğasını değiştirmektedir (Elkin, Devjee ve Farnsworth, 2005). Kwiek (2002) küreselleşmenin hâkim olduğu bu dönemde ulusal kimliklerin toplumsal yapıştırıcı olma özelliklerini yitirdiğini vurgulamaktadır. Bugünün okul sistemi topluma öğrencileri hayata hazırlamaktan çok iş dünyasına hazırlama noktasında hizmet verir hale gelmiştir. Hayatını kazanan insan anlayışı yerini ücretini kazanan insan anlayışına bıraktığından dolayı okullarda da çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. Önceden eğitim-öğretim faaliyetlerinin motivasyonu topluma faydalı olma iken şu anda uluslararası sınavlarda başarılı olma, yüksek statü kazanma ve daha fazla gelir elde halini almıştır. Bu değişim eğitimbiliminin kendi dinamiklerinden çok neoliberal kapitalizmin dinamiklerine göre şekillenmektedir (İnal & Kaymak, 2016). Spring (2015) eğitimsel küreselleşmenin unsurlarını aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Ülkeye özgü eğitim programı, okul örgütlenmesi ve eğitim bilimi uygulamaları gibi benzer uygulamalarının diğer birçok ulus tarafından benimsenmesi,

- Eğitim politikalarında söz sahibi olan kişileri, okul yöneticilerini, üniversiteleri ve öğretmenleri etkileyen küresel söylemler,
- Ulusal ve yerel eğitim uygulamalarını etkileyen devletlerarası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri,
- Küresel ağlar ve fikir ve uygulamaların bu ağlar sayesinde ulus ötesine akışı,
- Eğitimsel sınavlar, eğitim programları ve okul materyalleri gibi eğitim ürünlerini pazarlayan çok uluslu şirketler,
- Eğitim hizmetlerinin küresel anlamda pazarlanması,
- Küresel bilgi teknolojileri, e-öğrenme uygulamaları ve iletişim imkânları,
- Dünyadaki göç hareketlerinin çokkültürlülük ile ilgili ulusal ve yerel eğitim politikalarına ve uygulamalarına etkisi,
- Küresel ticaret dili olan İngilizcenin okulların eğitim programları ve kültürleri üzerindeki etkisi,
- Dini ve yerli küresel eğitim modelleri.

Johnstone, Arora ve Experton (1998) yükseköğretimin çok büyük reformlar geçirdiğini ifade etmektedir. Bu reformların genel yapısı finansal ve yönetseldir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Öğrenci kayıtlarının katılım oranları, sayıları ve türleri bakımından genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi,
- Öğrencilerden elde edilen gelirlerin az ancak giderlerin fazla olduğu birimlerin üzerindeki mali baskı,
- Yükseköğretime Pazar gözüyle bakılması ve devlet desteğinin dışında mali destek arayışları,
- Akademik birimler, öğrenciler ve çalışanlar gibi tüm paydaşlar adına sürekli artan hesap verebilirlik talepleri,
- Sürekli artan kalite ve verimlilik talepleri

Yukarıda yer alan küreselleşmenin eğitim üzerindeki etkilerini gösteren çerçeve daha da genişletilebilir. Görüldüğü üzere küreselleşme eğitimi derinden etkilemektedir. Küreselleşmenin eğitim üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri aşağıda yer alan Tablo 1’de görülebilir.

Tablo 1

Küreselleşmenin eğitim üzerindeki etkileri

Küreselleşme ve Eğitim	
Olumlu Etkiler	Olumsuz Etkiler
Bilgiye ulaşmadaki hız	Her bilge herkes tarafından ulaşılması
Bilginin ve kaynaklarının çokluğu	Bilgi çöplüğü içerisinde değerli bilgiye ulaşmanın zor olması
Eğitimde mekân kavramının sona ermesi	Ülkeler arasındaki teknolojik farklılıklar sebebiyle doğan fırsat eşitsizlikleri
Eğitimin okulların tekelinden çıkması	Ulus aşırı öğretmenler ve eğitim sonucu beliren ekonomik ve kültürel emperyalizm
Eğitimin sürekliliği ve hayat boyu öğrenme	Eğitimin bir pazar ürünü olması ve ticarileşmesi
Kitlelere değil bireylere özgü eğitim uygulamaları	Bilginin çabuk eskimesi
Eğitimde küresel ya da bölgesel standartların oluşması	Küresel güçlerin ve ulus üstü birimlerin eğitimin millilik vasfını zedelemesi
Küresel ölçekli bilgi kaynakları ve dünyada olup bitenden haberdar olma	Bilginin belirli kaynaklardan servis edilmesi sonucu oluşan yönlendirme-oyalama-kültürel emperyalizm

Kaynak: Canbay Tatar & Tatar, 2016

Tablo 1 incelendiğinde, küreselleşmenin eğitim üzerinde aynı anda hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin genelde eğitim üzerinde, özeldense her bir eğitim kademesi üzerinde etkilerini hissettirdiği söylenebilir. Bu anlamda yükseköğretim kademesi de bu kademelerden biridir. Yükseköğretim kademesinin küreselleşmeden en fazla ve derinden etkilenmesi üniversitelerin toplum içerisinde üstelendikleri çok boyutlu görevlerden ileri gelebilir.

Yükseköğretim kurumları bir toplumun temel kurumları arasında yer almaktadır ve eğitim-öğretim, bilimsel araştırma yapmak ve bir kamu hizmeti sağlamak gibi işlevlere sahiptir (Tezcan, 2017). Türkiye’de yükseköğretim ortaöğretimden sonra en az iki yıllık öğrenim veren ve öğrencilerini ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyinde yetiştiren üniversite, fakülte, enstitü, yüksekokul, akademi, konservatuar, meslek yüksekokulu ve uygulama ve araştırma merkezleri gibi kurumları kapsamaktadır (Erdem, 2012; Doğan, 2014). Yükseköğretim

kurumları topluma karşı ekonomik, politik, ideolojik, kültürel ve sosyal sorumlulukları olan ve bilgi üreten kurumlardır (Maringe & Foskett, 2010). Yükseköğretimin amacı milli eğitimin ilke ve hedeflerine uygun şekilde, kalkınmanın gerçekleşmesinde önemli bir faktör olan insanı gücünü onların ilgi, beceri ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmektir (Doğan, 2014). Yükseköğretim kurumlarının hedefleri, toplumda üstlendikleri roller ve yetişmiş insan gücü anlamında toplumu etkileme düzeyleri düşünüldüğünde, yükseköğretim kurumlarının küreselleşme sonucunda maruz kaldıkları değişimleri ve gelecekte onları nelerin beklediğini irdelemek önem arz etmektedir.

Küreselleşme ve uluslararasılaşma zaman zaman birbirinin yerine kullanılsa ve birbiriyle yakın ilişkili olduğu düşünülse de aslında birbiriyle aynı kavramlar değildir (Marshall, 2014). Buna karşın, küreselleşme ve yükseköğretimin uluslararasılaşması arasında önemli ve dinamik bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda küreselleşme teknolojinin, ekonominin, bilginin, insanların, değerlerin ve fikirlerin sınır ötesine akışıdır. Küreselleşme her ülkeyi farklı şekilde etkilemektedir, çünkü her bir ülkenin tarihi, gelenekleri, kültürel değerleri ve öncelikleri farklıdır. Bu nedenle küreselleşme, yükseköğretim üzerinde çok yönlü etkileri bulunan önemli ve karmaşık bir olgudur (Knight, 2003b). Uluslararasılaşma yükseköğretimi, küreselleşme ise uluslararasılaşmayı değiştirmektedir. Bu durumun itici güçleri ise gelişmiş iletişim ve teknolojik hizmetler; bilgi toplumunun egemenliği; artan uluslararası iş gücü piyasası; pazar ekonomisine ve ticari liberalleşmeye olan vurgu, eğitime yönelik azalan devlet yatırımına karşın artan özel yatırım ve hayat boyu öğrenme olarak sıralamaktadır (Knight, 2008). Küreselleşmenin ve yükseköğretimin uluslararasılaşmasının zaman zaman birbiriyle çelişen ancak çeşitli itici güçler sayesinde etkileşimli olarak birbirini pekiştiren bir yapıya sahip oldukları düşünülebilir. Birbiriyle yakından ilişkili olan küreselleşme ve uluslararasılaşma kavramlarının kendilerine göre ilkeleri ve değerlerinin olması beklenebilir. Tablo 2’de küreselleşme ve uluslararasılaşmanın bazı temel değerleri sunulmuştur.

Tablo 2

Küreselleşme ve uluslararasılaşmanın bazı temel değerleri

	Küreselleşme	Uluslararasılaşma
Köken	On dokuzuncu yüzyılda veya daha önce Batı emperyalizminin ve modernleşmenin yükselişiyle başladı, bugünlerde modern teknolojiyle desteklendi.	Antik Yunan ve Çin'de Sofistler ve Konfüçyüslere kadar uzanmaktadır.
İtici güç	Kar etme ve tek bir dünya pazarın olan inanç.	İnsaniyet temelli bilginin artmasına olan inanç.
İlk öncelik	Ekonomik	İnsani konular
Diğer özellikler	Rekabet, savaş, çatışma, sömürü ve en güçlülerin hayatta kalması	İşbirliği, iş birliği, bakım, paylaşım ve özgecilik (başkalarının yararını da gözetme)
Faydaları	Tek taraflı ekonomik fayda	Karşılıklı avantaj
Eğitimdeki hareketliliğin yönü	Öğrenciler için Güneyden Kuzeye Programlar için Kuzeyden Güneye	Çift ya da çok yönlü hareketlilik
Kalite	Büyük ölçüde kontrolsüz	Kontrol altında

Kaynak: Yang, 2002

Tablo 2 incelendiğinde küreselleşmenin ve uluslararasılaşmanın birçok zıtlığı içerdikleri açıkça görülmektedir. Bu tabloya göre yapılacak değerlendirmede küreselleşme ve uluslararasılaşmanın birbirlerinden çok farklı ve birbirlerine zıt kavramlar olduğu düşünülebilir. Buna karşın daha büyük ölçekte uluslararasılaşmanın sınırlarını çizen ve onu şekillendiren küreselleşmenin uluslararasılaşmayı bir vitrin olarak kullanabileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Bu anlamda yükseköğretimin uluslararasılaşması neoliberal ekonomi politikalarının dayatmamasıyla, yükseköğretimin ticareti yapılan bir ürün halini almasının bir sonucu olarak mı ortaya çıkmaktadır, her bir ülkenin ya da kurumun kendi iç dinamikleriyle karar verdiği ve uluslararası faaliyetleri içeren doğal bir süreç sonucunda mı ortaya çıkmaktadır, ya da yükseköğretimin

uluslararasılaşması üniversite kavramının doğduğu yıllardan bu yana var olan bir akademik fikirsel hareketliliğin içerisinde bulunduğumuz çağda çeşitli faktörlerle yeniden vücut bulmuş yeni hali midir? Bu anlamda yapılacak sorgulamaların hem yükseköğretimin uluslararasılaşması yazınına hem de ülkelerin politika oluşturma sürecine rehberlik edeceği açıktır.

Kubow & Fossum (2007) küreselleşmeyi ekonomik/politik; bilgi ve iletişim teknolojileri; sosyokültürel ve felsefi/etik gibi boyutlardan kavramsallaştırmıştır. Bu anlamda yerel ve küresel değerlerin ve güçlerin içerisinde bulunduğu çatışmayı da sorgulamıştır. Aşağıda yer alan Tablo 3’de küreselleşmenin ele alındığı temel boyutlar bağlamında tanımları ve yerel güçlerle olan çatışmasını gösteren çeşitli sorgulamaları bulunmaktadır.

Tablo 3

Küreselleşme ile ilgili tanımlar ve yerel ve küresel güçler ile değerler arasındaki çatışma

	Ekonomik/Politik	Bilgi ve İletişim Teknolojileri	Sosyokültürel	Felsefi/Etik
Küreselleşme kavramı ve tanımları	Dünya çapında pazarlanma ve ekonomik büyüme	Bilginin mekânda ve yayılma hızı	İnsanların dünyadaki hareketleri; kültürlerin kimliklerin birbiriyle etkileşimi	İnsanların tutum ve davranışlarını şekillendiren hayata bakış açıları
Yerel değerler ve güçler ile küresel değerler ve güçler arasındaki çatışma				
			Küreselleşme yerel kimlikleri nasıl güçlendirebilir ya da zayıflatabilir?	
			Kültürlerin birbiriyle karışması bireylerin ve toplumların kimliklerinin şekillenmesinde nasıl etkilere sahiptir?	
			İnsanların bağlılıkları nasıl değişebilir ve bu değişikliklerin adalet kavramına dair sorular üzerinde ne gibi etkileri olabilir?	
			Piyasa güçleri ulusal ve uluslararası düzeyde insanları nasıl etkiler?	
			Bilgi ve iletişim teknolojileri insanların ne tür işbirlikleri yapmalarını gerektirir?	
			İnsan kaynağının ve ürünlerin dünya üzerindeki dağılımına yönelik karar verme mekanizması nasıl değişmektedir?	

Kaynak: Kubow & Fossum, 2007

Tablo 3 incelediğinde, küreselleşme kavramının bir yandan ekonomik, bilgi ve iletişim teknolojileri, sosyokültürel ve felsefi yönlerden toplumu etkilediği, diğer

yandan da yerel değerler ile küresel değerler arasında bir çatışma çıkardığı görülmektedir. Bu anlamda küreselleşmeyi olduğu gibi kabul etmek yerine ona sorgulayarak ve irdeleyerek yaklaşmak gerekebilir. Yukarıdaki sorular küreselleşmeye karşı farkındalık sahibi bir yaklaşımı desteklemesi bakımından değerli olabilir.

Knight (2008) küreselleşmenin eğitimi derinden etkilediği bu çağda değişikliklerin ve güçlüklerin birden bire meydana geldiğinin altını çizmektedir. Bu değişiklikler ve güçlükleri de şu başlıklar altında toplamıştır: küreselleşme; yerelleşme; bilgi ve iletişim teknolojileri; yeni hizmet sağlayıcılar; alternatif mali kaynaklar; sınır ötesi konular; hayat boyu öğrenme ve aktörlerin sayı ve çeşitliliğindeki artış. Küreselleşme doğrudan ulusların ekonomik, kültürel ve politik çekirdeğine nüfuz ederken, aynı zamanda geniş çerçevede yükseköğretimi sistemini yeniden şekillendirmekte ve üzerinde dinamik bir etki yaratmaktadır. Her yükseköğretim kurumunun çeşitli araçlarla birbirine görünür olduğu ve küresel boyutun ağırlık kazandığı ağlarla dolu bu ortamında, ülkelerin veya yükseköğretim kurumlarının kendilerini küresel etkilerden uzak tutmaları artık mümkün değildir (Van Der Wende, 2010). Türkiye’de küreselleşmenin en fazla etkilediği ve buna bağlı olarak da köklü değişimlere sebep olduğu eğitim kademesi yükseköğretim olarak kabul edilebilir. Kalite güvencesi, hesap verebilirlik, uluslararasılaşma ve hayat boyu öğrenme gibi kavramların Türkiye’de yükseköğretime küreselleşme ile birlikte girdiği ve Türkiye yükseköğretiminde önemli değişikliklere yol açtığı görülmektedir (Sever, Kabaoğlu, Alagöz Hamzaj, Tuğlu, & Baldan, 2018, s.1588). Artık, dış dünyadan soyutlanmış, kendi kendine varlığını sürdüren ve dar bakış açılı bir çevrenin eğitim kurumlarına işlevsel olarak artık hizmet söz konusu değildir. Farklı kültürel deneyimlerin, politik sistemlerin, ekonomik ilişkilerin ve teknolojik seçeneklerin birbirine yakınlığı ve iç içe geçmişliği, geniş çaplı bir bakış açısının üniversite eğitim programlarına nüfuz etmesini gerektirmektedir (Bartell, 2003). Yükseköğretimin kendisi de yükseköğretimin içerisinde önemli rol oynadığı dünya da değişmektedir. Bu değişimin birçok nedeni bulunmaktadır. Gelişmiş iletişim ve teknolojik hizmetler, uluslararası işçi hareketliliğinin arttırılması, piyasa ekonomisine ve ticaretin serbestleştirilmesine daha fazla önem verilmesi, bilgi topluma odaklanması, özel yatırımların arttırılması, eğitime verilen kamu desteğinin azaltılması ve hayat boyu öğrenme gibi etkenler bu değişimin

dinamikleri olarak görülebilir. Tüm bu nedenlerle lise sonrası eğitim kademesini oluşturan yükseköğretimin uluslararası boyutu giderek daha önemli ve karmaşık bir hale gelmektedir (Knight, 2004). Üniversiteler, birincil görevleri olan eğitim-öğretim ve ikincil görevleri olan topluma hizmet faaliyetleri bakımından uluslararası bağlantılar ve ilişkiler kurma zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu anlamda iş yaşamına kendilerini hazırlayan öğrencilerin 21. yüzyılın bir gereksinimi olan içerisinde yaşadıkları dünyayı anlama küresel yeterliğine sahip olmaları beklenmektedir. Üniversitelerde üretilen, iletilen ve dünyaya yayınlan bilginin de bu gereksinimlere hizmet edecek küresel eğitim hedefleriyle tutarlı olması gerektiği anlayışı hâkimdir (Bartell, 2003). Tüm bu politik ve ekonomik gelişmeler sonucunda yükseköğretimin uluslararasılaşması, devletlerin yeniden yapılanmalarına, ekonomik ve demokratik değişmelerine, teknolojik gelişmelerine, bölgesel bütünleşmelerine ve uluslararası diyalog geliştirmelerine yardımcı olan bir araç haline almıştır (Van Der Wende, 2010).

Yükseköğretimin Uluslararasılaşması

Bu başlık altında yükseköğretimin uluslararasılaşması, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının tarihi arka planı, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamı, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının gerekçeleri, yükseköğretimin uluslararasılaşması stratejileri, programları ve politikaları, yükseköğretimin uluslararasılaşması yaklaşımları, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ölçülmesi, değerlendirilmesi ve uluslararasılaşma performans göstergeleri gibi konulara değinilmektedir.

Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Tarihi Arka Planı

Yükseköğretimin uluslararasılaşmasını daha derinlemesine anlamak için onu tarihi bağlamda incelemek faydalı olabilir. Bevis & Lucas (2007) öğrenci hareketliliğinin Helenistik dönemde de var olduğunu belirtmektedir. Öğrenci hareketliliğinin altın çağı ulus devletlerin henüz var olmadığı orta çağdır (Lanzendorf ve Kehm, 2010). Yükseköğretimin uluslararasılaşması yeni bir kavram değildir (Taylor, 2010). Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kökleri ve yol gösterici ilkeleri binlerce yıl boyunca farklı yerlerden bilginleri ve öğrencileri kendine çeken fikir merkezlerine kadar uzanmaktadır. Bu merkezler Çin'de Konfüçyüs Okulları (6. yüzyıl), Atina Platonik Akademisi (5. yüzyıl), İskenderiye

Kütüphanesi (4. yüzyıl), İran'daki Gunishapur Akademisi (3. yüzyıl), Hindistan'daki Nalanda (5. yüzyıl) ve Rönesans İtalya'sı (14. yüzyıl), gibi çekim merkezleri olarak sıralanabilir (Hudzik, 2015).

Wächter (2003) Avrupa'da uluslararasılaşmanın tarihini dört aşamada açıklamıştır. İlk aşamada uluslararasılaşma büyük ölçüde öğrencilerin ve öğretim üyelerinin bireysel hareketliliği ile eşdeğer olarak değerlendiriliyordu. Bu ilk aşamada yer alan hareketliklerin herhangi bir kurumsal iş birliği ya da destek sonucu değil sadece bireysel çaba ürünü gerçekleştiğini vurgulamak gerekmektedir. İkinci aşama, 1980'lerin ortalarından 1990'ların ortasına kadar olan aralığı kapsamaktadır. Bu aşamada da hareketlilikler bulunmaktadır ancak ilk aşamadan farkı, üniversitelerin bölümlerin kurdukları uluslararası bağlantılar sonucu yapılan daha organize olmuş hareketliliklerin olmasıdır. Üçüncü aşamada uluslararası hareketlilikler yine merkezi konumda bulunmaktadır ancak en temel uluslararasılaşma göstergesi pozisyonunda değildirler. Hareketliliklerden başka eğitim programının uluslararasılaşması, karşılaştırmalı yaklaşımlar, politika ve strateji geliştirme gibi uluslararasılaşma çabaları da gündeme gelmiştir. Son olarak dördüncü aşamada, yaklaşık otuz ayrı ülkenin milli eğitim bakanlarının yükseköğretim üzerinde bir yapısal reforma onay vermiştir. Bu dört aşama incelendiğinde ilk aşamanın bireysel düzeyde, ikinci aşamanın akademik birimler düzeyinde, üçüncü aşamanın kurumsal düzeyde ve son olarak dördüncü aşamanın ise sistem düzeyinde uluslararasılaşma izleri taşıdığını söylenebilir.

Arum ve Water (1992) uluslararası eğitim kavramının ilk kez 1919 yılında New York'ta Uluslararası Eğitim Kurumunun (Institute of International Education [IEE]) kurulmasıyla kullanıldığını ifade etmektedir. Uluslararası eğitim kavramının daha sonra Amerikan yükseköğretim sisteminin uluslararası ayağı ile ilgili 1950li, 60lı, 70li, 80li ve 90lı yıllarda yayınlanan resmi belgelerin birçoğunda yer almıştır. Bu belgeler arasında hükümet programları, raporlar, kitaplar bulunmaktadır. Jang (2009) yükseköğretimin uluslararasılaşmasının II. Dünya Savaşından önceki bağlamı ele alındığında akademik değişim hareketliliklerinin; II. Dünya Savaşından sonraki dönemi ele alındığında da ekonomik ve politik tartışmaların öne çıktığını ifade etmiştir. Benzer şekilde, Knight & Wit (1995) yükseköğretimin uluslararasılaşmasını Ortaçağ ve Rönesans, 18. yüzyıl ve II. Dünya Savaşı ve son olarak II. Dünya Savaşından bugüne kadar olmak üzere üç dönemde ele almıştır.

İlk dönemde uluslararasılaşma daha ağırlık olarak öğrenci ve bilim insanlarının hareketliliğinden ibarettir. Avrupa Komisyonunun, en önemli hareketlilik programına dönemin gezgin ve önde gelen bilim insanlarından olan Erasmus'un adını vermesi bu anlamda bir tesadüf değildir. İkinci dönemde göze çarpan uluslararasılaşma unsuru yükseköğretim sistemlerinin sömürü ülkelerinde ve daha sonra bağımsızlığına kavuşan ancak hala sömürülen ülkelerde de kullanılmasıdır. Buna ek olarak, az da olsa araştırma ve yayın işbirlikleri görülmektedir. Bir diğer uluslararasılaşma unsuru da öğrenci hareketliliğidir. Son olarak, II. Dünya Savaşından bugüne kadar olan üçüncü dönemde ise daha farklı uluslararasılaşma faaliyetleri görülmeye başlanmıştır. 1919 yılında Amerika'da Uluslararası Eğitim Enstitüsü (Institute of International Education [IIE]), 1934 yılında da British Council kurulmuştur. Bu adımlar uluslararası işbirliklerine olan ilgiyi göstermektedir. İkinci Dünya Savaşından sonra iki süper güç Amerika ve Sovyetler Birliği dünyanın geri kalanını etkilemek, yeni fikirler ve anlayışlar edinmek için uluslararası eğitimi teşvik edecek politik gerekçelere sahiptiler. O dönemde Avrupa savaşın yaralarını henüz atamamıştı, birçok bilim insanı Avrupa'dan Amerika, Kanada, Avustralya başta olmak üzere diğer ülkelere göç etmek zorunda kalmıştı. Genel olarak yükseköğretimin uluslararasılaşması adı konulmamış olsa da birçok ülke dost başka ülkelerle kültürel ve akademik anlaşmalar yapmaya başladılar. Bu anlaşmalar sayesinde araştırma işbirlikleri, dil öğrenme çalışmaları lisansüstü çalışmalar yürütüldü. 1960'lar ve 1970'lerde sömürü ülkelerden geri çekilme, yükseköğretimin büyümesi ve üniversitelerin geleneksel bilimsel çalışma görevlerinin yanı sıra insan kaynağı yetiştirme rolünü de üstlenmesi durumu değiştirmeye başladı. 1980lerde küresel bağlam değişti. Avrupa Topluluğu'nun güçlenmesi ve Japonya'nın ekonomik bir güç olarak belirmesi Amerika'nın sadece ekonomik gücüyle değil aynı zamanda araştırma ve öğretim anlamındaki egemenliğiyle de boy ölçüşmeye başladı. Avrupa Komisyonu ve Japonya birlikte araştırma geliştirme faaliyetlerinde yer almaya başladılar.

Teichler (1996) yükseköğretimde karşılaştırmalı çalışmaların, dar bakış açısının getirdiği önyargıları yıkmakta çok başarılı olduğunu ve bu bakış açılarının olumlu anlamda yeniden yapılanması için bir fırsat niteliğinde olduğunu ifade etmektedir. Karşılaştırmalı çalışmalar aynı zamanda, uluslararası eğilimleri, sonrasında reform gerektiren uluslararası gözlemleri, sürekli gelişen uluslararası

faaliyetleri ve diğer uluslarla olan bütünleşmesi anlamada vazgeçilmez unsurlardır. Küreselleşmeyle birlikte ulusal eğitim sistemlerinin nitelikleri uluslararası alanda karşılaştırılmaya başlanmıştır. Eğitim programına, standartlara ve ölçme sistemlerine odaklanılmış; eğitimde yöntem değişikliği ile çeşitli standartların karşılanması çalışmalarına ağırlık verilmiştir (Carnoy & Rhoten, 2002). Buradan hareketle, yükseköğretimde karşılaştırmalı çalışmaların uluslararasılaşma faaliyetlerine katkı sağladığı ve başlatıcı güç rolü oynadığı söylenebilir. Knight (2008) uluslararasılaşma kavramından daha önce uluslararası eğitim ve uluslararası iş birliği gibi ifadelerin kullanıldığını belirtmektedir. 1990larda uluslararası eğitim terimini kullanma tartışması, onu karşılaştırmalı eğitim, küresel eğitim ve çok kültürlü eğitim gibi terimlerden ayırmaya odaklandı. Sonuç olarak şu anda 21. yüzyılın ilk on yılında, ise ulus ötesi eğitim (transnational education), sınırları olmayan eğitim (borderless education), offshore eğitim ve sınır ötesi eğitim (borderless education) ile ulusötesileşme (transnationalization), çok uluslulaşma (multinationalization) ve bölgeselleşmeyi (regionalization) içeren ilgili terimler ortaya çıkmaktadır.

1980'lerin sonlarında uluslararasılaşma genel olarak kurumsal düzeyde tanımlanmaktaydı ve kurumsal düzeyde gerçekleştirilen bir dizi faaliyeti içermekteydi (Wächter, 2003). Arum ve Water (1992, s. 202) Amerikan bakış açısıyla yazdığı "uluslararası çalışmalar, uluslararası eğitim değişimi ve teknik iş birliği kavramları içinde yer alan çoklu faaliyetler, programlar ve hizmetler" tanımı bu dönemi yansıtan güzel bir örnektir. 1990larda Knight (1994, s. 3) süreç odaklı bir yaklaşımı içeren tanımı literatüre kazandırmıştır. Bu tanıma göre uluslararasılaşma, "bir üniversitenin öğrenme/öğretme, araştırma ya da hizmet işlevine uluslararası bir unsuru dâhil etme sürecidir". Van Der Wende (1997, s. 17-19) uluslararasılaşma kavramını literatürde yer alan tanımlar ve araştırmalar bağlamında geniş bir çerçevede tartışmış ve ihtiyaç duyulan tanımın uluslararasılaşmanın sadece bir boyutunu içeren sınırlı tanımlar olmadığını daha kapsayıcı bir tanımın gerekli olduğunu ifade etmiştir. Sadece giden ve gelen öğrenci sayısı; öğrencilerin geldiği ve gittiği ülkelerin hangi bölgelerde olduğu ya da bu hareketlilikleri maliyeti gibi dar kapsamlı bir bakış açısının yeterli olmadığını belirtmiştir. Bu anlamda yükseköğretim kurumlarının uluslararası çevrelerine, bağlantılarına, gereksinimlere ve zorluklara daha duyarlı olması gerektiğinin altını

çizerek bir bakıma küreselleşme odaklı bir yaklaşım sergilemiştir. Buna göre uluslararasılaşmanın tanımı “yükseköğretimi toplumların, ekonominin ve işgücü piyasasının zorluluklarına ve gereksinimlerine daha duyarlı hale getirmeyi amaçlayan sistematik ve sürdürülebilir çaba” olarak ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere bu tanımda vurgulanan nokta, sınırları aşan ve toplumsal yaşamı farklı ve çeşitli alanlarda etkileyen bir kavram olan küreselleşmedir. Jane Knight daha farklı kavramları içeren bir tanım yaparak daha önceki tanımını genişletmiştir. Buna tanıma göre ulusal, sektörel ya da kurumsal düzeyde uluslararasılaşma, yükseköğretimin amacı, işlevi ya da yükseköğretim hizmetinin sunumuyla uluslararası, kültürlerarası veya küresel bir unsuru birleştirme sürecidir (Knight, 2008, s. 21).

Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Anlamı

Ortaçağdan bu yana üniversitelerde, uluslararasılaşmanın en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilen uluslararası öğrencilerin olduğu bilinmektedir ve üniversitelerin zaten doğasında sınırları aşan bir yapının bulunduğu açıktır (Altbach, 1989,s. 135). Uluslararasılaşma siyaset bilimi ve devlet ilişkilerinde yüzyıllardır kullanılmaktadır, dolayısıyla yeni bir terim değildir. 20 yıldan fazla bir süredir literatürde uluslararasılaşmayı tanımlamak adına çok fazla söylem ve tartışma yer almaktadır. de Wit de (2010) uluslararasılaşmanın Avrupa'nın, diğer devletlerin, yükseköğretim kurumlarının, öğrenci örgütlerinin ve akreditasyon kuruluşlarının gündemine son yirmi beş yılda girdiğini ileri sürmektedir. Buna karşın bir terim olarak uluslararasılaşmanın eğitim alanında kullanımı ise 80'li yılların başından bu yana artmıştır. 80'li yıllardan önce, bu kavramın yerine uluslararası eğitim ifadesi tercih edilmekteydi (Knight, 2004). Avrupa uluslararasılaşması ise yirmi yılı aşkın bir süredir ekonomik ve politik bütünleşmenin bir parçası olarak akademik uluslararasılaşma stratejisi izlemektedir (Altbach & Knight, 2007).

Uluslararasılaşmanın açık ve kapsamlı bir tanımının yapılması konusundaki çabaların amacı kavramla ilgili ortaya çıkabilecek yanlış anlamaların önüne geçmektir. Bu anlamda evrensel ve geçerli bir tanımın çıkması muhtemel olmasa da ortak anlayışı yansıtan bir uluslararasılaşma çerçevesinin belirlenmesi önemlidir (Knight, 2004). Uluslararasılaşmaya yönelik bir tanım geliştirmenin zorlu

yanı, bu tanımın birçok farklı ülkeye, kültüre ve eğitim sistemine uygulanacak kadar geniş olmasından ileri gelmektedir. Bu nedenle, uluslararasılaşmanın tanımının uluslararasılaşmanın gerekçelerini, faydalarını, sonuçlarını, aktörlerini, faaliyetlerini ve paydaşlarını içermesi gerekmemektedir, çünkü tüm bunlar bir ulustan diğerine ya da bir kurumdan diğer kuruma çok büyük farklılıklar göstermektedir (Knight, 2004). Enders (2004) uluslararasılaşmanın tanımında önemli olan noktanın karşılıklı iş birliğine ve gözleme dayalı stratejik uluslararası ilişkiler olduğunu vurgulamıştır. Son on yılda uluslararasılaşmaya yönelik tanımlar yapılmış ve alandaki çeşitli aktörlerin etkisiyle bu tanımlara ek yeniden tanımlamalar yapılmak durumunda kalınmış, uluslararasılaşmanın tanımı yeni gelişmelerle sürekli evrilmiştir (Callan, 2000). Elkin ve diğerleri de (2005) uluslararasılaşmanın anlamı üzerinde bir fikir birliğini olmadığını ifade etmektedir.

Uzun zaman süren akademik ulusalcı bakış açısının ardından üniversiteler daha yeni bakış açıları için yönlerini uluslararası platforma çevirmişlerdir (Altbach, 1989,s. 135). 1980lerde Avrupa kaynaklı iş birliği ve değişim programlarıyla canlanan uluslararasılaşma, bir katma değerden ana fikir haline evrilmiştir (de Wit, 2010). Altbach, Reisberg, & Rumbley (2009) uluslararasılaşmayı üniversitelerin ve devletlerin küreselleşme karşısında uyguladığı politika ve programlar olarak tanımlamaktadır. Yang (2002) bir üniversite için uluslararasılaşmanın, öğretme, araştırma ve hizmet gibi yollarla hem kendi kültürü içerisinde hem de diğer kültürler arasında karşılıklı etkileşim sağlama anlamını taşıdığını ifade etmektedir. Ulusal bir yükseköğretim kurumu için uluslararasılaşma ise diğer ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarıyla kurulan diyalogu ifade etmektedir. Gün, Topaloğlu, & Savaş (2019) uluslararasılaşmayı yükseköğretim kurumlarının ve insanların uluslararası akademik çevrede rekabet edebilmek amacıyla yeni politikalar geliştirmesi olarak tanımlamıştır. Uluslararasılaşma, öğrenci ve öğretim üyesi değişimlerini desteklemek, yurtdışında ortak araştırmaları teşvik etmek, diğer ülkelerde ortak öğretim programları hazırlamak veya başka sayısız girişimlerde bulunmak için hükümetler, yükseköğretim kurumları ve/veya bu kurumlara ait akademik birimler tarafından yürütülen özel politika ve programları ifade eder (Altbach, 2007). Yükseköğretimin uluslararasılaşması ile ilgili literatürde sıklıkla kullanılan kapsamlı tanımlardan biri Jane Knight tarafından yapılmıştır (Altbach ve diğerleri, 2009). “Yükseköğretimin uluslararasılaşması bir yükseköğretim

kurumunun öğrenme, öğretme, araştırma ya da hizmet işlevlerini uluslararası bir unsurla bütünleştirme sürecidir. Uluslararası unsur ise yükseköğretim kurumlarının asli işlevlerine uluslararası, kültürlerarası ya da küresel bir bakış açısı, faaliyet ya da hizmet kazandırmak olarak somutlaştırılabilir” (Knight, 1994, s. 3). Daha sonra bu tanıma birtakım tamamlayıcı unsurlar eklenmiştir. Bu yeni tanımda öğrenme, öğretme ve araştırma gibi geleneksel yükseköğretim kavramlarının yerine daha kapsamlı kavramlar olan amaç, işlev ve hizmet ifadeleri kullanılmıştır. Buna göre ulusal, sektörel ya da kurumsal düzeyde uluslararasılaşma, “eğitimin uluslararası, kültürlerarası veya küresel bir boyutunu, lise sonrası eğitimin amacına, işlevlerine ya da hizmetin sunumuna entegre etme sürecidir” (Knight, 2003b, s. 2). Bu tanımda yer alan süreç ifadesi devam eden bir çabayı temsil etmektedir. Uluslararasılaşmanın bir süreç olması, bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilen eylemler ve onların toplamıyla ilgili olmasından ileri gelmektedir. Uluslararası, kültürler arası ve küresel ifadeleri ise kasten tercih edilmiş bir üçlemedir. Uluslararası ülkeler arası boyutu, kültürlerarası kavramın kültürel yönünü ve son olarak küresel kavramın dünya çapı ile ilgili yönünü ifade etmektedir. Entegre etme kavramı ise eğitimin uluslararası ya da kültürler arası boyutunun eğitim politikaları ya da uygulamalarının içerisine girebilmesiyle ilgilidir. Son olarak ise amaç, işlev ve hizmetin sunumu kavramları bulunmaktadır. Bunlardan amaç, üniversite eğitiminin o ülke, bölge ya da her bir kurum için sahip olduğu toplam rol ve hedefler anlamına gelmektedir. İşlev, eğitim-öğretim, araştırma ve bilimsel faaliyetler gibi üniversite eğitiminin ulusal yapısını ortaya koyan unsurların tamamıdır. Hizmetin sunumu ise ister o ülkede isterse diğer ülkelerde derslerin verilmesini içeren daha dar bir kavramdır (Knight, 2004). Yukarıda etraflıca anlatılmaya çalışılan yükseköğretimin uluslararasılaşması alanı literatüründen üç ana fikrin ortaya çıkarılabilir: (1) uluslararasılaşma bir süreç gerektirir, (2) amacı öğrencileri ve öğretim üyelerini diğer ülkelerdeki insanlarla, yöntemlerle ve fikirlerle buluşturmadır (Murphy, 2007). Benzer şekilde yukarıda ele alınan yükseköğretimin uluslararasılaşması tanımlarına paralel olarak Valiulis & Valiulis (2006) yükseköğretimin uluslararasılaşmasının temel amaçlarını aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- Çokkültürlü ve kültürlerarası eğitimi teşvik etmek,
- Değişim programına katılan öğrencilerin ev sahibi kurumda yaşadıkları öğrenme deneyimlerine katkı sağlamak,

- Değişim programları kapsamında gelen öğrenciler ve diğer öğrencilere aynı sınıfta eğitim veren öğretim üyelerinin öğretme deneyimlerine katkı sağlamak,
- Üniversitede eğitim faaliyetlerinde bulunan herkesin kültürlerarası yeterlik düzeylerini geliştirmek,
- Üniversitede çokkültürlülüğe yönelik farkındalık yaratmak,
- Değişim programına katılan öğrencilerin özel ihtiyaçlarını tanımlamak,
- Çokkültürlülük için sürekli personel eğitimini teşvik etmek.

Knigh (2008) uluslararasılaşmanın, yükseköğretimi etkileyen ve şekillendiren temel faktörlerden biri olduğunu; Altbach ve diğerleri (2009) üniversitelerin her zaman uluslararası eğilimlerden etkilendiğini; uluslararası akademik kurumlar, öğretim üyeleri ve araştırmalar ölçüsünde hareket ettiğini ancak 21. yüzyılda içerisinde bulunan küresel bağlamın uluslararasılaşmanın önemini daha da arttırdığını ifade etmektedir. Söz konusu küresel bağlamın bir sonucu olarak uluslararasılaşma çalışmalarının ivme kazandığı açıktır. de Wit (2010) yükseköğretimin uluslararasılaşma boyutuna ve küresel alandaki konumuna ulusal, uluslararası ve kurumsal belgelerde ve misyon ifadelerinde daha önce hiç olmadığı kadar yer verilmeye başlandığını; Helms, Brajkovic, & Struthers (2017) ise Amerikan yükseköğretim kurumlarının çoğunun misyon ifadelerinde ve stratejik planlarında uluslararasılaşmanın yer aldığını belirtmektedir.

Kavramsal olarak uluslararasılaşma, uzun bir süre sınır ötesi öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliği olarak görülmüştür ve uluslararasılaşmaya yükseköğretim kurumlarını ya da sistemlerini etkileyen bir olgu olarak bakılmamıştır. Bu durum son yirmi yılda değişmiş ve uluslararasılaşma daha geniş çerçeveden ele alınmaya başlanmıştır. Öğrenci hareketliliği, eğitim programı geliştirme, araştırma işbirlikleri kurma, personel geliştirme ve kaliteyi artırma gibi faaliyetler uluslararasılaşma kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır. Yine de uluslararası hareketlilikler uluslararasılaşmanın çok önemli ve gözlemlenebilir unsuru olmaya devam etmektedir (Van Der Wende, 2010). Üniversitelerin uluslararası faaliyetleri hacim, kapsam ve karmaşıklık olarak son yirmi yılda büyük ölçüde artmıştır. Bu faaliyetler, öğrencilere farklı bakış açılarını kazandırmayı hedefleyen geleneksel yurt dışında eğitim programlarından yurtdışındaki

üniversitelerde yükseköğrenime erişim fırsatlarına kadar çeşitlilik göstermektedir (Altbach & Knight, 2007). Yükseköğretim literatürü genel olarak incelendiğinde uluslararasılaşma çoğunlukla uluslararası işbirlikleri, hareketlilikler ve değişim programları ve bunların tamamını destekleyici nitelikte olan ulus ötesi politikalar ve programlar anlamında kullanılmaktadır (Van Der Wende, 1997).

Yükseköğretimin hem kendisi hem de yükseköğretimi de içine alan dünya değişmektedir (Knight, 2004). Yükseköğretimin fazla küresel rekabeti ile yüz yüze olduğu bir gerçektir (Wende, 2010). Böyle bir ortamda yükseköğretimin uluslararasılaşmasının geleceği ile ilgili de çeşitli değişikliklerin beklenmesi oldukça doğaldır çünkü yükseköğretimin 20 yıl önceki durumu incelendiğinde bu denli büyük bir değişimin ve büyümenin bugün gerçekleşmiş olmasının tahmin edilebilir bir durum olmadığı açıktır. Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının geleceği ile ilgili olarak Altbach & Knight (2007) üniversitelerin köklerinde uluslararası faktörlerin yer aldığını ancak milliyetçilik akımı ile dünyada ulusal sınırlar içerisinde kalan üniversitelerin kurulduğunu belirtmiştir. Bilgi teknolojileri, bilgi ekonomisi ve artan hareketliliklerin bir sonucu olarak bugün bu üniversiteler yeniden uluslararası alana yönlendiler. Uluslararasılaşma yükseköğretimde bir güç olarak devam edeceği düşünülebilir ancak uluslararasılaşmanın geleceği ile ilgili birtakım belirsizlikler de bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir Altbach & Knight (2007):

- Politik gerçekler ve ulusal güvenlik: Terörizmin uluslararası eğitimi etkileyebileceği ve belli ülkelerde vize uygulamalarını zorlaştıracığı söylenebilir.
- Hükümet politikaları ve eğitim alma maliyeti: Uluslararası öğrencilerin eğitim alma ücretlerini düzenleyen süreç, vize ve diğer dokümanların hazırlanması uluslararasılaşma girişimini etkileyebilir.
- Artan iç kapasite: Yurtdışında eğitim alma isteği ve uluslararası programlara kayıt oranı, yükseköğretime erişim imkânlarının iyileşmesinden dolayı azalabilir.
- İngilizce: İngilizcenin araştırma ve öğretim dili olarak kullanılması uluslararası programlara olan ilgiyi arttırabilir.

- Eğitim programının uluslararasılaşması: Öğrenciler eğitim programının uluslararasılaşmış olmasından dolayı ulusları programları faydalı bulabilir.
- E-öğrenme: Diploma derecelerinin uluslararası alanda kabulü uzaktan eğitimin rolünü genişletebilir.
- Özel sektör: Özel yükseköğretim kurumlarının sayısı her geçen gün artmaktadır ancak bu kurumların çok küçük bir kısmı uluslararasılaşmış durumdadır. Özel yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmayı yeterli bulup bulmayacağı henüz belirsizdir.
- Kalite kontrol ve güvence sistemi: Kalite güvencesi uluslararası alanda önemli bir problemdir çünkü gözlemciler birçok yükseköğretim kurumunun düşük standartlara sahip olduğunu ifade etmektedir.
- Avrupa politikaları: Avrupa Birliği Avrupa yükseköğretim alanını koruyacak mı yoksa dünyanın diğer kesimlerinden de öğrenciler bu alana katılacak mı? Avrupa Birliği, Avrupa Birliği vatandaşı olmayan öğrencilere okul ücreti ödeme zorunluluğu getirecek mi? Bolonya girişimi ve Avrupa Birliği sınırları içerisinde yükseköğretimi uyumlu hale getirme çabaları Avrupa Birliği içerisindeki uluslararası yapıları ve dünyanın diğer kısımlarıyla olan ilişkileri nasıl etkileyecek?

Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Gerekçeleri

Gerekçeler bir olgunun ya da sürecin ortaya çıkmasında altta yatan temel nedenler olarak ifade edilebilir. Altbach ve diğerleri (2009) uluslararasılaşma ile ilgili tartışmalar ortaya çıktığında neden uluslararasılaşmanın gerekli olduğunu ve uluslararasılaşmanın anlamının ne olduğunu belirtmenin faydalı olacağını ifade etmektedir. Knight (2008) uluslararasılaşmaya yönelik derinden benimsenen ve açıkça ifade edilen gerekçelere sahip olmanın öneminin yadsınamayacağını vurgulamakta ve gerekçeleri bir ülkenin ya da kurumun uluslararasılaşmasında itici güçler olarak tanımlamaktadır.

Yükseköğretimin içerisinde bulunduğu yeni bağlam daha fazla küresel rekabeti beraberinde gerektirmektedir. Bu nedenle yükseköğretime erişim, ulusal rekabetin önemli bir unsuru haline gelmiştir ve 1990'larda daha fazla pazar odaklı bir yükseköğretim modeli ortaya çıkmıştır. Bu modelin içerisinde özellikle ithalat ve

ihracat endüstrisi bulunmaktadır. Bu anlamda yükseköğretim, ülke içerisindeki yükseköğretim giderlerini finanse etmek için gelir getiren bir ihracat endüstrisi bir konuma gelmiştir. Sonuç olarak küresel rekabet, ulusal ekonomileri kendi vatandaşlarına yükseköğretim hizmeti sunmanın yanı sıra özellikle eksikliği duyulan alanlarda yükseköğrenim görmek isteyen yabancı öğrencileri ve yüksek vasıflara sahip yabancı çalışanları üniversitelere ve o ülkeye çekmeye zorlamaktadır (Wende, 2010). Altbach ve diğerleri (2009) son on yılda yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında birçok değişikliğin yaşandığını ve bu değişimin Avrupa'da iş birliğine dayalı bakış açısından rekabetçi bir yapıya doğru ilerlediğini vurgulamaktadır. Marshall (2014) birçok üniversitenin daha fazla uluslararası öğrenci, öğretim üyesi ve fon alma noktasında birbiriyle kıyasıya bir yarış içerisinde olduğunu ifade etmektedir. Her bir ülke farklı dinamiklere, sosyal ve toplumsal yapılara ve tarihi temellere sahip olduğu için farklı yükseköğretimin uluslararasılaşması gerekçelerine ve motivasyonlarına sahip olabilir. Altbach ve diğerleri (2009) çok farklı yükseköğretimin uluslararasılaşması gerekçelerinin olduğunu; bu gerekçelerin birbirini dışlamadığını aksine farklı ülke ve bölgelerde daha anlamlı olabileceği ve zaman içerisinde birinin diğerine karşı daha egemen bir hal alabileceğini vurgulamıştır. Jiang (2008) ise uluslararasılaşmanın tarihsel sürecinin tek ve kesin bir uluslararasılaşma gerekçesinin geçerli olamayacağını net şekilde ortaya koyduğunu vurgulamıştır. Ona göre, paydaşlar arasındaki farklı uluslararasılaşma gerekçeleri yükseköğretim kurumunun öncelikleri ya da uluslararasılaşmayı algılama biçimlerinden dolayı birbiriyle örtüşebilir, birleştirilebilir ya da birbirinden ayrılabilir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması gerekçeleri kimi zaman yükseköğretim kurumlarının kurumsal yapısını, kimi zaman topluma olan sorumluluğunu, kimi zaman da eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetlerini temel alarak oluşturulmaktadır. Her bir gerekçe kurumun uluslararasılaşma motivasyonunu ortaya koymakta ve bu doğrultuda çalışmalar gerektirmektedir. Knight & de Wit (1995) akademik çalışmaların dar bakış açısından kurtulmak ve uluslar, bölgeler ve çıkar grupları arasındaki ilişkiler üzerine eleştirel düşünmeyi sağlamak için uluslararası bir yaklaşıma ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. Bu çaba sonucu akademik çalışmalarda uluslararası ve kültürlerarası yönlerin öne çıkarılmasının çalışmaların daha disiplinler arası bir yapıya kavuşmasını sağladığını vurgulamaktadır.

Ulusların birbirlerine bağıllık gösterdikleri gerçeğini anlatmak, buna değer verilmesini, yüksek sesle ifade edilmesini sağlamak ve mensuplarını (öğrenci, öğretim üyesi, diğer personel) buna göre yetiştirmek bir yükseköğretim kurumunun sorumluluğudur (Knight & de Wit, 1995). Buna ek olarak, üniversiteler, öğretim ve araştırma görevleri yoluyla uluslararası politik, ekonomik ve kültürel gelişmeleri etkileyen yeni ve değişen durumları topluma anlatma fırsatına ve sorumluluğuna sahiptir (Yang, 2002). Schoorman (1997) yükseköğretimin uluslararasılaşması gerekçelerini dünya barışı için uluslararasılaşma, rekabetçi avantaj sağlamak için uluslararasılaşma, küresel bilgi için uluslararasılaşma ve küresel iş birliği için uluslararasılaşma başlıkları altında incelemiştir. Green (2002) lisans eğitiminin mutlaka ulusal ve uluslararası anlamda üretken; ulusların ve bireylerin birbirinden ayrılamayan yapısının farkında olan vatandaşlar yetiştirmesi gerektiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak, literatürün yükseköğretimin uluslararasılaşmasının gerekçeleri anlamında gerek üzerinde fikir birliği bulunan gerekçeler, gerekse farklı bağlamlarda farklı yazarların ileri sürdükleri gerekçeler olmak zengin bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması literatüründe uluslararasılaşmanın gerekçeleri genel olarak kültürel, sosyal, politik, akademik ve ekonomik gerekçeler başlıkları altında ele alınmaktadır (Altbach ve diğerleri, 2009; Knight, 1999; 2004; Knight ve de Wit, 1995). Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik bu yaklaşımların net ve belirgin bir şekilde farklı kategorilere ayrılamayacağını ve tüm bu kategorilerde çeşitli değişikliklerin yaşandığını belirtmek faydalı olabilir (Knight, 1999). Bundan sonraki başlıklarda bu gerekçeler sırayla ele alınmıştır.

Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Ekonomik ve Politik Gerekçeleri

Son yıllarda uluslararasılaşmanın ana gerekçesi ekonomik gerekçeler olarak ön plana çıkmaktadır. Bilgi ekonomisinin son zamanlardaki yükselişi yükseköğretimin uluslararasılaşmasına katkı sağlamıştır (Marshall, 2014). Altbach ve diğerleri (2009) yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik gerekçelerini gelişme ve rekabetçilik, eğitime yönelik ulusal talep, işgücü piyasasının ihtiyacı ve finansal girişimler olarak sıralamıştır. Knight (1999) geçmişten bu yana uluslararası eğitimin dış politikada özellikle ulusal güvenlik ve devletlerarası barış bağlamında faydalı bir araç olarak görüldüğünü vurgulamaktadır. Bu anlamda

uluslararasılaşmanın politik gerekçeleri kurumsal düzeyden çok ulusal düzeyi ilgilendirmektedir.

Knight & de Wit (1995) ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik ve politik gerekçelerini bir arada ele almış ve bunları teknolojik gelişime vurgu yaparak ifade etmiştir. Buna göre yükseköğretimde uluslararası işbirlikleri ve yatırımlar sayesinde teknolojik gelişme sağlanması ve bu gelişmenin ekonomik büyüme olarak ülkeye yansması öngörülmektedir. Bir diğer ekonomik gerekçe de gelecekteki ilişkileri sağlamlaştırmak adına uluslararası öğrencilere verilen bursların olası geri dönüşleridir. Birçok devlet uluslararası öğrencilere burslar vermek için programlar yürütmektedir. Bu burslar sayesinde eğitim hayatlarını sürdüren öğrencilerin kendi ülkelerinde karar verici pozisyona gelmeleri ve burs aldıkları ülkeyle iyi ekonomik ilişkiler kurmaları sağlanmaktadır. Son olarak uluslararası öğrencilerden elde edilen kayıt ve danışmanlık gelirleri yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik gerekçelerinden bir diğeridir. Bu anlamda bir yükseköğretim kurumunun uluslararası öğrencilerden ettiği gelir, o devletin yükseköğretime yaptığı maddi desteği azaltır. Bu durum yükseköğretimin uluslararasılaşmasının bir ekonomik gerekçesi olarak gösterilebilir.

Eğitimin bir ihracat ürünü olarak görülmesi yönünde gelişen bir eğilim bulunmaktadır ve bu eğilim kültürel olmaktan çok ekonomik bir gerekçe ile ilişkilendirilmektedir. Eğitim kitlesel hale geldikçe eğitim ile ilgili ürünlerin ve hizmetlerin ihraç edilmesi dış politikanın da bir parçası olmuştur Knight (1999). Görüldüğü üzere, yükseköğretim aslen akademik ve kültürel gerekçelere sahip olan bir alandır ancak her ne kadar kabul edilemez olsa da küreselleşme, yükseköğretimin kitlesel bir boyut kazanması, alınan ve satılan bir “ürün” haline gelmesinin de etkisiyle yükseköğretim alanı ekonomik bir gerekçeyle de anılır olmuştur. Bu noktada yükseköğretimin ekonomik boyutunun sadece uluslararası öğrenciler üzerinden sağlanan maddi gelir ile sınırlı olmadığını belirtmek gerekmektedir. Bugün eğitim üzerine çalışmalar yapan birçok şirket ya da kurum, verdiği hizmeti genişleterek yeni pazarlar oluşturmaktadır. Küreselleşme, neoliberal politikalar ve eğitim alanında yaşanan değişimlerin etkisiyle gözle görünür hale gelen akreditasyon ve kalite çalışmaları bu duruma örnek olarak gösterebilir. Dünya çapında birçok kurum dünyanın her kıtasından, ülkesinden ya da bölgesinden yükseköğretim kurumlarını akredite etmek üzere çalışmalar

sürdürmektedir. Ayrıca birçok kurum kalite yönetim sistemi eğitimleri düzenleyerek yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen işlerin tanımlarını, talimatlarını ve süreçlerini ortaya dökmekte standardize etmektedir. Bu işlemleri yükseköğretim kurumlarına sunan uluslararası kurumlar ve şirketler açısından bakıldığında da yükseköğretimin uluslararasılaşması ekonomik gerekçelere sahiptir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik gerekçeleri ile yükseköğretimin finansmanı arasında bir ilişki olduğu düşünülebilir. Hükümetlerin genelde eğitim, özelde ise yükseköğretim harcamalarını kısımları üniversiteleri başka arayışlara yönlendirebilir. Ünal (2011) üniversitelerin danışmanlıklar, seminerler ve kamuoyu araştırmaları gibi internet ağı üzerinden işleyen hizmet ticaretini teşvik ettiğini ve bu sayede akademisyenlerin piyasa ile bireysel bağ kurduklarının altını çizmektedir. Böylece üniversitelerin küresel kapitalizme uygun şekilde "işletildiği" ve amacının dışına çıktığı noktasında eleştiride bulunmaktadır. Okçabol (2007) üniversitelerin mali özerkliğinin yanlış yorumlanabildiğini vurgulamaktadır. Mali özerklik üniversitenin kendi kaynağını bulması olarak algılandığında paralı eğitime kapı açılmaktadır. Bu bakış açısı üniversiteyi kamusal olmaktan alıp bir "işletme" haline dönüştürmektedir. Görüldüğü üzere yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik gerekçeleri üniversiteyi temel işlevlerinden uzaklaştırabilecek bir potansiyel sahiptir. Bu anlamda üniversitelerin uluslararasılaşmayı gelir getirici faaliyet olarak değil de üniversite kavramının bir parçası olarak benimsemeleri üniversitelerin temel işlevlerinden kopmamalarını sağlayacaktır.

Altbach ve diğerleri (2009) dış politika, ulusal güvenlik, teknik destek, barış ve karşılıklı anlayış, ulusal ve bölgesel kimlik gibi politik gerekçelerin özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra ve Soğuk Savaş döneminde çok önemli hale geldiğini; 11 Eylül 2001'den sonra ise ulusal güvenliğin tekrar önem kazandığını ifade etmektedir.

Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Kültürel, Sosyal ve Eğitimsel Gerekçeleri

Uluslararasılaşmanın kültürel görevi ulusal, kültürel ve ahlaki değerlerin ulus ötesine taşınması anlamına gelmektedir (Knight & de Wit, 1995). Mayor (1989) üniversiteleri uygarlığın önde gelen kültürel varlıkları olarak nitelendirmiş ve

üniversitelerin yıllar boyu hem kültürü yansıttığını hem de kültüre katkı sağladığını vurgulamıştır. Ayrıca Mayor'a (1989) göre üniversiteler kültürün ortaya çıktığı, paydaşlara ileildiği ve yeniden üretildiği kurumlardır. Knight (1999) ulusal kültürünü korumayı ve tanıtmayı kültürel çeşitliğe saygı duymanın bir yolu olarak gören devletler için uluslararasılaşmanın güçlü bir kültürel gerekçe olduğunu ifade etmektedir. Altbach ve diğerleri (2009) kültürel gerekçeleri üniversitelerin kültürlerarası anlayış ve yeterlilik oluşturmada üstlendikleri roller bağlamında gerçekleştirdikleri araştırma ve öğretim faaliyetler olarak nitelendirmiştir. Uluslararasılaşmaya yönelik sosyal gerekçeler ise öğrencilerin ve öğretim üyelerinin taşradan kurtulup uluslararası ortamın bir parçası olmasıdır.

Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Akademik Gerekçeler

Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik akademik gerekçeler gerçekleştirilen akademik araştırmalara ve öğretim faaliyetlerine uluslararası ve kültürlerarası bir boyut kazandırmaktır. Akademik ufuk genişletme; kurum oluşturma; kaliteyi ve uluslararası akademik standartları artırma ve kurumsal kimlik ve statü oluşturma çabasıdır. Bütün bunlar arasından kurumsal kimlik ve statü uluslararası sıralamalar anlamında oldukça fazla önem kazanmaktadır (Altbach ve diğerleri, 2009). Yılmaz (2014) üniversitelerin uluslararası sıralamalarda yer almayı kendilerine hedef edindiklerini ve bunu uluslararası prestij ve markalaşma ile bağdaştırdıklarını belirtmiştir. Horn, Hendel, & Fry (2007) ise akademik gerekçeleri küresel bilgi ağına başarılı şekilde katılım gösterme çerçevesinden ele almıştır. Bu anlamda, üniversitenin uluslararası işbirliklerini, öğrencileri ve öğretim üyeleri arasındaki küresel yetkinlikleri ve elde edeceği rekabetçi uluslararası üniversite sıralamasını akademik gerekçeler arasında göstermiştir. Knight (1999) yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik gerekçesini eğitim-öğretim ve araştırmada uluslararası akademik standartlar yakalamak olarak belirtmiştir. Buradan hareketle üniversitelerin değişim programları ve işbirlikleri gibi geleneksel faaliyetlerinin yanı sıra dünyada üniversiteleri arasındaki sıralamalarda yer edinmenin de yükseköğretimin uluslararasılaşması için akademik bir gerekçe halini aldığı söylenebilir.

Yükseköğretimde küreselleşme odaklı sürekli değişen bağlam, her geçen gün yeni ihtiyaçların doğmasına neden olmaktadır. Bu ihtiyaçlar karşısında

yükseköğretimde yeni adımlar atılmakta ve yeni kavramlar doğmaktadır. Uluslararasılaşmanın bugünkü temel gerekçelerinden herhangi birinin yerini başka bir gerekçeye bırakmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Altbach ve diğerleri, (2009) son on yılda dünyada yükseköğretimdeki öğrenci sayısının artışına bağlı olarak yükseköğretim kurumlarının durumunda çeşitli değişiklikler olduğunu ifade etmektedir. Bu durumun yükseköğretimin uluslararasılaşması gerekçelerine de yansıdığı yorumlanabilir. Konu ile ilgili olarak, Knight (2008) zaten var olan yükseköğretimin uluslararasılaşması gerekçelerine yeni gerekçelerin de eklendiğini belirtmektedir. Bu gerekçeleri ulusal ve kurumsal düzeyde ele almıştır. Ulusal düzeyde yeni gelişen gerekçeler: insan kaynakları gelişimi, stratejik ittifaklar, gelir elde etme, ulus ya da kurum inşası, sosyal/kültürel gelişim ve karşılıklı anlayış; kurumsal düzeyde yeni gelişen gerekçeler ise uluslararası marka ve profil, kalite geliştirme ve uluslararası standartlar; gelir elde etme, öğrenci ve personel gelişimi, stratejik ittifaklar ve bilgi üretimi olarak sıralanmıştır. Sonuç olarak, Knight (1999) yukarıda açıklanan yükseköğretimin uluslararasılaşması gerekçelerinin bağımsız ve diğerlerini dışlayan gerekçeler olmadığını vurgulamaktadır. Buna göre bir kişinin, kurumun ya da ülkenin uluslararasılaşma gerekçeleri karmaşık ve çok düzeylidir. Bu gerekçeler zamanla, değişen ihtiyaçlarla ve yeni eğilimlerle şekillenebilir.

Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Stratejileri, Programları ve Politikaları

Kurumların uluslararasılaşması için gerçekleştirilen birçok girişim bulunmaktadır. Bu girişimler genellikle faaliyetler, adımlar, bileşenler, prosedürler ya da stratejiler olarak adlandırılmaktadır. Bunlar arasından strateji ifadesi çoğunlukla tercih edilen ifadedir çünkü strateji örgütsel süreçlerin yanı sıra akademik süreçler için de kullanılabilir bir kavramdır ve planlı bir çabayı anlatmaktadır (Knight, 1999). Yükseköğretimin uluslararasılaşması içerisinde çok farklı aşamaları barındıran bir süreç olarak görülmelidir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması hedefine ulaşmak adına genelde yükseköğretim sisteminin özelde ise her bir yükseköğretim kurumunun atması gereken adımlar, bir başka ifadeyle her bir yükseköğretim kurumunun yürüttüğü stratejiler bulunmaktadır. Van Der Wende (2010) uluslararası anlamda tanınır olmayı hedefleyen üniversiteler uluslararasılaşmayı dünyanın seçkin üniversiteleriyle başarılı ve parlak gelecek

vadeden öğrenciler, araştırmacılar ve ünlü öğretim üyelerini üniversitelerine çekme konusunda rekabet halinde olma olarak algılanmaktadır. Birçok üniversite ise uluslararasılaşmayı kurumlarının bölgesel gücünü arttırmak ve karşılıklı kazanımlar elde etmek adına gerçekleştirilen işbirlikleri ve ağ oluşturma (networking) faaliyetleri olarak görmektedir. Bu üniversitelerin uluslararasılaşma stratejileri iş birliğine dayalı araştırmalar, öğrenci ve öğretim üyesi değişim programları ve ortak yürütülen lisans programları kapsamında ilerlemektedir. Diğer birçok üniversite ise uluslararasılaşma çalışmalarını hayatta kalma mücadelesi için yürütmektedir. Bir başka ifadeyle kurumsal olarak gelir elde etmek ve iç talebi karşılamak adına uluslararasılaşma çalışmaları sürdürmektedir. Görüldüğü üzere uluslararasılaşma stratejileri, yükseköğretim kurumlarının buldukları coğrafi bölgeye, diploma programlarının niteliklerine ve türlerine, öğrencilerinin ihtiyaçlarına ve stratejik hedeflerine göre değişiklik gösterebilir.

Knight (2007) strateji, program ve politika terimlerinin kullanımına açıklamalar getirmiş ve aralarında hiyerarşik bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Stratejiler en somut seviyeyi yansıtmaktadır ve bir kurumun örgütsel faaliyetlerini içermektedir. Programlar ise uluslararasılaşmaya yönelik daha kapsamlı bir yaklaşım içermektedirler ve politikaları uygulamak için kullanılan araçlardan biridir. Politika ise “kurumların yapmak istediklerini gerçekleştirme yönetimi yöntemi” olarak tanımlanmaktadır (Cemaloğlu & Daşcı Sönmez, 2019, s. 56).

Knight (2007) uluslararasılaşma faaliyetlerinden farklı olarak kurumsal düzeyde uluslararasılaşma stratejilerine yönelik örnekler vermiştir. Bu anlamda *faaliyet* ile *strateji* sözcükleri arasındaki farka dikkat çekmiştir. Stratejilerin daha planlı, bütüncül ve şartlara uygun olduğunu vurgulamıştır. Knight (1999) ise program stratejilerinin doğasında akademik bir yapının bulunduğunu ya da eğitim, öğretim, öğrenme, araştırma, danışma ve destekleme ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Örgütsel stratejiler ise bir üniversitesin uluslararası boyutunu ayakta tutan politikalar, prosedürler, sistemler ve destekleyici altyapı unsurlarıdır.

Kurumsal düzeyde program stratejileri ve örgütsel stratejiler aşağıda Tablo 4'te incelenebilir.

Tablo 4

Kurumsal düzeyde program stratejileri ve kurumsal düzeyde örgütsel stratejiler

	Program Stratejileri
Akademik programlar	<p>Öğrenci değişim programları Yabancı dil çalışmaları Uluslararası eğitim programı Bir alana ya da temaya özgü çalışmalar Yurtdışında eğitim/çalışma Uluslararası öğrenciler Öğretme öğrenme süreci Ortak ya da çift diploma programları Kültürlerarası eğitim Öğretim üyeleri ve personel hareketliliği programları Misafir öğretim üyeleri Akademik programlar ve kullanılan diğer stratejiler arasındaki bağlantılar</p>
Araştırma ve Bilimsel İşbirliği	<p>Bir alana ya da temaya özgü çalışmaların yürütüldüğü merkezler Ortak araştırma projeleri Uluslararası konferanslar ve seminerler Yayımlanmış makaleler Uluslararası araştırma anlaşmaları Araştırma değişim programları Akademik kurumlarda ve diğer sektörlerde uluslararası araştırma ortakları</p>
Harici İlişkiler: Ülke içi Ülke Dışı	<p><u>Ülke içi</u> STK grupları veya kamu ve özel sektör grupları ile topluluk temelli ortaklıklar Kültürlerarası proje çalışması Uluslararası ortaklar ve müşteriler için özel eğitim ve öğretim programları <u>Ülke dışı</u> Uluslararası kalkınma yardımı projeleri Sınır ötesi eğitim programlarının sağlanması Uluslararası bağlantılar, ortaklıklar ve ağlar Sözleşmeye dayalı eğitim ve araştırma programları ve hizmetleri Yurtdışında mezun programları</p>
Ders dışı faaliyetler	<p>Öğrenci kulüpleri ve dernekleri Uluslararası ve kültürlerarası kampüs etkinlikleri Kültürel ve etnik gruplarla topluluk temelli ilişki kurma Akran destek grupları ve programları</p>
Yönetim	<p>Örgütsel stratejiler Üst düzey liderler tarafından ifade edilen taahhüt Fakülte ve personelin aktif katılımı</p>

	<p>Gerekçeler ve uluslararasılaşma hedefleri</p> <p>Kurumsal düzeyde misyon ifadesi, görev tanımları, planlama, yönetim ve değerlendirme belgelerinde uluslararasılaşmanın yer alması</p>
İdari işlemler	<p>Kurum çapında planlama, bütçeleme ve kalite inceleme sistemleriyle uyum</p> <p>Uygun örgüt yapıları</p> <p>İletişim, irtibat ve koordinasyon için gerekli sistemler (resmi ve gayri resmi)</p> <p>Merkezi ve merkezi olmayan terfi ile uluslararasılaşma yönetimi arasındaki denge</p> <p>Yeterli finansal destek ve kaynak tahsis işlemleri</p>
Hizmetler	<p>Öğrenci konutları, kayıt memurları, bağış toplama, mezunlar ve bilgi teknolojisi gibi kurum çapında hizmet birimlerinden destek görme</p> <p>Kütüphane, öğretim ve öğrenme, eğitim programı geliştirme, akademik ve idari personel eğitimi, araştırma hizmetleri gibi akademik destek birimlerinin geliştirilmesi</p> <p>Oryantasyon programları, danışmanlık, kültürlerarası eğitim, vize danışmanlığı gibi gelen ve giden öğrencilere yönelik destek hizmetleri</p>
İnsan Kaynakları	<p>Uluslararası uzmanlığa dönük işe alım işlemleri</p> <p>Akademik ve idari personelin katkılarını güçlendirmek için ödül ve terfi politikaları</p> <p>Akademik ve idari personel için kişisel gelişim faaliyetleri</p> <p>Uluslararası görevler ve ücretli izinleri</p>

Kaynak: Knight (2007)

Tablo 4'te görüldüğü üzere, kurumsal düzeyde program stratejileri ve örgütsel stratejiler başlıkları altında yükseköğretimin uluslararasılaşması stratejileri sıralanmıştır. Buradan hareketle, program stratejilerinin genel olarak öğretimsel, örgütsel stratejilerin de yönetsel boyutta ele alındığı söylenebilir.

Yukarıda belirtilen uluslararasılaşma stratejileri ağırlık noktası araştırmadan ziyade eğitim ve öğretim olan yeni nesil yükseköğretim kurumlarına değil, daha çok geleneksel kamu ve özel yükseköğretim kurumlarına yönelik olarak oluşturulmuştur (Knight, 2007). Kurumsal uluslararasılaşma stratejileri ve hedefleri kurumsal kimlik ile yakından ilişkilidir. Yukarıdan bahsedilen yeni nesil üniversiteler, bir başka ifadeyle araştırma üniversiteleri açık şekilde uluslararası araştırma işbirliklerine ve rekabete odaklanmaktadır. Bu nedenle asıl amaç başarılı lisansüstü öğrencileri çekmektir. Buna karşın eğitim ve öğretim odaklı

geleneksel üniversiteler ise genel olarak lisans öğrencilerini çekme çabası içerisindedirler (Van Der Wende, 2010).

Knight & de Wit (1995) uluslararasılaşmaya süreç yaklaşımı çerçevesinde yaklaşmış program stratejileri ve örgütsel stratejiler belirlemiştir. Bu anlamda program stratejilerin, bir üniversitenin temel işlevlerine uluslararası bir unsuru dâhil etmek için gerçekleştirdiği akademik faaliyetler anlamına geldiğini örgütsel stratejilerin ise yukarıda bahsedilen uluslararası unsurun uygun politika ve yönetsel süreçlerle kurumsallaştırılması anlamında geldiğini ifade etmiştir. Bu program stratejileri ve örgütsel stratejiler aşağıda Tablo 5'te incelenebilir.

Tablo 5

Program stratejileri ve örgütsel stratejiler

Program Stratejileri
Araştırma odaklı stratejiler
Eğitim odaklı stratejiler
Teknik destek ve eğitimsel işbirlikleri
Ders dışı aktiviteler ve kurumsal hizmetler
Örgütsel Stratejiler
Üst yönetimin desteği ve katılımı
Akademik ve idari personelin desteği ve katılımı
Uluslararası ilişkiler ofisi
Yeterli mali kaynak
Politika oluşturma
Akademik ve idari personel için ödül ve teşvikler
Resmi iletişim kanallarının varlığı

Kaynak: Knight & de Wit (1995)

Tablo 5 incelendiğinde program stratejileri ve örgütsel stratejiler görülmektedir. Bu stratejiler literatürde bulunan uluslararasılaşma ile ilgili en belirgin uluslararasılaşma çabaları ile paralellik göstermektedir. Van Der Wende (2010) uluslararası öğrenci hareketliliği ve uluslararası bilimsel araştırma işbirliklerinin kurumsal anlamda uluslararasılaşma stratejilerinin oluşturulmasında hep itici güç olduğunu vurgulayarak bu paralelliği doğrulamıştır.

Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Yaklaşımları

Uluslararasılaşmaya yönelik tanımların yanında literatürde uluslararasılaşma yaklaşımları bağlamında da birçok bilgi bulunmaktadır. Bu noktada yaklaşımları tanımlardan ayıran özelliklere bakmak faydalı olabilir.

Tanımlar, bir olgunun içerisinde bulunan özellikleri ifade etmek için kullanılırken yaklaşımlar uygulama üzerine odaklanmaktadır. Hornby (2010) tanımı bir kavramın sözlük anlamını ortaya koyma, yaklaşımı ise bir problemi çözme ya da bir kavramı ele alma biçimi olarak ifade etmektedir.

Uluslararasılaşma, temel olarak üniversite yaşamının tüm yönlerini içeren bir süreç olsa da, her bir üniversite çevresi ile uyumlu olan bir uluslararasılaşma bakış açısını hedef olarak seçebilir (Bartell, 2003). Farklı ülkeler veya bir ülkedeki farklı kurumlar ortak bir uluslararasılaşma tanımına sahip olsalar da, uluslararasılaşmayı ele alma biçimleri farklılıklar gösterebilir, çünkü her bir ülkenin veya kurumların öncelikleri, sahip oldukları kültürel değerleri, geçmişleri, politikaları ve kaynakları çok farklıdır. Uluslararasılaşma yaklaşımı, uluslararasılaşmayı uygulamaya yönelik çalışmalar sırasında sergilenen değerleri, öncelikleri ve eylemleri yansıtmaktadır. Yaklaşımlar sabit değildir, farklı gelişim dönemlerinde değişime uğrarlar. Birçok durumda, ülkeler veya kurumlar aynı anda farklı yaklaşımlar kullanabilirler ya da bir yaklaşımdan diğerine geçiş sürecinde olabilirler. Bu anlamda kesin ve doğru tek bir yaklaşımın olmadığını da söylemek gerekmektedir (Knight, 2004). Benzer şekilde, Altbach et al (2009) uluslararasılaşmanın değişen yapısının tüm dünya ve Avrupa yükseköğretiminde benzer şekilde gelişmediğini, farklı uluslararasılaşma bakış açılarının ve yaklaşımlarının meydana geldiğini belirtmektedir. Bu anlamda, uluslararasılaşma stratejileri her bir üniversitenin iç dinamikleri, üniversitenin türü ve üniversitenin o ulus içerisinde sahip olduğu konuma göre belirlenip ve bağlam kazmaktadır. Ayrıca aynı uluslararasılaşma stratejisi farklı öğrenim kademeleri (lisans, yüksek lisans ve doktora) ve farklı programlar (öğretmen yetiştirme, işletme, hukuk) için uygun olmayabilir, bunların her biri için farklı uluslararasılaşma stratejilerinin kullanılması gerekebilir.

Knight (2008) uluslararasılaşma yaklaşımlarını ikiye ayırarak açıklamıştır. Bunlardan ilki ulusal, bir diğer adıyla sektörel, düzeyde uluslararasılaşma yaklaşımlarıdır. Ulusal düzeydeki uluslararasılaşma yaklaşımları programlar, gerekçeler, plansız girişimler, politika ve strateji olarak açıklanabilir.

- Programlar: Ulusal düzeydeki uluslararasılaşma yaklaşımlarından ilki hareketlilikler, araştırma geliştirme programları ve yabancı dil eğitimleri gibi çalışmaları içermektedir.
- Gerekçeler: Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının neden önemli olduğunu anlatmakta ve rekabetçilik, insan kaynakları geliştirme, stratejik ortaklıklar, gelir elde etme, ulus ya da kurum inşası, sosyal / kültürel gelişim gibi konuları içermektedir.
- Plansız girişimler: Yeni fırsatlara karşı yükseköğretimin harekete hazır olmasıdır.
- Politika: Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının, uluslararası ve kültürlerarası boyutunun önemini vurgulayan politikalarla açıklanmasıdır.
- Strateji: Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının, bir ülkenin hem kendi içerisindeki hem de uluslararası alandaki hedeflerine ulaşmada ulusal bir strateji olarak görülmesidir.

İkincisi ise kurumsal düzeyde uluslararasılaşma yaklaşımlarıdır. Yükseköğretim kurumları farklılaştıkça değerler, öncelikler ve gerekçeler de farklılaşmaktadır. Tüm bu farklılıklar ise uluslararasılaşma yaklaşımlarını etkilemektedir. Uluslararasılaşmak için tek bir doğru yolun olduğu ve bir yaklaşımın herkese uyduğu (one size fits all) fikri kabul edilemez. Bu anlamda kurumsal düzeyde uluslararasılaşma ise faaliyetler, sonuçlar/çıktılar, gerekçeler, süreç ve sınır ötesi çalışmalar olarak açıklanmaktadır.

- Faaliyetler: Uluslararasılaşmanın yurtdışında eğitim alma, eğitim programı, akademik programlar, uluslararası öğrenciler, kurumsal bağlantılar ve ağlar, projeler ve şube kampüsler bakımından açıklanmasıdır.
- Sonuçlar/Çıktılar: Uluslararasılaşmanın öğrenci yeterlikleri, öğrenci profilinin gelişmesi, daha fazla uluslararası anlaşmalar, ortaklıklar ve projeler anlamında beklenen sonuçlar olarak algılanmasıdır.
- Gerekçeler: Uluslararasılaşma, kendisine itici güç ve motivasyon görevi sağlayan gerekçelere göre açıklanmaktadır. Bu gerekçeler akademik standartlar, kültürel çeşitlilik ve öğrenci ya da personel değişim programları olarak sıralanabilir.

- Süreç: Uluslararasılaşma, bir kurumun öğrenme/öğretme, araştırma ve topluma hizmet görevlerine uluslararası boyutların entegre edilmesidir.
- Sınır ötesi çalışmalar: Buna göre uluslararasılaşma eğitimin yüz yüze eğitim, uzaktan eğitim, e-öğrenme gibi yöntemlerle sınır ötesine taşınması olarak tanımlanmaktadır.

Knigh (1994; 1999) yükseköğretimin uluslararasılaşması için dört yaklaşım önermiştir. Bu yaklaşımlar süreç yaklaşımı, hareketlilik yaklaşımı, yeterlik yaklaşımı ve kurumsal yaklaşımdır.

- Süreç yaklaşımı: Uluslararasılaşmayı yükseköğretim kurumunun ana işlevlerinden herhangi birine uluslararası bir unsurun entegre edilme süreci olarak kabul etmektedir. Süreç yaklaşımının özelliklerini anlatmak için içine işleme, entegre olma, yayılma ve dâhil etme gibi terimler kullanılmaktadır. Birçok faaliyet, politika ve prosedür süreç yaklaşımının bir parçası olarak ifade edilmektedir dolayısıyla süreç yaklaşımı yükseköğretimde uluslararası boyutun sürdürülebilirliği ile ilgilenmektedir.
- Hareketlilik yaklaşımı: Uluslararasılaşmayı eğitim programı, öğretim üyesi ve öğrenci değişim programları ve teknik işbirlikleri gibi bakımlardan tanımlamaktadır.
- Yeterlik yaklaşımı: Uluslararasılaşmayı öğrencilerde, öğretim üyelerinde ve diğer çalışanlarda yeni beceriler, tutumlar ve bilgiler geliştirme bakımından ele almaktadır. Bu yaklaşımın odak noktası akademik ya da kurumsal faaliyetler değil insanın kendisidir.
- Kurumsal kültür yaklaşım: Bu yaklaşım ise, kültürlerarası ve uluslararası bakış açılarını ve girişimlerini destekleyen bir üniversitede değer veya kültür geliştirmeye odaklanır. Bu son yaklaşım süreç yaklaşımı ile yakından bağlantılıdır.

Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Ölçülmesi, Değerlendirilmesi ve Uluslararasılaşma Performans Göstergeleri

Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ölçülmesi ve değerlendirilmesi noktasında performans göstergesi kavramına açıklık getirmek faydalı olabilir.

Performans göstergeleri genellikle çıktının ölçülmesi ve değerlendirilmesi için kullanılır ve sonuç odaklıdır, buna karşın izleme ölçütleri uluslararasılaşma için bir izleme mekanizması olarak değerlendirilebilir ve süreç odaklıdır. Bir başka ifadeyle izleme ölçütleri genel eğilimi izlemeye yardımcı olur, belli bir zaman dilimine dair anlık bir görüntü sunar (Knight, 2001). Performans göstergeleri, üniversitelerin belli bir konuda gerektiği gibi performans gösterip göstermediğini ortaya koyan politika ile ilgili istatistiki, sayısal veya niteliksel bilgilerdir (AUCC, 1995). Eğitimsel performans göstergeleri genel olarak girdi-süreç-çıkıtı modeli çerçevesinde ele alınmaktadır. Girdiler (input) üniversitelerin işe başladıkları unsurlardır ki bunlar da öğrenciler, öğretmenler ve öğretimsel hizmetler olarak sıralanabilir. Süreç (process) ise üniversitelerin girdiye ne yaptıklarını içeren bölümdür ki bunlar da eğitim programı, akademik birim iş yükü, eğitimsel örgütlenme, teknolojinin kullanımı, öğrenci-öğretmen oranları ve örgüt iklimi olarak sıralanabilir. Son olarak, sonuç (outcome) ise öğrencilerin üzerindeki katma değer eklenmiş üniversite etkisi olarak açıklanabilir ve çalışma hayatı, gelir durumu, beceriler, tutumlar ve davranışlar olarak örneklendirilebilir (AUCC, 1995). Bir diğer kaynaktan ise girdi (input) uluslararasılaşma çabalarının sürdürülmesine destek olan kaynaklar (maddi kaynak, insan kaynağı, politika, vb.); çıkıtı (ürün, faaliyet) (output) uluslararasılaşma çabaları kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ya da yapılan işlerin miktarı; sonuç (outcome) ise etki ya da sonuçta olan şey olarak açıklanmıştır (Hudzik ve Stohl, 2009). Bu noktada çıkıtı (output) ile sonuç (outcome) kavramları arasında bir ayrım yapmak faydalı olabilir. Çıkıtı herhangi bir faaliyet sonucunda ortaya çıkan ürün iken sonuç kurumun hedeflerinin ortaya çıkan ürüne yansısıyla meydana gelen katma değer ya da etkidir. Bu kavramlara yükseköğretimin uluslararasılaşması bağlamı çerçevesinde örnek vermek gerekirse, bir üniversitede uluslararasılaşma faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen öğrenci hareketlilikleri, imzalanan ikili anlaşmaların sayısı, sürdürülen projeler, sahip olunan uluslararası öğretim üyeleri ya da uluslararası hale getirilmiş eğitim programı birer çıkıtı (output) olarak görülebilir. Buna karşın, gerçekleştirilen öğrenci hareketlilikleri sonucunda öğrencilerin kültürlerarası yeterlilik geliştirmesi, imzalanan ikili anlaşmalar sonucunda üniversitenin daha önce hiç öğrenci almadığı yerlerden öğrenci alması, sürdürülen projeler sayesinde araştırmacıların üniversiteye kazandırdığı ün, sahip olunan uluslararası öğretim üyeleri sayesinde öğrencilerin farklı bakış açıları geliştirmeleri ya da uluslararası

hale getirilmiş eğitim programının yardımıyla farklı kültürlerden öğrencilerin aynı anda yükseköğretim görmesi birer sonuç (outcome) olarak görülebilir. Buradan hareketle, çıktıların gerçekleştirilen faaliyetler sonucu elde edilen ve genelde sayı cinsinden ifade edilen ürünler olduğu; sonuçların ise görece daha geç gözlemlenen etki, değişim ya da fayda olduğu söylenebilir.

Literatürde yükseköğretimin uluslararasılaşması çabalarının göstergeleri olarak değerlendirilebilecek birçok ifade yer almaktadır. Altbach (1989) uluslararası öğrencilerin ve uluslararası öğretim üyelerinin dünya çapında gerçekleştirilen fikir alışverişinin en önemli ve gözlenebilir unsurlarından olduğunu ifade etmektedir. Bartell (2003) ise yabancı öğrenci sayısı; değişim programlarına katılan öğrenci sayısı, uluslararası araştırma hibelerinin sayısı ve büyüklüğü, uluslararası araştırma işbirlikleri, yabancı üniversitelere ve diğer kurumlara yapılan yardımları içeren uluslararası ortaklıklar, uluslararası hedeflere ulaşmak için üniversite-özel sektör ortaklıkları, okullar, meslek yüksekokulları ve fakülteler arasındaki uluslararası işbirlikleri ve eğitim programının uluslararasılaşması gibi göstergeler belirtmiştir. Knight (2008) ise üniversitelerin uluslararası boyutunun, tüm dünyadaki yükseköğretim sektörünü şekillendiren ve zorlayan önemli bir faktör halini aldığını belirtmiş ve yeni bir ufuk olan uluslararasılaşmanın simgeleri, bir başka ifadeyle göstergeleri olarak aşağıdakileri sıralamıştır (Knight, 2008):

- Yeni uluslararası ağların ve işbirliklerinin gelişimi,
- Akademik hareketlilik programlarına katılan artan sayıda öğrenci, profesör ve araştırmacı,
- Karşılaştırmalı ve uluslararası temalara odaklanan derslerin ve programların sayısındaki artış,
- Uluslararası, kültürlerarası ve küresel yeterliliklerin geliştirilmesine daha fazla vurgu,
- Uluslararası temalara ve iş birliğine dayalı araştırmalara daha fazla ilgi,
- Sınır ötesinde açılan programların ve verilen derslerin sayısındaki artış,
- Uluslararası veya çokkültürlü bir bileşeni olan ders dışı etkinliklerin sayısındaki artış,
- Yabancı uyruklu öğrenci alımı için yapılan çalışmalar,
- Ortak diploma ya da çift diploma programlarının sayısındaki artış,
- Ortaklıklar ve uluslararası yerleşke şubesi gibi alanlarda genişleme,

- Akademik hareketliliği ve diğer uluslararasılaşma girişimlerini destekleyen yeni bölgesel ve ulusal düzeyde hükümet politikaları ve programları.

Literatürde yer alan yukarıdaki uluslararasılaşma göstergeleri uluslararasılaşmanın öne çıkan noktalarını içermektedir. Yukarıdaki göstergeler yükseköğretimin uluslararasılaşması durumunun ortaya konmasında, ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde yardımcı unsurlar olarak kullanılabilirler ancak daha kapsamlı ve etkili ölçme ve değerlendirme araçlarına ihtiyaç olduğu açıktır. Gao (2015) üniversitelerin uluslararasılaşma durumlarını ölçme ve uluslararasılaşma performansını yansıtan göstergeler oluşturma anlamında zorunlu bir talebin olduğunu ifade etmektedir. Uluslararasılaşma alanındaki uzmanlar için uluslararasılaşma adına yapılanların ölçülmesinin git gide daha ivedilik gerektirmektedir (de Wit, 2009). Knight (2001) uluslararasılaşma kavramı olgunlaştıkça ve geliştikçe uluslararasılaşma faaliyetlerinin durumunu izlemeye ve kalitesini ölçmeye yönelik araçlara olan ihtiyacın da arttığının altını çizmektedir. Dünyada yükseköğretim alanındaki politika yapıcılar ve uzmanlar uluslararasılaşmanın ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılacak boyutlar ve göstergeler üzerinde çalışmalar ve tartışmalar yapmaktadırlar. Bu bağlamda iki soru gündeme gelmektedir: (1) Yüksek derecede uluslararasılaşma faaliyetlerine sahip olan kurumları diğerlerinden ayıran nedir? (2) Kurumların uluslararasılaşma konusunda ne kadar mesafe kat ettiğini ölçmede ve değerlendirmede kullanılacak etkili ölçütler ve göstergeler nelerdir? (Kuang, Gatward, Marshall, & Dai, 2012). Hudzik ve Stohl (2009) ise uluslararası faaliyetlerin değerlendirilmesinde şu temel sorulara dikkat çekmektedir: (1) Uluslararası faaliyetlerle ilgili kurumsal hedefler nelerdir? (2) Hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı (veya hangi dereceye kadar ulaşıldığı) nasıl ölçülür ve bilinir? (3) Kazanımlar neye katkıda bulunur veya kurumun genel misyon ve hedeflerine olan katma değeri nedir? Benzer şekilde de Wit (2009) uluslararasılaşmanın değerlendirmesi konusunda akılda tutulması gereken sorulara değinmiştir:

- Ne yaptığımızı nasıl ölçeriz?
- Neyi ölçüyoruz?
- Değerlendirme için hangi göstergeleri kullanıyoruz?

- Süreçleri mi faaliyetleri mi değerlendiriyoruz?
- Kendi uluslararasılaşma sürecimizin ve faaliyetlerimizin kalitesini iyileştirmek amacıyla mı değerlendirme yapıyoruz yoksa uluslararasılaşma yoluyla genel yükseköğretimin kalitesinin iyileştirilmesini arttırmak için mi değerlendirme yapıyoruz?
- Nitel yaklaşım mı, nicel yaklaşım mı kullanıyoruz?
- Uluslararasılaşmayı ölçmek ve değerlendirmek için hangi ölçme araçlarını kullanıyoruz? Beklenen göstergeleri, kıyaslamaları, iyi örnekleri, kalite iyileştirmelerini, akreditasyon çalışmalarını, denetleme süreçlerini ya da başarı sıralamalarını mı geçmişte olanları mı?
- Girdilere mi, çıktılara mı yoksa sonuçlara mı odaklanıyoruz?

İçerisinde çeşitli uluslararasılaşma göstergeleri bulunan daha kapsamlı uluslararasılaşma ölçme ve değerlendirme araçlarının literatürde bulunduğu görülmektedir. Bu araçlar arasında hem çeşitli eğitim örgütlerinin kurumsal olarak hazırladığı araçlar hem de bireysel akademik çalışmalar sonucu ortaya çıkan araçlar bulunmaktadır. Söz konusu ölçme ve değerlendirme araçları, modelleri ya da çerçevelerinden öne çıkanlara bu kısımda yer verilmiştir.

Uluslararası Kalite İnceleme Süreci (UKİS) (International Quality Review Process [IQRP]) OECD'nin Yükseköğretimde Kurumsal Yönetim (YKY) (Institutional Management in Higher Education [IMHE]) programı ve Akademik İşbirliği Derneği ve Avrupa Üniversiteleri Derneği iş birliğiyle 1996 yılında geliştirilmiştir. UKİS yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kalitesinin değerlendirilmesi noktasındaki ilk girişimlerden biridir (Beerrens ve diğerleri, 2010; de Wit, 2002; Knight ve Wit, 1999; Malo, Valle ve Wriedt, 1999). UKİS'in üç ana hedefi bulunmaktadır (Knight ve Wit, 1999):

- Yükseköğretimin uluslararasılaşmasında kalite değerlendirme ve güvenceye duyulan ihtiyaca dair farkındalık yaratmak.
- Kurumların uluslararasılaşma stratejilerinin kalitesini kendi amaçlarına ve hedeflerine göre değerlendirmek ve geliştirmek için bir çerçeve benimseyip kullanabilecekleri bir inceleme süreci geliştirmek.
- Uluslararasılaşma sürecinin yükseköğretimin niteliğine yaptığı katkıyı güçlendirmek.

UKİS yükseköğretimin uluslararasılaşması kalite değerlendirme aracının öz değerlendirme kısmının ana hatları ise şöyledir (Knight ve Wit, 1999):

- Bağlam
- Uluslararasılaşma politikaları ve stratejileri
- Organizasyon ve destek yapıları
- Akademik programlar ve öğrenciler
- Araştırma ve bilimsel iş birliği
- İnsan kaynakları yönetimi
- Sözleşmeler ve hizmetler
- Sonuç ve Öneriler

Amerika Eğitim Konseyi [American Council on Education [ACE]] bünyesinde yer alan Uluslararasılaşma ve Küresel Katılım Merkezi (Center for Internationalization and Global Engagement [CIGE]) kurumların öğrencileri, öğretim üyeleri ve personelleri için küresel etkileşimi artıran kapsamlı, etkili uluslararasılaşma programları geliştirmelerine ve sürdürmelerine yardımcı olmaktadır. CIGE Kapsamlı Uluslararasılaşma Modeli bu merkez tarafından geliştirilmiş ve Amerika'da yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma haritalarının çıkarılmasında her beş yılda bir kullanılmaktadır. Model toplamda altı boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Brajkovic & Matross Helms, 2018):

- Yasal bağlılık,
- Liderlik, yapı ve istihdam,
- Eğitim programı ve öğrenme çıktıları
- Fakülte politikaları ve uygulamaları
- Uluslararası öğrenciler
- İşbirliği ve ortaklıklar

ACE'nin program, politika ve araştırma birimi olan Kurumsal ve Uluslararası Girişimler Merkezi tarafından Gelecek Vaat Eden Uygulamalar: Kapsamlı Uluslararasılaşmada Mükemmelliği Öne Çıkarma isimli bir proje sürdürülmüştür. Bu proje kapsamında yer alan üniversiteler kendi faaliyetlerini aşağıdaki bakımlardan değerlendirmişlerdir. Dolayısıyla aşağıda ayrıntıları verilecek olan

boyutlar söz konusu üniversitelerin değerlendirme ölçütü olarak görülebilir (Green, 2002):

- Lisans deneyimini uluslararası hale getirmede önemli başarı hikâyeleri,
- Üniversite olarak uluslararasılaşmaya açık bir bağlılık,
- Üniversitenin öğrencilerine sunduğu uluslararası program seçenekleri,
- Üniversite üst yönetiminin uluslararasılaşma sürecine topyekûn desteği,
- Akademik birimlerin uluslararasılaşma çabalarının öneminin ve değerinin kurumsal politika ve uygulamalara yansıtılması,
- Uluslararası programlara ve etkinliklere önemli ölçüde öğrenci katılımı,
- Uluslararasılaşma çalışmalarını yürütmek üzere, üst düzey bir yöneticinin başkanlık ettiği proje ekibi belirleme taahhüdü.

Japonya Ulusal Akademik Diploma Derecesi ve Üniversite Değerlendirme Kurumu (National Institution for Academic Degrees and University Evaluation [NIAD-UE]) Japon üniversitelerinin uluslararasılaşma durumunu değerlendirmek için 2003 yılında bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma kapsamında çeşitli değerlendirme boyutları belirlenmiştir. Bu boyutlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Beerens ve diğerleri, 2010):

- Gelen ve giden öğretim üyeleri
- Öğrenci değişimi
- Uluslararası konferans organizasyonları ve katılım
- Uluslararası ortak araştırmaların uygulanması ve katılım
- Gelişmekte olan ülkelere ve diğerlerine yardım için uluslararası iş birliği
- Yerel toplulukların uluslararasılaşması

Elkin ve diğerleri (2005) de yükseköğretimin uluslararasılaşması düzeyinin ortaya konmasıyla ilgili bir çalışma yürütmüş ve bir kurumun uluslararasılaşmasının büyük kısmını büyük ölçüde açıklayan 13 faktör belirlemiştir:

- Uluslararası odaklı çalışma programları
- Uluslararası kurumsal bağlantılar
- Öğrenci değişim programları

- Uluslararası kabul görmüş araştırma faaliyeti
- Uluslararası araştırma iş birliği
- Uluslararası bağlamda personel etkileşimi
- Uluslararası öğrencilere destek
- Uluslararası konferanslara katılım
- Uluslararası lisansüstü öğrenciler
- Uluslararası lisans öğrencileri
- Personel değişim programları

Almanya'da bulunan dört yükseköğretim kurumunun uluslararası ilişkiler ofisi ya da benzer süreçlerden sorumlu birimlerinin koordinatörleri Yükseköğretim Gelişim Merkezi (Centre for Higher Education Development [CHE]) önderliğinde bir araya gelmiş ve proje başlatmışlardır. Projenin ana amacı Almanya yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma düzeyini ölçmek için kapsamlı göstergeler belirlemektir. Projenin sonunda, uluslararasılaşma için 186 önemli nokta ve gösterge belirlenerek bir model ortaya kondu (Brandenburg & Federkeil, 2007).

Mapping Internationalization (MINT), Hollanda merkezli eğitimde uluslararasılaşma örgütü tarafından geliştirilmiş bir uluslararasılaşma ölçme aracıdır. Bu araç sayesinde yükseköğretim uluslararasılaşma politikalarının ve aktivitelerinin mevcut durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. MINT daha önceki ölçüm araçlarından farklı olarak hem bir öz-değerlendirme aracını hem de bir kıyaslama aracını (benchmarking) içermektedir. Bu aracın kullanıldığı kurumların seçilmesinde de çeşitli kısıtlamalar uygulanmıştır. Bu kısıtlamalara örnek olarak yükseköğretim kurumunun lisans, yüksek lisans ve yaz okuluna sahip olması ve başkentte ya da büyük şehirlerde bulunması verilebilir. Bu formun boyutları ise aşağıdaki gibidir (Gaal, 2009):

- Uluslararasılaşma hedefleri
- Uluslararasılaşma faaliyetleri
- Uluslararasılaşma hizmetleri
- Uluslararasılaşmanın kurumla bütünleşmesi

Alman Akademik Değişim Servisi (Deutscher Akademischer Austausch Dienst [DAAD]) tarafından bir 12 boyutlu bir form geliştirilmiş ve kurumların kendi

uluslararasılaşma düzeylerini diğer kurumlarla karşılaştırmalarına olanak sağlanmıştır (Gao, 2019; Beerkens ve diğerleri, 2010).

Horn ve diğerleri (2007) araştırma üniversitelerinin uluslararasılaşması üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiş ve 19 gösterge üzerinden beş ayrı boyutta veri toplamıştır. Bu boyutlar ve göstergeler aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

- Öğrenci özellikleri
  - Kampüsteki uluslararası lisans öğrenci yüzdesi
  - Kampüsteki uluslararası lisansüstü öğrenci yüzdesi
  - Marshall ve Rhodes bursu alan öğrenci sayısı
  - Fulbright bursu alan öğrenci sayısı
  - Barış Gücü gönüllüleri sayısı
  - Yurtdışında eğitim gören öğrencilerin yüzdesi
  - İngilizce hariç başka dilleri konuşan mezunların yüzdesi
- Öğretim üyesi özellikleri
  - Fulbright kapsamında öğretim üyesine sahip olan birim sayısı
  - Diğer ülkelerden Fulbright kapsamında gelen öğretim üyesi sayısı
  - Uluslararası öğretim üyesi, uluslararası araştırma görevlileri ve doktora sonrası araştırma (postdoc) yapan öğretim üyelerinin yüzdesi
- Araştırmalar
  - Her türlü etnik ve ulusal köken, renk ya da geçmişe sahip kişilerin aynı anda araştırma faaliyetlerine katılabileceği merkezlerin sayısı, Uluslararası ajanslardan alınan fonlar
  - Ortaöğretim sonrası eğitim yardımlarının iyileştirilmesi desteğinin varlığı ve Ford uluslararası proje hibelerinin sayısı
  - Uluslararası araştırma odaklı yerleşke şubelerinin sayısı
- Eğitim programı içerikleri
  - İngilizce haricinde verilen dillerin ve daha az şekilde öğretilen dillerin sayısı
  - Yabancı dil öğrenmek için gerekli kredi
  - Uluslararası bakış açısı edinmek için gerekli kredi
- Kurumsal destek
  - Uluslararası faaliyetlerde üst düzey yönetici bulunması

- Uluslararası kitap sayısı
- Uluslararasılaşmaya dönük kararlılığın üniversitenin ana sayfasında görünürlüğü

R. Michael Paige tarafından 2005 yılında bir uluslararasılaşma modeli geliştirilmiştir. Uluslararasılaşmaya yönelik önemli performans göstergelerini içeren bu model toplamda 10 performans göstergesinden oluşmaktadır. Her bir performans göstergesi altında çeşitli maddeler ile uluslararasılaşma durumu incelenmektedir. Bu performans göstergeleri aşağıdaki gibidir (Paige, 2005):

- Üniversite Liderliği
- Uluslararasılaşma Stratejik Planı
- Uluslararası Eğitimin Kurumsallaşması
- Altyapı Desteği: Uzman Uluslararası Eğitim Birimi ve Personeli
- Uluslararasılaşmış Eğitim Programı
- Uluslararası Öğrenciler ve Öğretim Üyeleri
- Yurtdışında Eğitim Fırsatları
- Uluslararasılaşma Faaliyetlerine Fakülte Düzeyinde Katılım
- Yerleşkede Yaşam/Yardımcı Eğitim Programları

Paige & Mestenhauser (1999) uluslararasılaşmayı bütüncü, çokkültürlü, disiplinler arası, karşılaştırmalı, bağlamsal ve küresel boyutlu bilgi gerektiren karmaşık ve çok boyutlu öğrenme süreci olarak ifade etmiş ve yedi boyuttan oluşan bir model ileri sürmüştür. Bu boyutlar aşağıdaki gibidir:

- Bütüncü boyut
- Kültürlerarası boyut
- Disiplinler arası boyut
- Karşılaştırmalı boyut
- Bilginin ve teknolojinin transferi boyutu
- Bağlamsal boyut
- Küresel boyut

Petronis (2000) başarılı bir uluslararasılaşmanın belirlenmesi için 10 önemli uluslararasılaşma bileşeni belirlemiş ve bu bileşenler üzerine bir çalışma

kurgulamıştır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması noktasında bir çerçeve niteliğinde olan bu bileşenler aşağıdaki gibidir:

- Kurumun genel öğrenci sayısı üzerinden yabancı öğrenci sayısı oranı,
- Kurumda öğretilen yabancı diller,
- Kurumun yabancı dil gereksinimleri,
- Kurumda akıcı şekilde yabancı dil konuşulan birim sayısı,
- Kurumda verilen uluslararası diploma dereceleri,
- Kurumda verilen uluslararası nitelikteki dersler,
- Kurumda sunulan uluslararası öğretim yöntem ve teknikleri,
- Kurumun öğrencilerini yurt dışına gönderme durumu,
- Kurumun öğrencilerine sunduğu yurt dışı değişim programları,
- Akademik birimlerin uluslararası anlamda kendilerini geliştirme çabaları

Gao (2015) yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik mevcut araçların zayıf noktalarından yola çıkarak yeni bir çerçeve geliştirmiştir. Bu anlamda yükseköğretimin uluslararasılaşmasını ölçen göstergeler geliştirmiştir. Bu göstergeler aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır:

- Yönetim ve örgütsel destek
- Öğrenci
- Fakülte (Akademik Birim)
- Eğitim Programı
- Araştırma
- Karşılıklı anlaşmalar

Uluslararasılaşma çabalarının durumunu ve etkisini izlemek, bir başka ifadeyle yükseköğretimin uluslararasılaşmasını ölçmek ve değerlendirmek, uluslararasılaşmanın yükseköğrenime katkısının sürdürülebilirliği, güvenilirliği ve değeri için kritik öneme sahiptir (Knight, 2001).

Görüldüğü gibi literatürde yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ölçülmesi ve değerlendirilmesi noktasında çok çeşitli modeller, araçlar ve değerlendirmeler bulunmaktadır. Bunların her biri farklı bir bağlamı yansıtmaktadır. Her ülkenin, yükseköğretim kurumunun ya da bu kurumlar altındaki birim ya da bölümün kendi uluslararasılaşma hedefleri, stratejileri olabileceği düşünüldüğünde yeni ölçme araçlarına olan ihtiyacın devam edeceği ileri sürülebilir.

Türkiye’de Yükseköğretimin Yapısı ve Yükseköğretimin Uluslararasılaşması

Bu başlıkta Türkiye’de yükseköğretimin genel durumu özetlenmiş ve Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması ile ilgili atılan adımlar yeterlikler çerçevesi, kredi biriktirme ve transfer, diploma dereceleri, kalite güvencesi başlıkları altında sıralanmıştır.

Türkiye’de Yükseköğretimin Genel Durumu

Türkiye, Avrupa Yükseköğretim Alanının Doğusunda bulunan ve bu bölgedeki en büyük yükseköğretim sistemlerinden biri konumundadır (Yağcı, 2010). 2018-2019 akademik yılı verilerine göre Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında kayıtlı öğrenci sayısı 7,740,502’dir. Kıyaslama yapmak için belirtmek gerekirse, 2010-2011 akademik yılında bu sayı 3,768,212 idi (“YÖK”, 2019a). Güncel istatistiki veriler 2010 yılından 2018 yılına kadar geçen sekiz yıllık sürede Türkiye’de yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayısının %50 oranda arttığını ortaya koymaktadır. Türkiye’de 2019 yılı verilerine göre yükseköğretim kurumlarının güncel sayısı 207; 2010 yılı verilerine ise 197’dir (“YÖK”, 2019b). Türkiye’de yükseköğretim kayıtlı öğrencilerin sayısında yaşanan son yıllardaki artışın yükseköğretim kurumlarının sayısına yansımadağı görülmektedir. Buradan hareketle son yıllarda yükseköğretim kurumlarından çok yükseköğretim kurumlarında yer alan programların kontenjanlarında bir artış yalandığı söylenebilir. Özer (2012) da son yıllarda Türkiye’de yükseköğretime erişim, bir başka ifadeyle yükseköğretimde okullaşma noktasında bir sıçrama yaşandığını büyük bir genişlemenin gözlemlendiğini ifade etmektedir.

Türkiye’de yükseköğretimden sorumlu ana kurum Yükseköğretim Kurulu (YÖK) olarak görülmektedir. YÖK yönetsel ve mali konularda karar verici ve koordine edici durumdadır. Bu konular arasında öğrenci alımları, akademik personelin atanması ve görevden alınması, üniversite bütçelerinin yönetilmesi ve disiplin işlemleri gibi konular bulunmaktadır. Türkiye’de yükseköğretimden sorumlu diğer kurumlar ise kısa adı ÜAK olan Üniversitelerarası Kurul ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’dir. ÜAK’ın görev ve sorumlulukları daha çok eğitim ve araştırma odaklı iken MEB’in yükseköğretim kurumları üzerinde sınırlı düzeyde etkisi bulunmaktadır (Yağcı, 2010). MEB Teşkilat Şeması incelendiğinde, YÖK’ün

doğrudan Milli Eğitim Bakanına bağlı bir kurul olarak konumlandırıldığı görülmektedir (“MEB”, 2019).

Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması

Son yüzyılda yaşanan bilimsel, sosyal, siyasi ve teknolojik gelişmeler küreselleşme ile birleşerek çok hızlı değişim hareketi başlatmış ve özellikle yükseköğretimde yeni bir yönelimleri beraberinde getirmiştir. Bu yeni yönelimler kimi zaman ekonomik sebeplerden kimi zaman ise siyasi sebeplerden dolayı ivme kazanarak ilerlemiştir. Ülkelerin siyasi durumlarındaki değişiklikler ya da küresel ekonomik eğilimler farklı devletleri bir arada hareket eder hale getirmiş; yeni ekonomik politika ve uygulamaların çok geniş çevrelere yayılmasını sağlayacak uzun vadeli pazarlar oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Yalı (2017) bu ihtiyacın arkasında ilki Avrupa Birliği ülkelerinin inovasyon anlamında Amerika Birleşik Devletleri ile rekabet edememesi ve ikincisi yükseköğretim kademesinde eğitim almak isteyen öğrencilerin sayısındaki artış olmak kaydıyla iki neden olduğunu belirtmiştir.

Sovyetler Birliği’nin 1991 yılında dağılmasından sonra oluşan yeni dengeler, bağımsızlıklarını elde eden Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yeni işbirlikleri fırsatlarını doğurmuştur. Bu ülkeler arasındaki tarihi ve kültürel bağlar ekonomi, turizm, sosyal güvenlik, hukuk ve en önemlisi de eğitim alanında ikili ve çok taraflı anlaşmalar imzalanmasında etkili olmuştur (Kavak ve Baskan, 2001). Buradan hareketle, Türkiye yükseköğretiminin uluslararasılaşma çalışmaları bir anlamda tarih ve kültür birliği olan devletler ile başladığı söylenebilir. İstatistiki bilgilerin de bu durumu desteklediği görülmektedir. Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin “%40’ı Azerbaycan, Türkmenistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nden gelen öğrencilerden oluşmaktadır” (Çetinsaya, 2014, s. 153). 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılması sonucunda farklı bir boyut kazanarak ilerleyen Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşma süreci, 2000’li yıllara yaklaşırken Avrupa ile bütünleşme çabalarına doğru yol almıştır. Mızıkacı (2005) değişen jeopolitik ortamın bir sonucu olarak, Türkiye’nin doğu ile ikili işbirliklerini sürdürürken eş zamanlı olarak da Avrupa ile bütünleşmeye devam ettiğini vurgulamaktadır.

Yükseköğretimde ihtiyaç duyulan oluşum, ilk kez 1998 yılında Sorbon Bildirgesi ile ortaya çıkmış (YÖK, 2007; Lillie, 2003), daha sonra 1999 yılında Bolonya Bildirgesi ile resmiyete kavuşarak Bolonya Süreci adını almıştır. Sırasıyla Prag (2001), Berlin (2003), Bergen (2005), Londra (2007), Leuven (2009) ve Budapeşte/Viyana (2010) bildireleriyle kapsam genişletilmiş ve detaylandırılmıştır. Son olarak 2010 yılında Kazakistan'ın katılımıyla 47 üye ülkeye ulaşan süreç, bu tarihten sonra Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) adıyla anılmaya başlanmıştır (Büyükgöze ve Özdemir, 2016; Çetinsaya, 2014). Avrupa'nın bölgesel bütünleşme alanı, diğer adıyla Avrupa Yükseköğretim Alanı, Avrupa Birliği sınırları içerisindeki devletler ve hatta birtakım üye olmayan devletler de dâhildir. Bu alan içerisinde eşit akademik yeterlikler, kredi transferi ve diploma dereceleri anlamında birbiriyle tam uyumlu bir akademik sistem oluşturulması hedeflenmektedir (Altbach & Knight, 2007). Bolonya Bildirgesi ile üye ülkeler kolay okunabilen ve karşılaştırılabilen akademik dereceler (lisans, yüksek lisans ve doktora), iki bölümden oluşan kurumsal yapı (lisans ve lisansüstü) ve ortak akademik krediler üzerinde çalışmayı taahhüt etmişlerdir (Bevis ve Lucas, 2007). Türkiye Avrupa Yükseköğretim Alanına 01 Nisan 2001 tarihinde dâhil olmuştur. Kuruluş amaçları arasında karşılaştırılabilir yükseköğretim diploma ve dereceleri, Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS), yükseköğretim yeterlilik çerçeveleri ve kalite güvencesi sistemleri oluşturmak gibi amaçlar bulunmaktadır. Bolonya Deklarasyonunun imzacı bir ülkesi olan Türkiye, Avrupa Kredi Transfer Sistemini (AKTS) kabul etmek, Avrupa Yüksek Öğretim Alanına (AYA) uyum sağlamak ve Prag ve Berlin Tebliği'nde belirtilen tüm gereklilikleri yerine getirmek için aktif adımlar atmıştır (Çelebi, 2016b; Mızıkacı, 2005). Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşumuna yönelik farklı bakış açılarının bulunduğunu görülmektedir. Avrupa Yükseköğretim Alanının amacı kimilerine göre yükseköğretim sistemlerini birbirine yaklaştırmak ve uyumlu hale getirmek iken (Aktan, 2007), kimilerine göre yükseköğretimin bir tüketim aracı olarak sunulmasını ve buna yönelik bir pazar oluşturulmasını kolaylaştırmaktır (Gümüş ve Kurul, 2011; İnal ve Akkaymak, 2012).

Türkiye'nin yükseköğretimin uluslararasılaşması çabalarında AYA kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin yerinin oldukça büyük olduğu söylenebilir. AYA ile ilgili farklı görüşler olsa da ortada net şekilde bulunan gerçek Türkiye

yükseköğretim sisteminin bu bütünleşmeyi tamamlamak için birçok adım attığıdır. YÖK (2010), "TYYÇ" (2019) ve EU (2018)'den elde edilen bilgilere göre bu adımlar yeterlikler çerçevesi, kredi transferi ve kalite güvencesi sistemleri şeklinde aşağıdaki başlıklar altında açıklanmıştır:

Yeterlikler Çerçevesi. Amacı yükseköğretim sisteminden mezun olan bir öğrencinin elinde bulunduracağı bilgi, beceri ve yetkinlikleri belirlemek olan çerçevedir. Bu çerçeve ile yükseköğretim sistemine, öğrencilere ve işverenler çeşitli avantajlar sağlamak amaçlanmıştır. Yeterlikler ile ilgili ilk olarak 2003 yılında Berlin Bildirisi'nde Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (European framework of qualifications) belirlenmesi kararı alınmıştır. Sonrasında ise 2005 yılında Bergen Bildirisi ile her bir üye ülkeye ait Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (UYÇ) (National frameworks of qualifications) belirlenmesi kararlaştırılmış ve Türkiye de bu anlamda çalışmalar başlatmıştır. İlk olarak 28.04.2006 tarih ve 2006/8 sayılı YÖK Başkanlık Kararı ile bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi (The Overarching Framework for Qualifications of European Higher Education Area [QF-EHEA]) düzey tanımlayıcılarına paralel olarak ön lisans, lisans ve doktora düzeyleri için kazanılması gereken yeterlilikleri, bir başka ifadeyle "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesini" oluşturma çalışmalarına başlamıştır. Daha sonra kurulan komisyona destek olmak amacıyla bir çalışma grubu oluşturulmuştur. 2009 yılında komisyon ve çalışma grubu Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Ara Raporu yayınlarak çalışmalarını kamuoyunun ve paydaşların görüşlerine sunmuştur. Alınan geri dönütler ve çalışma gruplarının görüşleri sonucunda toplamda TYYÇ kapsamında iki düzeyde yeterlilik profili bulunmasına karar verilmiştir. Bu profillerin isimleri Yükseköğretim Yeterlilikleri ve Yükseköğretim Mesleki Eğitim Yeterlilikleri olarak belirlenmiştir. Bu profiller aşağıda yer alan Şekil 1'de görülebilir.

Şekil 1. Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi yeterlilik profilleri

Kaynak (tyyc.yok.gov.tr)

- ¹ Lisans programları içerisinde veya lisans programları ile ilişkilendirilmiş bilgi ağırlıklı ön lisans eğitim ve öğretim programları
- ² Lisans programları içerisinde veya lisans programları ile ilişkilendirilmiş uygulama ağırlıklı ön lisans eğitim ve öğretim programları
- ³ Meslek yüksekokulları uygulama ağırlıklı ön lisans eğitim ve öğretim programları
- ⁴ Bilgi ağırlıklı lisans programları
- ⁵ Uygulama ağırlıklı lisans programları
- ⁶ Bilgi ağırlıklı tezli veya tezsiz yüksek lisans programları
- ⁷ Uygulama ağırlıklı tezli veya tezsiz yüksek lisans programları
- ⁸ Doktora programları

Şekil 1 incelediğinde Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesinin Yükseköğretim Yeterlilikleri ve Yükseköğretim Mesleki Eğitim Yeterlilikleri olarak iki profile ayrıldığı görülmektedir. Yükseköğretim Yeterlilikleri profili doktora programı, bilgi ağırlıklı yüksek lisans, lisans ve ön lisans programları olmak üzere 4 düzeyden oluşurken; Yükseköğretim Mesleki Eğitim Yeterlilikleri profili doktora programı olmaksızın uygulama ağırlıklı yüksek lisans, lisans ve ön lisans programları olmak üzere 3 düzeyden oluşmaktadır. Buna ek olarak yükseköğretim düzeyleri de iki yaklaşımla açıklanmıştır. Bunlardan ilki Avrupa Hayat boyu Öğrenim Yeterlilikler Çerçevesi (European Qualifications Framework for Lifelong Learning – [EQF-LLL])’dir. Bu yaklaşıma göre, bir bireyin ömrü boyunca alabileceği eğitim toplamda “8 düzeyden (“EQF-LLL”, 2019)” oluşmaktadır. Bu düzeylerden ilk 4’ü ilk ve ortaöğretim düzeyine, diğer 4’ü ise yükseköğretim düzeyine karşılık gelmektedir. Yükseköğretim düzeylerinin açıklandığı diğer bir

yaklaşım ise ilk ve ortaöğretim düzeylerinin hariç tutulduğu, sadece yükseköğretime ait düzeylerin açıklandığı yaklaşımdır. Şekil 1’de bu yaklaşım Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi (The Overarching Framework for Qualifications of European Higher Education Area [QF-EHEA]) olarak adlandırılmıştır. Bu yaklaşıma göre yükseköğretim kademesi toplamda 4 düzeyden oluşmaktadır: Ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora. Şekil 1’i daha iyi anlamak adına aşağıda yer alan Tablo 6’yı incelemek faydalı olabilir.

Tablo 6

Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi yeterlilik düzeyleri

	AYÇ tüm Eğitim Düzeyleri	TYÇ Yükseköğretim Düzeyleri	
ve Yükseköğretim Düzeyleri	8. Düzey	3.Düzey	Doktora
	7. Düzey	2.Düzey	Yüksek lisans
	6. Düzey	1.Düzey	Lisans
	5. Düzey	Kısa Düzey	Ön lisans
	4. Düzey		
Ortaöğretim Düzeyleri	3. Düzey		
	2. Düzey		
	1. Düzey		
İlk			

Kaynak: Yazar tarafından Şekil 1’e göre oluşturulmuştur.

Yükseköğretim kademesine ait düzeylerin belirlenmesinin ardından her bir düzey için genel tanımlayıcıların belirlenmesi aşamasında sıra gelmiştir. Düzey tanımlayıcıları iki yaklaşımla açıklanabilir:

- Avrupa Hayat boyu Öğrenim Yeterlilikler Çerçevesi (European Qualifications Framework for Lifelong Learning – [EQF-LLL]) yaklaşımına göre bilgi (knowledge), beceri (skill) ve yetkinlik (competence) gibi genel öğrenme çıktıları
- Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi (The Overarching Framework for Qualifications of European Higher Education Area [QF-EHEA]) yaklaşımına göre bilgi ve kavrama, bilinenlerin ve kavrananları uygulanması, inisiyatif getirebilme, karar verebilme, öğrenmeyi öğrenme ve iletişim becerileri gibi genel öğrenme çıktıları

Bu aşamada komisyon ve çalışma grubu belirlenecek düzey tanımlayıcıların Avrupa Hayat boyu Öğrenim Yeterlilikler Çerçevesi (European Qualifications Framework for Lifelong Learning – [EQF-LLL]) yaklaşımı ile uyumlu olması gerektiğini tasarlamış ve Şekil 1’de görülen Türkiye Ulusal Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi 21.01.210 tarihli Yükseköğretim Genel Kurulu toplantısında kabul edilmiştir. Ulusal yeterliliklerin belirlenmesinden sonra alana özgü yeterliliklerin belirlenmesi aşamasında gelinmiştir. Alana özgü yeterliliklerin belirlenmesi öncelikle temel alanların tanımlanmasıyla başlamıştır. Temel alanların belirlenmesinde Uluslararası Standart Eğitim Sınıflamasına ait (“ISCED”, 1997) eğitim ve öğretim temel alanlarından yararlanılmıştır. Temel alan yeterlikleri ulusal düzeyde belirlenen yeterlikler dikkate alınarak bir meslek alanına ait yeterliklerin yapılandırılmasıdır. Sonrasında her bir temel alana ait ilgili programların yeterlikleri belirlenmiştir. Program yeterlikleri her bir öğrencinin programdan mezun oluncaya kadar elde edeceği bilgi, beceri ve yeterlilikleri tanımlamaktadır. Program yeterliliklerine program çıktıları da denilebilir. Program çıktılarının elde edilmesi için verilecek derslere karar verilmesi ve her bir ders sonucunda elde edilecek program çıktılarının belirlenmesi gerekmektedir. Son olarak ise her bir dersin sonunda öğrenme çıktılarının belirlenmesi gerekmektedir. Bolonya Süreci kapsamında yeterlilikler çerçevesi oluşturma süreci aşağıda yer alan Şekil 2’de özetlenmiştir.

Şekil 2. Yükseköğretimde yeterliliklerin belirlenmesi aşamaları.

Kaynak (YÖK, 2010)

Şekil 2 incelendiğinde, yükseköğretimde yeterlikler oluşturma çalışmalarının Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi basamağından başlayan ve öğrenme çıktıları basamağında biten bir süreci yansıttığı görülmektedir.

Kredi biriktirme ve transfer. Bolonya Süreci kapsamında bir diploma programının tamamının ya da içerisindeki dersin öğrenme çıktılarının gerektirdiği iş yüküne göre kredi biriktirmeyi ve bu kredileri Avrupa Yükseköğretim Alanı içerisindeki ülkelere transfer edebilmeyi mümkün kılan sistemdir. Bu sistemde bir akademik yıl gerekli olan kredi 60 AKTS olarak belirlenmiştir. Ön lisans düzeyinde yükseköğrenim gören bir öğrencinin mezun olabilmesi için toplamda 120 AKTS kredisi biriktirmesi gerekmektedir.

YÖK, 2005-2006 akademik yılında Türkiye'deki tüm üniversitelerin mezunlarına mezuniyet diplomasına ek olarak diploma eki vermesini ve tüm derslere AKTS kredileri belirlemesini sağlamıştır (Şahin, 2017). Diploma eki tüm mezunlara ücretsiz olarak verilen ve kazanılan dereceniz diğer ülkelerde rahatça anlaşılması için düzenlenmiş bir formdur.

Diploma dereceleri. Bolonya Süreci kolay anlaşılabilir ve birbirleriyle kıyaslanabilir olan diploma ve dereceleri oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla çeşitli kuruluşlar ile çeşitli hizmet sunulmaktadır. Bir Avrupa Komisyonu kuruluşu olan Ulusal Akademik Tanıma Merkezi (National Academic Recognition Information Centre [NARIC]) farklı ülkelere ait diploma ve öğretim sürelerinin başka ülkelerde akademik olarak tanınmasını ve öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve araştırmacılarının hareketliliklerinin kolaylaşmasını hedeflemektedir. Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı (European Network of Information Centres [ENIC]) ise akademik yeterliliklerin tanınması için birlikte hareket etmeyi kolaylaştıran bir iletişim ağı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği içerisinde yükseköğretim ile ilgili belgelerin tanınmasına yönelik yasal zemin oluşturma çabaları da tamamlanmıştır.

Kalite güvencesi. AYA içerisindeki yükseköğretim sistemlerinin ve kurumlarının birbirine benzer kalitede hizmet verebilmeleri ve uyum içerisinde çalışabilmelerini amaçlayan sistemdir. Bu anlamda iç ve dış kalite güvence sistemlerinin oluşturularak standartlar belirlemek, sonrasında da bu standartlara göre yükseköğretim kurumunu değerlendirmek temel amaçtır. Bu anlamda YÖK ve üniversitelerde kalite komisyonları kurulmuş ve çeşitli standardizasyon çalışmaları başlatılmıştır. Ayrıca kısa adı YÖDEK olan Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu ve kısa adı ADEK olan Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu kalite odaklı çalışmalar yapmaya başlamıştır.

Bu bilgiler ışığında, Türkiye'nin yükseköğretimin uluslararasılaşması yolculuğunda, amacı esnek ve kolay hareket edebilir bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturmak olan Bolonya Süreci'nin önemli etkilere ve izlere sahip olduğu söylenebilir. Buradan hareketle Türkiye yükseköğretiminin Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın bir parçası olmak adına çeşitli adımlar attığı görülmektedir.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yurt dışında ve yurt içerisinde yükseköğretimin uluslararasılaşması ile ilgili gerçekleştirilen akademik çalışmaların bir kısmına yer verilmiştir.

Yurt dışında yapılan araştırmalar. Atagi (1996) doktora tezinde Japonya eğitiminde uluslararasılaşma politika s¼recini çalışmıştır. Uluslararasılaşma s¼reci sayesinde Japonya eğitim sisteminin elde etmek istedikleri ¼zerinde durmuştur. Araştırmanın sonuçlarına g¼re Japonya eğitim sistemi uluslararasılaşma s¼reci ile birlikte ulus ¼tesi ilişkiler için gerekli insan kaynağı becerileri ve Japon kimliği geliştirmek ve uluslararası topluma katkı sağlamak istemektedir. Atagi (1996) ayrıca uluslararasılaşmanın Japonya eğitim sistemini nereye taşıyabileceği ¼zerinde de durmuştur.

Jiang (2012) alışmasında Chongqing ¼niversitesi'nin uluslararasılaşma dinamiklerini araştırmıştır. Chongqing ¼niversitesi uluslararasılaşma gerekçeleri, Chongqing ¼niversitesi'nin uluslararasılaşma durumunu ilerletmek için kullanılan stratejiler ve Chongqing ¼niversitesi için ileride uluslararasılaşma anlamında neler yapılabileceği ¼zerinde durmuştur. Araştırmanın sonuçlarına g¼re Chongqing ¼niversitesi'nin uluslararasılaşma gerekçeleri kurumsal ve ulusal d¼zeyde ortaya çıkarılmıştır. Chongqing ¼niversitesi'nin uluslararasılaşmasını ilerletmek için kullanılan stratejiler bağlılık, akademik olanaklar, organizasyonel altyapı, i ve dış finansman, fak¼lteye kurumsal yatırım, uluslararası ¼đrenciler ve ¼đrenci programları ve çıktı değişimi gibi bakımlardan incelenmiştir.

Harder (2010) Amerika'da bulunan y¼ksekokulların uluslararasılaşma d¼zeylerini araştırmak ¼zere bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu y¼ksekokulları kentsel, banliy¼ ve kırsal olarak sınıflandırmış ve her sınıflama ile uluslararasılaşma d¼zeyi arasında ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Uluslararasılaşma d¼zeyi kurumsal destek, akademik gereksinimler, programlar ve ¼đretim programı dışı etkinlikler, fak¼lte politikaları ve uluslararası ¼đrenciler boyutlarında incelenmiştir. Çalışma sonucunda Amerika'da y¼ksekokullarının uluslararasılaşma d¼zeyinin d¼ř¼k olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kırsal y¼ksekokulları uluslararasılaşma d¼zeyi en d¼ř¼k olanlardır ve banliy¼ ve kentsel y¼ksekokulları nispeten birbirine yakın sonuçlara sahiptir.

Bang (2013) ¼ ¼zel Kore ¼niversitesinin uluslararasılaşma uygulamalarını incelemeyi amaçlayan bir doktora tezi y¼r¼tm¼řt¼r. Bu ¼niversitelerin neden ve nasıl uluslararasılaşmaya başladıkları ve hangi stratejileri kullandıklarını araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına g¼re ¼niversitenin ¼st y¼neticilerinin vizyonları ve desteği uluslararasılaşma için gerekli olduğu ortaya

çıkarılmıştır. Araştırma ile üniversitelerin çoğunun belli bir uluslararasılaşma düzeyine ulaştıkları ancak uluslararası öğrenci çeşitliliğini farklı ülkelerden olacak şekilde genişletmeye ihtiyaç duydukları ortaya çıkarılmıştır.

O'Malley (2015) Trinity Yüksekokulunun uluslararasılaşma sürecini açıklamayı amaçladığı bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma aynı zamanda uluslararasılaşma için delta döngüsü isimli modelin uygulanabilir olup olmadığını ortaya çıkarmayı da hedeflemektedir. Araştırma sonuçlarına göre Trinity Yüksekokulu büyük ölçüde İrlanda hükümetinin ulusal talimatlarıyla uluslararasılaşma sürecini yürütmektedir. Ayrıca uluslararasılaşma için delta döngüsünün kurumsal düzeyde uygulanabilir olduğu görülmüştür.

Porfirio (2012) Amerika'da yüksek derecede uluslararasılaşmış yükseköğretim kurumlarında görev yapan yöneticilerin deneyimlerini ve algılarını keşfetmeyi amaçlayan bir doktora tezi çalışması yürütmüştür. Araştırma sonucunda fakülte deneyimleri, öğretim programı tasarımı, paylaşılan hizmetler ve insan kaynakları gibi taktikler ve politikalar öne çıkmıştır. Yükseköğretim kurumlarından benimsenmesi gereken en öncelikli strateji ise uluslararası öğrencilerdir. Aynı zamanda yükseköğretim yöneticileri tarafından öğrenci hareketliliği en etkili uluslararasılaşma stratejisi olarak ifade edilmiştir.

Iuspa'nın (2010) çalışmasının amacı yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecinin değerlendirilmesidir. Araştırmada Dijk ve Meijer (1998) tarafından geliştirilen teorik modele göre Uluslararası Florida Üniversitesi'nin uluslararasılaşma küpündeki durumu da incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Uluslararası Florida Üniversitesi uluslararasılaşma küpünde 6. Pozisyonda olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Jang (2009) yükseköğretimin kalitesi ile yükseköğretimin uluslararasılaşması arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı hedefleyen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Buna ek olarak uluslararasılaşma ve kalite değişkenlerinin birbiriyle ne derecede ilişkili olduğunu ortaya koymak istemiştir. Araştırma sonuçlarına göre altı uluslararasılaşma değişkeni (uluslararası öğrenci, yurtdışında eğitim, uluslararasılaşmış fakülte ve öğretim üyeleri, uluslararası araştırma işbirlikleri, uluslararası öğretim programı ve örgütsel destek) ve yedi kalite değişkeni (araştırma rekabeti, fakülte rekabeti, lisans öğrenci rekabeti, ileri eğitim

rekabeti, mali düzenlilik, tatmin ve kurumsal ün) ortaya çıkmıştır. Yükseköğretimde uluslararasılaşma ve yükseköğretimde kalite değişkenleri arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir.

Yurt içinde yapılan araştırmalar. şeremet (2015) araştırmasında Türkiye’de üretilen uluslararasılaşma stratejilerine ve politikalarına yer vermiş ve İngiltere yükseköğretim sistemi ile karşılaştırmalı değerlendirmeler sunmuştur. Bu değerlendirmelerin ana noktaları Türkiye’deki üniversiteleri tercih eden uluslararası öğrenciler, Türkiye’de bulunan uluslararası öğretim üyeleri ve Türkiye’deki üniversitelerin uluslararası sıralamalardaki durumudur. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye’deki devlet üniversitelerinin YÖK ile uyumlu bir uluslararasılaşma politikası sürdürmedikleri, buna karşın vakıf üniversitelerinin daha başarılı stratejiler uyguladıkları görülmüştür. Araştırma sonunda devlet üniversitelerinin ise uluslararası öğretim üyesi istihdam etme noktasında daha başarılı oldukları ortaya çıkarılmıştır.

Vural-Yılmaz (2016) araştırmasında Türkiye’deki üniversitelerin uluslararasılaşma durumlarını vizyon, strateji, hedef ve uygulamalar çerçevesinde ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma sonunda yaptığı değerlendirmesinde Vural-Yılmaz (2016) Türkiye’deki merkezîyetçi yükseköğretim yapısının dünya çapındaki gelişmelere uyum sağlayamayan hantal bir sisteme neden olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Türkiye’de yükseköğretimin niceliksel bir büyüme gösterdiğini ve bunun kalite odaklı sorunlara neden olduğunu ifade etmektedir. Türkiye’deki üniversitelerin uluslararasılaşma konusunda yolun başında oldukları ise araştırma sonucunda ulaşılan başka bir sonuçtur. Türkiye’deki üniversitelerin genel olarak büyük yapısal değişiklikler gerektirmeyen uluslararasılaşma hedeflerine sahip olduğunu ifade eden Vural-Yılmaz (2016) üniversitelerin uluslararasılaşma konusunda sadece niceliksel hedefler belirlememelerini aynı zamanda akademik amaçlarını da hedefleri arasına koymalarını tavsiye etmektedir.

Dölek ve Taşçı (2018) Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi özelinde akademisyenlerin kendi üniversitelerinin uluslararasılaşmasına yönelik fikirlerini araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre fakültede uluslararasılaşma yönelik yeni adımlar atılmaktadır. Ayrıca araştırma sonuçları

ilgili fakültenin uluslararasılaşma bakımından gelişim aşamasında olduğu ortaya çıkmıştır.

Arkalı-Olcay ve Nasır (2016) çalışmalarında 1999-2013 yılları arasındaki verilere göre Türkiye'nin ve dünyanın değişen uluslararası öğrenci profillerini incelemiştir. Çalışmanın sonuçları uluslararası öğrencilerin üniversiteler ve ülkeler için bir rekabet alanına dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca Amerika, İngiltere ve Avustralya en fazla Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinden uluslararası öğrenci çekmektedir. Fransa'nın Arap ülkelerinden, Almanya'nın ise Orta Doğu ve Doğu Avrupa'dan yüksek sayıda uluslararası öğrenciye sahip olduğu görülmektedir. Türkiye ile ilgili sonuçlara bakıldığında uluslararası öğrenci sayısını farklı ülkelere göre arttırdığı söylenebilir.

Özer (2012b) Türkiye'de uluslararası öğrencileri incelediği çalışmasının sonucunda iki önemli probleme işaret etmektedir. Bunlar uluslararasılaşmaya yönelik tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği ve uluslararası öğrenci kabul koşullarının karmaşıklığıdır. Türkiye'ye Çin, Hindistan, Kore, Almanya, Fransa ve Rusya vb. ülkelere ve Türkiye'nin kültürel bağlarının bulunduğu ülkelere uluslararası öğrenci kazandırılmasını tavsiye etmektedir.

Aba (2013) Türkiye'de yükseköğretimin uluslararası yönünü ve uluslararası öğrenci hareketliliğini analiz etmeyi amaçlayan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmasının sonuçlarına göre Türkiye'nin Avrupa ülkeleri ile çok ciddi eğitimsel anlaşmalar imzaladığı ve kısa zamanda önemli adımlar attığı ortaya çıkarılmıştır. Türkiye'de hareketlilik eğilimlerinin Avrupa ve dünyadaki çeşitli ülkelere farklılık gösterdiği, hem talebe hem de politikaya dayalı şekilde ilerlediği ifade edilmektedir. Giden öğrenci hareketliliğinin Türkiye'de ön yaygın hareketlilik türü olduğu görülmektedir. Son olarak bu araştırma ile Türkiye'de uluslararasılaşma hareketlerinin Bolonya Süreci sonrasında hız kazandığı sonucu ortaya çıkarılmıştır.

Yağcı (2010) Bolonya sürecine farklı bir bakış açısını Türkiye örneği üzerinden sürdürdüğü araştırmasında Bolonya Süreci reformlarının Türkiye'de uygulanışını incelemiştir. Bu incelemesini diploma dereceleri, tanıma ve hareketlilik, kalite güvencesi, hayat boyu öğrenme ve sosyal boyut üzerinden sürdürmüştür. Araştırma sonucunda Türkiye'de uluslararasılaşmanın yavaş

ilerlediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Türkiye’de yapısal gereksinimlerin karşılandığı ancak bunların yumuşak reform alanlarında olduğu vurgulanmaktadır.

Kondakçı (2011) öğrenci hareketliliğini uluslararası göç kuramları ve literatürü üzerine temellendirdiği çalışmasında, Türkiye’ye gelen öğrencilerin gerekçelerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye’nin kendine özgü kültürünün, akademik kalitesinin (sadece belli sayıda üniversite için) ve nispeten daha ekonomik olmasının uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak araştırma sonuçları, uluslararası öğrencilerin Türkiye seçiminde öğrencinin coğrafi kökenine göre farklılıkların bulunduğunu da ortaya koymaktadır. Buna göre Batılı öğrenciler için ekonomik ve akademik gerekçeler ön plandadır.

Şengül ve Serpil (2018) ortak ve çift diploma programlarının Türkiye ve dünyadaki durumu üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu anlamda konu ile ilgili güncel durum, avantajlar ve zorluklar ele alınmıştır. Söz konusu çalışma raporlar, makaleler ve uzman görüşlerinden faydalanılarak sürdürülmüştür. Çalışmanın sonuçları ortak ve çift diploma programlarının disiplinler arası eğitim fırsatları sunarak öğrencilerin nitelikli şekilde yetişmelerini sağladığını ortaya koymaktadır. Ortak ve çift diploma programları uygulamalarındaki zorluklar ise öğretim programının tasarımı ve programın sürdürülmesinde disiplinler arası ve ulusal farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

Yalı (2017) Türkiye üniversiteleri ile dünyanın geri kalanındaki üniversiteleri karşılaştırmayı ve Bolonya Sürecini anlamayı amaçladığı çalışmasını nitel yöntem ile sürdürmüştür. Araştırmanın en önemli sınırlılığı Bolonya Sürecine ait eleştirilere değinilmemesidir. Araştırmanın sonucunda Bolonya Süreci Türkiye’de nitelik odaklı değil nicelik odaklı sürdürüldüğü ifade edilmektedir.

Mızıkacı (2005) Türkiye yükseköğretim sisteminin öğrenci ve akademik hareketliliğe odaklanarak uluslararası yönünü irdelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye 1990lardan sonra öğrenci gönderen ülke değil öğrenci alan ülke politikalarına odaklanmıştır. Uluslararasılaşmaya ve hareketliliklere yönelik açıkça belirlenmiş ulusal politikalar bulunmamaktadır. Yükseköğretim ve araştırma bütçesinde herhangi bir artış gözlemlenmemektedir. Kurumsal düzeyde

uluslararasılaşma Türkiye'deki üniversitelerin odak noktasındadır ancak uygulamada rekabetçi bir durum mevcut değildir.

Vural-Yılmaz (2017a) alternatif bir uluslararasılaşma modeli üzerine çalışma gerçekleştirmiştir: kampüste uluslararasılaşma. Uluslararasılaşmanın eşitsizlikleri artırıcı yönünden kaynaklanan olumsuzluğu dengeleyecek bir yaklaşım olarak kampüste uluslararasılaşmayı tartışmaktadır. Bu tartışmaların Türkiye'de uluslararasılaşma literatürüne katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Özellikle dezavantajlı öğrenciler aleyhinde eşitsizliklerin azaltılması amacıyla uluslararasılaşmanın ticari boyutunun değil akademik ve kültürel boyutunun vurgulanması gerektiğini ifade etmektedir.

Özer (2017) Türkiye'de yükseköğretimde uluslararasılaşmanın son on beş yılını incelemiştir. Buna göre Türkiye'de yükseköğretim sistemi dünyanın en büyük sistemleri arasına girmiştir. Yükseköğretimde uluslararasılaşma hem üniversiteler hem de ülkeler için kıyasıya rekabetin olduğu bir alana dönüşmüştür. Türkiye uluslararası öğretim üyeleri ve öğrenciler için güvenli bir ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'de bulunan uluslararası öğretim üyeleri ve öğrencilerin çok farklı ülkelere geldikleri görülmektedir. Türkiye'de yükseköğretimde uluslararasılaşma desteklenmesi ve geliştirilmesi gereken bir alandır.

Çalıkoğlu ve Arslan (2018) akademisyenlerin uluslararasılaşma etkinliklerine katılım göstermeleri üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Buna göre Türkiye'de akademisyenler en fazla uluslararası bilimsel yayın ve araştırma etkinliklerine katılmaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda düşük unvanlı akademisyenlerin uluslararasılaşma faaliyetlerine daha az katılım gösterdikleri ortaya çıkmıştır.

Büyüköze ve Özdemir (2016) çalışmalarında AYA politikalarının ülkelerin yükseköğretim politikalarına etkisi ve bu doğrultuda atılan somut adımları araştırmışlardır. Araştırma sonucunda AYA hedeflerinin büyük oranda benimsendiği ifade edilmektedir. AYA hedefleri doğrultusunda atılan somut adımlar ile ilgili olarak ise genel bir politika takip edilmesi ya da sadece özel gereksinime muhtaç kişilere yönelik politikalar şeklinde uygulamaların olduğu söylenebilir.

Çetinkaya-Yıldız, Çakır ve Kondakçı (2011) Türkiye’de farklı üniversitelerde yükseköğrenim gören uluslararası öğrencilerin stres belirleyicileri üzerine bir çalışma yürütmüşlerdir. Çoklu regresyon analizi ile yürütülen çalışmanın sonucunda Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin stres durumlarına etki eden faktörler bireysel ve kişisel faktörlerdir. Bu nedenle uluslararası öğrencilerin ülkelerinde hazırlık süreci geçirmeleri ve Türkiye’de oryantasyon ve rehberlik programına tabi olmaları önerilmiştir.

Beltekin ve Radmard (2013) Ankara Üniversitesi uluslararası öğrencilerinin üniversiteye yönelik fikirleri üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma lisansüstü öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonuçları uluslararası öğrencilerin üniversite öğretim üyelerine yönelik birtakım bakımlardan olumsuz fikirlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak uluslararası öğrenciler birtakım bakımlardan ise üniversitenin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Kondakçı, Çalışkan, Bulut-Şahin, Yılık ve Engin Demir (2016) Balkan ülkelerinden gelen öğrencilerin Türkiye’yi seçmelerindeki faktörleri ortaya çıkarmayı amaçlayan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçları sosyo-kültürel faktörlerin ülke seçiminde önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak ekonomik ve akademik gerekçelerin daha sonra geldiği söylenebilir. Bu çalışma ile Türkiye’nin kendine özgü çekiciliğinin olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Levent ve Karaevli (2013) gelişmiş ülkelerin eğitim politikalarına göre Türkiye için önerilerde bulunmak üzere bir akademik çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu araştırma sonucunda üniversite, iletişim ve tanıtım, yapısal değişiklikler ve yasak düzenlemeler olmak üzere dört farklı boyutta öneriler sunmuşlardır.

Bakioğlu ve Certel (2010) Erasmus programına katılım gösteren Türk öğrencilerin akademik yaşantıları ve söz konusu programın kendilerine olan katkılarını araştıran bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçları başka bir ülkede eğitim-öğretim deneyimi yaşama isteğinin programdan faydalanmadaki en güçlü gerekçe olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin tamamının konuk olunan ülkedeki öğrenci odaklı eğitim öğretim yönteminden etkilendikleri görülmektedir.

Ergin (2016) Türkiye’de üniversite öğrencilerinin Suriyeli sınıf arkadaşlarına yönelik algıları üzerine bir araştırma gerçekleştirmiştir. Türk öğrencilere öncelikle

uluslararası öğrencilerin Türkiye’de yükseköğretime erişimleri ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Buna göre öğrenciler uluslararası öğrencilerin Türkiye’de yükseköğretime erişimlerini destekledikleri görülmektedir. Bunun en önemli nedeni Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için hedef olması durumunda kendilerinin bu durumdan hem ekonomik hem de kültürel olarak fayda görecekleridir. Katılımcılar Suriyeli göçmenlerin çok büyük sayılarda Türkiye’de üniversiteye erişiminin adil olmayacağını ve bunun ileride kendilerinin iş imkânlarına olumsuz etki edeceğini ifade etmişlerdir. Son olarak katılımcıların Suriyeli sınıf arkadaşlarına yönelik görüşleri ise oldukça olumludur.

Köksal (2014) doktora tezi çalışmasında Türkiye ve üç Balkan ülkesi (Kosova, Makedonya ve Bosna Hersek) arasındaki eğitim ilişkisini, bu ülkelerin Türkiye’den beklentilerini ve Türkiye’nin bu ülkelere yönelik attığı adımların arkasındaki gerçekleri araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye ile söz konusu ülkeler arasındaki iş birliği yetersizdir. Bu ülkelerin Türkiye’den beklentileri uluslararasılaşmanın çeşitli boyutları çerçevesindedir. Son olarak Türkiye’nin Balkanlara yönelik yükseköğretimde akademik gerekçelere ek olarak başka gerekçelere de sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu gerekçeler siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel gerekçelerdir.

Bulut-Şahin (2017) doktora tezi çalışmasında uluslararasılaşmanın kişisel, kurumsal ve ulusal düzeyde katkılarını, uluslararasılaşma sürecinde yaşanan çatışmaları ve bu çatışmaların kaynaklarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Ankara’da bulunan dört üniversiteyi incelemek üzere çoklu vaka analizi yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma sonuçları hem üniversitelerin hem de akademisyenlerin uluslararasılaşma eğilimleri için katkılar ve çatışmalar bağlamında akademik, ekonomik, politik ve sosyo-kültürel alanlardaki deneyimlere işaret etmektedir. Neoliberalleşme ve küreselleşme gibi etkenlerle üniversitelerin ve akademisyenlerin maruz kaldığı uluslararasılaşma uygulamaları çatışma olarak algılanmıştır. Bu maruz kalmanın sonucu gerçekleşen değişimler bazı akademisyenlerin bu değişimleri özümsememesine neden olmuş ve yeni çatışmalar doğmuştur.

Vural-Yılmaz (2014) doktora tezi çalışmasında yükseköğretimde uluslararasılaşma sürecini kamu politikası çerçevesinden incelemiştir. Araştırma sonucunda Türkiye’nin küresel anlamda uluslararasılaşma aktörü olması iddiasının

gerçekçi olmadığı, ancak bölgesel bir çekim merkezi olabileceği vurgulamıştır. Yükseköğretim mevzuatının üniversitelerin doğasında bulunan evrensellik, özerklik ve akademik özgürlük gibi kavramlara ters düştüğünün altını çizmiştir. YÖK içerisinde uluslararasılaşma için yeni bir yapılanma ihtiyacının olduğu ifade edilmiştir. Çok paydaşlı bir yükseköğretimde uluslararasılaşma yönetiminin oluşturulmasına olan ihtiyaç dile getirilmiştir.

Taşçı (2018) doktora tezi çalışmasında Türkiye'deki üniversitelerin uluslararasılaşma politika ve stratejilerine dair uygulamalar üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Karma modelde gerçekleştirilen çalışmanın nitel boyutundaki sonuçlar mikro ve makro olmak üzere iki bakımdan ele alınmıştır. Makro düzeyde nitel sonuçlar incelendiğinde katılımcılarda uluslararasılaşma farkındalığının bulunduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların uluslararasılaşma gerekçelerinin akademik, ekonomik ve politik bakımlardan ele aldıkları ve uluslararasılaşma strateji ve politikalarını daha sistemli yapıldığını düşündükleri ortaya çıkarılmıştır. Mikro düzeyde nitel sonuçlar incelendiğinde çalışma grubunda yer alan üniversitelerde uluslararasılaşma farkındalığının olduğu, uluslararasılaşmaya yönelik akademik gerekçenin ortak gerekçe olduğu ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın nicel boyutunda ise Uluslararasılaşmaya İlişkin Akademisyen Görüşleri Ölçeği geliştirilmiştir.

Selvitopu (2016) doktora tez çalışmasında Türkiye'de yükseköğretimde kullanılan uluslararasılaşma stratejilerini süreç yaklaşımıyla incelemiştir. Hem kurumsal misyon, vizyon ve stratejik planlar incelenmiş hem de uygulayıcılar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşma gerekçelerinin sosyo-kültürel ve akademik gerekçeler olarak seyrettiği ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, çalışma grubundaki üniversitelerin izledikleri uluslararasılaşma stratejileri de ele alınmıştır. Buna göre eğitimsel ve sosyal etkinliklere yönelik stratejilere sıkça değinilirken araştırma ve teknik destek kategorisindeki stratejilere fazla vurgu yapılmadığı görülmüştür. Kurumsal stratejiler ile ilgili olarak ise çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşma sürecini önemseyen, desteklediği ve sürece katıldığı ortaya çıkarılmıştır. Son olarak yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecinde karşılaşılan engeller bürokrasi, yabancı dil ve insan kaynağı alt kategorilerinde incelenmiştir.

Şişmanoğlu-Kaymaz (2018) Türkiye’de üniversitelerin uluslararasılaşma stratejilerini nasıl yürüttüklerini ve bu süreçte karşılaştıkları engelleri araştıran bir yüksek lisans tezi yürütmüştür. Araştırma sonucunda akademik, ekonomik, bürokratik, kurumsal, sosyo-kültürel ve demografik engellere ve akademik, ekonomik, bürokratik, kurumsal ve sosyo-kültürel stratejilere ulaşılmıştır.

Radmard (2012) Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin yükseköğretim istemlerini etkileyen faktörleri incelemiştir. Araştırma sonucunda Türkiye’nin öğrenci potansiyelinin Türk ve Akraha topluluklarından olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye’de uluslararası öğrenci çekmeye yönelik sistematik bir politika olmadığı araştırma ile ulaşılan sonuçlardan bir diğeridir. Araştırmaya göre çeşitli sorunlar yaşamalarına rağmen Türkiye’deki uluslararası öğrenciler mevcut eğitimden memnuniyet duymaktadırlar.

Ergin (2017) doktora tezi çalışmasında yükseköğretimin uzaktan öğrenme ile uluslararasılaşmasını irdlemiştir. Gözlem, doküman incelemesi ve görüşmeler ile verileri topladığı çalışmasının sonucunda fakültenin işleyişi ile öğretimin sanayileşmesi aslı teori altında bir ilişki kurmuştur. Çalışma sonucunda araştırmacı ilk defa ortaya konan uzaktan uluslararasılaşma isimli teorik bir model üretmiştir.

Bölüm 3

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama süreci, veri toplama araçları, geçerlik, güvenirlik (tutarlılık) ve verilerin analiz yöntemi hakkında bilgilere değinilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürüne, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanların ve yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerin görüşlerine göre yükseköğretimin uluslararasılaşmasının değerlendirilmesidir. Bu çalışma nitel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar gözlemleyerek, görüşmeler yaparak ve dokümanları analiz ederek insanların yaptıklarını, bildiklerini, düşündüklerini ya da hissettiklerini ortaya çıkarmaya olanak sağlayan ilk ve en önemli araştırma yöntemleridir (Patton, 2002). Creswell'e (2013) göre nitel araştırmalar araştırma problemine yönelik bilgiler içeren yorumlayıcı/kuramsal bakış açıları ve varsayımlarla başlar. Araştırmacılar bu problemi araştırmak için doğal ortamlarda veri toplama, tümevarım/tümdengelim gibi veri analizleri, örüntüler ve temalar kurma gibi işlemleri sürdürürler. Yıldırım & Şimşek (2013) nitel araştırmayı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırma kapsamında doküman incelemesi ve derinlemesine veri toplama imkânı sağlayan görüşmeler kullanılması araştırmada nitel araştırma modelinin tercih edilmesinde etkili olmuştur.

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıyla yürütülmüştür. Durum çalışması sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi olarak tanımlanabilir (Merriam, 2009). Creswell (2013) durum çalışmasını araştırmacının belli durumlar hakkında çoklu bilgi kaynakları kullanarak detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı ve bir durum betimlemesi ya da temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşım olarak tanımlamıştır. Bogdan ve Bilken (2007) ise durum çalışmasını bir ortamın, bir konunun, bir belgenin ya da belli bir

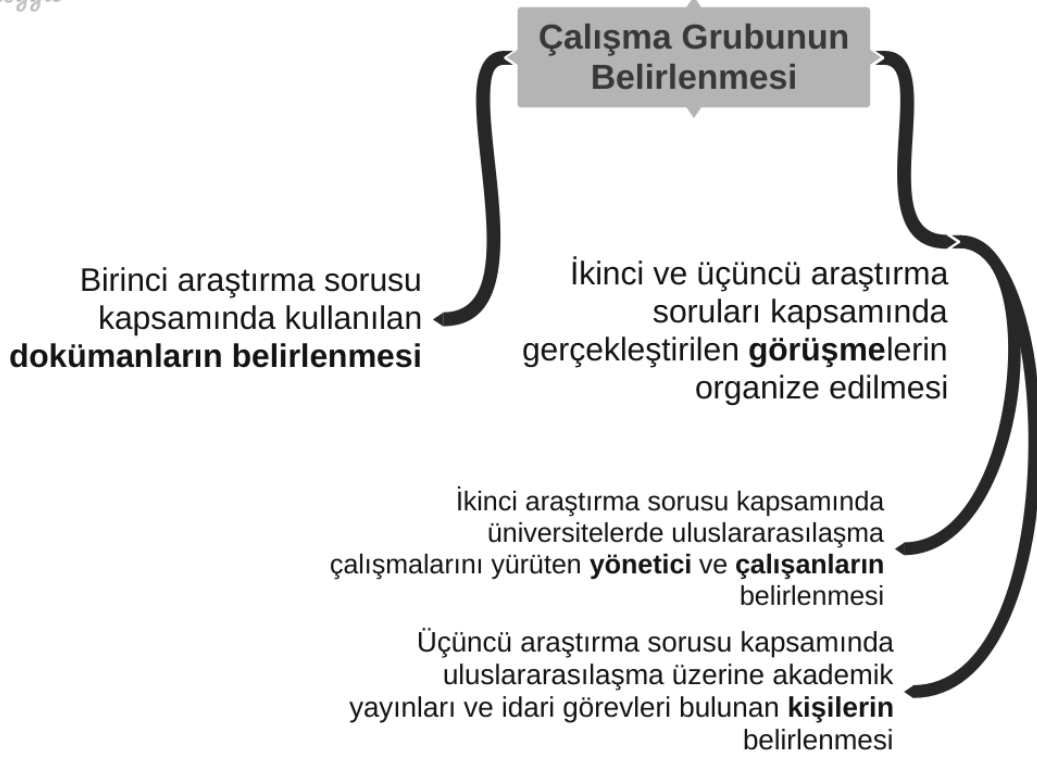
olayın detaylı incelemesi olarak tanımlamıştır. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Bir başka ifadeyle, durum çalışmalarında bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılmaktadır. Buna ek olarak, bu etkenlerin ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırma kapsamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması bir durum olarak ele alınmış ve incelenmiştir. Bu durumun bir parçası olarak öncelikle yükseköğretimin uluslararasılaşması ile ilgili literatürde yer alan politika belgeleri incelenmeye tabi tutulmuştur. Buradaki amaç Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamının ne olduğunu ve hangi uluslararasılaşma politikalarının uygulandığını ortaya koyarak makro düzeyde bir durum betimlenmesi yapılmasıdır. İkinci olarak ise Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı fazla olan üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Burada amaç ilk olarak betimlenen makro düzeydeki durumun uygulayıcılar konumunda bulunan kişilerce nasıl yürütüldüğünün ortaya konmasıdır. Son olarak ise yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerin görüşlerine göre Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engeller ve yükseköğretimin uluslararasılaşmasının Türkiye yükseköğretim sistemine katkıları araştırılmıştır. Buradaki amaç ise daha önce betimlenen makro düzeydeki durum ve sonrasında ortaya konan uygulayıcıların durumuna ek olarak araştırmacıların yükseköğretimin uluslararasılaşması ile ilgili görüşlerini incelemektir. Görüldüğü üzere bu çalışmada durum çalışmasının özelliklerine uygun olarak yükseköğretimin uluslararasılaşmasının bütüncül bir yaklaşımla, çoklu veri kaynakları kullanılarak ve derinlemesine betimlenmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırma durum çalışması türlerinden betimleyici durum çalışması kullanılarak yürütülmüştür. Davey (1990) durum çalışmalarını betimleyici, keşfedici, kritik olay, program yürütme, programın etkilerine dayalı ve birikimli durum çalışmaları olmak üzere 6’ya ayırmıştır. Betimleyici durum çalışmalarının betimlemelere dayandığını ve durumun nasıl olduğunu ortaya koymak için örneklerden faydalandığını ifade etmiştir. Yin (2018) ise betimleyici durum çalışmalarının bir durumu kendi bağlamı içerisinde açıklamayı amaçladığını ifade etmektedir. Bu araştırma, yükseköğretimin uluslararasılaşmasını yükseköğretimin

kendi bağlamı içerisinde derinlemesine incelediğinden betimsel durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Bu çalışmada analiz birimleri yükseköğretimin uluslararasılaşması literatüründe bulunan dokümanlar, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlar ve yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesi iki aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalardan ilki doküman incelemesine tabi tutulan dokümanların belirlenmesini içermektedir. Bu aşamanın amacı birinci araştırma sorusunu cevaplamaktır. İkincisi aşama ise bu araştırma kapsamında görüşme yapılan kişilerin belirlenmesini içermektedir. Bu aşamanın amacı ise ikinci ve üçüncü araştırma sorularının cevaplanmasıdır. Görüşme yapılan kişilerin belirlenmesi de kendi içerisinde iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama, ikinci araştırma sorusunu cevaplamak üzere Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi (2018-2022) (YÖK, 2017) isimli raporda yer alan en fazla uluslararası öğrenciye sahip üniversiteler içerisinde uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanların belirlenmesinden oluşmaktadır. İkinci aşamada ise, üçüncü araştırma sorusunu cevaplamak üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerin belirlenmesinden oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesi aşamaları aşağıda Şekil 3'te görülmektedir.

Şekil 3. Çalışma grubunun araştırma sorularına göre belirlenmesi aşamaları.

Bu araştırmada yükseköğretimin uluslararasılaşması ilgili literatür, yükseköğretimin uluslararasılaşmasına katkı sağlayanların zengin deneyimleri, fikirleri ve görüşleri yükseköğretimin kendi bağlamı içerisinde derinlemesine incelendiğinden amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme nitel araştırmalarda tercih edilen ve araştırmacının araştırma problemine katkı sağlayacak kişileri amacına dönük şekilde seçmesini içerir (Creswell, 2013). Amaçlı örnekleme seçiminin mantığı araştırmacının araştırmasını daha derinlemesine yapabilmesi için bilgi bakımından zengin durumları seçmesidir (Patton, 2014). Bu araştırma kapsamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması bir durum olarak ele alınmış ve bu durum birer parçası olarak bilgi bakımından zengin olan ilgili dokümanlar ve kişiler belirlenmiştir.

Doküman incelemesi yapılan belgelerin belirlenmesi. Bu araştırma kapsamında birinci araştırma sorusuna ait veri doküman incelemesi yoluyla toplandığından bu araştırma sorusunun çalışma grubunu dokümanlar oluşturmaktadır. Bu araştırmacının birinci araştırma sorusunu yanıtlamak için

yükseköğretim kurumlarının, sendikaların, sivil toplum örgütlerinin ve öğretim üyelerinin yayınladığı doküman ve internet siteleri taranmıştır. Buna ek olarak Yükseköğretim Kurulu Tanıma ve Denklik Hizmetleri Daire Başkanlığı, Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı; Kalkınma Bakanlığı; Cumhurbaşkanlığı; Milli Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü; Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA); Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Tanıtım ve Kültür İşleri Genel Müdürlüğü ve Avrupa Birliği Başkanlığı; Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Maarif Vakfı gibi kurumlara ait dokümanlar ve internet siteleri de incelenmiştir. Yapılan taramalar ve incelemeler sonucunda aşağıda Tablo 7’de ayrıntıları bulunan dokümanlar elde edilmiştir.

Tablo 7

Birinci araştırma sorusuna yanıt aramak üzere elde edilen dokümanlar

Sıra No	Kod	Çalışmanın Adı	Türü	Yazarı/Yılı
1	KP10	Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018	Kalkınma Planı	(T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013)
2	KP11	On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023	Kalkınma Planı	(T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019)
3	MKL1	Türkiye ve İngiltere yükseköğretimindeki uluslararasılaşma politikalarına karşılaştırmalı bir yaklaşım	Makale	(Şeremet, 2015)
4	MKL2	Uluslararası öğrenci hareketliliği ve Atatürk üniversitesinin uluslararasılaşma süreci	Makale	(Şimşek ve Bakır, 2016)
5	MKL3	Uygulayıcıların penceresinden Türk Üniversitelerinin uluslararasılaşma deneyimi	Makale	(Vural-Yılmaz, 2016)
6	MKL4	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin uluslararasılaşma açısından değerlendirilmesi	Makale	(Dölek ve Taşçı, 2018)
7	MKL5	Yükseköğretimde uluslararasılaşma: En çok öğrenci alan ülkeler ve Türkiye perspektifinden 1999-2013 yıllarına bakış	Makale	(Arkalı-Olcay ve Nasır, 2016)
8	MKL6	Türkiye’de uluslararası öğrenciler	Makale	(Özer, 2012b)
9	MKL7	Internationalization of higher education and student mobility in Europe and the case of Turkey	Makale	(Aba, 2013)
10	MKL8	A different view of the Bologna Process: The case of Turkey	Makale	(Yağcı, 2010)

11	MKL9	Student mobility reviewed: Attraction and satisfaction of international students in Turkey	Makale	(Kondakçı, 2011)
12	MKL10	Türkiye’de ve dünyada ortak ve çift diploma programlar güncel durum ve öneriler	Makale	(Şengül ve Serpil, 2018)
13	MKL11	Avrupa Birliği’nde yükseköğretim çalışmaları: Bologna süreci ve Türkiye Üniversiteleri	Makale	(Yalı, 2017)
14	MKL12	Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma politikası Türkiye mezunları üzerine bir araştırma	Makale	(Ünal, 2019)
15	MKL13	Prospects for European integration: Turkish higher education	Makale	(Mızıkacı, 2005)
16	MKL14	Uluslararası eğitimde alternatif bir model Kampüste uluslararasılaşma	Makale	(Vural-Yılmaz, 2017b)
17	MKL15	Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmanın son on beş yılı	Makale	(Özer, 2017)
18	MKL16	Türkiye’deki akademisyenlerin uluslararasılaşması: uluslararası etkinliklere katılım ve CHAID analizi ile bir inceleme	Makale	(Çalıkoğlu ve Arslan, 2018)
19	MKL17	Avrupa yükseköğretim alanı (AYA) çerçevesinde yükseköğretime erişimi ve katılımı genişletme politikalarının değerlendirilmesi	Makale	(Büyükgöze ve Özdemir, 2016)
20	MKL18	Psychological distress among international students in Turkey	Makale	(Çetinkaya-Yıldız ve diğerleri, 2011)
21	MKL19	Türkiye’de lisansüstü eğitim gören uluslararası öğrencilerinin üniversiteye ilişkin görüşleri	Makale	(Beltekin ve Radmard, 2013)
22	MKL20	Erasmus öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğinin 2004-2009 yılları arasında	Makale	(Önder ve Balcı, 2010)
23	MKL21	Türk yükseköğretim sisteminde yayılımı Regional internationalization in higher education between Turkey and the Balkans	Makale	(Kondakçı ve diğerleri, 2016)
24	MKL22	Uluslararası öğrencilerin eğitime yönelik politikalar ve Türkiye için öneriler	Makale	(Levent ve Karaevli, 2013)
25	MKL23	Erasmus programına katılan öğrencilerin akademik yaşantılarının nitel olarak incelenmesi	Makale	(Bakioğlu ve Certel, 2010)
26	RPR1	Turkish university students' perceptions towards their Syrian classmates	Rapor	(Ergin, 2016)
27	RPR2	Türkiye’nin yükseköğretim stratejisi	Rapor	(YÖK, 2007)
28	RPR3	Yükseköğretim politikalarında yeni YÖK	Rapor	(YÖK, 2018)
29	RPR4	Yükseköğretimde uluslararasılaşma strateji belgesi 2018-2022	Rapor	(YÖK, 2017)
30	RPR5	Türkiye’de yükseköğretim ve uluslararasılaşma	Rapor	(ÜAK, 2016)
31	RPR6	Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına güncel bir bakış Türkiye’de uluslararası akademisyenler	Rapor	(Seggie ve Ergin, 2018)
32	RPR7	Küresel eğilimler ışığında Türkiye’de uluslararası öğrenciler	Rapor	(Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2012)
33	RPR8	Yükseköğretimde sınır ötesi ortaklık tecrübeleri	Rapor	(Kırmızıdağ, Gür, Kurt ve Boz, 2012)

34	RPR9	Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi Araştırma Projesi Raporu	Rapor	(Kadioğlu ve Özer, 2015)
35	RPR10	Yükseköğretime bakış 2017: İzleme ve değerlendirme raporu	Rapor	(Gür, Çelik, Kurt ve Yurdakul, 2017)
36	RPR11	Yükseköğretime bakış 2018: İzleme ve değerlendirme raporu	Rapor	(Gür, Bekir S., Çelik, Z., Yurdakul, 2018)
37	RPR12	Üniversitelerde Bologna süreci neye hizmet ediyor?	Rapor	(Gümüş ve Kurul, 2011)
38	RPR13	Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası	Rapor	(Çetinsaya, 2014a)
39	RPR14	Yükseköğretimde kalite için	Rapor	(Çetinsaya, 2014b)
40	TEZ1	Türk yükseköğretiminin bölgesel uluslararasılaşması: Türkiye'nin Kosova, Makedonya ve Bosna Hersek'e yönelik yükseköğretim politikaları	Tez	(Köksal, 2014)
41	TEZ2	Türk üniversitelerinde uluslararasılaşma: Katkıları, çatışmalar ve çatışma kaynakları: Çoklu vaka çalışması	Tez	(Bulut-Şahin, 2017)
42	TEZ3	Yükseköğretimde uluslararasılaşma: Türkiye'de ulusal siyasalar, kurumsal stratejiler ve uygulamalar	Tez	(Vural-Yılmaz, 2014)
43	TEZ4	Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: Türkiye Örneği (1995-2014)	Tez	(Taşçı, 2018)
44	TEZ5	Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma stratejileri: süreç yaklaşımı çerçevesinde nitel bir inceleme	Tez	(Selvitopu, 2016)
45	TEZ6	Üniversitelerin uluslararasılaşma sürecinde karşılaşılan engeller ve geliştirilen stratejiler	Tez	(Şişmanoğlu-Kaymaz, 2018)
46	TEZ7	Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında Erasmus değişim programlarını yürüten birimlerin kurumsal yapılarının incelenmesi ve bir modelleme çalışması	Tez	(Süter, 2008)
47	TEZ8	Yükseköğretimin uzaktan öğrenme ile uluslararasılaşması: Türkiye'de bir gömülü teori çalışması	Tez	(Ergin, 2017)
48	KTP1	Sınıfları doldurduk Kitleleşme kalite denkleminde üniversiteler	Kitap	(Vural-Yılmaz, 2018)
49	KTP2	Türkiye'de uluslararası öğrenci olmak Süreçler, beklentiler, tecrübeler	Kitap	(Yardım, Karaarslan ve Alkin, 2019)
50	KTP3	Avrupa Birliği bağlamında yükseköğretimde kalite	Kitap	(Bakioğlu ve Hacifazlıoğlu, 2016)

51	KTP4	Yükseköğretimde uluslararasılaşma	Kitap Bölümü	(Çalıkoğlu, 2019)
52	KTP5	Yükseköğretimde uluslararasılaşma ve kültürlerarası iletişim	Kitap	(Görkemli, 2019)

Tablo 7 incelendiğinde yükseköğretimin uluslararasılaşması bağlamında Türkiye ile ilgili literatürde bulunan farklı türde çalışmalara ulaşılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ulaşılan dokümanlar hakemli akademik dergilerde yayınlanan makaleler başta olmak üzere Cumhurbaşkanlığı, Yükseköğretim Kurulu, bakanlıklar, sivil toplum kuruluşları ya da sendikalara ait raporlar ve tezler olarak sıralanabilir. Bu dokümanların tamamı araştırmacı tarafından hazırlanan doküman incelemesi formu yoluyla kayıt altına alınmış ve detaylı şekilde incelenmiştir. Görüldüğü üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusu üzerine farklı türde birçok dokümana ulaşılmıştır. Bu dokümanların tamamının araştırmacının çalışma grubuna dâhil edilmesi oldukça güçtür. Yıldırım & Şimşek (2013) doküman verisinin kimi durumlarda bir bütün olarak analize konu olamayacağını ve eldeki veri setinin içerisinde bir örneklem oluşturulabileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda bu araştırma kapsamında elde edilen yukarıda ayrıntıları belirtilmiş 52 dokümandan 5 doküman birinci araştırma sorusuna yanıt aramak üzere çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma grubu olarak belirlenen dokümanlar aşağıda Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8

Birinci araştırma sorusunun yanıtlanmasında kullanılan dokümanlar

Sıra No	Kod	Çalışma Adı	Türü	Yazarı/Yılı
1	RPR1	Yükseköğretimde uluslararasılaşma strateji belgesi 2018-2022	Rapor	(YÖK, 2017)
2	RPR2	Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi Araştırma Projesi Raporu	Rapor	(Kadioğlu ve Özer, 2015)
3	RPR3	Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası	Rapor	(Çetinsaya, 2014a)

4	KP10	Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018	Kalkınma Planı	(T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013)
5	KP11	Onbirinci Kalkınma Planı 2019-2023	Kalkınma Planı	(T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019)

Tablo 8’de birinci araştırma sorusunun yanıtlanmasında kullanılan beş doküman yer almaktadır. Görüldüğü üzere bu araştırma kapsamında yükseköğretimin uluslararasılaşması durumunu elen alan politika belgeleri çalışma grubu olarak tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu için politika belgelerinin tercih edilmesinin nedeni bu belgelerin yükseköğretimin uluslararasılaşması durumunu daha bütüncül bir bakış açısıyla şekilde ele almalarıdır. Daha önce de belirtildiği üzere, birinci araştırma sorusu kapsamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamının ne olduğunu ve hangi uluslararasılaşma politikalarının uygulandığının makro düzeyde betimlenmesi hedeflenmişti. Bu hedefe uygun olarak birinci araştırma sorusu kapsamında çalışma grubu olarak tercih edilen dokümanlar makro düzeydeki betimlemeye olanak sağlayacağı değerlendirilen politika belgelerinden oluşmaktadır.

Görüşme yapılan kişiler bağlamında çalışma grubu. Bu araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinin ikinci aşaması ise görüşme yapılan kişilerin belirlenmesi ile ilgilidir. Görüşme yapılan kişilerin belirlenmesi de iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama kapsamında görüşme yapılan kişilerin belirlenmesi için, uluslararasılaşma kavramı ve kapsamı ayrıntılı şekilde irdelenmiştir. Literatürde uluslararasılaşma ile ilgili çeşitli tanımlar ve göstergelerin yer aldığı görülmektedir. Teichler (2004) de uluslararasılaşmayı, yükseköğretim kademesinde yaşanan ve sınırları aşan etkinliklerin, artan bilgi transferlerinin, fiziksel hareketliliğin, iş birliğinin ve uluslararası eğitim ve araştırma faaliyetlerinin tamamı olarak tanımlamaktadır. Horn, Hendel & Fry (2007) uluslararasılaşmanın göstergelerini öğrenci özellikleri, bilim insanı özellikleri, araştırma yönelimi, eğitim programı içeriği ve kurumsal destek olarak sıralamıştır. Francis (1993) ise uluslararasılaşma unsurlarını eğitim programı, fakülte ve personel gelişimi, uluslararası öğrenci programları, yurtdışında öğrenim/çalışma ve değişim, uluslararası projeler, kurumsal bağlantılar ve topluluk bağlantıları olarak ifade etmiştir. Knight (1994) ise uluslararasılaşmayı daha kapsamlı olarak ele almıştır. Buna göre uluslararasılaşma yurtdışında öğrenci eğitim ve çalışma programları, eğitim

programı yeniliği, uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri, fakülte/personel değişimi ve hareketlilik programları, uluslararası gelişim projeleri, ortak araştırma girişimleri, uluslararası kurumsal bağlantılar, yabancı diller, tematik çalışmalar, topluluk ortaklıkları, kültürlerarası eğitim, ders dışı etkinlikler ve kurumsal hizmetler olarak ele alınmaktadır. Görüldüğü üzere, uluslararasılaşmanın tanımı ve göstergeleri farklılıklar göstermektedir ancak uluslararası öğrenci sayıları uluslararasılaşmanın gözlemlenebilir ve ölçülebilir önemli bir ölçütü konumundadır. Bu nedenle araştırmanın bu aşamasındaki çalışma grubu üniversitelerin uluslararası öğrenci sayıları dikkate alınarak belirlenmiştir. Yükseköğretim Kurulu'nun yayınladığı Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi (2018-2022) (YÖK, 2017) isimli raporda yer alan verilere göre en fazla uluslararası öğrenciye sahip olan ilk 20 üniversite içerisinde yer alan devlet üniversiteleri çalışma grubu olarak seçilmiştir. Bu üniversiteler aşağıda Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9

Türkiye'de en fazla uluslararası öğrenciye sahip ilk yirmi üniversite

Sıra	Üniversite Adı	Uluslararası Öğrenci Sayısı
1	İstanbul Üniversitesi	7,671
2	Anadolu Üniversitesi	4,77
3	Gaziantep Üniversitesi	3,546
4	Bursa Uludağ Üniversitesi	3,202
5	Sakarya Üniversitesi	3,153
6	İstanbul Aydın Üniversitesi	2,836
7	Marmara Üniversitesi	2,638
8	Ankara Üniversitesi	2,518
9	Ondokuzmayıs Üniversitesi	2,465
10	Selçuk Üniversitesi	2,433
11	Uşak Üniversitesi	2,368
12	İstanbul Teknik Üniversitesi	2,345
13	Bahçeşehir Üniversitesi	2,053
14	Karabük Üniversitesi	2,031
15	Gazi Üniversitesi	1,999
16	Trakya Üniversitesi	1,9
17	Hacettepe Üniversitesi	1,844
18	Atatürk Üniversitesi	1,794
19	Mersin Üniversitesi	1,749
20	Erciyes Üniversitesi	1,663

Kaynak: (YÖK, 2017)

Tablo 9’da Türkiye’de en fazla uluslararası öğrenciye sahip ilk yirmi üniversite görülmektedir. İstanbul Aydın Üniversitesi ve Bahçeşehir Üniversitesi devlet üniversitesi olmadığı için bu araştırmanın çalışma grubunda yer almamaktadır. Çalışma grubunda yer alan 18 devlet üniversitesinin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlar bu araştırmanın ikinci araştırma sorusunu cevaplamak üzere çalışma grubu olarak belirlenmiş ve aşağıda Tablo 10’da ayrıntıları verilen yönetici ve çalışanlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 10

Görüşme gerçekleştirilen yönetici ve çalışanlarla ilgili bilgiler

Sıra No	Kodu	Unvanı	Kurum	Görevi	Mesleki Kıdem (yıl)	Lisans Mezuniyeti
1	OG1	Öğr. Gör.	Ankara Üniversitesi	Koordinatör Yardımcısı	15	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
2	OG2	Öğr. Gör.	Hacettepe Üniversitesi	Birim Sorumlusu	7	İletişim Bilimleri
3	OG3	Öğr. Gör.	Karabük Üniversitesi	Uluslararası Öğrenci Koordinatörü	9	İngiliz Dili ve Edebiyatı
4	OG4	Şube Müdürü	Sakarya Üniversitesi	Dış İlişkiler Şube Müdür	10	İşletme
5	OG5	Memur	Uşak Üniversitesi	Sekreter	1	Kamu Yönetimi
6	OG6	Öğr. Gör.	19 Mayıs Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler Birimi Şube Müdürü Erasmus Kurum Koordinatörü	28	Sosyoloji
7	OG7	Öğr. Gör.	Mersin Üniversitesi	Uluslararası İlişkileri Ofisi Koordinatörü	17	Uluslararası ilişkiler
8	OG8	Öğr. Gör.	Bursa Uludağ Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler Ofisi Sorumlusu	16	İngilizce Öğretmenliği
9	OG9	Öğr. Gör.	Atatürk Üniversitesi	Dış İlişkiler Ofisi Koordinatörlüğü Uluslararası Öğrenciler Birimi Sorumlusu	5	Şarkiyat, Afrika Bilimi uzmanı
10	OG10	Öğr. Gör.	Erciyes Üniversitesi	Erasmus Giden Öğrenci Uzmanı	6	Filoloji
11	OG11	Öğr. Gör.	Gaziantep Üniversitesi	Uluslararası İlişkileri Ofisi Koordinatörü	9	Karşılaştırmalı Edebiyat
12	OG12	Öğr. Gör.	İstanbul Teknik Üniversitesi	Uluslararası İlişkileri Ofisi Koordinatörü	9	Uluslararası İlişkiler

Tablo 10 incelendiğinde, görüşme yapılan yönetici ve çalışanların unvanı, kurum bilgisi, idari görevleri, kıdemi ve lisans mezuniyet alanları hakkında bilgiler

olduğu görülmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak katılımcıların tamamının yükseköğretimin uluslararasılaşması faaliyetlerine katkı sağlayan ve süreci yakından tanıyan kişiler olduğu görülmektedir.

Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan ikinci grup ise yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda literatür taranmış ve yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları olan öğretim üyeleri belirlenmiştir. Buna ek olarak, aşağıda isimleri sıralı kurumlarla da bu araştırma kapsamında görüşme yapılması hedeflenmiştir:

- Yükseköğretim Kurulu Başkanı, Başkan Vekilleri, Genel Sekreteri, Genel Sekreter Yardımcıları, Tanıma ve Denklik Hizmetleri Daire Başkanlığı ve Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı uzmanları ve yöneticileri;
- Milli Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü uzmanları ve yöneticileri;
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) uzmanları ve yöneticileri;
- Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Tanıtım ve Kültür İşler Genel Müdürlüğü ve Avrupa Birliği Başkanlığı uzmanları ve yöneticileri;
- Yunus Emre Enstitüsü uzmanları ve yöneticileri;
- Türkiye Maarif Vakfı uzmanları ve yöneticileri.

Bu araştırma kapsamında belirlenen öğretim üyeleri ve yukarıdaki kurumlarda görevli kişilerle irtibat kurulmaya çalışılmış ve olumlu dönüş yapanlar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen kişiler ile ilgili bilgiler aşağıda Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11

Görüşme gerçekleştirilen kişiler ile ilgili bilgiler

Sıra No	Kodu	Cinsiyet	Unvanı	Kurum	Görevi	Akademik çalışma
1	NG1	Erkek	Prof. Dr.	Osmangazi Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var
2	NG2	Kadın	Arş. Gör. Dr.	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Avrupa Değişim Koordinatörü	Var
3	NG3	Erkek	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var

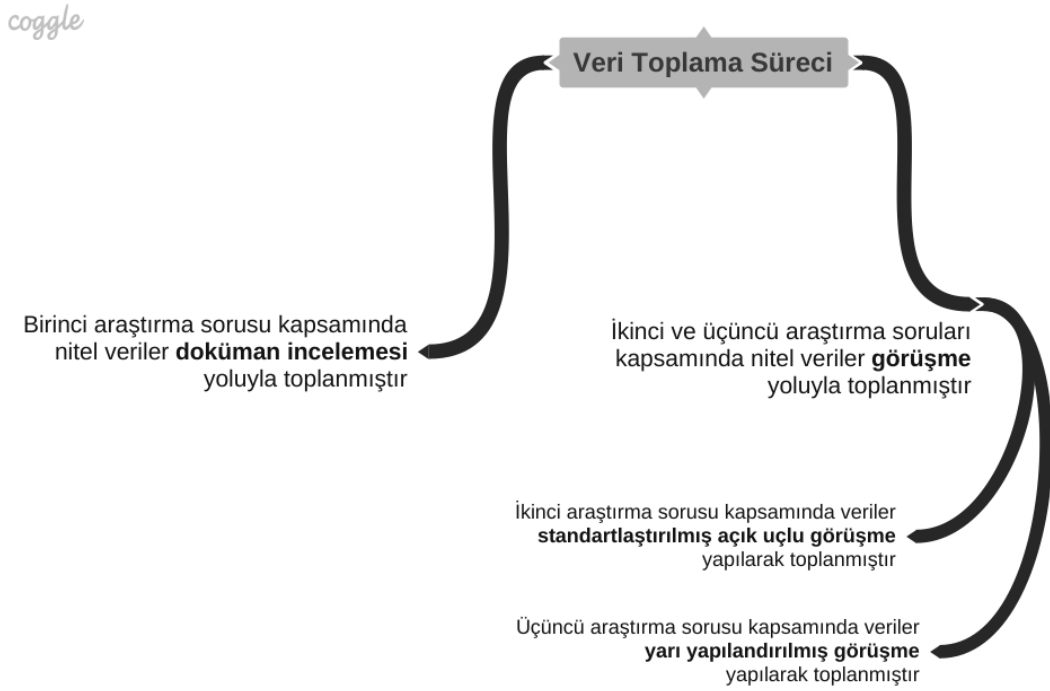

4	NG4	Erkek	Doç. Dr.	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Öğretim Üyesi Eski YÖK Başkanı Danışmanı	Var
5	NG5	Erkek	Uzman Yrd.	Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	Uzman Yardımcısı	Yok
6	NG6	Erkek	Uzman Yrd.	Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim Genel Müdürlüğü	Uzman Yardımcısı	Yok
7	NG7	Erkek	Prof. Dr.	-	YÖK Eski Başkanı Bölüm Başkanı	Var
8	NG8	Erkek	Uzman	Türkiye Maarif Vakfı	Mezun Takip Daire Başkanlığı Birimi Sorumlusu	Yok
9	NG9	Kadın	Prof. Dr.	Boğaziçi Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var
10	NG10	Erkek	Öğr. Gör. Dr.	Boğaziçi Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var
11	NG11	Kadın	Prof. Dr.	Marmara Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var
12	NG12	Erkek	Prof. Dr.	Anadolu Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var
13	NG13	Erkek	Prof. Dr.	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Öğretim Üyesi Enstitü Müdürü	Var
14	NG14	Erkek	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var
15	NG15	Erkek	2. Kâtip	Dışişleri Bakanlığı Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı	2. Kâtip	Yok
16	NG16	Erkek	Prof. Dr.	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Rektör Yardımcısı	Var
17	NG17	Kadın	Dr. Öğr. Üyesi	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var
18	NG18	Kadın	Prof. Dr.	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Öğretim Üyesi	Var
19	NG19	Kadın	Doç. Dr.	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Öğretim Üyesi Eski YÖK Bşk. Dan. Eski YÖK Uluslararası İliş. Ofis Koordinatörü	Var
20	NG20	Erkek	Müdür	Yunus Emre Enstitüsü	Strateji Geliştirme ve Kurumsal İletişim Müdürlüğü	Var
21	NG21	Erkek	Prof. Dr.	Nevşehir HBV Üniversitesi	Rektör	
22	NG	Erkek	Uzman	Yükseköğretim Kurulu	Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı	

Tablo 11 incelendiğinde, görüşme gerçekleştirilen kişilerin büyük bir kısmının yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınlarının bulunduğu, diğerlerinin ise idari görevlerinin bulunduğu görülmektedir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada veri toplama süreci iki aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalardan ilki doküman incelemesi yoluyla toplanan verilerdir. Bu aşamanın amacı birinci araştırma sorusu için veri toplamaktır. İkinci aşama ise görüşme yoluyla toplanan verilerdir. Bu aşamanın amacı ikinci ve üçüncü araştırma soruları için veri toplamaktır. Veri toplama süreci aşamaları aşağıda Şekil 4'te

görülmektedir.

Şekil 4. Veri toplama sürecinin araştırma sorularına göre aşamaları.

Şekil 4 incelendiğinde bu araştırmanın birinci araştırma sorusuna yanıt aramak için dokümanların kullanıldığı görülmektedir. Doküman incelemesi çalışılan araştırma problemine ilişkin yazılı ya da görsel materyalin araştırmaya dâhil edilmesi olarak ifade edilebilir ve tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılabilceği gibi ek bir bilgi kaynağı olarak da değerlendirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada doküman incelemesi tek başına değil ek bir yöntem olarak kullanılmıştır.

Birinci araştırma sorusuna yanıt aramak amacıyla öncelikle literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması kapsamında üniversite kütüphaneleri, üniversite veri tabanları, üniversite yayınları, makaleler, çeşitli ders kitapları, araştırma ve inceleme kitapları, eğitim tarihi ile ilgili belgeler, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının ve örgütlerin yayınladığı raporlar incelenmiş ve konuya katkı sağlayacağı düşünülen internet aramaları sonuçlarına başvurulmuştur. Literatür taraması ve internet araması sonucunda belirlenen dokümanların tamamı satın alma, ödünç alma, ya da elektronik kopyasına ulaşma yöntemleriyle temin edilmiştir. Ulaşılan dokümanların tümü araştırmacı tarafından hazırlanan doküman incelemesi formu (Ek A) kullanılarak seçilmiş, kaydedilmiş ve kategorilere ayrılmıştır. Birinci araştırma sorusuna yanıt aramak üzere ulaşılan tüm dokümanlar Tablo 7’de, birinci araştırma sorusunun yanıtlanmasında kullanılmak üzere seçilen dokümanlar ise Tablo 8’de ayrıntılarıyla sunulmuştur.

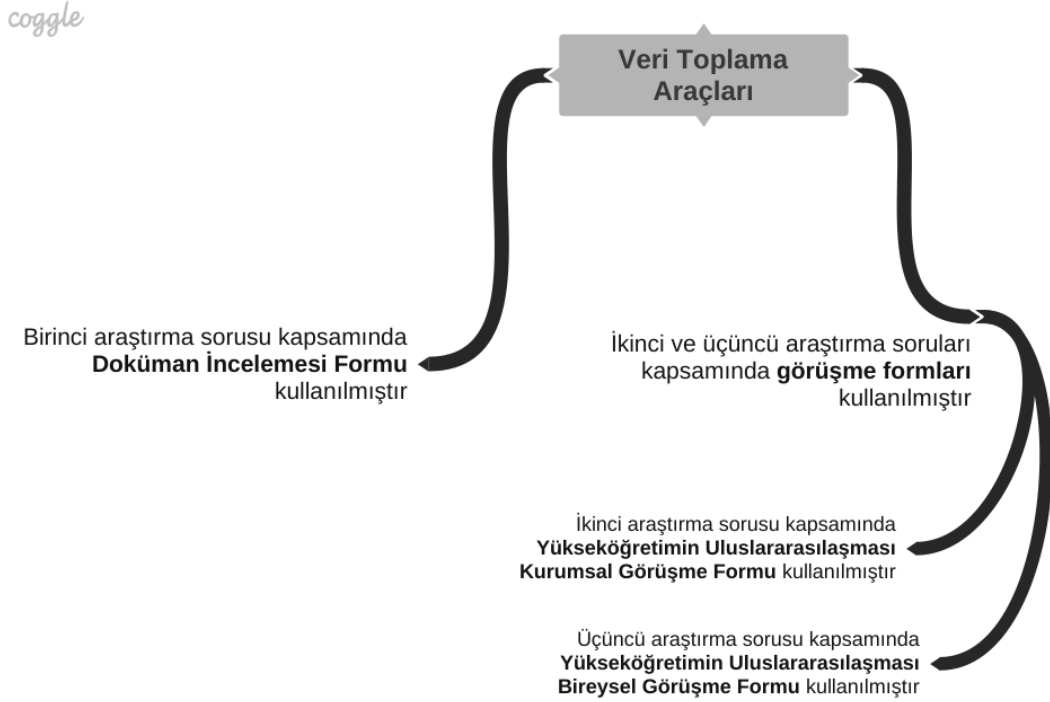
İkinci araştırma sorusunu cevaplamak adına veri toplamak için öncelikle çalışma grubunda yer alan üniversitelere uygulama izni yazısı gönderilmiştir. Uygulama izni taleplerine gelen olumlu yanıtlara Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve araştırmacının danışmanı vasıtasıyla ulaşılmıştır. Bu izinlerin bu araştırmacının sonunda yer alan ekler kısmına görülebilir (Ek F). Çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararası ilişkiler ofisi (bazı üniversitelerde Avrupa Birliği Ofisi, Dış İlişkiler Ofisi gibi farklı isimlerle yapılanmalar mevcuttur) yöneticilerine verdikleri olumlu izinden dolayı teşekkür edilmiştir. Uygulama izni yazısına olumlu ya da olumsuz şekilde yanıtlamayan kurumlara şahsen gidilmiş ya da telefon, e-posta gibi araçlarla yazının akıbeti takip edilmiştir. Mümkün olan durumlarda yazının olumlu çıkması noktasında çaba sarf edilmiştir ve birçok üniversitede bu çaba işe yaramıştır. Uygulama izni veren üniversitelerde uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlar ofis içerisindeki çalışma alanlarına göre listelenmiştir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecine katkı sağladığı düşünülen yöneticiler ve çalışanlar belirlenmiş, kendilerine e-posta, telefon ya da yüz yüze görüşme yoluyla ulaşılmış ve çalışma hakkında bilgiler verilmiştir. Helms ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçe’ye kazandırılan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formunun elektronik kopyası uluslararası ilişkiler ofislerinin belirlenen çalışanlarına gönderilmiş ve form hakkında fikir sahibi olmaları sağlanmıştır.

Çalışanların bir kısmı veri toplama formunun içerisinde yer alan teknik bilgilerden dolayı, formu tek başlarına doldurmayı teklif etmişlerdir. Formu araştırmacı ile birlikte doldurmayı uygun bulan yönetici ve çalışanlarla randevu ayarlanmış ve araştırmacı belirlenen gün, yer ve saatte görüşme yapmak üzere hazır bulunmuştur. Bazı üniversitelerde uluslararasılaşma süreci çeşitli iş bölümlerine ayrılarak sürdürülmektedir. Örneğin uluslararası öğrenciler ile belli bir ofis/koordinatörlük/birim ilgilenmekte, değişim programları ile başka bir ofis/koordinatörlük/birim ilgilenmektedir. Bu gibi durumlarda aynı üniversite için birden fazla form doldurulmasının talep edildiği durumlar olmuştur. Araştırmacı daha fazla ve doğru veri elde etmeyi amaçladığı bu sürecin sonunda toplanan çoklu veriyi tek bir veriye indirgemıştır. Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formu Tablo 10'da ayrıntıları bulunan her bir üniversite için ayrı ayrı doldurulmuştur.

Üçüncü araştırma sorusunu cevaplamak için yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilere e-posta, telefon ya da yüz yüze görüşme yoluyla ulaşılmış ve görüşme talep edilmiştir. Görüşme talebinin e-posta olarak iletildiği durumlarda araştırma soruları ve görüşme soruları genel hatları ile karşı tarafa aktarılmıştır. Görüşme talebinin yüz yüze iletildiği durumlarda ise araştırmacı kısaca araştırma soruları ve yarı-yapılandırılmış görüşme sorularını karşı tarafa anlatmıştır. Her iki durumda da olumlu görüş bildiren kişilerle gün, saat ve yer konusu müzakere edilmiştir. Büyük çoğunlukla görüşme yapılan kişinin belirttiği şartlara uyulmuştur. Araştırmacı belirlenen yer ve zamanda hazır bulunmuştur. Görüşme başlamadan önce araştırmacılara gönüllü katılım formunu imzalamaları teklif edilmiştir. Kabul eden kişilere gönüllü katılım formu imzalatılmış ve talep edenlere bu formun bir kopyası verilmiştir. Görüşme esnasında izin verilen durumlarda ses kaydı alınmıştır. Ses kaydına izin vermeyen katılımcıların yarı-yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri cevaplar not alınarak kayda geçirilmiştir. Görüşme sonunda her bir araştırmacıya eklemek istedikleri hususlar var ise söylemeleri için zaman tanınmıştır ve teşekkür ederek görüşme sonlandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma kapsamında üç ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu araçlar doküman incelemesi formu, Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formu ve Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Bireysel Görüşme Formu olarak sıralanmaktadır. Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının araştırma sorularına göre dağılımı aşağıda Şekil 5'te görülmektedir.

Şekil 5. Veri toplama araçlarının araştırma sorularına göre dağılımı.

Şekil 5 incelendiğinde, bu çalışmanın birinci araştırma sorusu için veri toplama aracı olarak Doküman İncelemesi Formu (Ek A) kullanıldığı görülmektedir. Doküman incelemesi formu araştırmanın birinci araştırma sorununun amacına uygun dokümanların seçilmesinde, kaydedilmesinde ve kategorilere ayrılmasında kullanılmıştır. Doküman incelemesi formu araştırmanın amacı, uluslararasılaşma kavramının anlamı, kavramı meydana getiren boyutlar ve dokümanların içeriği dikkate alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 5 incelendiğinde bu çalışmada kullanılan görüşme formunun iki bölüme ayrıldığı görülmektedir. Birinci bölümde, Amerikan Eğitim Konseyi, Uluslararasılaşma ve Küresel Etkileşim Merkezinde Helms ve diğerleri (2017)

tarafından hazırlanan ve daha önce Amerika Birleşik Devletleri üniversitelerinin uluslararasılaşma haritasını çıkarma çalışmasında kullanılan veri toplama formundan faydalanılmıştır. Bu form toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Form, ilk bölümde yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik yasal bağlılık durumunu, ikinci bölümde liderlik, yapı ve istihdam durumunu; üçüncü bölümde eğitim programı ve öğrenme çıktıları; dördüncü bölümde fakülte politikalarını ve uygulamalarını; beşinci bölümde uluslararası öğrenciler durumunu ve altıncı bölümde ise iş birliği ve ortaklıklar durumunu ortaya koyan sorular içermektedir. Formun sonunda formu cevaplayanların demografik verilerini içeren bir kısım da bulunmaktadır. İlk altı bölümün her biri, çalışma grubunda yer alan üniversitenin uluslararasılaşma durumlarını üniversitenin yürüttüğü uluslararasılaşma çalışmalarına göre ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

İlk olarak Amerikan Eğitim Konseyi, Uluslararasılaşma ve Küresel Etkileşim Merkezinde Helms ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen bu formun Türkçe çeviri çalışması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu form kullanılarak yapılan yayınlar dikkatle taranmış ve form ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Söz konusu formun Türkiye’de bir araştırmada kullanılıp kullanılmadığı araştırılmış ve literatür taramasından anlaşıldığı kadarıyla herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu formun Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecine katkı sağlayacağı düşünülerek Türkçe versiyonunun literatüre kazandırılmasına ve bu çalışmada kullanılmasına karar verilmiştir. Karar verme aşamasında konunun ve alanın uzmanlarından fikir alınmıştır. Bu aşamadan sonra ilk olarak formu geliştiren yazarlardan kullanma izni alınmıştır. Gerekli izin alındıktan sonra alanında uzman iki kişi tarafından Türkçe çevirisi yapılmıştır. Araştırmacı her iki çeviriyi de kullanarak ortak bir metin oluşturmuştur.

Bu aşamada formun geliştirildiği ülkede kullanılan ancak Türkiye’de karşılığı olmayan birtakım kavramlar ve sorularının varlığı fark edilmiştir. Bu kavramlara örnek olarak president/CEO, federal government, vb. ifadeler verilebilir. Buna ek olarak bazı sorularda fakültelerin kendi imkânlarıyla öğrencilerini yurtdışında eğitim alma faaliyetlerine göndermesini içeren sorular bulunmaktadır. Konunun uzmanlarıyla yapılan görüşmeler neticesinde Türkiye’de akademik birimlerin bu işlemler için kendi mali kaynaklarının bulunmadığı, tüm bu süreçlerin rektörlükte bulunan ilgili birim vasıtasıyla tek elde gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu

nedenlerde söz konusu kavram ve soruların Türkiye yükseköğretim sistemindeki olası en yakın karşılıkları taslak olarak belirlenmiş ve formun geliştiren yazarlarla tekrar iletişime geçilerek onlara durum hakkında bilgi verilmiştir. Formun yazarlarından gelen izin doğrultusunda karşılığı olmayan kavram ve sorular metinden çıkarılmış ve yerlerine en uygun kavram ve soruların dâhil edilmesi sağlanmıştır. Sonuç olarak orijinal formun anlaşılabilir bir Türkçe versiyonu elde edilmiştir. Bu aşamadan sonra, araştırmanın temel çalışma grubunu oluşturan üniversitelerde uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarından destek alınmıştır. Bir devlet üniversitesinde uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten uluslararası ilişkileri ofisi yöneticisi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede formun Türkçe versiyonu kullanılmış ve her bir soru ve seçenekler için uzman görüşü elde edilmiştir. Uzman görüşleri dil ve anlatım konularının yanı sıra formun ait olduğu ülkenin yükseköğretim sistemi ve Türkiye yükseköğretim sistemi arasındaki farklılıkları da yansıtmıştır. Aynı zamanda kültürel farklılıklardan doğan anlaşmazlıklar da ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Tüm bu farklılıklar nedeniyle anlaşılması güç olan ifadeler daha anlaşılır olanlarla değiştirilmiş ve asla cevaplanamayacak türde olan maddeler ise formdan kaldırılmıştır. Ortaya çıkan formun yeni hali bir süre sonra başka bir uluslararası ilişkiler ofisi çalışanıyla yapılan görüşmede tekrar incelenmiş ve yeniden uzman görüşüne tabi tutulmuştur. Bu görüşmede ortaya çıkan değişiklikler de forma uygulanmış ve form pilot uygulamaya hazır hale gelmiştir. Amerikan Eğitim Konseyi, Uluslararasılaşma ve Küresel Etkileşim Merkezinde Helms ve diğerleri (2017) tarafından hazırlanan bu form geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış bir ölçek ya da bir anket olmaktan öte bir form ya da envanter şeklindedir. Bu nedenle bu formun Türkçe'ye çevrilmesi çalışmasında ölçek uyarlamalarında kullanılan geri çeviri aşaması uygulanmamıştır. Formun pilot uygulamasının yapılması aşamasında seçilen kişiler yine bu araştırmanın odak noktası olan yükseköğretimin uluslararasılaşması konusuna hâkim kişilerdir. Kalite komisyonu ve AKTS koordinatörlüğü çalışmalarında yer almış iki öğretim üyesi ile ayrı ayrı pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot uygulamalar esnasında katılımcıların verdiği tavsiyeler araştırmacı tarafından ayrıntılı şekilde ayrı ayrı kayda geçirilmiştir. Bu kayıtlar daha sonra karşılaştırılmış ve formun nihai haline katkı sağlayacak türde olanlar forma uygulanmıştır. Sonuç olarak, Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formunun (Ek B) son sürümü ortaya çıkmıştır.

Görüşme kısmının ikinci aşamasında ise yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilere yönelik yarı-yapılandırılmış görüşme formu bulunmaktadır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların oluşturulmasında yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürü dikkatle okunmuştur. Buna ek olarak problem durumu ve araştırma sorularına dayalı değerlendirmeler sonucunda araştırmacı tarafından çok sayıda açık uçlu soru yazılmıştır. Bu sorular alan uzmanları ve tez izleme komitesi üyelerinin görüşlerine sunulmuş ve dönütler alınmıştır. Sonuç olarak Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Bireysel Görüşme Formu (Ek C) 14 soru olarak son haline kavuşmuştur.

Geçerlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğin geliştirilip genişletilmesi için çeşitli stratejiler bulunmaktadır (Merriam, 2009) ve araştırmacılara çalışmalarının doğruluğunu kanıtlamak için kabul gören çeşitli stratejileri benimsemeleri önerilmektedir (Creswell, 2013). Bu araştırmada çalışmanın inandırıcılık düzeyini (iç geçerliğini) arttırmak ve aktarılabilirliğini (dış geçerlik) sağlamak adına çeşitli stratejiler izlenmiştir.

İnandırıcılık (İç geçerlik). Bir araştırmanın gerçek değerini sorgulamak ve yapılan çalışmanın geçerli bir değeri var mı? sorusuna açıklık kazandırmaktır (Miles ve Huberman, 1994). Bu araştırmanın inandırıcılığını arttırmak adına uzun süreli etkileşim, çeşitleme ve katılımcı teyidi gibi stratejiler kullanılmıştır.

Uzun süreli etkileşim. Lincoln ve Guba (1985) uzun süreli etkileşimi güven inşa etmek, katılımcılardan ya da araştırmacıdan kaynaklanan problemleri çözmek ve kültürü öğrenmek için yeteri kadar zaman harcamak olarak tanımlamıştır. Araştırmacı Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmaya karar verdikten sonra, çalıştığı devlet üniversitesinin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten çalışan ve yöneticilerle sürekli etkileşim halinde olmuş ve çalışmasıyla ilgili destek almıştır. Ayrıca araştırmacı çalıştığı üniversitenin yükseköğretimde kalite çalışmalarını, AKTS ve Bolonya koordinatörlüğünün çalışmalarını yakından takip etmiş ve gerçekleştirilen toplantılara katılmıştır. Kendi isteği ile çalıştığı akademik birimin kalite komisyonunda yer almaya başlamıştır. Sürece katkı sağlayacağını düşündüğü

eğitimlere katılmış ve çeşitli sertifikalar elde etmiştir. Türk Standartları Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen eğiticilerin eğitimine katılmıştır. Bu eğitimler sonucunda TS ISO 9001:2015 Kalite Yönetim Sistemi Temel Eğitimi, TS EN ISO 9001:2015 Risk Tabanlı Proses Yönetimi Eğitimi, TS EN ISO 9001:2015 Kalite Yönetim Sistemi İç Tetkik Eğitimi, TS EN ISO 9001:2015 Kalite Yönetim Sistemi Dokümantasyon Eğitimi Sertifikalarını elde etmiştir.

Araştırmacı bu çalışma sürerken yükseköğretimin uluslararasılaşması üzerinde yapılan akademik etkinlikleri devamlı olarak takip etmiştir. 16-17 Aralık 2019 tarihleri arasında Ankara'da Orta Doğu Teknik niversitesi ev sahipliğinde ve Fulbright Türkiye Koordinatörlüğünde gerçekleştirilen Türk Yükseköğretiminde Uluslararasılaşma Kapasitesinin Geliştirilmesi: Öğrenci, Akademisyen ve Yönetici Perspektifleri alıştayı'na katılım gösterilmiştir (Ek ). Bu alıştayda yükseköğretimin uluslararasılaşması üzerine çalışma yapan, daha önce idari görevler yürütmüş ya da halen idari görevler yürüten kişilerle fikir alışverişinde bulunulmuştur. Çalıştaya katılan tüm resmi kurumların bakış açılarına yönelik gözlem notları alınmıştır. Çalıştaya katılım gösteren ve sunumlarında yükseköğretimin uluslararasılaşması noktasında iyi uygulama örneklerini anlatan panelistler dikkatle dinlenmiştir. Çalıştaya yurtdışından video konferans yöntemi ile katılan ya da doktora sonrası araştırmalar sürdüren panelistlerin sunumları bu tezin tartışma kısmını zenginleştirmesi adına dikkatle takip edilmiştir.

Çeşitleme. Erlandson, Harris, Skipper ve Allen'e (1993) göre çeşitleme araştırma kapsamında farklı sorular, farklı kaynaklar ve farklı yöntemlerin kullanılması, alternatif cevapların dikkate alınmasıdır. Çeşitleme sayesinde araştırmacı çoklu veri kaynaklarını, araştırma yöntemlerini, teorik bakış aıalarını ve katılımcıları araştırmasında bir arada kullanır (Denzin, 1978). Araştırmacı bu çalışma kapsamında yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda yayınlanan dokümanlar üzerinden veri toplamayı hedeflemiş ve sayfalarca okuma yapmıştır. Bu okumalardan politika belgesi niteliği taşıyan dokümanların içerik analizini gerçekleştirmiştir. Buna ek olarak araştırmacı yükseköğretimin uluslararasılaşması üzerinde akademik çalışmalar yürüten kişilerin büyük kısmı ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Her görüşmede yeni tavsiyeler isteyerek görüşme listesini sürekli genişletmiştir. Son olarak araştırmacı, yükseköğretimin uluslararasılaşması süreci üzerinde doğrudan ya da dolaylı katkısı bulunan devlet kurumlarını da

çalışmasına dahil etmiştir. Bu amaçla yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecinin paydaşı konumunda olan çok sayıda kurum ile de görüşmeler gerçekleştirilerek çalışmasına farklı bakış açılarını katmayı amaçlamıştır.

Katılımcı teyidi. Katılımcı teyidi verinin toplandığı kişi ya da grupların veri toplanmasından sonra onayının alınmasıdır ve inandırıcılık için hayati öneme sahiptir (Erlandson ve diğerleri, 1993; Lincoln ve Guba, 1985). Bu çalışma kapsamında katılımcı teyidi ile ilgili olarak çeşitli adımlar atılmıştır. Araştırmacının görüşme gerçekleştirilen kişilerin iznine bağlı olarak ses kaydı aldığı görüşmeler olmuştur. Bu görüşmelerin dökümleri araştırmacı tarafından hazırlanmış ve görüşme gerçekleştirilen kişilere gönderilmiştir. Araştırmacı bu aşamada katılımcıların teyidini almıştır. Ayrıca araştırmacı katılımcılardan eklemek istedikleri noktaları eklemelerini istemiştir. Araştırmacı tüm bu süreçleri e-posta yolu ile yürütmüş ve tüm yazışmaları kaydetmiştir. Dönüş yapan katılımcıların var ise düzeltme önerileri görüşme dökümlerine eklenmiştir.

Aktarılabirlik (Dış geçerlik, Transfer edilebilirlik). Aktarılabirlik bir çalışmanın bulgularının farklı bağlamlara aktarılabirliği bir başka ifadeyle genellenebilirliği ile ilgilidir (Yin, 2018). Aktarılabirlik bulguların genellenebileceği alanın çok iyi tanımlanması ve açıklanmasını gerektirir. Burada nicel araştırmalarda olduğu gibi sayılarla yapılan genelleme değil, benzerlik taşıyan birim, mekân ya da durumlar bağlamında analitik genelleme söz konusudur (Akar, 2017). Bu şekilde araştırmayı okuyan bireyler benzer ortamlara ve süreçlere ilişkin bir anlayış ve değerlendirme ortaya koyabilirler, kendi uygulamalarına daha tecrübeli yaklaşabilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Erlandson ve diğerleri (1993) aktarılabirliği kolaylaştırmak için ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme olmak üzere iki strateji önermektedirler. Bu araştırma kapsamında çalışmanın aktarılabirliğini sağlamak adına ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme stratejileri kullanılmıştır.

Ayrıntılı betimleme. Araştırmacının yeterli, detaylı ve kesin olarak veriyi açıklamasıdır. Ayrıntılı betimlemenin etkili gerçekleştirilmesi okuyucunun anlatılan bağlama yaklaşmasını kolaylaştırır (Erlandson ve diğerleri, 1993). Bu çalışma kapsamında araştırmacı doküman incelemesi ve görüşme yoluyla elde ettiği verileri yorum katmadan analiz etmiş ve verinin doğasına sadık kalmaya özen göstermiştir. Bu amaçla araştırmada doğrudan alıntılara ayrıntılı şekilde yer

verilmiştir. Araştırmada sunulan doğrudan alıntılar ile araştırmanın kodları, alt temaları ve temaları arasındaki ilişki çok net şekilde ortaya konularak araştırmanın inandırıcılık düzeyinin artması hedeflenmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan kodlar, alt temalar ve temaları içeren görseller ile okuyucunun zihninde bağlam canlandırılmaya çalışılmıştır.

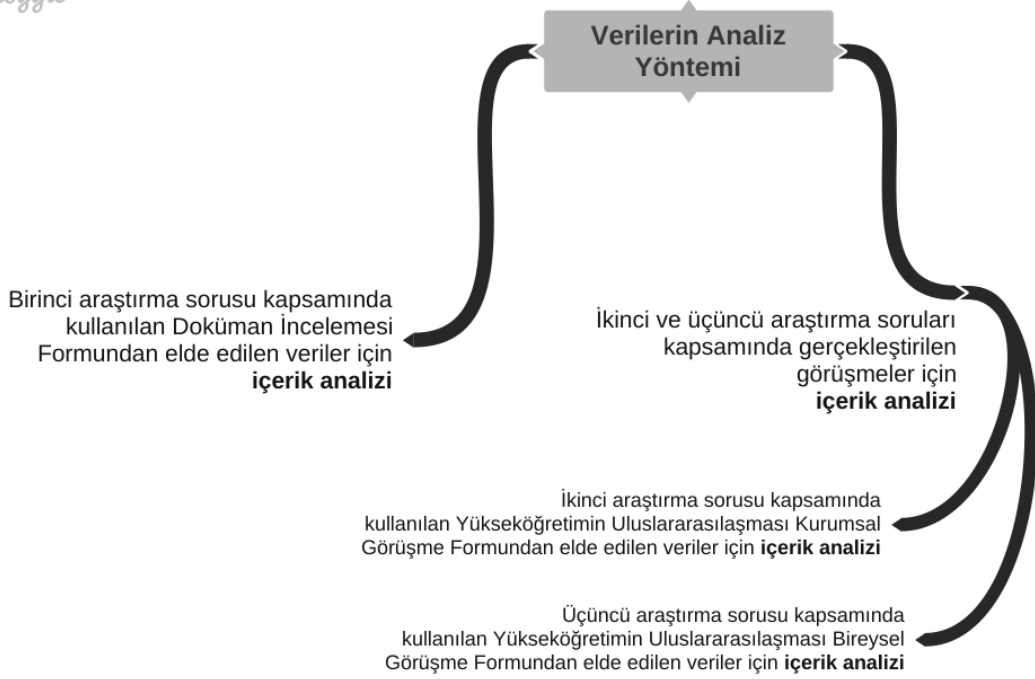
Amaçlı örnekleme. Nicel araştırmalarda kullanılan tesadüfi örneklemenin aksine nitel araştırmalarda durum ile ilgili elde edilebilecek bilgiyi en yüksek düzeye çıkarmak amaçlanır. Bu durum konu ile ilgili olağan ve olağan dışı bakış açılarını amaçlı şekilde çalışmaya dâhil etmeyi gerektirir (Erlandson ve diğerleri, 1993). Bu çalışma kapsamında araştırmacı amaçlı örnekleme yöntemini tercih ederek yükseköğretimin uluslararasılaşmasını farklı veri kaynaklarından beslenerek değerlendirmeyi uygun görmüştür. Bu sayede üzerinde çalışılan yükseköğretimin uluslararasılaşması durumunun doğasına uygun şekilde ortaya konması hedeflenmiştir.

Güvenirlik (Tutarlılık)

Tutarlılık bir araştırmanın aynı ya da benzer katılımcı kitlesiyle aynı ya da benzer zamanlarda yeniden gerçekleştirilmesi durumunda sonuçlarının nasıl olacağı ile ilgilenmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Bir başka ifadeyle tutarlılık araştırma bulgularının ne ölçüde tekrarlı çalışmaya uygun olduğunu ile ilgilidir (Merriam, 2009). Bu araştırmada çalışmanın iç tutarlılığını (iç güvenilirlik) arttırmak ve teyit edilebilirliğini (dış güvenilirlik) sağlamak adına çeşitli stratejiler izlenmiştir. Araştırmada iç tutarlılığı arttırmak amacıyla veri toplama aşamasından itibaren sade açıklamalar sunulmuştur. Bu sade açıklamalarla tüm sürecin sorunsuz ilerlemesi hedeflenmiştir. Araştırma kapsamında toplanan ham veriler yedeklenerek saklanmıştır. Bu araştırmada tekrar edilebilirlik (dış güvenilirlik) sağlamak adına başka araştırmacılardan faydalanılmış, verilerin döküm, analiz ve bulguların ortaya çıkarılması süreçlerinde farklı bakış açıları dikkate alınmıştır.

Verilerin Analiz Yöntemi

Bu araştırma kapsamında yer alan üç araştırma sorusu için aynı veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan veri analiz yönteminin araştırma sorularına göre dağılımı aşağıda Şekil 6'da görülmektedir.

Şekil 6. Veri analiz yönteminin araştırma sorularına göre dağılımı.

Şekil 6 incelendiğinde bu çalışmada yer alan üç araştırma sorusu için içerik analizi yöntemi kullanıldığı görülmektedir. Araştırmacı içerik analizini herhangi bir veri analizi programı kullanmadan gerçekleştirmiştir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen içerik analizi sonucunda elde edilen kodları, alt temaları ve temaları ortaya koyan görseller araştırmacı tarafından coggle.it çevrimiçi platformu sayesinde oluşturulmuştur.

Birinci araştırma sorusu için verilerin analiz yöntemi. Şekil 6 incelendiğinde bu çalışmanın birinci araştırma sorusu kapsamında Doküman İncelemesi Formu ile elde edilen verilerin içerik analizi yöntemiyle analiz edildiği görülmektedir. Patton (2002) içerik analizini hacimli nitel veriyi anlamlandırma çabası olarak ifade etmektedir. Merriam (2009) veri analizinin amacını verinin anlamını yorumlama ve birleştirme yoluyla dışarıya aktarma süreci olarak ifade etmiştir. Bu araştırma sorusu kapsamında çalışma grubunda yer alan dokümanlar elde edilen veriye anlam kazandırma ve yorumlama amaçlanmıştır.

Creswell (2013) nitel araştırmalarda veri analizi için verilerin hazırlanmasını ve organize edilmesini, verilerin kodlanmasını, kodların bir araya getirilmesini, kodların temalara indirgenmesini ve son olarak da verinin Őekiller, tablolar ya da bir tartışma halinde sunulması aşamalarını sıralamıştır. Benzer Őekilde Yıldırım ve ŐimŐek (2013) nitel araştırmalarda verinin dört aşamada analiz edileceğini ifade etmiştir: verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların dzenlenmesi, bulguların yorumlanması. Bu aşamalara uygun olarak araştırmacı, çalışma grubunda yer alan dokümanları dikkatle ve çeşitli aralıklarla okumuştur. Her okumada çeşitli notlar almış ve dokümanların içeriğine detaylıca hâkim olmayı amaçlamıştır. Araştırmacı kendisini kodlama yapmak için hazır hissettiğini dűřündüđünde kodlama sürecini başlatmıştır. Çalışma gurubunda yer alan dokümanlar sırayla kodlama yapmak üzere tekrar okunmaya başlanmıştır. Birinci araştırma sorusunun ilk kısmı için Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamının ne olduğunu ortaya çıkarmak üzere kodlamalar yapılmıştır. Her bir dokümana ait ayrı kod listesi oluşturulmuştur. Daha sonra, dokümanlar birinci araştırma sorusunun ikinci kısmı olan Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının neler olduğunu ortaya çıkarmak üzere aynı sıra ile okunmuş ve kodlar çıkarılmıştır. Yıldırım ve ŐimŐek (2013) kodlama sürecinde araştırmacının araştırma sorularını ve araştırmanın kavramsal çerçevesini dikkate alması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca araştırmacının verilerin içerisinde ne aradığına dair sürekli bir farkındalığa sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu nedenle araştırmacı kodlama esansında araştırma sorularını cevaplamayan ifadeler üzerinde durmamaya özen göstermiştir. Daha sonra birinci araştırma sorusunun birinci kısmı için elde edilen kodlar ayrı bir dosyada, birinci araştırma sorusunun ikinci kısmı için elde edilen kodlar ayrı bir dosyada birleştirilmiştir. Sonuç olarak araştırma sorusu 1a ve 1b için ayrı birer kod listesi meydana gelmiştir.

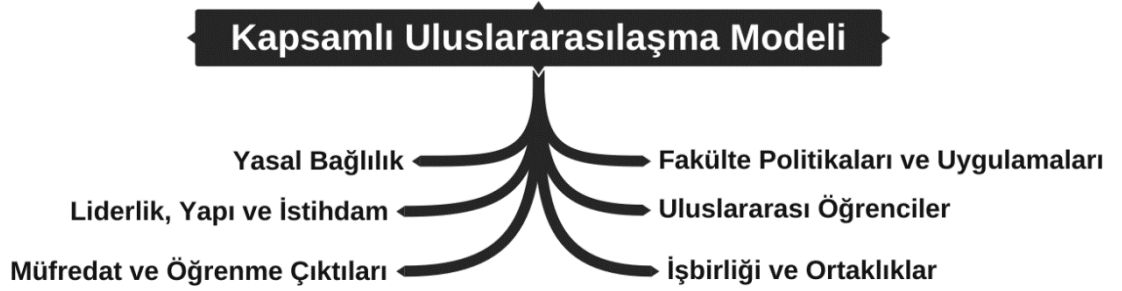
Kodların temalara indirgenmesi (Creswell, 2013) ya da bir başka ifadeyle temaların bulunması (Yıldırım ve Şimşek, 2013) aşamasında kodlar arasındaki bağlantılar keşfedilerek ortak yönler bulunmaya çalışılmıştır. Elde edilen kod listesi araştırma soruları ve kavramsal ereve işığında birkaç kez okunarak incelenmiştir. Araştırmacı bu aşamada, kodlardan yola çıkarılan olası temalar hakkında fikir sahibi olmayı amaçlamıştır. Temalar ortak bir fikir oluşturmak için bir

araya getirilmiş birkaç koddan oluşan geniş bilgi birimleridir (Creswell, 2013, s. 186).” Araştırmacı bu okuma sonunda çeşitli “örüntüler ve düzenlilikler (Merriam, 2009, s. 180)” keşfetmiştir. Bu örüntü ve düzenlilikler temaların oluşmasında araştırmacıya yol gösterici olmuştur. Daha sonra araştırmacı kodları anlamlı bütünler oluşturacak şekilde tümevarımsal bir yöntemle düzenleyerek çalışmasını sürdürmüştür. Henüz isim verilmemiş kategoriler, anlamlı bütünler oluşturulmaya çalışılmış ve uygun isimlendirmeler tasarlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013, s. 261) bu aşamadaki isimlerin “araştırmacının kendisinden, okuduğu literatürden ya da verinin içerisinden” gelebileceğini ifade etmektedir. Araştırmacı buradan hareketle elde ettiği taslak haldeki anlamlı bütünleri isimlendirmiş ve araştırmanın temalarını ortaya çıkarmıştır. Araştırmacı tümevarım yöntemiyle elde ettiği temaları “şekiller halinde sunma (Creswell, 2013, s. 180)” ve nitel analizin son aşaması olan doğrulama aşamasında kategorilere uymayan verilerin ve sapan durumların dikkatle incelenmesi dâhil olmak üzere tümevarımsal içerik analizinin gerçekliğinin ve uygunluğunun test edilmesi (Patton, 2002) aşamalarına geçmiştir. Oluşturulan şekil yoluyla tüm temalar ve kodlar resmedilmiş ve taslak temalarda olası uyumsuzluklar aranmıştır. Bu aşamada aslında tek bir tema altında toplanabilecek iki ayrı temanın varlığı fark edilmiştir. Söz konusu temalar birleştirildikten sonra araştırmanın nihai temaları ortaya çıkmıştır. Merriam (2009) veri analizi sırasında yapılandırılan kategorilerin birtakım ölçütlere uygun olması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre yapılandırılan temalar araştırma sorularına cevap verir nitelikte olmalı ve verilere karşı duyarlı olmalıdır, kapsamlı olmalıdır, yarı özel olmalıdır ve kavramsal açıdan uygun olmalıdır. Son olarak araştırmacı elde ettiği temaları bu ölçütlere göre değerlendirmiş ve herhangi bir aksaklık gözlemediği için içerik analizini noktalamıştır.

İkinci araştırma sorusu için verilerin analiz yöntemi. Şekil 6 incelendiğinde bu çalışmanın ikinci araştırma sorusu kapsamında yükseköğretimin uluslararasılaşması görüşme formu ile elde edilen verilerin içerik analizi yöntemiyle analiz edildiği görülmektedir. Bu araştırmanın ikinci araştırma sorusu Amerikan Eğitim Konseyi, Uluslararasılaşma ve Küresel Etkileşim Merkezi tarafından geliştirilen Kapsamlı Uluslararasılaşma Modeli çerçevesine göre analiz edilmiştir. İkinci araştırma sorusunu cevaplamak üzere kullanılan yükseköğretimin uluslararasılaşması görüşme formu da Amerikan Eğitim Konseyi,

Uluslararasılaşma ve Küresel Etkileşim Merkezinde Helms ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen formun araştırmacı tarafından hazırlanan Türkçe versiyonudur. Kapsamlı Uluslararasılaşma Modeli ve Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Görüşme Formu altı boyuttan oluşmaktadır. Aşağıda yer alan Şekil 7’de modele ve forma ait boyutlar görülmektedir.

coggle

Şekil 7. Kapsamlı Uluslararasılaşma Modeline göre belirlenmiş tema listesi.

Şekil 7 incelendiğinde bu araştırmanın ikinci araştırma sorusunun analizine temel teşkil eden Kapsamlı Uluslararasılaşma Modeli ve Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formunun altı boyutu görülmektedir. Bu boyutlar bu araştırmanın ikinci araştırma sorusunun temaları olarak kabul edilmiş ve ikinci araştırma sorusu bu temalara göre analiz edilmiştir.

Üçüncü araştırma sorusu için verilerin analiz yöntemi. Şekil 6 incelendiğinde bu çalışmanın üçüncü araştırma sorusu kapsamında Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Bireysel Görüşme Formu ile elde edilen verilerin içerik analizi yöntemiyle analiz edildiği görülmektedir. Yıldırım ve Şimşek (2013) içerik analizinin toplanan verileri açıklayabilecek kavramları ve ilişkileri keşfetme çabası olduğunu ifade etmektedir. Araştırmacı bu çalışmanın üçüncü araştırma sorusunu kapsamında gerçekleştirdiği görüşmelerin ses kaydı dökümlerini hazırlamıştır. Her bir ses kaydının dökümü bittikten sonra ses kaydına izin vermeyen katılımcıların görüşme notlarının dökümü gerçekleştirilmiştir. Daha sonra tüm dökümler dikkatle okunmuştur. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engelleri ve yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkılarını belirlemek üzere kodlar çıkarılmıştır. Sonuç olarak, araştırma sorusu 3a ve 3b için ayrı birer kod listesi elde edilmiştir. Elde edilen kod listeleri araştırma soruları ve kavramsal çerçeve

işığında birkaç kez okunmuş ve temalar hakkında fikir sahip olunmuştur. Daha sonra araştırmacı tarafından kodlar anlamlı bütünler oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Taslak haldeki anlamlı gruplara taslak isimler verilmiştir. Bu taslaklar uygunsuzluklara karşı kontrol edilmiştir. Bu aşamadan sonra araştırmanın nihai temalar elde edilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular ve Tartışma

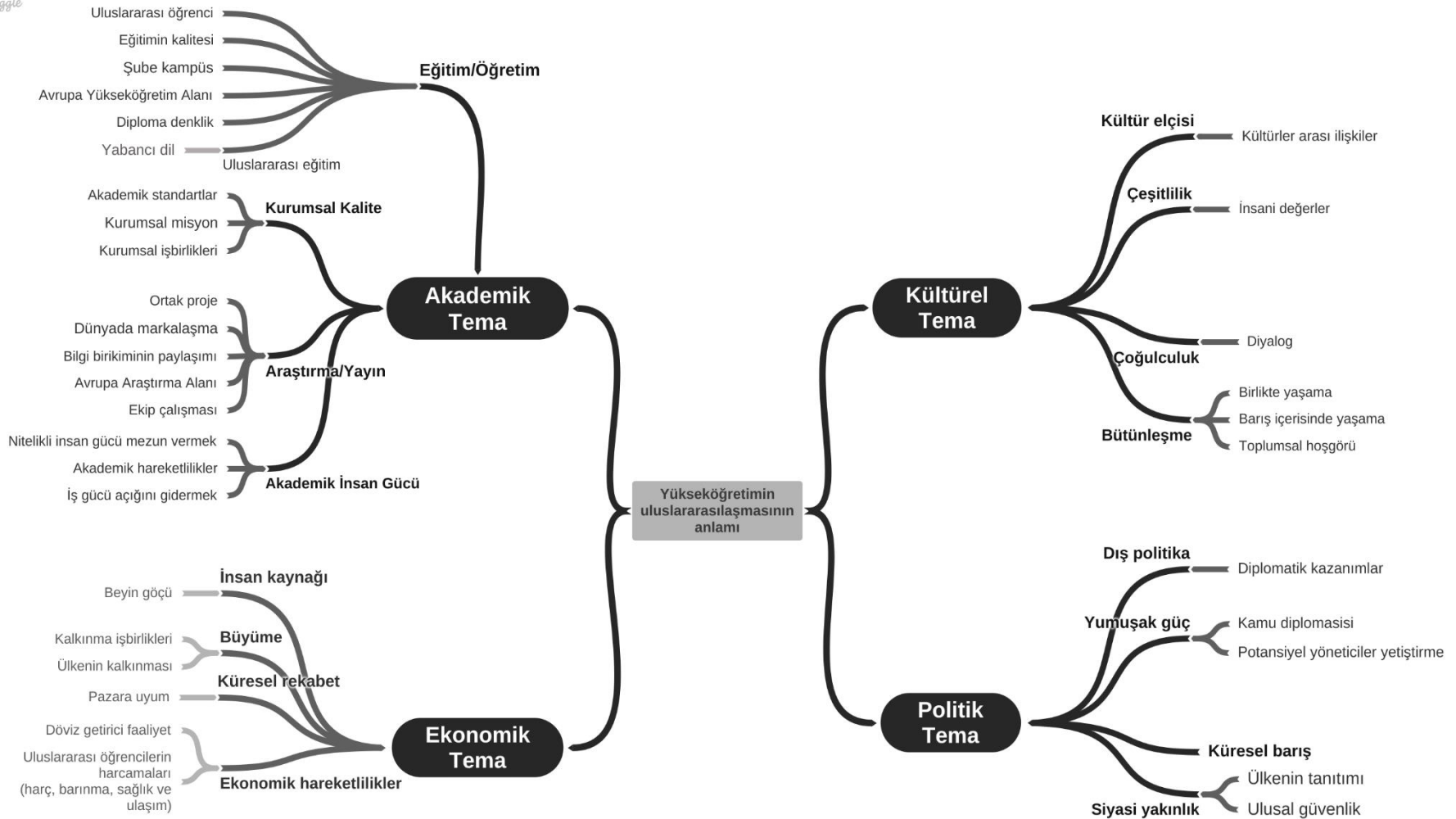
Araştırmanın bu bölümünde çalışma grubunda yer alan dokümanların analizi yoluyla birinci araştırma sorusuna; Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formu kullanılarak gerçekleştirilen görüşmelerin analizi yoluyla ikinci araştırma sorusuna ve Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Bireysel Görüşme Formu kullanılarak gerçekleştirilen görüşmelerin analizi yoluyla üçüncü araştırma sorusuna dair bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Birinci araştırma sorusu için çalışma grubunda yer alan dokümanlar bağlamında, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamının ne olduğu ve nasıl bir önem taşıdığı (1a) ve Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının neler olduğu (1b) ile ilgili bulgular aşağıdaki başlıklarda ortaya konmuştur.

Türkiye’de Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamına dair bulgular. Bu çalışmanın birinci araştırma sorusunun ilk kısmı için (1a) çalışma grubunda yer alan dokümanlar bağlamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamının ne olduğu ve nasıl bir önem taşıdığı araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular kodlar, alt temalar ve temalar halinde aşağıdaki Şekil 8’de gösterilmiştir.

coggle

Şekil 8. Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamına dair kodlar, alt temalar ve temalar.

Şekil 8 incelendiğinde, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamına yönelik bulguların akademik, kültürel, ekonomik ve politik olmak üzere dört tema altında incelendiği görülmektedir. Bu temalar aşağıda başlıklar halinde sırasıyla ele alınmıştır.

Tema 1: Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamı. Birinci araştırma sorusunun ilk kısmını (1a) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanlar incelenmesi sonucu ulaşılan temalardan ilki Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamıdır. Bu araştırmanın çalışma grubunda yer alan dokümanlarda yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamı ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamı ile ilgili olarak,

“Yükseköğretimde uluslararasılaşma, başta öğrenci ve akademisyen hareketliliği olmak üzere yükseköğretim alanına giren tüm uluslararası faaliyet ve işbirliklerini kapsamaktadır. Bu alanda akla gelen kavramlardan biri uluslararası eğitimidir. Bir diğer kavram ise uluslararası öğrencidir (YÖK, 2017, s. 7).”

“Uluslararasılaşmanın önemli katkılarından biri, akademik ve bilimsel alanlardaki bilgi birikiminin paylaşımı yoluyla kurumsal kalitenin ve kapasitenin yükselmesine olan katkısıdır (YÖK, 2017, s. 7).”

“Bununla birlikte uluslararasılaşmanın sağladığı yararlar bağlamında akademik ve bilimsel etkileşim aracı olma.... (YÖK, 2017, s. 8).”

“Uluslararası düzeyde ekip çalışmaları, ortak projeler üretilmesi, yayınlar yapılması, yükseköğretim kurumlarının uluslararası ölçekte tanınırlığına katkı sağlamakta, kurumların uluslararası olma vasfının geleceğini sağlam bir temele oturtmaktadır (YÖK, 2017, s. 8).”

ifadeleri yer almaktadır. Buradan hareketle, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında öne çıkan akademik göstergelerinin hareketlilikler, uluslararası öğrenciler, uluslararası işbirlikleri, ortak projeler yoluyla akademik bilgi birikimin paylaşılması olduğu yorumlanabilir. Araştırma kapsamında incelenen bir diğer belge ise Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler

İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu (Kadioğlu ve Özer, 2015) isimli rapordur. Bu raporda yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamı ile ilgili olarak,

“Bununla birlikte uluslararası öğrenci hareketliliği ... uluslararası öğrencileri çekmek için yapılan akreditasyon ve standartları sağlama çalışmaları eğitim kalitesinin yükselmesine olumlu etki yapmaktadır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 3).”

“Diğer yandan Türk üniversite sisteminin akademik anlamda standartlarının gelişmiş ülkeleri yakalaması, üniversitelerimizin yaptığı araştırma ve yayınların, sayı ve akademik kalite olarak yükselmesi uluslararası öğrenci sayısının artmasında kritik önemi haizdir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 12).”

“Akademik, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik katkıları sebebiyle uluslararası öğrenciler günümüzde pek çok ülkenin gündemine girmiştir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 11).”

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının yükseköğretimin kalitesini artırarak ülkenin uluslararasılaşma eğilimini artırmasının beklendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca uluslararasılaşma akademik boyut başta olmak üzere birçok bakımdan ülkelere katkı sağladığı için güncel bir tartışma konusu olma özelliğini sürdürmektedir. Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi için Bir Yol Haritası (Çetinsaya, 2014a) isimli raporda ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamı ile ilgili olarak,

“Yükseköğretime erişimin kitleleşmesi ve evrenselleşmesi açısından da değerlendirilmesi gereken uluslararasılaşma sürecinin en önemli unsurlarından biri, öğrenci hareketliliğidir (Çetinsaya, 2014a, s. 143).”

“Bununla birlikte Türkiye’nin uluslararası yükseköğretim dünyasına öğrenci gönderen önemli kaynak ülkelerden biri konumunda olması yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına katkı yapan bir unsur olarak görülebilir (Çetinsaya, 2014a, s. 148).”

“Türkiye yükseköğretiminin uluslararasılaşması, başta uzun ve kısa dönemli uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliği olmak üzere çeşitli biçimlerde gerçekleşmiştir. Buna, yurtdışına lisansüstü öğrenim için burslu öğrenci göndermek; Türkiye yükseköğretim alanının Bologna Süreciyle uyumlulaştırılması; Türkiye’nin yurt dışında üniversite açması ve diğer ülkelerle Türkiye sınırları içerisinde ortak

üniversiteler kurması gibi diğer biçimler eklenebilir. Bütün bu uygulamalar zaman içinde Mevlana Değişim Programı gibi yeni unsurlar da eklenerek başarıyla devam etmektedir (Çetinsaya, 2014a, s. 151)."

"Yukarıda işaret edilen uluslararasılaşma biçimlerinden belki de en öne çıkanı, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerdir (Çetinsaya, 2014a, s. 151)."

"Türkiye yükseköğretiminin uluslararasılaşması bağlamında önemli konularından biri de yurt dışında alınmış diplomaların tanınması ve denkliği konusudur (Çetinsaya, 2014a, s. 163)."

"Türkiye yükseköğretim alanının uluslararasılaşmada güçlendirilmesi, sadece ülkemizin bölgesel ve küresel konumuna katkı yapması açısından değil, aynı zamanda üniversite anlayışının zenginleşmesine, üniversitelerimizin eğitim ve araştırma kalitesinin artmasına katkı yapması açısından da önemlidir (Çetinsaya, 2014a, s. 170)."

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere, Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması ağırlıklı olarak hareketlilikler çerçevesinde öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliği bakımından ele alınmaktadır. Değinilen diğer konular ise tanınma, denklik, üniversite anlayışının zenginleşmesi ve kalite konularıdır. Bu konuların tamamı bu araştırmanın akademik anlam temasını oluşturan unsurlardır. Son olarak, Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) isimli belgede yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamı ile ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"Yabancı dil eğitimine erken yaşlarda başlanacak, bireylerin en az bir yabancı dili iyi derecede öğrenmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 32)."

"Ulusal Yeterlilik Çerçevesi oluşturularak eğitim ve öğretim programları ulusal meslek standartlarına göre güncellenecek, önceki öğrenmelerin tanınmasını içeren, öğrenci hareketliliğini destekleyen ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip diploma ve sertifikasyon sistemi geliştirilecektir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 33)."

"Yükseköğretim sistemi, hesap verebilirlik temelinde özerklik, performans odaklılık, ihtisaslaşma ve çeşitlilik ilkeleri çerçevesinde kalite odaklı rekabetçi bir yapıya dönüştürülecektir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013)."

“Yükseköğretim Kurulu, standart belirleme, planlama ve koordinasyondan sorumlu olacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 33).”

“Yükseköğretimde kalite güvencesi sistemi oluşturulacaktır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 33).”

Kalkınma planları Türkiye’de eğitim dâhil birçok alanda kısa ve uzun vadeli hedefleri içeren üst politika belgeleridir. Bu anlamda kalkınma planları içerisinde yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında değerlendirilebilecek ifadelerin önemi yadsınamaz. Onuncu kalkınma planında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamı ile ilgili olarak farklı bakış açıları ve değerlendirmelerin olduğu söylenebilir. Yukarıda alıntılındığı haliyle bu ifadeler incelendiğinde, bu araştırmanın yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamı teması ile yakından ilişkili söylemler göze çarpmaktadır. Bu söylemlerin çoğu akademik anlam teması içerisinde eğitim ve öğretim alt teması altında yer alan yabancı dil, diploma denklik, öğrenci hareketliliği gibi ifadeler ile kalite ve standartlaşma ifadeleri ile ilgilidir. Buradan hareketle, onuncu kalkınma planında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının uzun vadede başarıya ulaşması için faydalı olabilecek planlamaların temellerinin atıldığı yorumlanabilir. Yabancı dil öğrenmede erken dönem üzerine yapılan vurgu, diplomaların denkliği ve geçerliliğinin sağlanması çalışmaları ve kalite yaklaşımı bu temellerin birer göstergeleri olarak görülebilir. Konu ile ilgili olarak Seggie ve Ergin (2018) uluslararası öğrenim hareketliliğinin yüzyıllar önce Avrupa’da önemli bir akademik faaliyet olduğunu ifade etmektedir. Maringe (2010) ise uluslararasılaşmanın eğitimsel kalite, uluslararası öğrenci çekme ve eğitim/araştırma bağlamında işbirlikleri bakımlarından ele alındığını ifade etmiştir. Uluslararasılaşmanın bu bakımlardan ele alınışı ile bu araştırmanın akademik anlam teması arasında bir paralellik olduğu açıkça görülmektedir. Chang ve Lin (2018) öğretim üyeleri ve öğrenciler üzerinde uluslararasılaşma göstergelerinin önemi ve uygulanabilirliği ile ilgili bir çalışma yürütmüş ve bu çalışma sonucunda uzaktan eğitim programları kurulması, uluslararası araştırma işbirlikleri kurulması, uluslararasılaşma ile ilgili derslerin teşviki, uluslararası öğrenme aktivitelerinin desteklenmesi, uluslararası öğretim üyesi sayıları ve uluslararası iş birliği programlarının sayıları gibi göstergeler ön plana çıkmıştır. Söz konusu çalışmada ön plana çıkan uluslararasılaşma göstergeleri ile bu araştırmanın akademik boyutu içerisinde yer

alan ifadelerin birbirini desteklediği söylenebilir. Taşçı (2018) araştırmasında uluslararasılaşmanın tanımı üzerinde durmuştur. Çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşma tanımları incelendiğinde uluslararası hareketlilik, araştırma/ortak proje, müfredat, İngilizce eğitim ve uluslararası perspektif alt temalarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu alt temaların bu araştırma sonucunda ortaya çıkan akademik anlam teması ve alt temaları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Tema 2: Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik anlamı. Birinci araştırma sorusunun ilk kısmını (1a) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanlar incelenmesi sonucu ulaşılan temalardan ikincisi Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik anlamıdır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik anlamı ile ilgili olarak,

“Ülkemizin dünyada ilk on ekonomi arasına girebilmesinin olmazsa olmazı, ülkenin istikbalinin şekillenmesinde kilit rol oynayan nitelikli insan kaynağıdır (YÖK, 2017, s. 7).”

“Bununla birlikte uluslararasılaşmanın sağladığı yararlar bağlamında ... ekonomik fayda kaynağı olma biçiminde gruplanabilecek yararlarının diğerlerine göre daha fazla ön plana çıktığı düşünülmektedir (YÖK, 2017, s. 7).”

“Yükseköğretimde uluslararasılaşma ülke ekonomisine de doğrudan veya dolaylı olarak birçok katkı sağlamaktadır. Eğitim almak amacıyla gelen bir uluslararası öğrencinin, öğrenim gördüğü ülkede sadece yapmış olduğu harcamalar göz önünde bulundurulduğunda bile, birçok kalemde ekonomiye katkı sağlandığı görülmektedir. Üniversite harçları, barınma ve sağlık harcamaları, ulaşım giderleri bunlardan birkaçıdır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nin 2014/15 öğretim yılında uluslararası öğrencilerden elde ettiği yıllık gelir 30,8 milyar dolardır⁴. 2015 TÜİK verilerine göre⁵, Türkiye’nin enerji ithalatı için bir yılda ödediği rakamın yaklaşık 37.84 milyar Dolar; cari açığının ise 32.19 milyar Dolar olduğu dikkate alındığında; ABD’nin uluslararası öğrencilerden sağladığı gelirin, Türkiye’nin yıllık enerji ithalatının yüzde 81.39’una, cari açığının ise yüzde 95,68’ine denk düştüğü açıkça görülmektedir. Bu örnek yükseköğretimin uluslararasılaşmasının bir ülkeye sağladığı ekonomik faydanın ne boyutlarda olduğuna ilişkin yeterli bir fikir vermektedir (YÖK, 2017, s. 9).”

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeler Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik bakımlardan da ele alındığını göstermektedir. Benzer şekilde, Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler için Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu (Kadioğlu ve Özer, 2015) isimli raporda da yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik anlamı ile ilgili olarak çeşitli ifadeler yer almaktadır:

“Uluslararası eğitimin sağladığı doğrudan ve dolaylı ekonomik imkânlar ülkelerin uluslararası öğrencilere yönelik ilgisini artıran nedenlerden biridir. Uluslararası öğrencilerin ve yanlarında getirdikleri aile fertlerinin harcamaları buldukları ülkenin ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. ABD’deki uluslararası öğrencilerin 2011-2012 eğitim-öğretim yılı süresince toplam harcamalarının 29,8 milyar ABD Doları olduğu, 2010 yılında Kanada’da eğitim gören uluslararası öğrencilerin eğitim, barınma ve diğer kalemler için yaklaşık 7,5 milyar ABD Doları harcama yaptığı, 2009 yılında İngiltere’nin eğitim ihracatı içinde yükseköğretim ihracatının payının yaklaşık 12,2 milyar ABD Doları olduğu ve Avustralya’nın uluslararası eğitimden 2009 yılında yaklaşık 14 milyar ABD Doları gelir elde ettiği göz önüne alınırsa, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ülkelere ekonomik katkısının büyüklüğü anlaşılabilir. (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 2-3).”

“Döviz kazandırıcı hizmet ticaretine ilişkin kamu destekleri ve uluslararası eğitim fuarları uluslararası öğrenci çekme bakımından önemli araçlar olarak görülmektedir. Uluslararası eğitimin döviz getirici bir ticari faaliyet olarak görülmesiyle tanıtım faaliyetleri Ekonomi Bakanlığı tarafından teşvik edilmeye başlanmıştır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 5).”

“Akademik, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik katkıları sebebiyle uluslararası öğrenciler günümüzde pek çok ülkenin gündemine girmiştir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 11).”

“Uluslararası öğrenciler, hem ödedikleri öğrenim ücretleriyle hem de konaklama, seyahat ve gündelik ihtiyaçlarını gidermek için aile fertleriyle birlikte yaptıkları harcamalarla, buldukları ülkenin ekonomisine katkı sağlamaktadır.² Eğitim ücretleri ülke ekonomisine katkısının yanında yükseköğretim kurumlarının finansal sürdürülebilirliğine de destek olmaktadır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 12).”

Yukarıdaki ifadelere ek olarak, Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) isimli belgede yükseköğretimin

uluslararasılaşmasının ekonomik anlamı ile ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

“Toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarına duyarlı, paydaşlarıyla etkileşim içerisinde olan, ürettiği bilgiyi ürüne, teknolojiye ve hizmete dönüştüren, akademik, idari ve mali açıdan özerk üniversite modeli çerçevesinde küresel ölçekte rekabetçi bir yükseköğretim sistemine ulaşılması hedeflenmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 31).”

“Yükseköğretim kurumlarının sanayi ile işbirliği içerisinde teknoloji üretimine önem veren, çıktı odaklı bir yapıya dönüştürülmesi teşvik edilecek ve girişimci faaliyetler ile gelir kaynakları çeşitlendirilecektir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 33).”

Yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik önemli motivasyonlarından birinin ekonomik olduğu söylenebilir. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik bakımdan ele alınmasında etkili olan unsurların başında uluslararası öğrencilerin ve ailelerinin ülke içerisinde yaptığı harcamalar gelmektedir. Bu harcamaların uluslararasılaşma noktasında çok büyük başarı kaydetmiş ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerden örnekler verilerek anlatıldığı ve Türkiye için de benzer bir profilin oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca küresel ölçekte rekabet gücüne sahip ve teknoloji üreten bir yükseköğretim sistemine sahip olmanın hedeflendiği de Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik anlamının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Hudson (2016) çalışmasında Avrupa’da uluslararasılaşmanın ekonomik ya da rekabet odaklı olmadığını ifade ederek bu araştırma ile farklı bulguları ortaya koymaktadır. Selvitopu (2016) çalışmasında çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşma gerekçelerini incelemiş ve ağırlıklı olarak akademik ve sosyo-kültürel gerekçelerin hâkim olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu araştırma bulgularına göre ortaya çıkarılan temalar arasında ekonomik anlam da olduğu için her iki araştırma bulgularının bu boyut bağlamında örtüşmediği söylenebilir. Chankseliani (2018) Birleşik Krallık üniversitelerinin eski Sovyet ülkelerinden çektiği öğrencilere bakış açılarını yükseköğretimin uluslararasılaşmasının dört gerekçesi üzerinden incelemiş ve çalışmasının sonucunda ekonomik gerekçenin daha baskın olarak gözlemlendiği sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu çalışma ile bu araştırmanın bulgularının

örtüşmediği görülmektedir çünkü bu araştırmanın bulgularına göre herhangi bir baskın gerekçe bulunmamaktadır.

Literatürde uluslararasılaşmanın aralarında dini ve etnik gerilimler, istenmeyen demografik eğilimler ve ekonomik krizlerin de olduğu faktörler tarafından çevrelendiğini ifade eden (Wihlborg ve Robson, 2018), uluslararasılaşmanın sadece öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğinden ibaret olmayan, toplumu ekonomik bakımdan ilgilendiren önemli bir konu olduğunu vurgulayan (Luijten-Lub, Van der Wende ve Huisman, 2005), uluslararası öğrencilerin ve dolayısıyla onların finansörlerinin akademik programları öğrencilerin entelektüel gelişimi için değil ekonomik potansiyellerini arttırmak için şekillendirdiğini ifade eden (Stromquist, 2007) ve uluslararasılaşmanın ekonomik etkisini ortaya koyan (Jiang, 2012; Kelly, 2012) araştırmalar da bulunmaktadır.

Tema 3: Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamı.

Birinci araştırma sorusunun ilk kısmını (1a) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanlar incelenmesi sonucu ulaşılan temalardan üçüncüsü Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamı. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamı ile ilgili olarak,

“Bununla birlikte uluslararasılaşmanın sağladığı yararlar ... ülkeler ve kültürler arası etkileşim aracı olma ... (YÖK, 2017, s. 8).”

“Uluslararası öğrencilerin ulusal öğrencilerle birlikte gerçekleştirdikleri çeşitli kültürel faaliyetler, farklı kültürel kimliktekilerin bir arada barış içinde yaşayabileceğine olan inancı güçlendirmekte; farklı olanı tolere etme kültürünün gelişmesine katkı sağlamaktadır (YÖK, 2017, s. 8).”

“Sonuç olarak yükseköğretimde uluslararasılaşma, olaylara ve gelişmelere tek boyutlu yaklaşan, dışa kapalı bir kuşak yerine, birlikte yaşama kültürü gelişmiş, olaylara farklı gözle bakabilme becerisi kazanmış, evrensel barışın mümkün olduğuna inanan bir kuşak yetişmesine katkı sağlamış olmaktadır (YÖK, 2017, s. 9).”

ifadeleri yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamda iki tür katkısından bahsedildiği söylenebilir. Bunlardan ilki ülkelerin ve insanların kültürel etkileşimi arttırmaktır.

İkincisi ise Türkiye’de bir arada yaşamaya ve evrensel barışa inanan farklı bakış açılarına sahip bir kültür yaratmaktır. Dolayısıyla yükseköğretimin uluslararasılaşması hem var olan kültürlerin aktarımı ve paylaşımı hem de yeni kültürlerin kazanılması anlamında bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler için Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu (Kadioğlu ve Özer, 2015) isimli belgede ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamı ile ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

“Bununla birlikte uluslararası öğrenci hareketliliği, ülkeler ve kültürler arasındaki işbirliği ve dayanışmanın artırılması adına etkili ve ... olumlu etki yapmaktadır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 3).”

“Yabancı öğrencilerin Türkiye’ye adaptasyonu açısından önemli bir faktör olan Türkçe öğretimi, yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması kapsamında ele alınması gereken bir konudur. Türkiye’ye gelen öğrencilere ülkeyi ve kültürü sevdirmek, başarılı olanların Türkiye’de kalmalarını sağlamak ve ülkelerine dönenlerin Türkiye ile bağlantılarını sürdürmelerini temin etmek için Türkçe öğreniminin teşvik edilmesi gerekmektedir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 7).”

“Uluslararasılaşma konusu ele alınırken kısa vadede ve sadece ekonomik getiri elde etmek yerine uzun vadede beşeri sermayeye katkı, üniversitelerde eğitimin niteliğinin artırılması ve kültürel etkileşim gibi kazanımların en üst seviyeye çıkarılması amaçlanmalıdır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 7).”

“Uluslararası öğrenciler, eğitimleri sonrası buldukları ülkelerde kalarak üretim ve kalkınma hedeflerinin önemli bir aracı haline gelmekte veya ülkelerine dönerek birer kültür elçisi sıfatıyla ülkeleri ile misafir oldukları ülke arasında siyasi, sosyal, kültürel ve ticari alanlarda bir köprü vazifesi görmektedir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 11).”

“Akademik, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik katkıları sebebiyle uluslararası öğrenciler günümüzde pek çok ülkenin gündemine girmiştir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 11).”

Yukarıdaki ifadelere ek olarak, Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası (Çetinsaya, 2014a) isimli raporda ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamı ile ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

“Kalite süreçlerine kazandırdığı ivmenin yanı sıra, uluslararasılaşmanın yükseköğretime en olumlu katkısı üniversite kültürüne yapacağı katkıdır. Üniversite kurumunun her türlü görüşün özgürce dillendirildiği mekânlar olması, farklı kültür ve farklı geçmişlere sahip uluslararası öğrencilerin ülke öğrencileriyle aynı ortamları teneffüs edip etkileşmeleri, çeşitlenen kampüs ortamlarının hoşgörü iklimini sağlaması, farklı uluslar arasında süregelen önyargıları kırması, yükseköğretimi her yönden zenginleştirmeye katkı yapmaktadır. (Çetinsaya, 2014a, s. 142).”

“Yine aynı şekilde, uluslararasılaşma yükseköğretim kurumlarının içe kapanık yapısını değiştirmek; üniversitelerin kültürlerarası diyalog, müzakere ve etkileşimlerinin artması, araştırma ve bilgiyi paylaşma mekânlarına dönüşmesi için en uygun vasıtalarından biridir (Çetinsaya, 2014a, s. 143).”

Yukarıda yer alan ifadelerden yola çıkarak Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamına dair kültürel bakışın kültürler arası diyalog, hoşgörü, çeşitlilik, kültür elçisi olma ve ülkeler arasındaki kültürel işbirlikleri çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Bu anlamda yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının kültürel gücüyle ülkelerin birbirine yaklaştığı düşünülmektedir. Buna paralel olarak, Qiang (2003) bir ülkenin kendine özgü tarihinin, kültürünün, kaynaklarının ve önceliklerinin diğer ülkelerle olan ilişkilerini şekillendirdiğini ifade etmektedir. Bu nedenle yükseköğretimin uluslararasılaşmasında ulusal kimliğinin öneme sahip olduğunu ifade etmektedir. Kondakçı (2011) öğrenci hareketlilikleri üzerine gerçekleştirdiği çalışmasında Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilerin Türk kültürünü tanımada ve kültürlerarası anlayış geliştirmede Türkiye’de yükseköğrenim görmeyi bir araç olarak kullandıklarını ifade etmektedir. Maringe ve Gibbs (2009) özellikle öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliklerinde kültürlerarası öğrenmenin çok önemli bir yerinin olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin ve çalışanların farklı öğrenme ortamlarında bulunmalarının onların eğitimsel ve sosyal konularda anlayışlarını geliştirdiği ifade etmektedir. Taşçı (2018) araştırmasında uluslararasılaşmanın anlamı ile ilgili olarak kültürlerarası bütünleşme, yeni kültürleri tanıma, kültürlerarası iletişim, etkileşim alt temalarına ulaşmıştır. Görkemli (2019) ise çalışmasında hareketliliklerden faydalanan katılımcılarla çeşitli uluslararasılaşma gerekçeleri paylaşmıştır. Bu gerekçelerden öne çıkanlar farklı kültürleri tanımak, farklı bakış açıları kazanmak ve iletişim becerilerini geliştirmektir. Dolayısıyla yükseköğretimin

uluslararasılaşmasının kültürel anlamı noktasında bu araştırmanın bulgularının literatür ile büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir.

Tema 4: Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının politik anlamı. Birinci araştırma sorusunun ilk kısmını (1a) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanlar incelenmesi sonucu ulaşılan temalardan sonuncusu Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının politik anlamıdır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda yükseköğretimin uluslararasılaşmasının politik anlamı ile ilgili olarak,

“Uluslararasılaşma, kamu diplomasisine de önemli katkılar sağlamaktadır. Uluslararası öğrenciler ülkelerine döndüklerinde üst düzey görevlere gelebilmekte ve ülke politikasının belirlenmesinde söz sahibi olabilmektedirler. Gerek dış politikada gerekse kamu diplomasisi ve kalkınma alanlarında ülke menfaati gözetilmesinin önde geldiği bilinmektedir (YÖK, 2017, s. 8).”

ifadesi yer almaktadır. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu (Kadioğlu ve Özer, 2015) isimli raporda yükseköğretimde uluslararasılaşmanın politik anlamı emi ile ilgili olarak ise,

“Bununla birlikte uluslararası öğrenci hareketliliği, ülkeler ve kültürler arasındaki işbirliği ve dayanışmanın artırılması adına etkili bir dış politika, kamu diplomasisi ve kalkınma işbirliği aracı olarak görülmektedir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 3).”

“Son yıllarda Türkiye’nin etkinliği bölgesel ve küresel düzeyde artmakta ve ülkemiz uluslararası sorunların çözümünde daha fazla rol üstlenmektedir. Bu kapsamda uluslararasılaşma; uluslararası ilişkilerde giderek önemi artan yumuşak güç (soft power) edinme yolunda siyasi ve kültürel yakınlık oluşturma amacıyla da uyumludur (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 12).”

“Uluslararası öğrenci hareketliliği, ülkeler ve kültürler arasındaki karşılıklı anlayış, işbirliği ve dayanışmanın artırılması adına etkili bir dış politika, kamu diplomasisi ve kalkınma işbirliği aracı olarak görülmektedir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 12).”

“Ayrıca, uluslararası öğrenciler eğitim gördükleri ülkelerin tanıtımına katkı sağlamakta ve uluslararası öğrencileri çekmek için yapılan akreditasyon ve

standartları sağlama çabaları eğitiminin kalitesinin yükselmesine olumlu etki yapmaktadır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 12)."

ifadeleri yer almaktadır. Her iki dokümanda da görüldüğü üzere Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması önemli bir dış politika aracı olarak kullanılma potansiyeline sahiptir. Yükseköğretimin yumuşak güç olarak kullanılması ülkeler arasında siyasi yakınlıkları beraberinde getirmektedir. Ayrıca uluslararası öğrencilerin ülke tanıtımına olan katkısı da yükseköğretimin politik anlamı çerçevesinde değerlendirilebilir. Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası (Çetinsaya, 2014a) isimli raporda ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasının politik anlamı ile ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"Türkiye yükseköğretim sistemi son yıllarda her geçen gün artan bir hızda uluslararasılaşmaya başlamıştır. Hedef, yeni başlayan bu uluslararasılaşma eğiliminin Türkiye yükseköğretiminin gelecek vizyonu içerisinde merkezi bir yerde olmasını sağlayacak mekanizmaları oluşturmak, Türkiye'nin dünyadaki konumuna uygun, ekonomik ve dış politika hedefleriyle uyumlu bir seviyeye çıkarmak, uzun vadeli başarısı için ülke içinde kurumsallaşmasını ve dünyada markalaşmasını sağlayacak önlemleri almak, çok boyutlu ve çok taraflı bir politikayı konunun bütün paydaşlarıyla entegre bir şekilde yürütebilmektedir (Çetinsaya, 2014a, s. 141)."

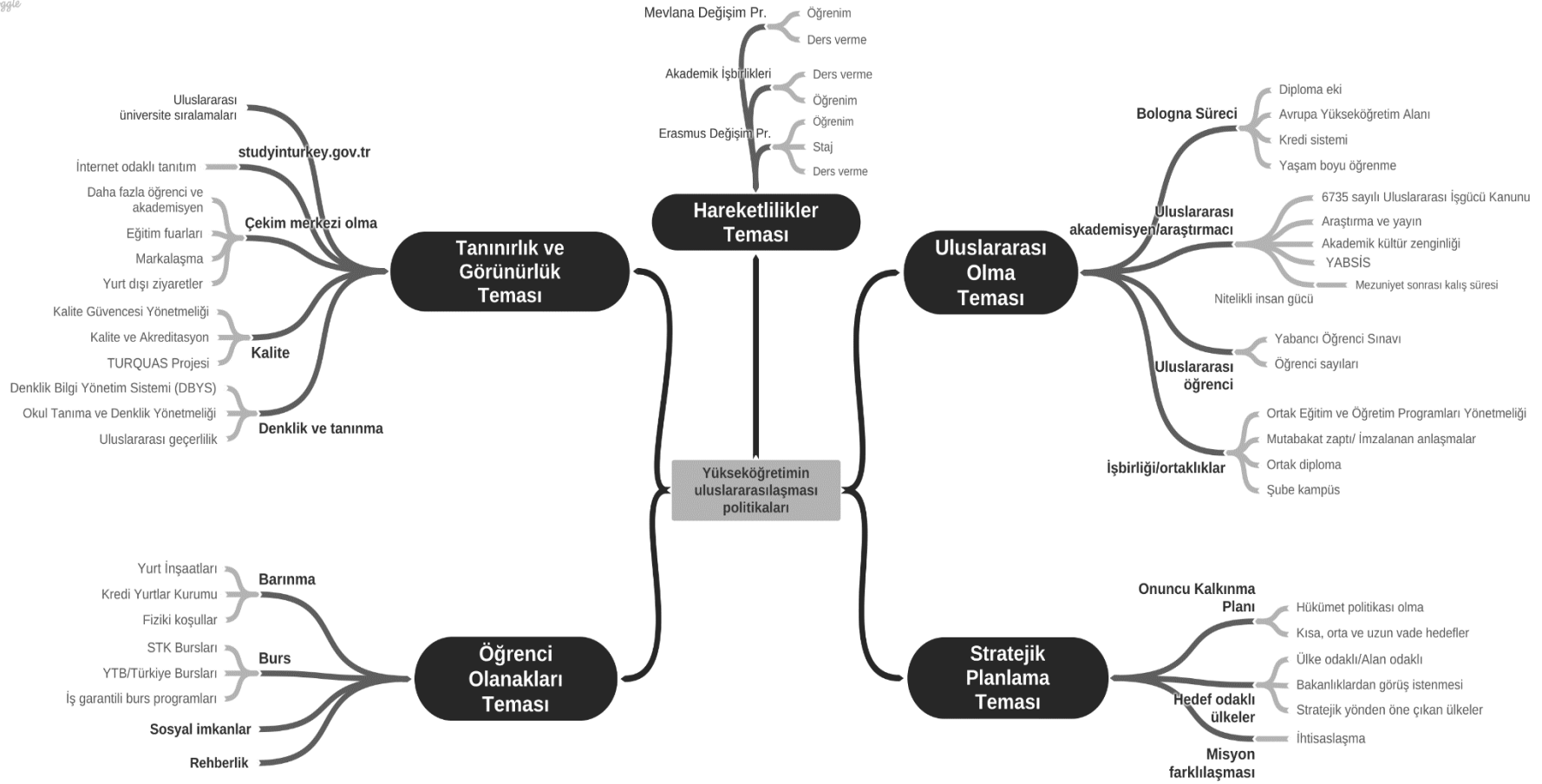
"Uluslararası niteliği artmış bir yükseköğretim alanı, bir toplumsal hoşgörü ortamı ve diyalog imkanı yaratacağı için sadece eğitim politikaları açısından değil, uzun dönemli etkileri ve sonuçları itibarıyla küresel barış ve refahı desteklemek açısından da anahtar bir rol üstlenecektir (Çetinsaya, 2014a, s. 143)."

"Bölgesel ve küresel sorunların çözümü için önemli bir insan kaynağı ve tarihsel birikimi olan ülkemizin bu konumunu zenginleştirecek ve diğer ülkelerle etkileşimini artıracak temel alanların başında yükseköğretim gelmektedir (Çetinsaya, 2014a, s. 169)."

Tüm bu ifadeler Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının politik anlamını tekrar ortaya koymaktadır. Sonuç olarak bu araştırma ile Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamı çalışma grubunda yer alan dokümanlar incelenerek analiz edilmiştir. Analiz sonucunda Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik, ekonomik, politik ve kültürel bakımlardan anlama sahip olan çok boyutlu bir kavram olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Vural-Yılmaz (2016) ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasının sunduğu fırsatları ve önem derecelerini araştıran bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonuçlarında öne çıkan fırsatlar araştırma ve inovasyon altyapısı, üniversite sıralamaları, uluslararası iş birliği, kültürlerarası diyalog, akademik ve kişisel gelişim, mezunların istihdamı ve öğretim üyelerinin niteliklerini geliştirme fırsatları şeklindedir. Dikkatle incelendiğinde Vural-Yılmaz'ın araştırmasına ait bulguların bu araştırmanın birinci araştırma sorusu kapsamında ulaşılan akademik, ekonomik, kültürel ve politik temalarla örtüştüğü görülebilir. Benzer şekilde, Knight (2008) yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önemini sosyo kültürel, politik, ekonomik ve akademik gerekçeler ile açıklamıştır. Bu gerekçelerin tamamının bu araştırmanın bulgularıyla örtüştüğü söylenebilir. Taşçı (2018) çalışmasında uluslararasılaşmanın anlamı üzerinde durmuştur. Akademik ve kültürel boyutta her iki araştırmanın bulguları paralellik gösterse de politik bakımdan benzerlik göstermemektedir.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarına dair bulgular. Bu çalışmanın birinci araştırma sorusunun ikinci kısmında (1b) çalışma grubunda yer alan dokümanlar bağlamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının neler olduğu araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda elde edilen kodlar, alt temalar ve temalar aşağıda yer alan Şekil 9’da gösterilmiştir.

Şekil 9. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikaları kodlar, alt temalar ve temalar.

Şekil 9 incelendiğinde, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarına yönelik bulguların tanınırlık, öğrenci olanakları, uluslararası olma, stratejik planlama, bütünleşme ve hareketlilikler olmak üzere altı tema altında ele alındığı görülmektedir. Bu temalar aşağıda başlıklar halinde sırasıyla sunulmuştur.

Tema 1: Türkiye’de yükseköğretimde tanınırlık ve görünürlük politikaları. Birinci araştırma sorusunun ikinci kısmını (1b) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanların incelenmesi sonucu ulaşılan bulgulardan ilki tanınırlık ve görünürlüktür temasıdır. Bu araştırmanın çalışma grubunda yer alan dokümanlarda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tanınırlık ve görünürlük politikaları ile ilgili önemi ve ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tanınırlık ve görünürlük politikaları ile ilgili olarak,

“Türk yükseköğretim sisteminin uluslararası çekim merkezi haline gelebilmesi, daha çok ülkeden daha fazla öğrenci ve öğretim üyesi çekebilmesi için çeşitli stratejiler geliştirilmekte, bu alanda izlenen politikalarla uluslararasılaşmanın dinamikleri güçlü tutulmaya çalışılmaktadır (YÖK, 2017, s. 15).”

“Stratejik Amaç ve Hedefler

Amaç 1. Türkiye’nin yükseköğretim alanında çekim merkezi haline gelmesini sağlamak (YÖK, 2017, s. 52).”

ifadeleri yer almaktadır. Buna göre tanınırlık ve görünürlük politikaları Türkiye’nin yükseköğretimde bir çekim merkezi olması ve daha fazla uluslararası öğrenci ve öğretim üyelerine ulaşabilmesi için sürdürülen politikalar olarak açıklanabilir. Aynı raporda tanınırlık ve görünürlük politikaları ile ilgili olarak

“... TURQUAS Projesi, ... Okul Tanıma ve Denklik Yönetmeliği, ... bu süreci güçlendiren önemli girişimlerden bazılarını oluşturmaktadır (YÖK, 2017, s. 15).”

“Yakın zamanda yürürlüğe giren Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği ile Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Yönetmeliği’nin gereklerini yerine getirmek üzere önemli bir motivasyon aracı olan Türk Yükseköğretim Sisteminde Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeniliklerinin Uygulanması ve bu Uygulamaların Sürdürülebilirliği başlıklı, kısa adı “TURQUAS”

olan bu projenin ... konularında Türk yükseköğretim sistemine önemli katkılar sağlaması beklenmektedir (YÖK, 2017, s. 18).”

“Temel Politikalarımız

Üniversitelerin tanınırlığının ve kalitesinin artırılması (YÖK, 2017, s. 47).”

“YÖK’ün uluslararasılaşma politikasının bir gereği olarak Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği üzerinde gerekli değişiklikler yapılmış ve uluslararası literatüre ve diğer ülke uygulamalarına uygun olarak adına “Tanıma” ifadesi eklenmek suretiyle Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Tanıma ve Denklik Yönetmeliği biçiminde 20 Şubat 2016 tarihinde yayımlanmıştır (YÖK, 2017, s. 30).”

ifadelerinin de yer aldığı görülmektedir. Bu ifadelerde de görüldüğü üzere tanınırlık ve görünürlük Türkiye’de yükseköğretiminin temel uluslararasılaşma politikalarından biridir. Bu amaçla gerekli yasal zeminin oluşturulması için yönetmelikler hayata geçirildiği görülmektedir. Özellikle kalite odaklı bir şekilde Türkiye’de tanınırlık ve görünürlük politikalarının güçlendirilmesinin hedeflendiği söylenebilir. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu (Kadıoğlu ve Özer, 2015) isimli raporda ise Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tanınırlık ve görünürlük politikaları ile ilgili olarak,

“Günümüzde yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda en etkili tanıtım internet ortamında yapılmaktadır. İnternet sitelerinin yanı sıra hitap edilen kitlenin yoğun olarak kullandığı sosyal medya araçları Türk üniversitelerinin tanıtımında yeterli düzeyde kullanılmamaktadır. Ülkemizdeki örnekler incelendiğinde uluslararası örneklerine kıyasla bu çalışmaların istenilen etkinlikte olamadığı ve tek durak özelliğini taşımadığı, daha ziyade yönlendirme fonksiyonu üstlendiği söylenebilir. Türk üniversitelerinin tanıtımında kurumsallaşma adına YÖK tarafından ‘Study in Turkey’ adlı internet sitesinin kullanıma açılması önemli bir adım olmakla birlikte bu girişimin, Türkiye’nin tanıtımı kapsamında değerlendirilerek daha fazla desteklenmesi gerekmektedir (Kadıoğlu ve Özer, 2015, s. 5).”

“Akreditasyon, denklik ve eğitim dili konuları uluslararası öğrencilerin ülke ve üniversite tercihlerini belirleyici olmaktadır. Uluslararası öğrenci çekme konusunda hedef ülkeler tespit edildikten sonra Türk üniversitelerinin bu ülkelerdeki tanınma durumu ve diplomalarının denkliğine ilişkin detaylı inceleme yapılmalı, bu konudaki

girişimler YÖK tarafından sistematik hale getirilmelidir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 6).”

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeler incelendiğinde, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tanınırlık ve görünürlük politikalarından öncelikle tanıtım üzerine odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Bugün toplumlar bilgi çağı olarak adlandırılan bir dönemde yaşamaktadırlar. Bilişim ve iletişim teknolojilerinin sağladığı imkânlarla insanlar daha önce olmadığı kadar yüksek hızlarda yeni bilgiler elde edebilmektedirler. Bu çağda bu amaçlarla kullanılan en önemli araçlardan biri internettir. Yukarıdaki ifadeler incelendiğinde dünyanın her yerinden ulaşılması çok kolay olan bilgi ve iletişim araçlarına başvurarak Türkiye’de yükseköğretiminin tanınırlık ve görünürlük politikalarının sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, yasal düzenlemeler de vurgu yapılan bir diğer durumdur. Konu ile ilgili olarak Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) isimli belgede Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tanınırlık ve görünürlük politikaları ile ilgili,

“Yükseköğretim kurumları çeşitlendirilecek ve yükseköğretim sistemi uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri için çekim merkezi haline getirilecektir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 33).”

ifadesi ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan on birinci kalkınma planı (2019-2023) isimli belgede Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmaya yönelik tanınırlık ve görünürlük politikaları ile ilgili,

“Ülkemizin yükseköğretim alanında uluslararasılaşma düzeyi artırılacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 140).”

“Etkili tanıtım çalışmalarıyla yükseköğretim sistemine uluslararası erişim kolaylaştırılacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 140).”

“Yükseköğretim sistemi küresel rekabet gücü olan, kalite odaklı ve dinamik bir yapıya kavuşturulacak; yükseköğretim kurumlarının niteliklerinin artırılmasına yönelik uygulamalara devam edilecektir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 139).”

“Dünya akademik başarı sıralamalarında 2023 yılı itibarıyla en az 2 üniversitemizin ilk 100’e ve en az 5 üniversitemizin de ilk 500’e girmesi sağlanacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 140).”

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerde yer alan çekim merkezi haline gelme, tanıtım çalışmaları, rekabet gücü olan yükseköğretim sistemine sahip olma ve dünya sıralamalarında daha yukarılara çıkma hedefleri Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması düzeyini tanıtım ve görünürlük teması içerisinde arttırmayı amaçlayan politikalardır. Levent ve Karaevli (2013) uluslararası öğrencilerin eğitimine yönelik politikaları incelediği ve sonucunda çeşitli öneriler sunduğu çalışmasında iletişim ve tanıtım teması altında çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Söz konusu çalışmadaki iletişim ve tanıtım teması ile bu çalışma kapsamında ulaşılan bulgulardan biri olan tanınma ve denklik temasının paralellik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca Şişmanoğlu-Kaymaz'un (2018) çalışmasının iletişim ağlarının geliştirilmesi stratejisi bu araştırmanın tanınırlık ve görünürlük boyutu ile örtüşmektedir.

Tema 2: Türkiye’de yükseköğretimde öğrenci olanakları politikaları.

Birinci araştırma sorusunun ikinci kısmını (1b) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanların incelenmesi sonucu ulaşılan bulgulardan ikincisi öğrenci olanakları temasıdır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik öğrenci olanakları politikaları ile ilgili olarak,

“Temel Politikalarımız

6. Burs imkânlarının çeşitlendirilmesi (YÖK, 2017, s. 50).”

“... Türkiye Bursları, ... YÖK’ün uluslararası öğrencilere yönelik burs vermeye başlaması, bu süreci güçlendiren önemli girişimlerden bazılarını oluşturmaktadır (YÖK, 2017, s. 15).”

“Türkiye Burslarının verilmeye başlandığı 2012/13 akademik yılından bu yana geçen beş yıl içinde toplamda 23.527 uluslararası öğrenci “Türkiye Bursları” adı altında burslandırılmıştır. Bu öğrencilerden bir bölümünün bursiyerliği ve dolayısıyla öğrenciliği çeşitli nedenlerle sonlandırılmışsa da, 2016/17 akademik yılında YTB burslusu olarak sistemimize kayıtlı öğrenci toplamı 13.873’tür. Bu rakamın aynı döneme ait toplam uluslararası öğrenci sayımızın yaklaşık %12,84’ünü oluşturduğu dikkate alındığında bu projenin Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına ne denli büyük bir katkı sunduğu açıkça görülmektedir. Türkiye Burslarının önümüzdeki dönemde de aynı kontenjanlarla, fakat biraz daha lisansüstü yoğunluklu olarak

sürdürülmesinin Türkiye'nin ileriye dönük stratejilerine daha uygun olacağı düşünülmektedir (YÖK, 2017, s. 28)."

" Temel Politikalarımız

2. Barınma kapasitesinin artırılması (YÖK, 2017, s. 48)."

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeler Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik öğrenci olanakları politikalarının burslar ve barınma imkanlarının genişletilmesi çerçevesinde ele alındığını ve burslar ve barınma imkanlarının Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda aşama kat etmek için birer araç olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu (Kadioğlu ve Özer, 2015) isimli belgede de Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik öğrenci olanakları politikaları ile ilgili,

Yükseköğretim kurumlarının fiziki ve sosyal imkânları ile rehberlik hizmetleri öğrencilerin eğitim için ülke tercihiinde kritik rol oynaması sebebiyle öncelikle ele alınması gereken hususlar arasındadır. Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilere yönelik barınma ve sosyal ihtiyaçlar gibi konularda da birtakım sorunlar bulunmaktadır. Öğrencilere yeterli sayıda ve nitelikte yurt imkânı sunulması gerekli görülmektedir. YURTKUR ve üniversite yurtlarının fiziki koşulları ve sosyal imkânları uluslararası öğrencilerin beklentilerini karşılayacak şekilde düzenlenmelidir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s).

"Uluslararası öğrencilere verilen burslar, ülkeler arası siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmesi ve işbirliğine zemin hazırlaması bakımından önem taşımaktadır. Kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından verilen burslar, Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması, daha fazla öğrenci çekilmesi ve üniversitelerin bir marka olarak tanıtımı ve imajını etkilemektedir. Burs için seçilen öğrencilerin geldikleri coğrafyaya, toplumsal yapılarına ve başarı durumlarına göre analizleri yapılmalı, elde edilecek sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin seçimi için akademik bir sistem kurulmalıdır. Türkiye kaynaklarından verilen burslar tek bir merkezden dağıtılmaktansa üst politika metinlerinde öngörülen sektörlerde, alanlarda veya özel projelerde, iş piyasası ihtiyaçlarına göre üniversitelere veya öğretim üyelerine burslu öğrencisini seçme imkânı tanınmalıdır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 7)."

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerde de burslar başta olmak üzere fiziki ve sosyal koşulların ve rehberlik hizmetlerinin uluslararası öğrencilerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) isimli belgede Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik öğrenci olanakları politikaları ile ilgili,

“..., yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrencilere yönelik barınma imkânları geliştirilecek ve uluslararasılaşmada kurumsal kapasite artırılabilecektir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 140).”

ifadesi yer almaktadır. Bu ifade de uluslararasılaşma kapasitesi barınma imkânları bağlamında ele alınmıştır. Sonuç olarak, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik öğrenci olanakları politikaları burslar, barınma imkânları, sosyal imkânlar ve rehberlik hizmetleri üzerine odaklanmaktadır. Şişmanoğlu-Kaymaz (2018) uluslararası öğrenci ve öğretim üyeleri için üniversitenin yurt imkânlarının devreye sokulmasını kurumsal bir strateji olarak ortaya koymuştur. Vural-Yılmaz (2016) üniversitelerin uluslararasılaşma stratejilerinde öncelikli boyutları belirlemeye çalıştığı araştırmasında uluslararası öğrencilere burslu eğitim imkânı sağlama yoluyla Türkiye’nin siyasi-kültürel etkisinin artırılmasını öncelikli bir boyut olarak ortaya koymuştur. Bu çalışmada da yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının boyutlarından biri olarak öğrenci olanakları boyutu çıktığı için çalışmaların bulgularının örtüştüğü söylenebilir.

Tema 3: Türkiye’de yükseköğretimde stratejik planlama politikaları.

Birinci araştırma sorusunun ikinci kısmını (1b) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanların incelenmesi sonucu ulaşılan bulgulardan üçüncüsü stratejik planlama temasıdır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik stratejik planlama politikaları ile ilgili,

“Temel Politikalarımız

Hedef/odak ülkelerin belirlenmesi ve bu ülkeler üzerinde yoğunlaşılması (YÖK, 2017, s. 48).”

“Temel Politikalarımız

“Ülke bağlamında öncelikli eğitim ve işbirliği alanlarının belirlenmesi (YÖK, 2017, s. 49).”

“Temel Politikalarımız

Pilot devlet üniversitelerin belirlenmesi ve uluslararasılaşma bağlamında desteklenmesi (YÖK, 2017, s. 49).”

“Alan Odaklı Mevlana Değişim Programı ise ülkemiz yükseköğretim alanının uluslararasılaşmaya yönelik hedef ve politikaları çerçevesinde stratejik öneme sahip olduğu düşünülen ülkelerle, belirli alanlarda yapılacak işbirliklerinin destekleneceği bir program olarak biçimlendirilmiştir (YÖK, 2017, s. 23).”

“Ülke Odaklı Mevlana Değişim Programı, Yükseköğretim Kurulu’nun stratejik işbirliğine yönelik olarak protokol, mutabakat zaptı veya anlaşma imzalamış olduğu ülkelere özgü uygulamaya konan ve herhangi bir alan sınırlaması olmaksızın değişim gerçekleştirilmesini öngören bir programdır (YÖK, 2017, s. 23).”

“... doktora öğrencilerinin mezuniyetleri sonrası Türkiye’de kalış sürelerinin uzatılması, YÖK’ün uluslararası öğrencilere yönelik burs vermeye başlaması, bu süreci güçlendiren önemli girişimlerden bazılarını oluşturmaktadır (YÖK, 2017, s. 15).”

“Türkiye’de doktora yapan uluslararası öğrenciler, yeni düzenleme öncesinde, öğrenimlerini tamamladıktan sonra on beş gün içinde Türkiye’yi terk etmek zorundaydılar. YÖK ile İçişleri Bakanlığı arasında 27 Ekim 2016 tarihinde imzalanan “İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Arasında Yükseköğretim Kurumlarındaki Yabancı Uyruklu Öğrenciler, Doktora Sonrası Araştırmacılar ve Akademisyenler ile Bunların Ailelerinin İkamet İzni Başvurularına İlişkin İşbirliği Esaslarına Dair Protokol” uyarınca uluslararası öğrencilerin doktora sonrasında belli bir süre daha Türkiye’de kalarak burada kendilerine bir gelecek temin etmelerine veya ortak çalışma gerçekleştirmelerine imkân sağlanmıştır. Bu da, nitelikli uluslararası doktora öğrencisinin ülkemizde tutulması ve ondan istifade edilmesi noktasında önemli bir kazanım olarak değerlendirilmektedir. Zira gelişmiş ülkeler, doktora yaptırdıkları başarılı beyinleri, doktora sonrasında tutmayı başarırken Türkiye, bu protokol öncesinde, en iyi üniversitelerinde yetişen bu başarılı beyinlerden yeteri kadar yararlanma imkânına sahip değildi (YÖK, 2017, s 32).”

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden yola çıkarak Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda hedef ülke ve alanların belirlenmesinin ve belirli

üniversitelerin uluslararasılaşma anlamında desteklenmesinin temel stratejik planlama politikaları arasında olduğunu söylenebilir. Ayrıca değişim programlarında da ülke odaklı ve stratejik iş birliği durumu ön plana çıkmaktadır. Benzer şekilde doktora mezuniyeti sonrasında uluslararası öğrencilerin Türkiye’de kalış süreleri düzenlenmiş ve ileri araştırma olanaklarının önü açılmıştır. Tüm bu çabaların Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarına vizyon kazandıran stratejik adımlar olduğu düşünülebilir. Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası (Çetinsaya, 2014a) isimli raporda ise Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik stratejik planlama politikaları ile ilgili,

“Türkiye’nin uluslararasılaşma stratejisini, bölgesel gücü ve küresel hedefleri doğrultusunda oluşturması gerektiği açıktır. Bu bağlamda yalnızca yakın coğrafya ve kültür havzalarıyla değil, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri ile de yükseköğretim alanında ilişkileri geliştirmek Türkiye için gerçekleştirilebilir bir stratejidir (Çetinsaya, 2014a, s. 169).”

ifadesi yer almaktadır. Görüldüğü üzere, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması sadece yakın coğrafyası ve kültürel havzası kapsamında değil dünyanın diğer bölgeleri düşünülerek de ele alınmak istenmektedir. Buradan hareketle, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının geniş çerçevede ele alınarak stratejik planlama politikalarının uygulanmaya çalışıldığı bulgusuna ulaşılabılır. Soysal (2018) yükseköğretim çalışmalarını betimsel olarak analiz etmeyi amaçladığı çalışmasında yükseköğretim-kalite-yönetim teması altında yükseköğretimin stratejik planlaması alt temasına ulaşmıştır. Bu anlamda her iki çalışmanın bulgularının benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Tema 4: Yükseköğretimde uluslararası olma politikaları. Birinci araştırma sorusunun ikinci kısmını (1b) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanların incelenmesi sonucu ulaşılan bulgulardan dördüncüsü uluslararası olma temasıdır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik uluslararası olma politikaları ile ilgili,

“Stratejik Amaç ve Hedefler

Amaç 2. Uluslararasılaşmada kurumsal kapasitenin artmasını sağlamak (YÖK, 2017, s. 52)."

"Türk yükseköğretim sisteminin ... daha çok ülkeden daha fazla öğrenci ve öğretim elemanı kazanabilmesi için çeşitli stratejiler geliştirilmekte, bu alanda izlenen politikalarla uluslararasılaşmanın dinamikleri güçlü tutulmaya çalışılmaktadır (YÖK, 2017, s. 15)."

"Bologna Süreci, ... Ortak Diploma programları, ... YABSİS Projesi, ... bu süreci güçlendiren önemli girişimlerden bazılarını oluşturmaktadır (YÖK, 2017, s. 15)."

"Yeni YÖK olarak üniversitelerimizin yurtdışındaki üniversiteler ile ortak diploma programı yürütmelerini kolaylaştırmak amacıyla buna ilişkin 'Yükseköğretim Kurumlarının Yurtdışındaki Kapsama Dahil Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortak Eğitim ve Öğretim Programları Tesis Hakkında Yönetmelik'te değişikliğe gidilmiştir. ... bu yeni yönetmelik, yükseköğretimde önemli uluslararasılaşma araçlarından biri olan yurtdışındaki nitelikli üniversiteler ile ortak diploma programları yürütme bağlamında üniversitelerimizin daha kolay işbirliği yapmalarına imkân sağlamıştır. Bu yeni yönetmeliğin önümüzdeki süreçte yurtdışındaki üniversiteler ile yürütülen ortak diploma program sayısının artışı hızlandıracağı değerlendirilmektedir. (YÖK, 2017, s. 28)."

"YÖK tarafından Başbakanlıkla işbirliği halinde hazırlanan Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi (YABSİS), savaş ve iç karışıklık nedeniyle ülkesini terk edip Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan akademisyen ve araştırmacıların sürekli güncellenen veri tabanını oluşturmak ve onlara Türk yükseköğretim kurumlarında çalışma imkânı sağlamak amacıyla geliştirilen web tabanlı bir uygulamadır (YÖK, 2017, s. 29)."

"Bu bağlamda 13 Ağustos 2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun, nitelikli yabancı iş gücü için bir çekim merkezi olma hedeflerimizi gerçekleştirmemizde önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir (YÖK, 2017)."

ifadeleri yer almaktadır. Görüldüğü üzere Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik yükseköğretimde kurumsal kapasitenin artırılması temel politikalar arasındadır. Bu anlamda daha fazla uluslararası öğrenci ve öğretim üyesi çekmek, uluslararası öğretim üyelerine ait veri tabanı oluşturmak, Bologna sürecine dahil olmak, ortak diploma programları üzerinde çalışmak ve uluslararası işgücü kanununu yürürlüğe sokmak uluslararası olma teması altında atılan adımlar arasındadır. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk Üniversitelerinin

Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu (Kadioğlu ve Özer, 2015) isimli belgede Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik uluslararası olma politikaları ile ilgili,

“Ayrıca Türk üniversitelerinin kalitesinin artması ve uluslararasılaşmasına katkı sağlayabilecek alanında tanınırlığı yüksek, seçkin yabancı akademisyen ve araştırmacıları çekebilmek için uygun özlük hakları içeren farklı istihdam modelleri geliştirilmelidir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 6).”

“Uluslararası öğrencilere yönelik ikamet izni ve vize gibi konularda bürokratik işlemler oldukça uzun sürmekte ve uygulamada sorunlar yaşanmaktadır. Birbirine bağlantılı işlemler tam olarak entegre edilmeli; uluslararası öğrencilerin, farklı resmi kurumların birimlerinin/personelinin bir arada bulunduğu tek bir adreste veya çevrimiçi olarak işlemlerini sonuçlandırabilmeleri sağlanmalıdır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 6).”

“Uluslararası öğrencilerin eğitim gördükleri süre içerisinde çalışmalarına olanak verecek düzenlemeler yükseköğretimin uluslararasılaşmasına katkı sağlayacaktır. Başarılı ve ülkeye katkıları olabilecek öğrencilere diğer bazı ülkelerde olduğu gibi mezuniyet sonrası ikamet ve çalışma izni imkânı verilmeli, hatta vatandaş olabilmelerinin yolu açık olmalıdır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 7).”

ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden yola çıkarak uluslararası öğretim üyesi ve araştırmacıların uzun dönemli şekilde Türkiye’de faaliyet göstermesi için çalışmalar sürdürüldüğü görülmektedir. Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası (Çetinsaya, 2014a) isimli raporda ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik uluslararası olma politikaları ile ilgili,

“Türkiye yükseköğretiminin uluslararasılaşması bakımından atılan en önemli adımlardan biri, Yükseköğretim Kurulu’nun 2010 yılında -merkezi ve zorunlu-Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı’nı (YÖS) kaldırarak, uluslararası öğrenci kabulüne ilişkin usul ve esasları belirleme konusunda üniversitelere büyük bir esneklik tanımış olmasıdır. Bu esneklik ve avantaj, üniversitelerimiz için bir fırsat oluşturmuş, üniversitelerimiz bu fırsatı değerlendirmeye başlamışlardır. Bunun en iyi göstergesi, ülkemizdeki uluslararası öğrenci sayısının 2010 sonrasındaki belirgin artışıdır (Çetinsaya, 2014a, s. 152).”

“Uluslararası öğretim elemanlarının bir yükseköğretim sistemi içerisindeki payının yüksekliği, mevcut akademik kültürü zenginleştirdiği gibi uluslararası öğrenci çekme sürecine de olumlu katkılarda bulunmaktadır (Çetinsaya, 2014a, s. 157).”

“Aynı şekilde, ülkemizdeki uluslararası öğretim elemanı sayılarının artırılması sadece eğitim ve öğretim faaliyetleri için değil aynı zamanda araştırma ve yayın faaliyetlerinde de Türkiye'nin görünümünü olumlu etkileyecek ve uluslararası işbirliklerini güçlendirecek bir durumdur (Çetinsaya, 2014a, s 157).”

ifadeleri yer alırken Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) isimli belgede Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik uluslararası olma politikaları ile ilgili,

“Eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşüm sürdürülecektir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 31).”

ifadeleri yer almaktadır. Yukarıdaki ifadelerinden yola çıkarak Türkiye'nin uluslararası öğrenci kabulünde esneklik sağlamak ve uluslararası öğretim üyesi sayısını arttırmak yoluyla akademik kültür zenginliği oluşturmayı hedeflediği söylenebilir. Son olarak, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) isimli belgede yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik uluslararası olma politikaları ile ilgili olarak aşağıdaki ifadeler yer almaktadır.

“Milli, manevi ve evrensel değerler esas alınarak küresel gelişmelere ve ihtiyaçlara uygun eğitim içerikleri ve öğretim programları hazırlanacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 136).”

“Yükseköğretim sistemindeki nitelikli uluslararası öğrenci sayısı artırılabilecektir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 140).”

“Nitelikli yabancı uyruklu akademisyenlerin toplam istihdamı oranı içindeki payı artırılabilecektir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 140).”

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere on birinci kalkınma planının yükseköğretimin uluslararasılaşmasına katkısı eğitim programının uluslararasılaşması, uluslararası öğrenci ve öğretim üyesi noktasındadır. Yağcı (2010) Bolonya sürecini analiz ettiği çalışmasında diploma dereceleri, hareketlilik

ve tanınma, kalite güvencesi, hayat boyu öğrenme ve sosyal boyut bakımlarından süreci ele almıştır. Bolonya sürecinin yukarıdaki boyutlarının bu çalışmanın uluslararası olma teması içerisinde yer alan Bolonya süreci alt teması ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Tema 5: Türkiye’de yükseköğretimde hareketlilikler politikaları: Birinci araştırma sorusunun ikinci kısmını (1b) cevaplamak üzere çalışma grubunda yer alan dokümanların incelenmesi sonucu ulaşılan bulgulardan beşincisi hareketlilikler temasıdır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022 (YÖK, 2017) isimli Yükseköğretim Kurulu raporunda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik hareketlilik politikaları ile ilgili,

“Yükseköğretim Öğrenci ve Personelinin Öğrenme Hareketliliği ile yükseköğretim öğrenci ve personelinin yeterliliklerinin geliştirilmesi ve bu kişilere yurt dışında mesleki gelişim fırsatları sunulması hedeflenmektedir (YÖK, 2017, s. 18).”

“... Erasmus ve Erasmus+ programları, ... Mevlana Değişim Programı, ... Proje Tabanlı Uluslararası Değişim Programı, ... bu süreci güçlendiren önemli girişimlerden bazılarını oluşturmaktadır (YÖK, 2017, s. 15).”

“Erasmus Programı, Avrupa Birliği (AB) tarafından 1987 yılında kurulmuş öğrenci değişim programıdır. Program adını, Hollandalı filozof Desiderius Erasmus’tan almıştır. Aynı zamanda ERASMUS, “European Region Action Scheme for the Mobility of University Students (Üniversite Öğrencilerinin Hareketliliği için Avrupa Topluluğu Eylem Programı)” kelimelerinin baş harflerinden oluşturulmuş bir kısaltmadır (YÖK, 2017, s. 18).”

“Mevlana Değişim Programı, yurtiçinde eğitim veren yükseköğretim kurumları ile yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimini mümkün kılan bir programdır (YÖK, 2017, s. 23).”

ifadeleri yer almaktadır. Görüldüğü üzere, Türkiye’de değişim programları altında adı geçen Erasmus ve Mevlana programları uluslararası öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğinde önemli araçlar olarak görülmektedir. Kalkınma Bakanlığı tarafından Hazırlanan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi Araştırma Projesi Raporu (Kadioğlu ve Özer, 2015) isimli belgede yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik hareketlilik politikaları ile ilgili,

“Değişim öğrencileri, Erasmus ve Mevlana gibi değişim programları veya üniversitelerin yurt dışındaki üniversiteler ile yaptıkları ikili anlaşmalar yoluyla uluslararası hareketliliğe katılmaktadır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 18).”

“Bugün dünyada uluslararası öğrenci hareketliliği önemli bir seviyeye ulaşmış ve gelişmiş ülkeler başta olmak üzere pek çok ülke bu öğrenci hareketliliğinden pay alma çabasına girmiştir (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 20).”

“Mevlana Değişim Programı, yurt içinde eğitim veren yükseköğretim kurumları ile yurt dışında (Erasmus Programına dahil ülkeler YÖK tarafından 2014 tarihi itibarıyla kapsam dışı bırakılmıştır) eğitim veren yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimini mümkün kılan bir programdır. 23 Ağustos 2011 tarihli ve 28034 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile birlikte yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ile ülkemizdeki yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişiminin önü açılmıştır. Diğer değişim programlarından farklı olarak, hiçbir coğrafi bölge ayrımı olmaksızın değişim programı bünyesindeki hareketlilik bütün dünyadaki yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır (Kadioğlu ve Özer, 2015, s. 76).”

ifadeleri yer almaktadır. Önceki raporda olduğu gibi bu raporda da Erasmus ve Mevlana Değişim Programları hareketlilikler teması içerisinde ön plana çıkmaktadır. Özellikle Mevlana Değişim Programı, kapsamı gereği oldukça önem arz etmektedir. Bu program ile Erasmus programının dışında kalan tüm dünya ülkelerine hareketlilik gerçekleştirilebilmektedir. Bu durum Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik politikaları içerisinde hareketliliğin önemli bir boyut olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası (Çetinsaya, 2014a) isimli raporda ise yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik hareketlilik politikaları ile ilgili,

“Yükseköğretime erişimin kitleselleşmesi ve evrenselleşmesi açısından da değerlendirilmesi gereken uluslararasılaşma sürecinin en önemli unsurlarından biri, öğrenci hareketliliğidir (Çetinsaya, 2014a, s. 143).”

“Uluslararasılaşma sürecinde öğrencinin bir diploma veya derece almak amacıyla bulunduğu ülkenin dışında eğitim görmesi uzun dönemli öğrenci hareketliliğini ifade ederken, bir aydan bir yıla kadar eğitiminin bir bölümüne bir başka ülkede devam etmesi ve orada aldığı dersleri ülkesindeki eğitimine dahil etmesi kısa dönemli öğrenci hareketliliği olarak nitelenmektedir. Yine öğrencinin eğitiminin bir parçası

olarak staj yapmak üzere bir başka ülkeye gitmesi de staj hareketliliği olarak formüle edilmektedir (Çetinsaya, 2014a, s. 159).”

ifadeleri yer almaktadır. Tüm bu ifadeler yükseköğretimin uluslararasılaşması içerisinde hareketlilik temasının yerini ortaya koymaktadır. Porfirio (2012) yükseköğretim yöneticileri tarafından öğrenci hareketliliğinin en önemli uluslararasılaşma stratejisi olduğunu ifade etmektedir. Şişmanoğlu-Kaymaz (2018) uluslararası öğrenci hareketliliğini arttırmayı bir kurumsal strateji olarak ortaya koymuştur. Vural-Yılmaz da (2016) çalışmasında üniversitelerin uluslararasılaşma stratejilerinde öncelikli boyutları belirlemeye çalışmış ve büyük oranda öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğinin öncelikli olması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmanın yükseköğretimin uluslararasılaşması politikaları bulguları arasında hareketlilik teması da bulunduğu için her iki çalışmanın bulgularının örtüştüğü söylenebilir.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

İkinci araştırma sorusu kapsamında, çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının görüşlerine göre üniversitenin yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik yasal bağlılık (2a), liderlik, yapı ve istihdam (2b), eğitim programı ve öğrenme çıktıları (2c), fakülte politikaları ve uygulamaları (2d), uluslararası öğrenciler (2e) ve iş birliği ve ortaklar (2f) durumlarının nasıl olduğu ile ilgili bulgular aşağıdaki başlıklarda betimlenmiştir. Bu araştırma sorusunun bulguları Ek D’de tablolar halinde görsel olarak da sunulmuştur.

Tema 1: Üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik yasal bağlılık durumlarına ilişkin bulgular. Bu çalışmanın ikinci araştırma sorusunun ilk kısmı için (2a) çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik yasal bağlılık durumlarının nasıl olduğu araştırılmış ve bu başlık altında betimlenmiştir. Üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik yasal bağlılık durumlarını ortaya çıkarmak üzere üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara çeşitli sorular sorulmuştur. Bu sorulardan ilki uluslararasılaşma ya da ilgili kavramların üniversitenin misyon ve vizyon ifadelerinde yer alıp yer almadığıdır. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde

görüşme gerçekleştirilen üniversitelerin tamamına yakınında¹ uluslararasılaşma ya da ilgili kavramların üniversitelerin misyon ve vizyon ifadelerinde yer aldığı görülmektedir.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara yöneltilen ikinci soru ise uluslararasılaşma ya da ilgili kavramların üniversitenin mevcut stratejik planında öncelikli olarak yer alıp almadığıdır. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde uluslararasılaşma ya da ilgili kavramların üniversitelerin stratejik planlarında çoğunlukla² yer aldığı görülmektedir.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara yöneltilen üçüncü soru üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik özel olarak belgelendirme çalışmalarının olup olmadığıdır (Örneğin Hacettepe Üniversitesi Uluslararasılaşma Strateji Belgesi). Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde üniversitelerin çoğunlukla³ uluslararasılaşmaya yönelik belgelendirme çalışmalarını yürüttüğü görülmektedir.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara yöneltilen dördüncü soru üniversitelerin sadece uluslararasılaşma çalışmalarını geliştirmeyi hedefleyen bir çalışma ekibine sahip olup olmadığını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde üniversitelerin büyük çoğunlukla⁴ sadece uluslararasılaşma çalışmalarını geliştirmeyi hedefleyen bir çalışma ekibine sahip olduğu görülmektedir.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara yöneltilen son soru ise üniversitelerin son üç yıl içerisinde uluslararasılaşma çalışmalarının etkisini ya da ilerleyişini iç/dış değerlendirmeye tabi tutup tutmadığını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde üniversitelerin yarısının⁵ uluslararasılaşma çalışmalarının etkisini ya da ilerleyişini hem iç değerlendirmeye hem de dış değerlendirmeye tabi tuttuğu görülmektedir.

Kajberg (2004) Avrupa'daki kütüphane ve bilgi yükseköğretim kurumları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında çalışma grubunda yer alan okulların

---

¹ % 92,3

² % 69,2

³ % 61,5

⁴ % 84,6

⁵ % 53,8

yarısının kurumsal misyon ifadelerinde uluslararasılaşmaya yer verdikleri bulgusuna ulaşmıştır. Bu araştırma sonucunda ise çalışma grubunda yer alan üniversitelerin neredeyse tamamı misyon ifadelerinde uluslararasılaşmaya yer vermişti. Her iki çalışmanın bulguları kıyaslandığında bulguların benzerlik gösterdiği ancak bu araştırma sonucunda uluslararasılaşmanın kurumsal olarak daha fazla benimsendiği söylenebilir. Taşçı (2018) araştırmasında çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik farkındalığa sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular arasında çalışma grubunda yer alan üniversitelerin neredeyse tamamının misyon ifadelerinde uluslararasılaşmaya yer verdikleri ortaya çıkarılmıştı. Misyon ifadelerindeki bu vurgu uluslararasılaşmaya yönelik farkındalık olarak yorumlanabileceğinden her iki araştırmanın bulgularının benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Tema 2: Üniversitelerin liderlik, yapı ve istihdam durumuna ilişkin bulgular. Bu çalışmanın ikinci araştırma sorusunun ikinci kısmı için (2b) çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik liderlik, yapı ve istihdam durumlarının nasıl olduğu araştırılmış ve bu başlık altında betimlenmiştir. Üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik liderlik, yapı ve istihdam durumlarını ortaya çıkarmak üzere üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan sorulardan ilki üniversitelerin uluslararası faaliyetlerinin ve çalışmalarının idari yapısının nasıl olduğudur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde üniversitelerin büyük çoğunluğunda⁶ uluslararası faaliyetlere öncülük eden birden fazla birim olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

İkinci soru kapsamında üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara bu birimlerin isimleri sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin uluslararasılaşma faaliyetlerini büyük çoğunlukla⁷ birden fazla birimden oluşan bir idari yapıyla sürdürdüğü bulgusu elde edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan üniversitelerin uluslararasılaşma faaliyet ve çalışmalarına öncülük eden birimlerinin isim listesi aşağıda yer alan Tablo 12’te sunulmuştur.

---

⁶ % 84,6

⁷ % 86,6

Tablo 12

Üniversitelerin uluslararasılaşma faaliyet ve çalışmalarını yürüten birimlerinin isimleri

Sıra	Üniversite Adı	Birim/*Alt Birim Adı
1	Ankara Üniversitesi	AB Eğitim Programları Koordinatörlüğü Uluslararasılaşma ve Dış İlişkiler Koordinatörlüğü Mevlana Program Koordinatörlüğü Uluslararası Öğrenci Ofisi
2	Hacettepe Üniversitesi	Dış İlişkiler Genel Koordinatörlüğü *Mevlana Değişim Programı Koordinatörlüğü *Farabi Değişim Programı Koordinatörlüğü *Eğitim Değişim ve İkili Protokoller Koordinatörlüğü *Uluslararasılaşma ve Ranking Koordinatörlüğü *Avrupa Birliği ve Erasmus Programı Koordinatörlüğü *Uluslararası Öğrenci Birimi
3	Karabük Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler Ofisi *Erasmus+ Ofisi *Farabi Ofisi *Mevlana Ofisi Uluslararası Öğrenci Koordinatörlüğü
4	Sakarya Üniversitesi	Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü *Mevlana Ofisi *Farabi Ofisi *Free Mover Ofisi Erasmus+ Koordinatörlüğü Uluslararası Öğrenci Birimi
5	Uşak Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler Ofisi *Hareketlilik Birimi *Bütçe Birimi *Proje ve AR-GE Birimi Yabancı Uyruklu Öğrenci Ofisi
6	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler Birimi *Erasmus Ofisi *Erasmus + Gençlik Koordinatörlüğü *Mevlana Ofisi *Uluslararası Öğrenci Ofisi *Uluslararası İşbirlikleri Ofisi *YÖS Ofisi
7	Mersin Üniversitesi	Dış İlişkiler ve Projeler Koordinatörlüğü Yabancı Uyruklu Öğrenciler Ofisi
8	Bursa Uludağ Üniversitesi	Erasmus Koordinatörlüğü *Öğrenci Öğrenim Hareketliliği *Staj Hareketliliği *Personel Hareketliliği *Secondos Değişim Programı *İsviçre Değişim Programı
9	Atatürk Üniversitesi	Dış İlişkiler Ofisi *Değişim Programları

		*Erasmus+
		*Farabi
		*Mevlana
		*Orhun
		Uluslararası Öğrenci Birimi
		Uluslararası Tanıtım Birimi
		İkili İlişkiler Birim
		İdari İşler
		Avrasya İpekyolu Üniversiteler Birliği
		Merkezi Asya Üniversiteler Birliği
10	Erciyes Üniversitesi	Dış İlişkiler Ofisi Başkanlığı
		Uluslararası İlişkiler Ofisi
11	Gaziantep Üniversitesi	Uluslararası Öğrenci Ofisi
		Yurtdışı Kampüsleri
		AB Projeleri Merkezi
		Uluslararası Stratejiler Ofisi
		Uluslararası Ofis
12	İstanbul Teknik Üniversitesi	IAESTE Ofisi
		Mevlana Ofisi
		UOLP Ofisi

Tablo 12 incelendiğinde üniversitelerin uluslararasılaşma faaliyetlerini yürüten birimlerinin isimlerinin üniversitelere göre farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, birtakım üniversitelerin belli uluslararasılaşma faaliyetlerini sürdüren kendilerine özgü birimlerinin olduğu da görülmektedir.

Üçüncü soru kapsamında üniversitelerde uluslararasılaşma faaliyet ve programlarını denetleyen veya koordine eden tam zamanlı bir yöneticinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin büyük çoğunlukla⁸ uluslararasılaşma faaliyet ve programlarını denetleyen veya koordine eden tam zamanlı bir yöneticiye sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Dördüncü soru kapsamında üniversitelerde uluslararasılaşma faaliyet ve programlarını denetleyen veya koordine eden tam zamanlı bir yöneticinin pozisyonunun adının ne olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, uluslararasılaşma faaliyet ve programlarını denetleyen veya koordine eden tam zamanlı bir yöneticinin pozisyonunun büyük çoğunlukla⁹ uluslararası ilişkiler ofisi koordinatörü olduğu ve uluslararası ilişkiler ofisi

⁸ % 84,6

⁹ % 69,2

koordinatörlerinin yarısından fazlasının¹⁰ rektör yardımcıları olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik liderlik, yapı ve istihdam durumlarını ortaya çıkarmak amacıyla sorulan beşinci soru kapsamında üniversitelerde uluslararasılaşma faaliyet ve programlarını denetleyen veya koordine eden tam zamanlı bir yöneticinin kime karşı sorumlu olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, bu tam zamanlı yöneticinin büyük çoğunlukla¹¹ üniversitenin rektörüne karşı sorumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Görüldüğü üzere çalışma gurubunda yer alan üniversiteler birden fazla ve tam zamanlı üst düzey bir yönetici liderliğinde uluslararasılaşma faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu üst düzey yöneticinin de en üst düzey yönetici olan rektöre karşı sorumlu olması yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kurumsal olarak sahiplenildiğini ortaya koymaktadır. Bang (2013) çalışmasında üniversite üst yöneticilerinin vizyonu ve desteğinin uluslararasılaşma için gerekli olduğunu ifade etmektedir. Selvitopu (2016) çalışmasında kurumsal uluslararası stratejilerini araştırmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre üst yönetimin yükseköğretimin uluslararasılaşma sürecini benimsediği, desteklediği ve sürece katıldığı ortaya çıkarılmıştır. Görüldüğü üzere bu bakımdan her iki araştırmanın bulguları benzerlik göstermektedir.

Tema 3: Üniversitelerin eğitim programı ve öğrenme çıktıları durumuna ilişkin bulgular. Üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik eğitim programı ve öğrenme çıktıları durumlarını ortaya çıkarmak amacıyla üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan ilk soru kapsamında üniversitelerde belirli uluslararası öğrenme çıktılarının bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin çoğunlukla¹² belirli uluslararası öğrenme çıktılarına sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Buna karşın, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının bir kısmı¹³ ise bu konu çalıştıkları birimin sorumluluğunda olmadığı için fikirlerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

---

¹⁰ % 53,8

¹¹ % 76,9

¹² % 61,6

¹³ % 38,5

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan ikinci soru kapsamında üniversitelerinin lisans eğitim programını uluslararası hale getirmek için herhangi bir girişimde bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin büyük çoğunluğunda¹⁴ lisans eğitim programını uluslararası hale getirme girişimlerinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buna karşın, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının bir kısmı¹⁵ ise bu konu çalıştıkları birimin sorumluluğunda olmadığı için fikirlerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan üçüncü soru kapsamında lisans eğitim programını uluslararası hale getirme çalışmalarının üniversite içerisinde hangi seviyede sürdürüldüğü sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, lisans eğitim programını uluslararası hale getirme çalışmalarının bazı üniversitelerde¹⁶ bir komisyon tarafından yürütüldüğü, bazı üniversitelerde¹⁷ ise her bir birim/bölüm tarafından yürütüldüğü bulgusuna ulaşılmıştır.

Dördüncü soru kapsamında üniversitelerde zorunlu yabancı dil şartının olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin tamamında¹⁸ tüm lisans programları için mutlaka almak zorunda oldukları yabancı dil derslerinin yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Beşinci soruda bu zorunlu yabancı dil derslerinin ne olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, zorunlu yabancı dil derslerinin iki dönem zorunlu yabancı dil dersi¹⁹, zorunlu yabancı dil hazırlık sınıfı²⁰ ve isteğe bağlı zorunlu yabancı dil hazırlık sınıfı²¹ şeklinde uygulandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan altıncı soru kapsamında üniversitelerde uluslararası konuları

---

¹⁴ % 84,7

¹⁵ % 15,4

¹⁶ % 30,8

¹⁷ % 69,3

¹⁸ % 100

¹⁹ % 53,8

²⁰ % 61,5

²¹ % 46,2

içeren zorunlu ya da ortak seçmeli derslerin var olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, uluslararası konuları içeren zorunlu ya da ortak seçmeli derslerin fakülte, bölüm ya da programların çoğunda²² yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buna karşın, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının bir kısmı²³ ise bu konu ile ilgili bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara yedinci soru kapsamında uluslararası konuları içeren zorunlu ya da ortak seçmeli derslerin içeriklerinin neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının çoğunluğunun²⁴ bu konu hakkında bilgilerinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sekizinci soru kapsamında üniversitelerin öğrencilerine uluslararası ortaklıklar, ortak diploma programları ve uluslararası iş birliği seçenekleri sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin tamamına yakınının²⁵ bu seçenekleri öğrencilerine sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Dokuzuncu soru kapsamında uluslararası ortaklıklar, ortak diploma programları ve uluslararası iş birliği seçeneklerinin hangi alanları kapsadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, bu seçeneklerin İşletme²⁶, Fen Bilimleri²⁷, Sosyal Bilimler²⁸, Hukuk, İlahiyat, Tarih, Antropoloji, Arkeoloji, Dilbilim, Psikoloji vb.²⁹ ve Sağlık Bilimleri³⁰ gibi alanlarda dağılım gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan onuncu soru kapsamında üniversitelerin birtakım programları ya da etkinlikleri öğrencilerine sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. Bu soruya

---

²² % 61,5

²³ % 38,5

²⁴ %61,5

²⁵ % 92,3

²⁶ % 38,5

²⁷ % 53,8

²⁸ % 46,2

²⁹ % 53,8

³⁰ % 38,5

verilen cevaplar incelendiğinde, uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle sosyal olarak bütünleşmesini sağlamak için eşleşme/partner programlarının³¹, uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle bütünleşmesini kolaylaştıracak şekilde tasarlanmış özel programlı üniversite yurtlarının³², uluslararası konulara ilgi duyan öğrenciler için buluşma mekânlarının³³, düzenli ve devam eden uluslararası festivaller veya yerleşkedeki etkinliklerinin³⁴, yurtdışında eğitimini tamamlayan Türk öğrencileri ve Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrencileri ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileriyle buluşturup deneyimlerini aktarmalarını sağlayan programlarının³⁵ öğrencilere sağlandığı bulgularına ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan son soru kapsamında ise üniversitelerin uluslararasılaşma faaliyetlerini kolaylaştırmak için video konferans, çevirim içi öğrenme platformları ya da sosyal medya gibi platformları kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin yurtdışındaki ortaklarla birlikte yürüttüğü ortak ve çift diploma programlarının derslerini vermek için³⁶, kitlesel açık çevrimiçi dersler sunmak için³⁷, uluslararası öğrenci alımı çalışmaları (örneğin üniversite fuarlarına katılarak ilgilenen öğrenciler için çevrimiçi bilgilendirme toplantıları yapmak vb.) için³⁸ bu platformları kullandıkları bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca, üniversitelerin yurtdışında eğitim gören öğrencilerini desteklemek (örneğin sanal danışmanlık oturumları sunmak)³⁹ ve öğretim üyeleri ve öğrenciler ile yurtdışındaki meslektaşları arasında ders düzeyinde iş birliği çalışmaları yapmak için⁴⁰ de bu teknolojik araçları kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Kajberg (2004) Avrupa’daki kütüphane ve bilgi yükseköğretim kurumları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında, çalışma grubunda yer alan okulların çok büyük çoğunluğunda eğitim programının uluslararası konuları içerdiğini ifade etmektedir. Ayrıca bu okulların eğitim programının uluslararasılaşması için çaba

---

³¹ % 61,5

³² % 7,7

³³ % 61,5

³⁴ % 76,9

³⁵ % 30,8

³⁶ % 23,1

³⁷ % 15,4

³⁸ % 61,5

³⁹ % 30,8

⁴⁰ % 46,2

sarf ettiklerini ifade etmiştir. Benzer şekilde Kajberg (2004) çalışma grubundaki okulların çoğunluğunun öğrencilerine yurtdışında eğitim alma fırsatları sunduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bakımlardan her iki çalışmanın bulgularının benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Tema 4: Üniversitelerin fakülte politikaları ve uygulamaları durumuna ilişkin bulgular. Üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik fakülte politikaları ve uygulamaları durumlarını ortaya çıkarmak amacıyla üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan ilk soru üniversitelerin çeşitli uluslararasılaşma etkinliklerine finansman sağlayıp sağlamadığını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin ders veya programların uluslararasılaşması için finansman sağlayıp sağlamadığı konusunda üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanların çoğunlukla⁴¹ bilgilerinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, çalışma grubundaki üniversitelerin çoğunlukla⁴² uluslararası fakülte etkinliklerine ev sahipliği yapmak için, çok büyük çoğunlukla⁴³ yurtdışındaki üniversitelerde ders vermek için, tamamının⁴⁴ öğrencileri yurtdışındaki eğitim programlarına gitmeye yönlendirmek için, çok büyük çoğunlukla⁴⁵ yurtdışındaki toplantılara veya konferanslara seyahatler düzenlemek için, tamamının⁴⁶ yurt dışında araştırma yapma veya eğitim almak için, az bir kısmının⁴⁷ yurtdışında fakülte geliştirme seminerlerine katılmak için finansman sağladıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan ikinci soru üniversitelerin öğretim üyeleri için çeşitli uluslararasılaşma etkinliklerini sağlayıp sağlamadığını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanların üniversitelerin eğitim programının uluslararasılaşmasına yönelik atölye çalışmalarını öğretim üyelerine sağlayıp sağlamadığı konusunda çoğunlukla⁴⁸, derslerin uluslararasılaşmasında teknolojinin kullanımına yönelik atölye

---

⁴¹ % 75

⁴² % 64

⁴³ % 92

⁴⁴ % 100

⁴⁵ % 92

⁴⁶ % 100

⁴⁷ % 25

⁴⁸ % 67

çalışmalarını öğretim üyelerine sağlayıp sağlamadığı konusunda çoğunlukla⁴⁹, küresel öğrenme ile ilgili atölye çalışmalarını öğretim üyelerine sağlayıp sağlamadığı konusunda çoğunlukla⁵⁰ bilgilerinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, üniversitelerin uluslararası öğrencilere ders verme ve onlarla bütünleşme atölyelerini öğretim üyelerine sağlayıp sağlamadığı konusunda uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanların yarısının⁵¹ bilgilerinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışma grubundaki üniversitelerin çoğunlukla⁵² yabancı dil becerilerini geliştirme fırsatlarını öğretim üyelerine sağladığı ve üniversitelerin bir kısmının⁵³ özellikle uluslararası faaliyetler için öğretim üyelerine ödüller verdiği de bu araştırma sorusuyla elde edilen bulgular arasındadır.

Uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan üçüncü soru üniversitelerdeki öğretim üyelerinin uluslararası eğitim veya araştırma faaliyetlerinin bir sistem, veri tabanı ya da yazılım yoluyla takip edilip edilmediğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, çoğunlukla⁵⁴ istatistiki verilerin uluslararası ilişkiler ofisinden talep edildiği, bazı⁵⁵ üniversitelerde ise bir sistem, veri tabanı ya da yazılım yoluyla takip edildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Tema 5: Üniversitelerin uluslararası öğrenciler durumuna ilişkin bulgular. Üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik uluslararası öğrenciler durumlarını ortaya çıkarmak amacıyla üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan ilk soru üniversitelerinin tamamı ya da herhangi bir akademik birimi için uluslararası öğrenci sayısını arttırma planı bulunup bulunmadığıdır. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin büyük çoğunlukla⁵⁶ böyle bir plana sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan ikinci soru kapsamında ilk soruda söz konusu olan uluslararası

---

⁴⁹ % 67

⁵⁰ % 67

⁵¹ % 50

⁵² % 67

⁵³ % 41

⁵⁴ % 53

⁵⁵ % 35

⁵⁶ % 84,6

öğrenci sayısını arttırma planının belirli sayısal hedefleri içerip içermediği sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, bu planın çoğunlukla⁵⁷ hem lisans hem de lisansüstü programlar için sayısal hedefler içerdiği ancak bazı üniversitelerde⁵⁸ sayısal bir hedef olmaksızın uluslararası öğrenci sayısını arttırmanın amaçlandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan üçüncü soru kapsamında ilk soruda söz konusu olan uluslararası öğrenci sayısını arttırma planının belirli coğrafi hedefler içerip içermediği sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin yarısından fazlasının⁵⁹ belirli coğrafi hedefler çerçevesinde uluslararası öğrenci sayısını arttırmayı planladıkları, üniversitelerin bir kısmının⁶⁰ ise belirli coğrafi hedefler olmaksızın uluslararası öğrenci sayısını arttırmayı planladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan dördüncü soru kapsamında uluslararası öğrenci sayısını arttırma planının hangi coğrafi bölgeleri ya da ülkeleri kapsadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin bir kısmının⁶¹ belirli bir coğrafi bölge/ülke hedefi olmaksızın uluslararası öğrenci sayısını arttırmak istediği bulgusuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak bazı üniversitelerin Asya kıtasını⁶², Avrupa kıtasını⁶³, Afrika kıtasını⁶⁴, Türk Cumhuriyetlerini⁶⁵, Ortadoğu ülkelerini⁶⁶, Arap ülkelerini⁶⁷ ya da Uzak Doğu ülkelerini⁶⁸ coğrafi hedefleri arasına aldığı da bu soru ile elde edilen bulgular arasındadır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan beşinci soru kapsamında üniversitelerinin uluslararası öğrenci sayısını arttırma sürecinde yaşadığı zorlukların neler olduğu sorulmuştur. Bu

---

⁵⁷ % 76,4

⁵⁸ % 15,4

⁵⁹ % 53,8

⁶⁰ % 23,1

⁶¹ % 30,8

⁶² % 46,2

⁶³ % 23,1

⁶⁴ % 30,8

⁶⁵ % 30,8

⁶⁶ % 23,1

⁶⁷ % 15,4

⁶⁸ % 7,7

soruya verilen cevaplar incelendiğinde, uluslararası öğrenci sayısını artırma sürecinde yaşanan zorlukların üniversitenin alt yapı eksiklikleri⁶⁹, üniversitenin tanınırlığı⁷⁰,

Türkiye'nin içerisinde bulunduğu coğrafi bölge ve bölgenin imajı⁷¹, komşu ülkelerde yaşanan karışıklıklar⁷², diğer ülkelerin Türkiye'ye karşı olan ön yargıları⁷³ ve öğrencilerin elçiliklerde yaşadıkları vize süreçleri olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan altıncı soru kapsamında üniversitelerinin uluslararası öğrenci sayısını artırma sürecinde sahip olduğu avantajların neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, uluslararası öğrenci sayısını artırma sürecinde sahip olunan avantajların üniversitenin güçlü altyapısı⁷⁴, üniversitenin uluslararasılaşma hedeflerinin olması⁷⁵, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu coğrafi bölge ve bölgenin imajı⁷⁶, Türkiye'nin tanınırlığı⁷⁷, öğrencilerin geldikleri ülkelerde yaşanan karışıklıklar⁷⁸, öğrencilerin geldiği ülkelerle tarih ve kültür birliğinin bulunması⁷⁹ şeklinde olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan yedinci soru kapsamında üniversitelerinin uluslararası öğrenci sayısını arttırmak için çeşitli etkinliklere maddi destek sağlama durumları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerinin uluslararası öğrenci sayısını arttırmak için burslar veya finansal yardımlar⁸⁰, uluslararası öğrenci sayısının artırılmasında görevli personelim seyahat giderlerinin karşılanması⁸¹ ve uluslararası öğrenci sayılarını artırma mutabakatları⁸² için maddi destek sağladığı bulgularına ulaşılmıştır.

---

⁶⁹ % 15,4

⁷⁰ % 23,1

⁷¹ % 61,5

⁷² % 46,2

⁷³ % 46,2

⁷⁴ % 69,2

⁷⁵ % 84,6

⁷⁶ % 30,8

⁷⁷ % 23,1

⁷⁸ % 46,2

⁷⁹ % 76,9

⁸⁰ % 67

⁸¹ % 75

⁸² % 59

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan sekizinci soru kapsamında üniversitelerinin uluslararası öğrencilere İngilizce öğrenme imkânı sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin büyük bir kısmının⁸³ hazırlık okulu ya da Yabancı Diller Yüksekokulu yoluyla öğrencilerine İngilizce öğretme imkânını sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan dokuzuncu soru kapsamında üniversitelerinin uluslararası lisans veya lisansüstü öğrencilerine Türkçe öğretme imkânları sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin büyük bir kısmının⁸⁴ üniversitenin kendi kaynaklarıyla yürüttüğü bir Türkçe öğretme programı yoluyla öğrencilerine Türkçe öğrenme imkânını sağladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan onuncu soru kapsamında üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için birtakım hizmetleri onlara sağlama durumu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin uluslararası öğrencilere bireyselleştirilmiş akademik destek hizmeti⁸⁵, Türkiye'ye ve/veya üniversitenin bulunduğu bölgeye uyum destek hizmeti⁸⁶, üniversiteye uyum noktasında destek hizmeti⁸⁷, konut bulma desteği⁸⁸, kurumsal danışma birimi hizmeti⁸⁹, Türkçe öğrenen uluslararası öğrenciler için dil destek hizmeti⁹⁰ verdiği bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca, üniversitelerin yarıya yakınının uluslararası mezun öğrenciler birimine sahip olmadıkları⁹¹, yarıdan çoğunun⁹² uluslararası öğrencilerin aile fertleri için destek hizmetleri vermedikleri ve son olarak üniversitelerin çoğunlukla⁹³ uluslararası öğrenciler için ev sahibi aile bulma destek hizmeti vermedikleri bulgularına ulaşılmıştır.

---

⁸³ % 84,6

⁸⁴ % 84,6

⁸⁵ % 33

⁸⁶ % 67

⁸⁷ % 92

⁸⁸ % 50

⁸⁹ % 83

⁹⁰ % 83

⁹¹ % 42

⁹² % 58

⁹³ % 67

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan onbirinci soru kapsamında üniversitelerde son üç yılda çeşitli türlerde yurt dışı eğitimlere katılan öğrencilerin sayı durumlarının ne olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, yurt dışında eğitim alma faaliyetlerine katılan öğrencilerin sayılarının büyük çoğunlukla⁹⁴ arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde yurt dışında staj yapma faaliyetlerine katılan öğrencilerin sayıları da büyük çoğunlukla⁹⁵ artmıştır. Buna karşın, yurt dışında araştırma yapma faaliyetlerine katılan öğrencilerin sayı durumları konusunda üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanların bir kısmının⁹⁶ bilgilerini olmadığı ve üniversitelerin çoğunda⁹⁷ yurt dışında araştırma yapma faaliyetlerine katılan öğrencilerin sayısının arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Tema 6: Üniversitelerin iş birliği ve ortaklıklar durumuna ilişkin bulgular. Üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik iş birliği ve ortaklıklar durumlarını ortaya çıkarmak amacıyla üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan ilk soru kapsamında üniversitelerinin uluslararası ortaklıklara olan yaklaşımını en iyi tarif eden ifadenin ne olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin ortaklık sayısını büyük çoğunlukla⁹⁸ genişlediği ve genel olarak⁹⁹ ortaklıkların sadece Bolonya Süreci kapsamındaki ülkelerle değil diğer dünya ülkeleriyle de sürdürüldüğü bulgularına ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan ikinci soru kapsamında üniversitelerinin uluslararası ortaklıklar kurmak için resmi bir stratejiye sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin büyük ölçüde¹⁰⁰ stratejiler belirlediği, kimi durumlarda ise¹⁰¹ strateji belirleme sürecinde olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan üçüncü soruda üniversitelerinin yurtdışında kimlerle ortaklıklara

---

⁹⁴ % 83

⁹⁵ % 92

⁹⁶ % 33

⁹⁷ % 59

⁹⁸ % 84,6

⁹⁹ % 53,8

¹⁰⁰ % 84,6

¹⁰¹ % 15,4

sahip olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin yurt dışındaki üniversitelerle¹⁰², yabancı hükümetlerle¹⁰³, sivil toplum örgütleriyle¹⁰⁴ ve şirketlerle¹⁰⁵ ortaklıklara sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan dördüncü soru kapsamında üniversitelerde temel görevi uluslararası ortaklıklar kurmak olan bir personel var olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin tamamında¹⁰⁶ temel görevi uluslararası ortaklıklar kurmak olan bir personelin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan beşinci soru kapsamında üniversitelerinin genel olarak hangi ülkeler ya da bölgelerde mevcut ortaklıklara sahip olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin büyük çoğunlukla¹⁰⁷ belirli bir ülke ya da bölge olmaksızın farklı bölge ve ülkelerde ortaklıklara sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, bu soru ile üniversitelerin Rusya¹⁰⁸, Çin¹⁰⁹, İngiltere¹¹⁰, Azerbaycan¹¹¹, İran¹¹², Almanya¹¹³, Türk Cumhuriyetleri¹¹⁴, Japonya¹¹⁵, Afrika Ülkeleri¹¹⁶ ve Arap Ülkeleri¹¹⁷ ile ortaklıklara sahip olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan altıncı soru kapsamında üniversitelerinin yurt dışı üniversiteleriyle ortaklaşa çift diploma programları yürütüp yürütmediği sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin bir

---

¹⁰² % 100

¹⁰³ % 23,1

¹⁰⁴ % 23,1

¹⁰⁵ % 15,4

¹⁰⁶ % 100

¹⁰⁷ % 76,9

¹⁰⁸ % 15,4

¹⁰⁹ % 23,1

¹¹⁰ % 7,7

¹¹¹ % 23,1

¹¹² % 15,4

¹¹³ % 15,4

¹¹⁴ % 23,1

¹¹⁵ % 7,7

¹¹⁶ % 7,7

¹¹⁷ % 23,1

kısımının¹¹⁸ yurt dışı üniversiteleriyle ortaklaşa çift diploma programları yürüttükleri, bir kısmının¹¹⁹ ise ortaklık için çalışmalar sürdürdükleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan yedinci soru kapsamında üniversitelerinin yurtdışında bir üniversiteyle beraber tek diploma veren ortak lisans programı yürütmekte olup olmadıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, üniversitelerin bir kısmının¹²⁰ yurtdışında bir üniversiteyle beraber tek diploma veren ortak lisans programı yürüttükleri, bir kısmının¹²¹ böyle bir program yürütmedikleri ve bir kısmının¹²² ise böyle bir program için çalıştıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlara sorulan son soru kapsamında yurt dışında tam zamanlı bir personellerinin çalıştığı kampüs, ofis gibi alanlara sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde üniversitelerin sadece bir tanesinin şube kampüse sahip olduğu ve geri kalanlarının böyle bir kampüs ya da ofis gibi alanlara sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde ikinci araştırma sorusu kapsamında, çalışma grubunda yer alan üniversitelerin yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik yasal bağlılık, liderlik, yapı ve istihdam, eğitim programı ve öğrenme çıktıları, fakülte politikaları ve uygulamaları, uluslararası öğrenciler ve iş birliği ve ortaklar durumları araştırılmış ve her bir tema ile ilgili bulgular yukarıda belirtilmiştir. Gao (2018) üniversitelerin uluslararasılaşma düzeylerini değerlendirmek ve kıyaslamalar yapmak amacıyla göstergeler belirlemeyi amaçlayan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmasında belirlediği göstergeleri araştırma, öğrenci, fakülte, eğitim programı, katılım ve yönetim temaları altında gruplandırmıştır. Görüldüğü üzere her iki çalışmanın temaları benzerlik göstermektedir.

---

¹¹⁸ % 30,8

¹¹⁹ % 38,5

¹²⁰ % 23,1

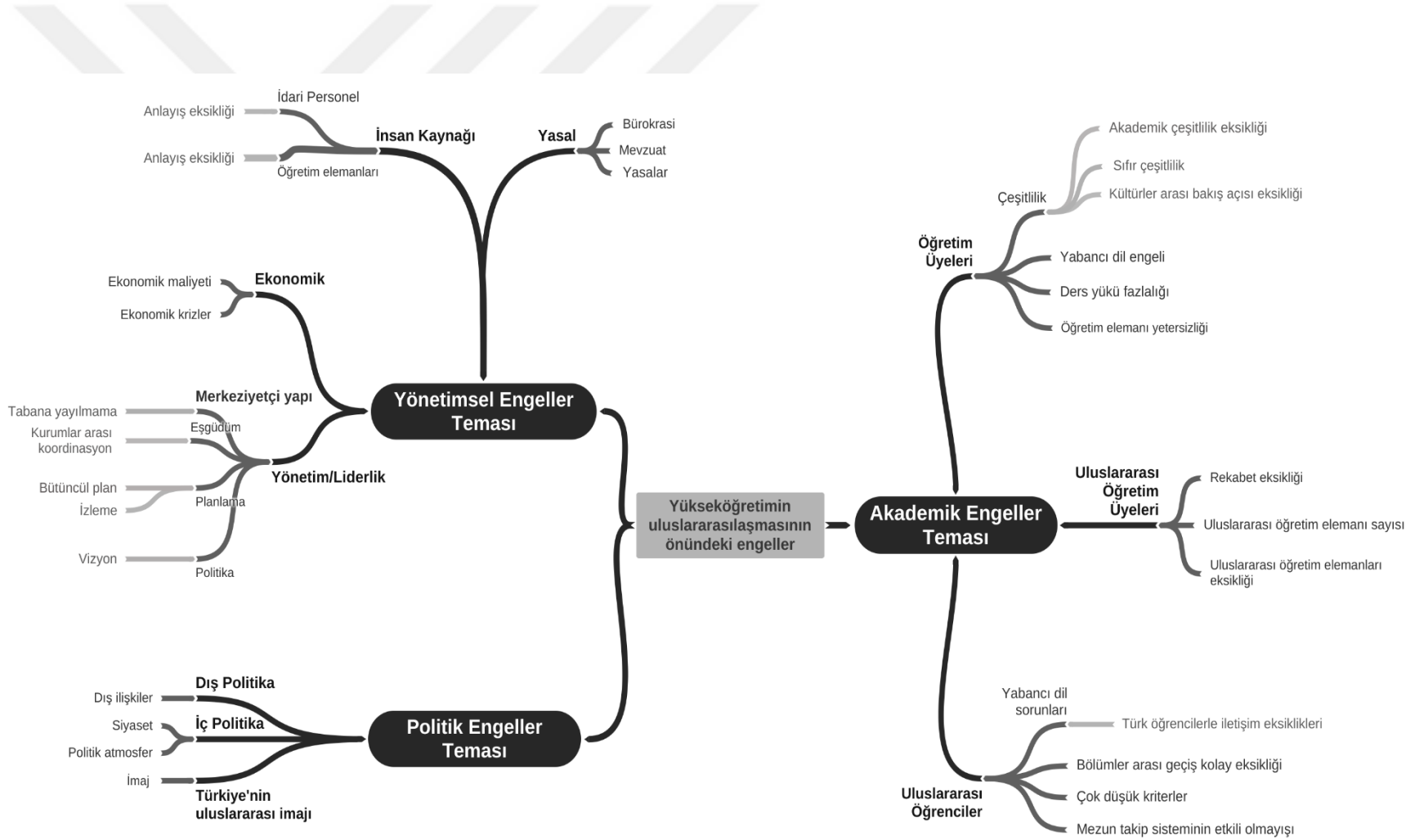
¹²¹ % 30,8

¹²² % 15,4

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Üçüncü araştırma sorusu için yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilere göre Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellerin neler olduğu (3a) ve yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretimine katkıları (3b) ile ilgili aşağıdaki bulgular ortaya konmuştur.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellere dair bulgular. Bu çalışmanın üçüncü araştırma sorusunun ilk kısmında (3a) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerin görüşlerine göre Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellerin neler olduğu araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular kodlar, alt temalar ve temalar halinde aşağıdaki Şekil 10’da sunulmuştur.

Şekil 10. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellere dair kodlar, alt temalar ve temalar.

Şekil 10 incelendiğinde, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellerin yönetsel engeller, akademik engeller ve politik engeller olarak üç tema altında incelendiği görülmektedir. Bu temalar aşağıda başlıklar halinde sırasıyla ele alınmıştır.

Tema 1: Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik yönetsel engeller. Üçüncü araştırma sorusunun ilk kısmını (3a) cevaplamak üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucu ulaşılan bulgulardan ilki yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik yönetsel engeller temasıdır. Yönetsel engeller teması kendi içerisine yasal engeller, ekonomik engeller, yönetim/liderlik ve insan kaynağı engelleri gibi alt temalardan oluşmaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler yönetsel engeller teması altında yasal engeller alt temasını oluşturan çeşitli görüşler bildirmişlerdir:

“Uluslararası akademik personel istihdamı konusunda %2 kuralı. Uluslararası alanda rekabet etmek istiyorsun ama hem ODTÜ ye hem de Hakkâri üniversitesini aynı tarabaya koyarak aynı kotayı uyguluyorsun (NG12).”

“Bazen yasalar da mesela yabancı öğretim üyesi almak da kendi başına problematik bir şey. O yüzden yasalar yani mevzuat da bizi engelleyen şeylerden (NG17).”

“Bir diğeri de mevzuat ile ilgili çok fazla sıkıntılar var. Mesela YÖK’ün uluslararasılaşmadan anladığı sadece uluslararası öğrenci sayısını arttırmak. Oysa uluslararasılaşmanın esas önemli boyutlarından bir tanesi uluslararası öğretim üyesi sayısını arttırmaktır. Buna ilişkin tek bir eylem planı yok, eylemi yok, aktivitesi yok, mevzuat değişikliği yok. Yabancı hoca alacaksanız kırk takla atıyorsunuz. ... Öğrenci arttırmak yeterli değil ki uluslararasılaşmak için. Ülkenin esas ihtiyacı kaliteli bilim adamı, kaliteli bilim adamı çekmek için kanalların açılması lazım.... Bu çok ciddi bir engel (NG16).”

“Üniversitelerde bürokratik işlemlerin uzun sürmesi çok ciddi bir problem (NG8).”

Yukarıda sunulan alıntılarda görüldüğü gibi, yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler yönetsel engeller teması içerisine yasal engellere sıklıkla değinmişlerdir. Bu ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla yasal engeller çoğunlukla uluslararasılaşmanın uluslararası öğretim üyesi boyutunda engellere neden olmaktadır.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler yönetsel engeller teması altında ekonomik engellerden de bahsetmişlerdir. Ekonomik engellerle ilgi olarak bildirilen görüşler aşağıda sunulmuştur:

“Türkiye’nin uluslararası alandaki sorunları, Türk dış politikasında yaşanan sorunlar, Türkiye’nin genel olarak uluslararası alandaki imajı ile ilgili sorunlar, Türkiye’deki ekonomik krizler en büyük engelimiz. Türkiye’nin uluslararası öğrenci sayısı istatistiklere göre yine artıyor ama bu son 5-6 yıldaki krizlerimiz olmasaydı bu konuda nerelere gelirdik (NG7).”

“Ekonomik durumlar mesela uluslararasılaşmanın önünde çok büyük bir engel olabilir. Mevlana değişim programı mesela, para olmazsa değişim yapamazsınız. Mevlana Değişim Programı’nda üniversiteler çok istekli, çok fazla anlaşma imzalanmış vaziyette, sorun ekonomik. Para varsa üniversite de değişim yapmaya hazır (NG24).”

“İki numara ekonomik engellerdir. Amerika’da uluslararası öğrencileri kayıt etmek yetmez, asıl süreç kayıt olduktan sonra başlar. Türkiye’de uluslararası öğrenci sisteme kayıt ettik, sayısal verileri çoğalttık, öğrenci sayısını arttırdık, rakamlara yansıttık, sıralamalarda daha fazla puan alacağız gözüyle bakıyoruz. Çünkü uluslararası öğrenci sayısı bu anlamda bir kriter. Biz duruma böyle bakarak basit düşünüyoruz. Amerika’da uluslararası öğrenci kaydı yapılır. Daha sonra düzenli olarak uluslararası öğrencilere yönelik aktiviteler düzenlenir. Örneğin conversation partner sistemi vardır. Amerikalı bir öğrenci uluslararası bir öğrenci ile partneri olur. Ona yardım eder bunun karşılığında Amerikalı öğrenci üç kredilik bir dersten AA ile başarılı olarak geçer. Uluslararası öğrenci ise yerel bilgisini genişletmiş olur. Buna ek olarak yemekli partiler, oyunlar gibi etkinlikler düzenlenir. Ekonomik engeller ile ilgili bir diğer örnek ise uluslararası öğrencileri yasal süreçle ilgili bilgilendirmedir. “Benim gittiğim üniversitede bütün dördüncü sınıftaki uluslararası öğrencileri topladılar ve dediler ki sizin ABD’de kalmanızı istiyoruz, bunu teşvik ediyoruz. Uluslararası ilişkiler ofisinin tuttuğu avukat size Amerika’da kalma ve oturma izninizle ilgili size bilgi verecek.” Bunların hepsi para demek. Bu bir ekonomik engeldir (NG10).”

Yukarıdaki ifadelerden uluslararasılaşma çalışmalarının ekonomik bir maliyetinin olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının sürdürülebilmesi için gereken ekonomik katkıyı sağlayacak ekonomik duruma sahip olmadığında çeşitli uluslararasılaşma faaliyetleri kesintiye uğrayabilir. Bu faaliyetlere örnek olarak değişim programları gösterebilir. Mevlana Değişim Programı gibi Türkiye’nin kendisinin finanse ettiği

değişim programları ekonomik krizlerden ciddi şekilde etkilenmektedir. Bir başka faaliyet ise uluslararası öğrencileri ilgilendiren burslardır. Uluslararası öğrencilerin ülke seçiminde bir ölçüt olarak görülen burslar da ülkenin ekonomik durumu ile yakından ilişkilidir. Ayrıca diğer uluslararasılaşma faaliyetlerini sürdürmek için de belli ölçüde bir ekonomik özgürlük gerektiği açıktır. Yönetimsel engeller temasını oluşturan bir diğer alt tema ise yönetim/liderliktir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler yönetim/liderlik engelleri konusunda da çeşitli görüşler ifade etmişlerdir:

“Bürokrasiye boğulmuş, sizi masa başında çalıştırma çalışan zihniyet aslında uluslararasılaşmanın en büyük engelidir. İnsanlar yurt dışı bir çalışmaya gitmek için izin alırken bunun önüne bir bariyer kayıyorsanız, o üniversitede kâğıt üzerinde ve planlamalarda istediği kadar her şey uluslararasılaşma odaklı olsun. Gerçeğe dönüştüremediğiniz zaman hepsi yalan oluyor. Vizyon eksikliği ve vizyonu uygulamaya yönelik klasik, hantallaşmış ve kalıplaşmış akademik liderlerin varlığı engeldir bence (NG18).”

“Düşünsenize Anadolu’da bir üniversitenin başına rektör atanmışsınız ama o Avrupa’ya dahi hiç gitmemiş. Şimdi ondan uluslararasılaşma konusunda vizyon mu bekleyeceksiniz? (NG13)”

“Aslında bu Türkiye’de birçok kurumsal karar ya da yapıda rastlanan sıkıntılardan bir tanesi. Zaman zaman rakamlar karar vericiler için belirleyici bir göstere oluyor. Bu da alttaki uygulayıcıların içerikten ziyade sonuca ve rakamlara odaklanmasına sebep oluyor. Sistemik olarak uluslararasılaşmanın Türkiye’ye gelen öğrenci sayısı bağlamında ele alınması, bizim öğrencilerimizin ne kadar uluslararasılaşmadan faydalandığının göz ardı edilmesi bence bir sürecin tek ayağına bakmak bakımından bir eksiklik. 50 bindi 70 bine 100 bine çıktık demek üniversitelere uluslararası öğrenci yığmaktan başka bir anlama gelmiyor. Genel üst çerçevedeki stratejinin sadece öğrenci sayısına odaklanmasına vurgu yapmak istiyorum (NG19).”

Yukarıdaki ifadeler, akademik liderlerin uluslararasılaşma konusunda yeterli vizyona sahip olmaması Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında önemli bir engel olarak görülmektedir. Liderlerin kurumların bakış açıları üzerinde ciddi etkilere sahip olduğu düşünüldüğünde yukarıdaki görüşün haklılığı ortaya çıkmaktadır. Liderlerin her konuda olduğu gibi uluslararasılaşma konusunda da inisiyatif alması, kurumun ve çalışanlarının önünü açması beklenmektedir. Yukardaki görüşe paralel olarak,

“Yöneticilerin inisiyatif almama durumları engel olarak görülebilecek iken bazen de mevzuatı bahane göstererek inisiyatif almama da gözlemlenmektedir (NG12).”

ifadesi de görüşme esnasında dile getirilmiştir. Bu ifade de yukarıdaki görüşe benzer şekilde uluslararasılaşmanın önündeki yönetim/liderlik engellerini ortaya koymaktadır. Yönetim/liderlik alt teması altında değerlendirilebilecek diğer engeller ile ilgili olarak aşağıdaki görüşme kayıtları gösterilebilir:

“Birincisi eşgüdüm engeli var. İkincisi tanıtım sorunu var, yeterli değil. Üçüncüsü yine eşgüdüme bağlı olarak uluslararası öğrenci Türkiye’ye nasıl geleceğini bilmiyor. Öğrencilere, ülkelere bunu anlatmamız gerekir. Türkiye’de şuradan başlayacaksınız, şöyle bir süreçle devam edeceksin diye şeklinde bilgilendirmeler gerekli (NG15).”

“Uluslararasılaşmaya yönelik kurumlar arası koordinasyonu sağlayan, bütüncül bakan bir mekanizma, politika belgesi, master planı ya da uygulama belgesi, makro planı yoktur (NG7).”

Yukarıdaki ifadeler Türkiye’de yükseköğretimde konusunda eşgüdüm ve kurumlar arası koordinasyon eksikliğini bulduğunu ortaya koymaktadır. Bu görüşü destekleyen diğer katılımcılar ise,

“Genel olarak değerlendirildiğinde, yükseköğretimde uluslararasılaşma anlamında kurumlar arasında çok ciddi ve etkili bir koordinasyonun olduğunu söyleyemeyiz. Ankara’da kurumlar biraz birbirlerinden kopuktur, kendi sınırlarına kimsenin girmesini istemezler. Her bir kurum kendi özgürlüğüne düşkündür. Çeşitli durumlarda paydaş olunan noktalarda bir işbirliği belgesi imzalanması, onaylanması gerekir ancak bunun ötesine geçilmez. Yönlendirici bir paydaş olamazsınız sadece imza atan bir paydaş olursunuz. Kimse kendi işine başka bir devlet kurumunu karıştırmaz (NG7).”

“Türkiye burslarının üniversiteye yerleştirme yapması noktasında üniversitenin söz sahibi olmama durumu var. Burada bir akademik değerlendirme var ancak üniversite söz sahibi değil. Bu sıkıntılı bir durum. Derli toplu bir politika için bu kurumların birbiriyle görüşmesini konuşmasına ihtiyaç var (NG13).”

“Türkiye’de dağınık bir şekilde göç idaresi, YTB, Diyanet Vakfı, bir de UDEF öğrencilerin seçiminden mezuniyetlerine kadar hatta ve hatta mezuniyet sonrasında süreçlerin takibini yapıyorlar. Göç idaresi öğrencilerin vize sorunu oturum işlemleri gibi süreçleri takip ediyor. Barınma konusunu Kredi Yurtlar takip ediyor. Daha bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç var. Türkiye’de bu kurumlar arasında iletişim sorunu ve takip sorunu bulunmaktadır. Açıkçası kör topal gidiyoruz (NG16).”

şeklinde görüş bildirmişlerdir. Tüm bu ifadeler yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında ortada bir çabanın bulunduğunu ancak bu çabanın plansız, koordinasyonsuz ve kurumlar arası diyalogsuz yürütüldüğünü göstermektedir. Yönetim/liderlik bağlamında değerlendirilebilecek bir diğer başlık ise süreci izlemedir. Konu ile ilgili katılımcılardan birisi,

“Bilgisayarın ya da internetin olmadığı dönemlerde çıkan yasalar ile şu anda üniversiteleri yönetmeye çalışıyoruz. Onun içerisine uluslararasılaşmayı sığdırmamız zaten mümkün değil. Stratejilerin yapılması çok önemli ama bu stratejilerin uygulama ayaklarının da düşünülmesi gerekir bence bizim en temel sorunumuz (sadece YÖK ile ya da uluslararasılaşma ile ilgili değil) stratejilerinin şekilsel olarak yazı olarak kalması, uygulama boyutuna indirilmemesi, monitoring kısmının ihmal edilmesi. Bu kavramı (monitoring) denetleme, takip, izleme gibi adlandırmak farklı çağrışımlara neden oluyor. Monitoring daha yumuşak bir kavram. “Nasıl gidiyor? Bir şey açtık ama sıkıntısı var mı?”(=monitöring.) Bunun gidişatını görmek için monitöring sürecine ihtiyaç var. Sorun alanlarının tespit ettiğimiz noktalarda iyileştirilmelere gidilmesi gerekir. Bunu yaparken de hep sadece biz biliyoruz yaklaşımı ile yapılmaması gerekiyor. Konu ile ilgili tüm kurum kuruluş ve kişilerle koordineli bir şekilde gidilmesi gerekir bence (NG19).”

şeklinde bir görüş bildirmiştir. Bir başka bir katılımcı ise,

“Ne kadar uluslararası ulaştığımızın izlenebilmesi için bir koordinasyon oluşturulmalı. Tüm paydaşlar bu koordinasyon sürecine dâhil edilmeli. Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın sadece bir kurumun tekelinde olmamalı. Daha katılımcı ve diğer paydaşların da bilgi sahibi olduğu, söz sahibi olduğu bir yapının oluşturulması gereklidir (NG6).”

şeklindeki görüş bildirmiştir. Katılımcılar bu ifadeleriyle uluslararasılaşma faaliyetlerinin izlenmesini de vurgulamaktadırlar. Buradan hareketle, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması bağlamında gerçekleştirilen faaliyetlerin sürekli ve düzenli olarak izlenmesinin yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecinin başarıya ulaşması için gerekli olduğu yorumlanabilir. Yukarıdaki ifadeler kurumlar arası koordinasyon ve izleme süreçleri eksikliklerinin boyutlarını daha açık şekilde ortaya koymaktadır. Yönetim/liderlik bağlamında değerlendirilebilecek bir diğer başlık ise planlama ve politika belgeleridir. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik planlama ve politika belgeleri ile ilgili olarak,

yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler aşağıdaki görüşleri bildirmişlerdir:

“Bireysel ve kurumsal bazda iyi niyetli çabalar var ancak hepsini bir havuzda toplayan bütüncül bir çalışma çok fazla gözlemleyemiyorum. Örneğin, Maarif Vakfı çok ciddi bir yapılanma ve çok güzel çalışmalar yapıyorlar. Benim kendi çapımda bir şeyler yapıyorum. Yaptığım çalışma çok küçümsenecek bir çalışma değil ancak YÖK’ün bundan haberi yok. Bireysel olarak hepimiz iyi niyetli şekilde bir şeyler yapıyoruz ancak bu güçleri birleştiresek daha iyi işler çıkar. Belki de sorun bizim gibilerde olabilir. Biz biraz daha güçleri ortaya koyup sinerji yaratabilsek daha iyi işler çıkabilir. Bu da zaman alıyor bir anda olmuyor. Amerika’daki üniversitelere baktığımızda onlar da bu evrilmeye sürecine giderken bunu yaşamışlar. Harvard hemen Harvard olmamış. Bu pat diye olan bir şey değil. O enerjileri güçleri tek bir noktaya toplamak önemli. Evrensel düzeyde bu politikaları ile ilgili hala eksiklikler var. Önceliklendirmede temel süreçleri tamamlayamıyoruz (NG18).”

Ayrıca ülkemizin (yükseköğretimde uluslararasılaşma) politikasının olmadığına ben eminim ama. Politika dediğimiz şey rasyonel olur, araştırma-planlamaya dayalı ve yürütücüsü olan bir kurumun olduğudur. Böyle bir şey görmüyorum ben (NG8).”

“Ben Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma ile ilgili politika üretildiğini düşünmüyorum çünkü özellikle köklü üniversiteler de dâhil ortak diploma programları vb adımlar çok sınırlıdır. YÖK politika üretiyor mu? Üretmek için yeni bir atılıma girdiler. Orada görev verilen kişilerin bu konularda daha uzman kişiler olması gerekmektedir. Nepotizmden uzak bir şekilde uzmanlar toplanmalı ve uluslararasılaşma ile ilgili politikaların uygulanması ile ilgili çalışmalar başlatılmalı (NG11).”

“Stratejinin belirlenmesinde, öğrencilerin kayıt aşamasında, yürütülmesinde ve sonrasında monitoring kısmında engeller olduğun düşünüyorum. O nedenle bütünsel bir bakış açısıyla yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum. Sadece bir tarafı düzelttiğinizde diğer taraftaki yansımaları bertaraf etmiş olmuyorsunuz (NG19).”

“Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma ilgili üretilen politikalara baktığımızda genel olarak siyasal söylemlerden oluştuğunu görmekteyiz. Ancak rasyonalize edilmiş araştırmaya ve planlamaya dayalı bir politika görmek pek de mümkün değil (NG8).”

Tüm bu ifadelerden yola çıkarak Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması faaliyetlerinin plansız ve politikasız şekilde yürütüldüğünü söylenebilir. Yukarıdaki görüşler yükseköğretimin uluslararasılaşması adına birçok

çabanın var olduğunu ama bu çabaların bütüncül bir politikadan yoksun olduğunu ifade etmektedir. Bu konuda görüş bildiren bir diğer kişi ise kendi uluslararası öğrenciliği deneyimi ile Türkiye'deki uluslararasılaşma sürecini kıyaslayarak aşağıdaki ifadeleri söylemiştir:

“Kendi uluslararası öğrenci deneyimimden yola çıkarak söyleyebilirim ki (uluslararasılaşma politikaları için) öğrenci olduğum ABD'deki üniversiteye ilk gittiğimde oradaki bütün prosedürlerin çok yapılandırılmış olması, her şeyin belli olması, öncesinde sonrasında ne yapacağını biliyor olman gibi bir noktada değiliz. Öğrenci gelsin. Uluslararası öğrencimiz var mı? Var. Bağlantıları var mı? Var. Ama öğrenciler geldiğinde yapılandırılmış, her şeyin belli olduğu ve işlerini halletmek üzere gittiği yerlerde iyi hizmet bulacağı mekanizmalar var mı? Ondan emin değilim (NG17).”

Bu ifadeler de gösteriyor ki uluslararası öğrenciler için Türkiye'de uluslararası öğrenci olma deneyimi yapılandırılmış bir süreç halinde öğrencilerin önüne serilmiyor. Yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarını kapsamında sürdürülen uluslararası öğrenciye ya da uluslararasılaşma vizyonuna sahip olma gibi çabalar sadece o an için ele alınıyor. Bir şeyler yapmış olmak için sürdürülüyor. Bu duruma kanıt olabilecek bir görüş ise aşağıdadır:

“Türkiye'deki üniversitelerin stratejik planlarında uluslararasılaşma ifadelerinin nasıl yer aldığına baktım bu araştırmanın sonuçları gösterdi ki Türkiye'nin doğusunda ya da güneydoğusunda yer alan yeni kurulmuş bir üniversite ile İstanbul'da yer alan ve Türkiye'nin ilk üniversitelerinden biri olan bir üniversitenin uluslararasılaşma vizyonları aynı. Böyle bir şey hiç uygun değil. Bu üniversitelerin yapıları birbirinden farklı, kuruluş yılları birbirinden farklı, neye odaklandıkları farklı (NG2).”

yukarıdaki ifadeden yola çıkarak üniversitelerin uluslararasılaşma vizyonlarını kendi dinamikleriyle oluşturmakta, kendi uluslararasılaşma politikalarını üretmekte ve kendi stratejilerini uygulamakta zorluk yaşadıkları söylenebilir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucu ortaya çıkan yönetsel engeller temasını oluşturan bir diğer alt tema ise insan kaynağıdır. İnsan kaynağı Türkiye yükseköğretiminde çalışan öğretim üyelerini ve idari personeli kapsamaktadır. Gerçekleştirilen görüşmelerde insan kaynağı ile ilgili sorunlara dair görüşler aşağıdaki gibidir:

“Ankara’daki üniversitelerin birinde bir hocamız Orta Asya’dan gelen bir öğrenciye diyor ki Senin oturduğun yerde 3 Türk öğrenci oturabilirdi, sen kaynaklarımızı tüketiyorsun (NG4).”

“Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki en büyük engel Türk akademisyenlerdir (NG5).”

“Hocaların öğrencilerle iletişiminde çok ciddi problemler var. Öğrenciler Türkçeyi akıcı konuşamadıkları zaman hocalar onlarla ilgilenmiyorlar, özellikle büyük üniversitelerde (NG8).”

“Özellikle alttaki personelin, öğrenci işlerinde çalışan memurların süreç ile ilgili bilgilendirilmesi gerekmektedir. Onların hazır olması sağlanmalıdır. İçselleştirilmesi sağlanmalıdır. Faydalarından emin olmaları sağlanmalıdır (NG12).”

“İdari personelin “bana iş çıkmasın” bakış açısı ile uluslararası öğrencilerle ilgilenmemek istememeleri (NG12).”

“Bir yol açarsanız hepsi gelir gibi çekinceler ile kendilerini sürece dâhil etmek istememeleri (NG12).”

Bu görüşler Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının amacını içselleştirmeyen akademik ve idari çalışanların olduğunu ortaya koymaktadır. Yükseköğretim sistemi içerisindeki insan kaynağının her şeyden önce bu farkındalığa sahip olması beklenmektedir. Öte yandan, bu sorunun insan kaynağı ile ilgili olduğu kadar yönetim ile ilgili olduğu da söylenebilir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması vizyonuna sahip akademik liderlerin öğretim üyelerini ve idari personeli yükseköğretimin uluslararasılaşmasına hazırlaması ihtiyacının olduğu görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde bu araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önünde yönetsel engeller teması altında yasal engeller (bürokrasi, mevzuat, yasalar), ekonomik engeller (uluslararasılaşmanın maliyeti ve krizler), yönetsel/liderlik engelleri (merkeziyetçi yapı, eşgüdüm, planlama, politika eksiklikleri), insan kaynağı engelleri (idari personel ve öğretim üyelerinin süreci özümseyememesi) gibi engellere dair bulgular elde edilmiştir. Vural-Yılmaz (2016) çalışmada Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması stratejilerini araştırmış ve katılımcıların Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik ulusal bir politikanın

varlığına kısmen katıldıklarını ortaya çıkarmıştır. Buna ek olarak, katılımcıların bir kısmı böyle bir politikanın olmadığını düşünürken katılımcıların yarısından fazlası ise Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının üniversitelerin katılımı olmaksızın üretildiğini ifade etmişlerdir. Büyükgöze (2016) ise yükseköğretimin uluslararasılaşması alanında geniş kapsamlı ve detaylı yönetsel belgelerin eksikliğinin ve uluslararası faaliyetlere yönelik eşgüdüm mekanizması eksikliğinin altını çizmektedir. Görüldüğü üzere, söz konusu çalışmalar ile bu araştırmanın bulguları birbiriyle örtüşmektedir. Bang (2013) ise üç özel Kore üniversitesinin uluslararasılaşma uygulamalarını araştırdığı çalışmada üniversitelerin üst yöneticilerinin vizyonlarının ve desteklerinin uluslararasılaşma noktasında çok büyük öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu araştırma kapsamında da yönetim ve liderliğin uluslararasılaşma üzerindeki etkisi ortaya koyulduğundan her iki çalışmanın bulguları paralellik göstermektedir. Yağcı (2010) ise Bolonya sürecini incelediği çalışmasının sonucunda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının bir boyutu olan Bolonya süreci bağlamında yapısal değişikliklerin uygulandığını ancak uluslararasılaşmanın yavaş şekilde seyrettiğini belirtmektedir. Yapısal değişikliklerin öğrenci, hayat boyu öğrenme gibi yumuşak reform alanlarında karşılandığını ancak öğrenci merkezli öğrenme ortamlarının gelişimi ya da öğrenme çıktıları gibi alanlarda hızlı ilerlemediğini ifade etmiştir. Levent ve Karaevli (2013) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması için yasal düzenlemeler önermiştir. Şişmanoğlu-Kaymaz (2018) uluslararasılaşmanın önündeki bütçe engelini ekonomik engeller alt teması içerisinde değerlendirmiştir. Selvitopu (2016) ise uluslararasılaşma sürecinde üniversitelerin karşılaştıkları engelleri ortaya çıkarmıştır. Buna göre araştırmasının bürokratik engeller ve insan kaynağına ilişkin engelleri bu araştırma kapsamında yönetsel engeller boyutu içerisinde ele alınan insan kaynağı ve yasal alt boyutları ile aynı doğrultudadır. Görüldüğü üzere bu araştırmanın bulguları literatür ile büyük ölçüde örtüşmektedir.

Tema 2: Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik akademik engeller. Üçüncü araştırma sorusunun ilk kısmını (3a) cevaplamak üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucu ulaşılan bulgulardan ikincisi yükseköğretimin uluslararasılaşmasına akademik engeller

temasıdır. Akademik engeller teması kendi içerisinde öğretim üyeleri, uluslararası öğretim üyeleri, uluslararası öğrenciler gibi alt temalardan oluşmaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler akademik engeller teması altında uluslararası öğretim üyeleri alt temasını oluşturan çeşitli görüşler bildirmişlerdir. Öğretim üyeleri ile ilgili olarak,

“Türkiye’nin uluslararasılaşmasındaki en büyük engel dil problemidir. Türkiye’de uluslararasılaşma düzeyinin başarılı olduğu üniversiteleri baktığımızda İngilizce eğitim veren okullar olduğunu ya da öğretim üyelerinin İngilizce kapasitelerinin yüksek olduğunu görüyoruz. ODTÜ var Boğaziçi var. Buradaki hocalar Avrupa’da, Amerika’da birçok derneğin ya da araştırma kuruluşunun başkanlığını yürütebilecek düzeyde ilişkilere sahip. İşte bu dil yeterliliği ile alakalı. İngilizce eğitim veren okullar bu açıdan çok başarılılar. Örneğin Gazi Üniversitesi’nde ODTÜ’den kat kat fazla öğretim üyesi var, kat kat fazla yayın yapıyor ama ODTÜ’de eğitim İngilizce verilir, ODTÜ’nün networkü çok daha fazladır. Ortak proje yaparlar, öğrenci alışverişi yaparlar. ODTÜ’deki hocalar tanınır, Gazideki hocalar neredeyse yurtdışında hiç tanınmaz. Ama Gazi Türk Cumhuriyetlerine yönelir (NG14).”

“Uluslararası alanda her kendini bir yerine bir yerleri konuşlandırmak istiyorsanız üniversitemizin öğretim üyelerinin büyük çoğunluğunun bir uluslararası dili konuşuyor, yazıyor, çiziyor olması gerekir. Başka türlü bu iş sağlanamaz diye düşünüyorum (NG16).”

“Yabancı dil bilgisi diğer önemli bir sorun, engel. Bu engel öğrenci, öğretim üyesinden ve personelde bulunmakta (NG17).”

ifadeleri öğretim üyelerinin yabancı dil bilgilerinin Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellerden olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretim üyelerinin yabancı dil kapasitesinin bir üniversitenin yönünü döneceği coğrafyayı tayin ediyor oluşu bu ifadelerden elde edilebilecek bir bulgudur. Buna karşın, öğretim üyelerinin yabancı dil öğrenme ve yükseköğretimin uluslararasılaşması süreçlerine katkı sağlama konusundaki yetersizliği ile ilgili aşağıdaki görüşme kaydı incelenebilir:

“Yurtdışında altı yıl yaşayıp da o ülkenin dilini konuşamayan akademisyenler var. Bunun en büyük sebebi oraya gittiğinde de sınırlı bir Türk toplumu içerisinde kalması. Bu gibi durumların denetlenmesi takip edilmesi gerekmektedir (NG20).”

“Yabancı dilde eğitimin tam anlamıyla uygulanmıyor oluşu da başka bir engeldir. Öğrenciler geliyor İngilizce olan bölümlere. İngilizce ders işleneceğini zannediyorlar.

Çok kısa bir süre sonra Türkçe'ye dönülüyor. Hoca İngilizce devam etmek istese bile öğrenciler konuyu anlamadığından öğrencilerin baskısıyla Türkçe'ye dönüyor. Uzun uzun Türkçe anlatıyor sonra uluslararası öğrenci için kısaca İngilizce özet geçiyor (NG16).”

“Uluslararasılaşma sınırlı sayıda akademisyenin çabası ile sürdürülüyor. Ömrümde havaalanına gitmemiş, yurtdışına çıkmamış kişilerle uluslararasılaşma olmaz. Uluslararasılaşma ne getirir? Faydaları aşağı yukarı nedir? Bunu anlayan birisi olursa ilgilenebilir. Benzer şekilde işini sahiplenen farkında olan bir rektör varsa üniversitenin görünürlüğünü artırmak için biraz gayret sarf eder, zorlar. Yoksa çoğunun umurunda değildir (NG16).”

Bu türden yaklaşımların üniversitenin doğasına uymadığı gibi yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecine de katkı sağlamadığı da açıktır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecinde öğretim üyelerinin çabaları çok fazla yer tutmaktadır. Öğretim üyelerinden beklenen bilginin evrenselliğinden yola çıkarak iletişime, etkileşime, yeni fikirlere ve çeşitliliklere açık olmalarıdır. Sınırlı bakış açısı ve tecrübe ile değil daha çeşitli ve çoğulcu bakış açısıyla hareket etmelidir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler akademik engeller teması altında uluslararası öğretim üyeleri alt temasını oluşturan çeşitli görüşler bildirmişlerdir. Uluslararası öğretim üyelerinin yükseköğretimin uluslararasılaşması bağlamındaki önemi ile ilgili olarak aşağıdaki alıntılar incelenebilir:

“Ben uluslararasılaşma düzeyi yüksek olan bir üniversitede okudum. Kaldığım odada 2-3 tane yabancı arkadaşım vardı. Yabancı çok hocadan ders aldım. Yükseköğretimde uluslararasılaşma Türkiye’de yükseköğretimin kalitesi ve yükseköğretimin ürünlerinin kaliteli hale gelmesi için olmazsa olmazdır (NG20).”

“Bunu bir örnekle açıklayalım. İki tane çocuğunuz var. Çocuklarınızı gönderdiğiniz okulun hoca sayısı yeterli değil. Verilen eğitimin kalitesi düşük ve para kaynağınız da sınırlı. Siz çocuklarınızın eğitim kalitesini artırmak için hangisini yapmalısınız? Üçüncü bir çocuğa mı sahip olmak istersiniz yoksa okuldaki öğretmen sayısını mı arttırmak isterseniz? YÖK’ün şu anda eğitimin kalitesini arttırmaktan anladığı iki çocuğun üzerine başka çocuklara da sahip olmak. Hatta kendinin olmayan çocukları da getirmek. Öğrenci alıp, hoca almamak topal bir şeydir. Uluslararası öğretim üyesi sayısını arttırıp uluslararası öğrenci sayısını sınırlamaya çalışmak eğitim kalitesini arttırır çünkü öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısını azaltır. Ancak öğretim

üyesin sınırlandırılıyorsunuz, almıyorsunuz ancak öğrencilerin ucunu açık bırakıyorsunuz. Bu haliyle mevcut eğitimin kalitesini artırabilir mi? İmkânsız! (NG16).”

“Ülkemize gelmeyen ülkemizi tanımayan bir kişinin ülkemizi anlaması bilmesi pek mümkün değildir. Türkiye’ye ne kadar çok uluslararası öğrenci gelirse ne kadar çok uluslararası akademisyen gelirse bizim o ülkelerde kendimizi tanıtmamız daha etkili olacaktır (NG15).”

Görüldüğü üzere, uluslararası öğretim üyelerinin yükseköğretimin uluslararasılaşması içerisindeki yeri yadsınamaz. Uluslararası öğretim üyeleri özellikle kalite boyutunda yükseköğretim sistemlerine katkıda bulunmaktadır. Diğer yandan uluslararası öğretim üyelerinin Türkiye yükseköğretimindeki durumu ile ilgili olarak,

“Uluslararası akademisyenler burada neden uzun süre kalmak istemiyor çünkü burada rekabet yok diyor. Rekabet derken vahşi kapitalizmin rekabetinden bahsetmiyoruz, nitelikten bahsediyoruz. Daha fazla yapayımdaya ziyade daha iyisini yapayım rekabeti yok, bu ayırım çok önemli (NG9).”

“İyi uluslararası akademisyen çekemememiz de bir diğer engeldir. Akademisyenlere yönelik maaşların ve diğer imkânların dünya ile yarışmaması (NG10).”

“Uluslararası akademisyen istihdamına bir kontenjan ayrılmalı. Bunun gerçek pratik bir işe dönüşebilmesi için vize, çalışma izni, eşin/çocukların getirilmesi, bu çocukların eğitim alabileceği uluslararası ilköğretim ve ortaöğretim okullarının bulunması gibi bir sürü sürecin düzenlenmesi gerekir (NG20).”

İfadeleri görüşme kayıtlarında yer almaktadır. Bu ifadelerden yola çıkarak, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının uluslararası öğretim üyeleri durumu ile ilgili çeşitli engeller bulunmaktadır. Bu engeller yükseköğretim sisteminin uluslararası öğretim üyelerini daha ileriye taşıyacak bir atmosfere sahip olmaması, uluslararası öğretim üyelerinin gelir durumlarının, eş ve çocukları için sunulan imkânların yeterli olmaması şeklinde sıralanabilir. Tüm bu engellerin sonucu olarak uluslararası öğretim üyesi durumunun Türkiye yükseköğretimindeki güçsüz durumu ile ilgili aşağıdaki ifade dikkat çekmektedir:

“Dışarıdan öğretim üyesi çekme noktasında çok fazla cazibe merkezi değiliz. Bu noktada gerçekçi olmak gerektiğini düşünüyorum. Türkiye’nin kültürel bağlarının

güçlü olduğu ülkeler var. Türkiye'ye gelen öğrenci de öğretim üyesi de genelde bu şekilde geliyor (NG14)."

"Uluslararasılaşmanın öğretim üyesi ya da öğretim elemanı boyutu biraz sınırlı kaldı. Maliye Bakanlığının getirdiği %2 kuralı henüz aşılamadı. Bu anlamda bir iyileştirme mümkün olmadı. Bir dönem YÖK ve Fullbright üniversitelere okutman getirdi. Bu bu tür projeler oldu ancak yapısal olarak uluslararası öğretim üyesi ve öğretim elemanının sayısını arttırmaya yönelik çok büyük bir hamleden ya da güçlü bir politikadan bahsedemeyiz. Bu anlamda %2 sınırları içerisinde üniversite rektörleri belli bir hakka sahip ama her üniversitenin %2'si tamamen doldurduğunu da söylemek pek mümkün değildir (NG7)."

Buna göre, Türkiye'nin uluslararası öğretim üyeleri bağlamında yükseköğretimin uluslararasılaşması durumunun zayıf olduğu ve bir çekim merkezi olmanın ötesinde olduğu yorumlanabilir. Uluslararası öğretim üyeleri ile ilgili aşağıdaki dikkat çekici ifadelerle değinmek faydalı olacaktır:

"Bunlar (uluslararası öğretim üyeleri ve araştırmacılar) sorun çıkaran adamlar değil. Çok çalışan katkıda bulunan orta sınıf orta sınıf üstü bir kesim. Bunlar aslında yaratıcı sınıf olarak adlandırılıyor yani creative class olarak adlandırılıyor literatürde (NG12)."

"Yükseköğretimde uluslararasılaşma bununla ilgilidir. Şu kadar üniversitenin yurtdışında 600 adet anlaşması var gibi söylemlerin hiçbir anlamı yoktur. Önemli olan sizin üniversite olarak verdiğiniz derslerin kaç tanesi yabancı akademisyenler tarafından veriliyor. Bu derslerin kaç tanesi o üniversitenin eğitim dili dışındaki dillerde okutuluyor. Bilim dar bir kalıp içerisinde hareket etmeyi kabul edecek bir fenomen değildir. Bilim evrenseldir evrensel olmadığı zaman da üretim yapamazsınız. Sadece Türkiye'deki hocalarla kaynaklarla bilim yapacağım, bilimin zirvesine çıkacağım anlayışını kabul etmiyorum. Bu Türkoloji için bile böyledir. Bugün Türkoloji alanında yapılan değerli çalışmaların epey bir kısmı yurtdışında yapılmaktadır. Türk tarihi alanındaki en önemli isimlerden biri olan Halil İnalcık Chicago Üniversitesi hocasıydı. Yakın tarihinin en önemli isimlerinden birisi olan Şükrü Hanioglu Princeton Üniversitesi'nde hocaydı. Topkapı ya da Kanuni Sultan Süleyman deyince akla gelen Gülru Necipoğlu, Evliya Çelebi deyince akla gelen Robert Dankoff'tur (NG20)."

Görüldüğü üzere uluslararası öğretim üyeleri bilimsel çalışmalarda önemli işlere imza atmaktadırlar. Ülkelerin önemli araştırma konularında dahi uluslararası öğretim üyeleri en etkili isimler arasında yer alabilmektedirler. Buradan hareketle

yükseköğretimin uluslararasılaşması için uluslararası öğretim üyelerinin etkili bir potansiyele sahip olduğu ancak Türkiye yükseköğretiminin bu potansiyelden yeteri kadar faydalanamadığı söylenebilir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler akademik engeller teması altında uluslararası öğrencilere de değinmişlerdir. Uluslararası öğrenciler yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önemli göstergeleri arasında yer almaktadır. Yükseköğretim Kurulu başta olmak üzere birçok sivil toplum kuruluşu, üniversite ve kurum uluslararası öğrenciler üzerinde durmaktadır. Ayrıca uluslararası sıralamalar anlamında da bir etkiye sahip olduğu için uluslararası öğrenciler yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürü içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum uluslararası öğrenciler anlamında da birtakım engelleri beraberinde getirmektedir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler akademik engeller alt teması altında uluslararası öğrenciler ile ilgili olarak aşağıdaki görüşleri bildirmişlerdir:

“Uluslararası öğrencilerin Türkçeyi TÖMER’de öğrenmesi ve bölme geçmesi noktasında çok çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Bu anlamda kendini temel düzeyde dahi ifade edemeyen uluslararası öğrenciler bulunmaktadır. İngilizce yok, Türkçe zayıf, olmuyor. Bazen Fransızca biliyor ama onu da biz bilmiyoruz (NG4).”

“Üniversitelerde TÖMER’lerde Türkçe öğrenme ilgili çok ciddi sorunlar var. Afrikalılar bir yılda Türkçe öğrenemiyor ya da Türkçe öğrenimine daha ciddiyetle yaklaşılmıyor. Filan üniversiteden alınan TÖMER dil belgesi bazı üniversitelerde kabul edilmeyebiliyor (NG8).”

“Uluslararası öğrencilerin Türkçe öğrenmeleri beklenirken, sağlıklı şekilde Türkçe öğrenemediğini görüyoruz. Malili bir öğrencim var Türkçe bilmiyor, Fransızca bölümüne götürdüm aslında hiç Fransızca bilmediği ortaya çıktı. Fransızcanın F’sini dahi bilmiyor, İngilizce bilmiyor! Kıрманca biliyormuş. Ben bu öğrenciyle hangi dilde anlaşacağım (NG11).”

Yukarıdaki görüşler incelendiğinde, uluslararası öğrenciler başlığı altında değerlendirilebilecek engellerden ilkinin Türkçe öğretimi ile ilgili sorunlar olduğu görülmektedir. Bu soruna benzerlik teşkil edebilecek bir diğer sorun ise iletişim problemleridir. İletişim problemlerinde dil öğrenme ile ilgili sebeplerin bir faktör

olarak pay sahibi olduğu ileri sürülebilir. Görüşme gerçekleştirilen öğretim üyelerinden biri aşağıdaki gibi bir iletişim eksikliğinden bahsetmiştir:

“Dönem sonunda girişken bir Türk öğrenci bana bir davetiye verdi ve bu davetiyeyi uluslararası öğrencilere vermemi istedi. Bu ne davetiyesi diye sorduğumda ise mezuniyet davetiyesi olduğunu söyledi. Sen neden vermiyorsun diye sordum. Biz hiç konuşmadık, tanışmadık dedi. Bir dönemdir aynı sınıftasınız neden bu zamana kadar tanışmadınız diye karşılık verdim. Dil bilmedikleri için ya da başka nedenlerle bir etkileşim meydana gelmemiş. Öğrenciye bu davetiyeyi götüreceksin ve kendin vereceksin dedim. Keşke öğrencileri daha önceden gruplar oluşturarak birlikte çalıştırsaydım.” (NG12).

Türkiye’de uluslararası öğrenciler bir yıl boyunca üniversitelerin Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER) yoluyla Türkçe öğrenmektedirler. Buna karşın yukarıdaki alıntılardan anlaşıldığı kadarıyla uluslararası öğrenciler Türkçe öğrenme noktasında zorluk yaşamakta, bu durum eğitim/öğretim sürecine gerek iletişim engelleri gerekse sınıf içi engeller olarak yansımaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler akademik engeller alt teması altında uluslararası öğrenciler ile ilgili olarak yukarıda yer alan dil engelleri dışında başka konularda da görüşler bildirmişlerdir:

“Bu aşamada Türkiye’nin uluslararası öğrenciler için belirlediği kriterlerin oldukça düşük olduğunu belirtmek gerekmektedir (NG8).”

“Türkiye’de üniversiteler kendi YÖS sınavlarını yapıyor. Eğer bu süreç böyle devam ederse ki ben böyle devam edeceğini inanmıyorum Türkiye’de yükseköğretimde öğrencilerin motivasyonunun düşmesini bekliyorum. Azerbaycan’daki öğrenciler için ve şahsen benim için Türkiye’de okumak inanılmaz yüksek bir hedefti ama şu anda herkes gelebiliyor. Öyle bir konuma geldi. Bazı üniversiteler neredeyse kriterleri kaldırmış kriter diye bir şey yok artık herkes gelebildiği için öğrencilere YÖS’e hazırlanın dediğimizde hocam zaten kazanıyoruz neden hazırlanalım ki diyorlar (NG8).”

“Fayda-maliyet analizi yapmıyoruz. Yapsak zarar ettiğimiz çıkar. Yeter ki gelin diyoruz. Seçici değiliz (NG14).”

“Yükseköğretim sistemimizin Asyalı ve Afrikalı öğrencilerin yanı sıra Avrupalı öğrencilere de cazip olduğu günleri görmeliyiz (NG1).”

“Bazı öğrenciler dünyanın çeşitli bölgelerinden geliyorlar (ki bunlar genelde sömürge ülkeleri) ve Türkiye’de uluslararası öğrenci oluyorlar. Normalde Türkçe öğrenmeleri

beklenirken belki sağlıklı şekilde Türkçe öğrenemediğini görüyoruz. Zaten İngilizceleri de yok. Bunlar yüksek lisans ve doktora kademesine geliyorlar. Bunlar aslında yükseköğretimdeki kaliteyi düşürebiliyorlar. Malili öğrenci Türkiye geliyor ama Türkiye'yi beğenmiyor. Türkiye üzerinden Fransa'ya gitmeye çalışıyor. Türkiye'yi ara kademe olarak görüyor. Amaçları Türkiye'de kalmak değil çünkü Türkiye'yi köprü olarak kullanıyorlar (NG11).”

Akademik engeller alt teması altında uluslararası öğrenciler ile ilgili yukarıdaki ifadelerin ortak noktası Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin seçilme süreciyle ilgilidir. Görüşlerin tamamına yakını Türkiye'nin uluslararası öğrenci çekme sürecinde kriterlerini düşük tutmasından bahsetmektedir. Türkiye'de yükseköğretimde uluslararası öğrencilerin düşük kriterlerle seçilmesi Türkiye'nin uluslararası anlamda bir çekim merkezi olmadığını gösterebilir. Ayrıca uluslararası öğrencilerin seçilmesi noktasında kriterlerin düşük tutulması öğretimin kalitesi ile ilgili yansımalara da sebep olabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde bu araştırma ile akademik engeller teması altında öğretim üyeleri (yabancı dil engeli, ders yükü fazlalığı, öğretim üyesi yetersizliği), uluslararası öğretim üyeleri (rekabet eksikliği, sayısal yetersizlik) ve uluslararası öğrenciler (yabancı dil sorunu, seçim kriterlerinin düşük olması, iletişim eksiklikleri) ile ilgili engellere dair bulgular elde edilmiştir. Vural-Yılmaz (2016) da çalışmasında Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engelleri belirlemeyi amaçlamış ve bu engeller arasında öğrencilerin ve öğretim üyelerin yabancı dil sorunlarının öne çıkan engeller arasında olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Radmard (2012), Selvitopu (2016), Şişmanoğlu-Kaymaz (2018) üniversitelerin uluslararasılaşma sürecinde karşılaştıkları sorunlar arasında yabancı dile ilişkin engellerin olduğunu ifade etmektedirler. Akar (2010) çalışmasında Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamındaki engelleri artan talep, nitelikli öğretim üyesinin sınırlı olması, yabancı dilde eğitim ve eğitim programı, araştırma sayısının ve bilgi üretiminin azlığı ve finansman soruları şeklinde ortaya çıkarmıştır. Özer (2017) Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında bulunan uluslararası öğrenci ve öğretim üyesi sayısını iyileştirilmesi gereken bir alan olarak ifade etmektedir. Taşçı () ise uluslararasılaşmanın önündeki engelleri ortaya çıkarmayı amaçladığı çalışmasında akademik zorluklardan bahsetmektedir.

Bu bakımdan bu araştırmamızın bulgularının literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Tema 3: Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik politik engeller. Üçüncü araştırma sorusunun ilk kısmını (3a) cevaplamak üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucu ulaşılan bulgulardan üçüncüsü yükseköğretimin uluslararasılaşmasına politik engeller temasıdır. Politik engeller teması kendi içerisine dış politika, iç politika ve Türkiye'nin uluslararası imajı gibi alt temalardan oluşmaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler politik engeller teması altında dış politika, iç politika ve Türkiye'nin uluslararası imajı ile ilgili görüşler bildirmişlerdir. Bu görüşlerden ilki,

“Vurgulanması gereken nokta bu çalışmaların [uluslararasılaşma çalışmaları] yapıldığı yılların Türkiye'nin ekonomik açıdan ve dış politikada daha etkin olduğu yıllar olarak değerlendirebileceğimiz yıllardır. Dolayısıyla bu çalışmalardaki başarıların arkasında bu faktörlerin yattığı söylenebilir (NG7).”

“Siyaset önemli bir boyuttur çünkü bir ülkeye fiziksel olarak gidebilmenin gelebilmenin kendisinin ülkeler arası politikayla, dış ilişkilerle ilgili olduğunu düşünürseniz dış politika bizi etkileyen bir şeydir (NG17).”

ifadeleridir. Bu ifadelerde de görüldüğü gibi uluslararasılaşma çalışmalarının etkili olabilmesinde dış politikanın ve ilişkilerin payı büyüktür. Ülkenin dış politikası ve ilişkilerindeki başarıların, yükseköğretimin uluslararasılaşması gibi dünya ile iletişim ve etkileşim halinde olmayı gerektiren bir konuda tamamlayıcı bir unsur olduğu yorumlanabilir. Dış politikaya ek olarak ülke içerisinde yaşanan gelişmelere de uluslararasılaşmayı doğal olarak etkilemektedir. Bu etki kimi zaman olumlu kimi zaman ise olumsuz seyredebilir. İç politika ile ilgili gelişmelerin uluslararasılaşmayı etkilemesi ile ilgili olarak aşağıdaki alıntılar incelenebilir:

“İç politika yine uluslararasılaşmayı etkileyen bir boyuttur çünkü birçok ülke zaman zaman Türkiye ile ilgili çeşitli güvenlik uyarıları veriyor. Bu nedenle [Türkiye'ye] gelmek istemeyen bir sürü akademisyen oluyor (NG17).”

“Dış politikamızdaki uluslararası yaşadığımız şeyler her alanda olduğu gibi eğitime de yansıyor. Mesela Erasmus'ta darbe girişiminin olumsuz etkileri olmuştu, öğrenci sayılarımız ertesi yılda oldukça düşmüştü. Bölgesel siyasi gelişmeler de çok önemli

oluyor. Hem en büyük fırsatımız olabiliyor hem de öyle bir zaman geliyor ki en büyük engelimiz de olabiliyor (NG24).

Yukarıda yer alan bölgesel gelişmelerin hem fırsat hem de engel teşkil etmesi dikkate değer bir yorum olarak nitelendirilebilir. Türkiye yakın coğrafyasında yaşanan Suriye krizi nedeniyle oldukça yoğun bir zorunlu göç hareketine ev sahipliği yaptı. Bunun sonucunda azımsanmayacak sayıda Suriyeli öğrenci Türkiye yükseköğretim sistemine dâhil oldu. Bu durum bir bakıma kriz olarak nitelendirilebilirken bir bakımda yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının başında olan Türkiye için bir sınav olarak nitelendirilebilir. Yukarıdaki ifadelere ek olarak iç politika, dış politika ve Türkiye'nin yurtdışındaki imajı ile ilişkilendirilebilecek bir ifade aşağıdadır:

“Politik atmosfer diğer bir engeldir. Biz ülke olarak kendimizi yurtdışında çok iyi anlatamıyoruz. Bu nedenle birçok kişi Türkiye’de uluslararası akademisyenlerle ilgili riskler olduğunu zannediyor ama şu an görüyorsunuz bu Starbucks’ın New York’taki Starbucks’tan bir farkı yok. Yani başımızda bir savaşın olması ya da Türkiye’deki politik atmosfer bir korku yaratabiliyor ve uluslararasılaşmayı belli ölçüde etkileyebiliyor (NG10).”

Bu ifadede de görüldüğü gibi uluslararasılaşma ülkenin iç politikası, dış politikası ve kendisini dünyaya nasıl tanıttığından etkilenen bir olgudur. Bu bağlamda insanların yükseköğrenim almak üzere ülke tercihinde etkili olan faktörlerin başında bu unsurların birbirini tamamlayıcı durumu gelebilir. Bu unsurların birbirini tamamlaması çok geniş yelpazeden uluslararası öğrenci ve öğretim üyesi potansiyeli yaratabilir. Bunun tam dersi durum ise çok sınırlı bir coğrafi bölgeden beslenmeyi beraberinde getirebilir. Konu ile ilgili aşağıdaki kapsamlı alıntı durumu daha farklı örnekler üzerinden yorumlama imkânı sağlamaktadır:

“Doğal olarak politika belirleyici bir faktördür. Ülkenizin ekonomisi, sosyal yapısı, refah düzeyi ve özgürlük alanının geniş olması doğal olarak uluslararası anlamda bir cazibe yaratıyor. Bu nedenle çoğu insanın içinden Çin’e, Kuzey Kore’ye gitmek gelmiyor. Yönetimle ya da insanların özgürlükleriyle ilgili sıkıntılar olan ülkelere gitmeyi kimse tercih etmez. Bunun doğal bir çekici ya da itici faktör olduğunu söylemek gerekir. Ama zaman zaman bazı değişimler de olabilir. Mesela Amerika uluslararası öğrencilere ve göçmenlere çok açık bir ülke iken Trump gibi bir liderin gelmesiyle birlikte bunun tamamen tersine dönmesi. Trump dönemi bittikten sonra

gelecek olan yeni başkanla birlikte süreç yine eskiye dönebilir mi bilmiyoruz. Şu aşamada özellikle belli ülke ve kültürlerden giden kişiler için Amerika eski cazibesini devam ettirmiyor. Hem öğrenciler ve dışarıdan gidecekler açısından hem de Amerika'nın izlediği politikalar bakımından doğal bir itici faktör olarak değerlendirilebilir diye düşünüyorum. Çekici faktörler olarak ise zaman zaman bir takım burslar, yeni araştırma alanlarının açılması, anlaşmalar vb. Bunu en iyi yapan ülkeler çok uzun yıllardır bu konuda kurumsal yapılarını oluşturmuş ülkelerdir. İngiltere'yi örnek verebilirim. British Council yüz yıla yakın zamandır yükseköğretimin ve eğitimin uluslararasılaşması için çok ciddi çalışmalar yapıyor, özendirici bir takım programlar yapıyor. Almanya dil faktörü olarak dezavantajlı durumunu avantajlı hale getirmek için DAAD üzerinden verdiği burslarla, Goethe Enstitüsü gibi dil öğretmeyle ilgili çalışmalarla belli bölgelerden kendisine daha nitelikli öğrenci ve araştırmacı gelmesini sağlıyor. Benzer şekilde Fransa Campus France, Hollanda'nın NAFIK, Amerika'nın Fulbright gibi saygın bir yer edinmiş kurumları ve bunların geliştirdiği bir takım destek mekanizmalarıyla çekici faktörler oluşturuluyor. Bu da doğal olarak dış siyasetlerin bir parçası olarak yürütülüyor (NG19).”

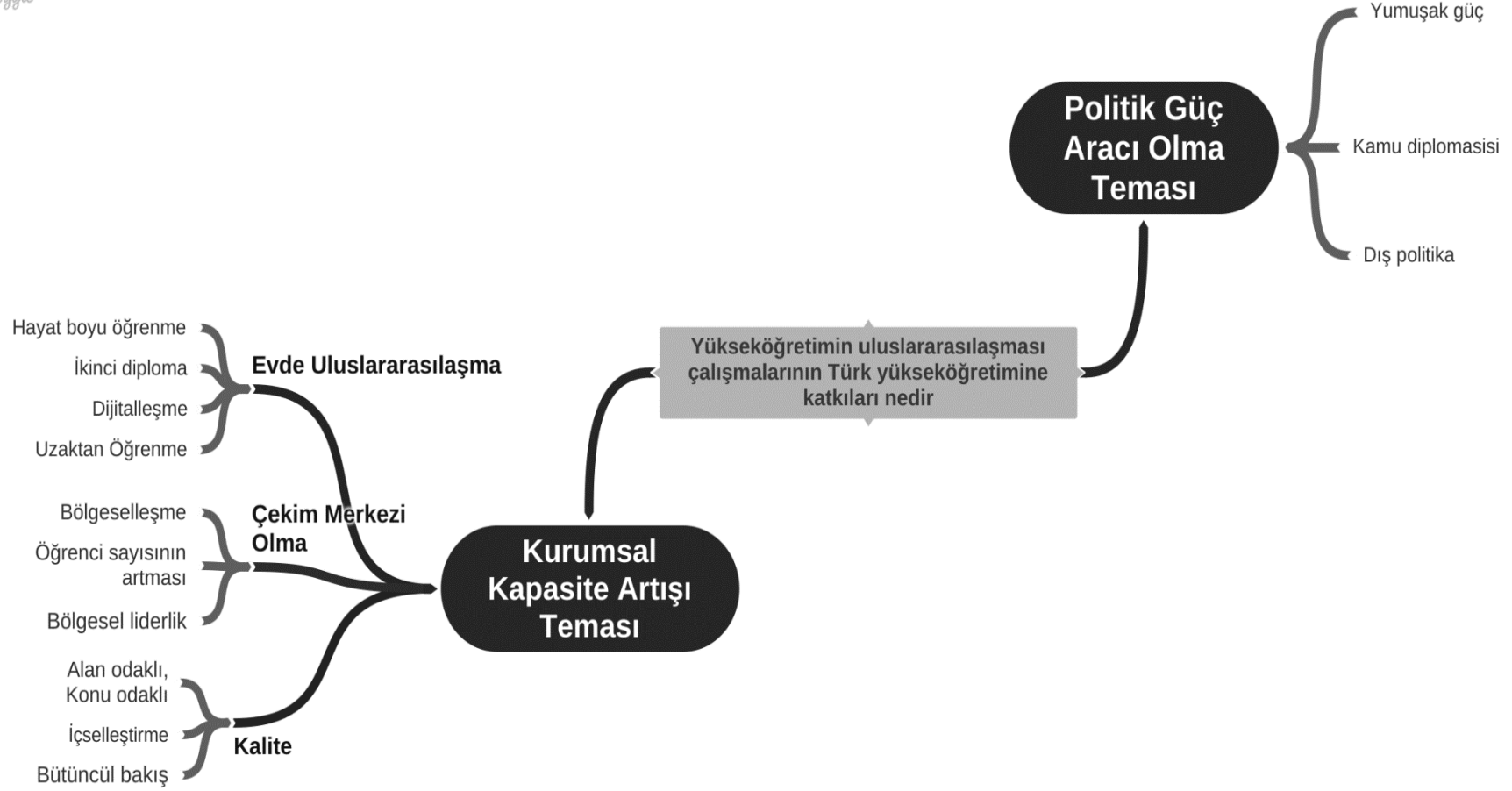
Görüldüğü üzere, yükseköğretimin uluslararasılaşması Türkiye'nin iç ve dış politikaları bağlamında yaşadığı gelişmelerden etkilenmektedir. Ayrıca Türkiye'nin dünyadaki imajı da yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarını etkileyen bir diğer unsurdur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu araştırma ile politik engeller teması altında dış politika (dış ilişkiler), iç politika (siyaset, politik atmosfer) ve Türkiye'nin uluslararası alandaki imajı ile ilgili engellere dair bulgular elde edilmiştir. Taşçı (2018) ise uluslararasılaşmanın önündeki engelleri ortaya çıkarmayı amaçladığı çalışmasında politik zorluklardan bahsetmektedir. Bu anlamda her iki çalışmanın bulgularının birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Buna karşın Selvitopu (2016) uluslararasılaşma sürecinde karşılaşılan engelleri araştırdığı çalışmasında politik engellerden bahsetmemektedir. Her iki çalışmanın politik boyut bağlamında benzer bulgular göstermediği görülmektedir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkılarına dair bulgular. Bu çalışmanın üçünü araştırma sorusunun ikinci kısmı için (3b) çalışma grubunda yer alan yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerin görüşlerine göre yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretimine katkıları araştırılmıştır. Bu araştırma

sonucunda elde edilen bulgular kodlar, alt temalar ve temalar aşağıda yer alan
şekil 11'de gsterilmiştir.

Şekil 11. Yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretimine katkılarına dair kodlar, alt temalar ve temalar.

Şekil 11 incelendiğinde, yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkılarına yönelik bulgular kurumsal kapasite artışı ve politik güç aracı olma olarak iki tema altında incelenmiştir. Bu temalar aşağıda başlıklar halinde sırasıyla ele alınmıştır.

Tema 1: Kurumsal kapasite artışı. Üçüncü araştırma sorusunun ikinci kısmını (3b) cevaplamak üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucu ulaşılan bulgulardan ilki kurumsal kapasite artışı temasıdır. Kurumsal kapasite artışı teması kendi içerisine evde uluslararasılaşma, çekim merkezi olma ve kalite alt temalarından oluşmaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişiler evde uluslararasılaşma alt teması ile ilgili çeşitli görüşler bildirmişlerdir ancak öncelikle Türkiye’de yükseköğretimin kurumsal kapasitesi ile ilgili bir alıntı yapmanın faydalı olacağı düşünülebilir:

“Türkiye’nin nüfus yapısı itibari ile ilk etapta her yıl yaklaşık 1.200.000 öğrenci, daha sonra ise 1 milyon öğrenci liseden mezun olacak ve üniversite kapısına gelecek. Globalleşme döneminde de herkes iki yıllık veya dört yıllık yükseköğretim talep edecek; mesleki eğitimidir, felsefedir herkes bir şey talep edecektir. Bu Türkiye yükseköğretiminin geleceğiyle ilgili çok önemli bir göstergedir (NG7).”

Yukarıdaki ifadedden Türkiye’de yükseköğretimde kapasitenin sürekli artan bir eğilim içerisinde olduğu görülmektedir. Bu artışın bir sonucu olarak Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmada yeni arayışların ve uygulamaların hayat bulacağı ileri sürülebilir. Kurumsal kapasite artışı temasının evde uluslararasılaşma alt teması ile ilgili olarak aşağıdaki görüşler incelenebilir:

“Dijitalleşme ve politik çatışmalar odaklı bir yükseköğretim evrilmesi olacağını düşünüyorum (NG13).”

“Diğeri büyük bir potansiyel ise hayat boyu öğrenimdir. Hayat boyu öğrenim muazzam bir şeydir. Türkiye’de hayat boyu öğrenme ile ilgili ufak denemelerin ne kadar büyük sonuçlar verdiği ortadadır. İkinci diploma programlarının ne kadar ilgi gördüğü ortadadır. Anadolu Üniversitesi’nin potansiyeli ortadadır. Küreselleşme teorileri bize der ki insanlar sürekli bilgiyi yenileme ihtiyacı duyacaklar, yeniden eğitim görmek isteyecekler, hayatları boyunca 3-4 kez meslek değiştirecekler. Bu veriden yola çıkarak hayat boyu öğrenmenin önemini kestirebiliyoruz (NG7).”

“Evden uluslararasılaşmaya yönelik yükseköğretimde bir eğilim var çünkü uzaktan eğitim artıyor. Buna çok inanan akademisyenler var. Third age (emeklilik çağı) anlamında hayat boyu öğrenme ön plana çıkıyor. Bizim Boğaziçi-Harvard Üniversitesi ortaklığıyla yetişkinler için ikinci bahar programımız buna çok güzel bir örnek. Bu anlamda bir evrilme bulunmaktadır (NG9).”

“Biz uluslararasılaşmayı biraz daha klasik şekilde uçağa binen, evraklarını alıp gelen öğrenci bağlamında ele aldık. Onun dışında milyonlarca öğrenci Türkiye’de, Afrika’da, Amerika’da konvansiyonel yollarla gelmeden bu araçlara sahip olmadan uluslararasılaşma faaliyetinde bulunuyor. Bunları da araştırmamız lazım (NG13).”

“Bunun ötesinde, biz hızlı modernleşen bir ülke olduğumuz için, kendini gerçekleştirme arzusunda olan insanlara sahibiz. Bu insanlar gençliğinde yapamadıkları eğitim faaliyetini belli bir seviyeye geldikten sonra yapmayı arzu etmekte. Muazzam bir hayat boyu öğrenme potansiyeli var. Tüm bu sebeplerle Türkiye’de çok canlı çok dinamik bir yükseköğretim sistemi olacaktır. Biz istemesek de bu gerekçeler yükseköğretim sistemini canlı ve dinamik yapacaktır. Bunu biz arz edemezsek başkaları arz edecektir. Bugün ücretini yatırdıktan sonra Harvard Üniversitesi’nden bile ders alabiliyorsunuz, uzaktan öğretim yoluyla başka ülkelerde diploma alabiliyorsunuz. Türkiye’nin uluslararasılaşma stratejisi bu süreçlerin tamamını olumlu besleyecektir. Türkiye nüfusu yaşlanan bir toplum değildir. Tabii ki belli bir süre sonra nüfusumuz yaşlanacak ama yakın gelecekte bu mümkün görünmüyor. Bu potansiyele sahip bir ülke için uluslararasılaşma olmazsa olmazlığını korumaya deva edecektir. Bunu biz değerlendiremezsek başkaları değerlendirecek ve bu nüfusa başkaları yükseköğretim verecektir (NG7).”

“Gelişen teknolojiyle birlikte klasik kampüslerin sallanacağını düşünüyorum. .... uzaktan eğitim, ortak uzaktan eğitim geleceğin gerçeğidir. On sene içerisinde bildiğiniz her şey değişecek kampüs değişecek uluslararasılaşma dahi değişecek. Virtual Internationalization’dan bahsedeceğiz. Artık teknoloji televizyon teknolojisi değil ki internet teknolojisi! Açık öğretimi düşünün, eskiden Anadolu Üniversitesi matematik, fen, İngilizce anlatırdı. Artık öyle bir şey yok. Artık her şey karşılıklı. Mesela bir programda ders veriyoruz. Aynı anda dünyanın her tarafındaki insanlar sizi dinliyor, sor soruyor ama Türkiye, YÖK uzaktan eğitimle alınan bu dereceleri tanımıyor. Artık her şey karşılıklı ve interaktif. Türkiye YÖK uzaktan eğitimle alınan dereceleri tanımıyor. Türkiye’nin buna hazırlık yapması gerekir. Türkiye’de Kalite Kurulu var ama dijitalleşme ya da uzaktan eğitim konularında hiçbir standartları yok. Bu çağda bir standart belirlememiş Kalite Kurulu. Biraz hoşumuza gitmeyebilir ama önümüzdeki on senenin gerçeği internet ve iletişim teknolojileri. Bu kaçınılmaz bir şekilde üniversiteyi de vuracak ve uluslararasılaşmayı da yeniden tanımlayacak (NG13).”

Yukarıdaki ifadelerin tamamı teknoloji, dijitalleşme ve bu kavramların Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması üzerine etkilerine vurgu yapmaktadır. Buradan hareketle, Türkiye’de yükseköğretimde dijitalleşme odaklı yeni bir uluslararasılaşma eğiliminin kaçınılmaz olduğu yorumlanabilir. Bu eğilimin içerisinde uzaktan öğrenme ve hayat boyu öğrenme gibi kavramların önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Üçüncü araştırma sorusunun ikinci kısmını (3b) cevaplamak üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucu ulaşılan kurumsal kapasite artışı temasının ikinci alt teması çekim merkezi değildir. Kurumsal kapasite artışı temasının çekim merkezi olma alt teması ile ilgili olarak aşağıdaki görüşler incelenebilir. Bu görüşlere Türkiye’nin tarihsel geçmişine vurgu yapan ifade ile başlamak faydalı olabilir:

“Bizim tarihsel geçmiş ile alakalı bir odak ülke, hedef ülke konumumuz var. Türkiye’nin mevcut coğrafi konumunu daha da pekiştirebilecek bir aracı rol oynayacaktır [uluslararasılaşma] (NG24).”

Bu ifadeyle Türkiye’nin bölgesinde ve kültürel havzasında sahip olduğu potansiyelle vurgu yapılmaktadır. Bu anlamda uluslararasılaşmanın bu potansiyeli daha da güçlendirecek bir araç olarak algılandığı söylenebilir. Yukarıdaki ifadeye ek olarak farklı kişiler de Türkiye’nin bölgesel konumu ile ilgili fikirler belirtmişlerdir. Bu fikirler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

“Yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmaları ile Türkiye bölgesinde bir cazibe merkezi olabilir. Bu tüm boyutlarıyla geliştirilebilir. Sahip olduğumuz kültürel havzayı iyi değerlendirmeliyiz ve daha kaliteli öğrencileri buraya çekmeyi başarmalıyız. Gelecek için bu amaca yönelik politika geliştirmek gereklidir (NG6).”

“ABD bir tarafta güç, UK diğer tarafta bir güç, bence Türkiye de bizim bölgede uluslararası anlamda, diplomatik olarak yumuşak güç olmak istiyor. Ortadoğu’nun ya da Afrika’nın Türkiye’ye hayranlıkları var. Türkiye onlardan daha güçlü bir ülke. Bu anlamda Türkiye bir hub olabilir. Türkiye bölgesel uluslararasılaşma anlamında merkez olmak istiyor. Türkiye’nin böyle bir hedefi olduğunu düşünüyorum (NG9).”

“[Türkiye] Bu şekilde uluslararasılaşmaya devam ederse bazı üniversitelerin uluslararası öğrenci sayısının çok fazla artacağını düşünüyorum (NG16).”

“Türkiye coğrafi olarak güzel bir noktada ancak hemen yanı başında Avrupa varken özellikle parası olan uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmesini beklemek çok gerçekçi değil. Türkiye kısa vadede uluslararasılaşma noktasında herhangi bir yere taşınmayabilir. Ancak bölgesel anlamda Türkiye’nin bir bölgesel liderlik hedefi var. Bununla ilgili de İran, Mısır ve Suudi Arabistan ile tatlı bir yarış halinde. Türkiye eğer yükseköğretimin bölgeselleşmesini iyi bir şekilde idare edebilirse bölgesinde iyi bir lider olabilir (NG10).”

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere Türkiye yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında küresel bir merkez olmanın uzağındadır ancak bölgesel bir çekim merkezi olabilecek potansiyele sahip olduğu söylenebilir.

Üçüncü araştırma sorusunun ikinci kısmını (3b) cevaplamak üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucu ulaşılan kurumsal kapasite artışı temasının üçüncü alt teması ise kalitedir. Kurumsal kapasite artışı temasının kalite alt teması ile ilgili olarak aşağıdaki görüşler incelenebilir:

“Yükseköğretimde uluslararasılaşmayı copy paste olarak düşünmesek çok daha iyi olacaktır (NG2).”

“Ama ben yükseköğretimin içeriğine, kalitesine, yeterliliklerine ve çıktıklarına vurgu yapılması gerektiğini düşünüyorum. Sayılar vizyon belirlemek bakımından bize bir şeyler verebilir ama her şey demek değildir. O nedenle Türkiye bu anlamda büyük bir güç olma, hem ekonomik hem de diğer anlamlarda, olmak istiyor. Bu rolüyle örtüşen bir şekilde yükseköğretimde de uluslararası öğrencilere açık olarak bu anlamda da güçler arasına girmeyi hedefliyor diye düşünüyorum. Yaklaşım da ha yüzeysel bir şekilde devam ediyor. Daha öğrenciye indirgenmiş ve sayısal olarak değerlendirilen bir yaklaşım. Herkes bu pastadan bir pay alıyor, biz neden almıyoruz? Biz büyük bir gücüz, işte Osmanlı hinterlandında olan bir sürü devlet var. Onlarla bağlarımızı güçlendirelim, oralardan öğrenci getirelim, o paraları biz alalım. .... Bazı şeylerin altını doldurmak gerekiyor (NG19).”

“Yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmalarıyla Türkiye’nin yükseköğretim kalitesi artacaktır çünkü doğrudan katkı sunmaktadır (NG5).”

“Uluslararasılaşma doğru uygulandığında (Türkiye yükseköğretim sistemine) çok şey katabilir. Hiçbir şey getirmese bile cooperation, network, birlikte çalışma kültürünün oluşması, karşı tarafı anlayabilme, sizden farklı dili konuşan birisiyle çalışabilme gibi çok temel insani iletişim düzeyinde bile bizim yükseköğretim sistemimize katkı

yapabilir. Hem öğrencilerimizin kendilerini net ifade edebilmeleri, dünyada kedi akranlarıyla iletişim halinde olabilmeleri, içe kapanık olmamaları gibi basit düzeyde de önemli bir fayda sağlayabilir. Gelen öğrenciye yönelik olarak müfredatın düzenlenmesi, eğitim programlarının ona göre revize edilmesi daha dünya ile konuşabilen, dünyayı takip eden programların oluşması doğal olarak Türkiye'deki eğitim öğretim programlarının kalitesini yükseltir, daha karşılaştırılabilir hale getirir. Öteki türlü siz dünyadan kopuk bir şekilde tek başınıza ben çok iyi dereceler veriyorum deseniz bile artık şu anki yükseköğretim ve dünyanın küresel sisteminde (rankinglerin olduğu, kalite değerlendirmelerinin olduğu, mezunların başka ülkelerde iş bulduğu bir ortamda) bu söyledikleriniz çok havada kalır. O nedenle uluslararasılaşma birçok aracı ile doğru uygulanırsa Türkiye yükseköğretimine kesinlikle çok dinamizm getirebilecek, çok pozitif şekilde etkileyecek bir yaklaşım. O nedenle çok savunuyorum (NG19).”

“Uluslararasılaşma öncelikle rekabeti artırıyor. Lisans düzeyi için düşünecek olursak bir torbada 100 tane kişinin olduğunu düşünün. Bu kişilerin yanına o kişilerle aynı kalitede ya da belki daha fazla kalitede on kişi daha koyuyorsunuz. Bu on kişi torbada daha önce bulunan 100 kişi daha yukarıya çekecektir (NG5).”

“Bir kere daha rekabetçi bir sisteme girmeye çalıştığımız için daha nitelikli bir yükseköğretim sistemi hedefliyoruz uluslararasılaşmayla (NG24).”

“YLYS bu burs programı ile ileride üniversitelerimize kazandıracığımız uluslararasılaşmış öğretim eleman sağlayabilirsek, Türkiye kültürel havzasından zaman içerisinde daha kaliteli öğrencileri çekebilir (NG6).”

Yukarıdaki ifadeler kalitenin yükseköğretimde önemli bir tema olduğunu ortaya koymaktadır. Yukarıdaki görüşlerden yola çıkarak Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine kalite güvence sistemi ağı oluşturma ve yaygınlaştırmada yardımcı olacağı bulgusuna ulaşılabılır.

Genel olarak değerlendirildiğinde bu araştırma ile yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmalarının Türkiye yükseköğretimine katkıları kurumsal kapasite artışı teması altında evde uluslararasılaşma (hayat boyu öğrenme, ikinci diploma, dijitalleşme, uzaktan öğrenme), çekim merkezi olma (bölgeselleşme, öğrenci sayısının artması, bölgesel liderlik), kalite (alan odaklı, konu odaklı, içselleştirme, bütüncül bakış) bakımlarından bulgular elde edilmiştir. Altbach ve Knight (2007) uluslararasılaşmanın geleceği üzerine çeşitli senaryolar sıralamıştır ve uluslararasılaşmanın yükseköğretimde merkezi bir güç olmaya devam

edeceğini ileri sürmüştür. Buna göre uzaktan öğrenmede derecelerinin uluslararası kabulüne paralel olarak bir kapasite genişlemesi beklenmektedir. Buna ek olarak, ülkeler arasındaki öne çıkan bir konu da kalitedir. Birçok yükseköğretim kurumu düşük standartlar nedeniyle eleştirilmektedir ancak kalite ölçütleri konusunda da eksiklikler bulunmaktadır. Bu araştırma ile elde edilen bulgular da evde uluslararasılaşma ve kalite noktasında kurumsal kapasitenin artmasını öngörmekteydi. Buradan hareketle her iki araştırmanın hem evde uluslararasılaşma hem de kaliteye yönelik bulgularının örtüştüğü söylenebilir. Benzer şekilde Wächter (2003) evde uluslararasılaşmanın yükseköğretimdeki reform ve yenilik eğitimlerini etkileyeceğini; Vural-Yılmaz (2014) Türkiye'nin yükseköğretimin uluslararasılaşmasında kısa vadede küresel bir oyuncu olmasının gerçekçi görünmediğini; Vural-Yılmaz (2017b) Türkiye'nin coğrafyasında bölgesel bir güç olarak çekim merkezi olma olasılığının yüksek olduğunu ve Marquez, Torres ve Torres (2013) ise uluslararasılaşma çalışmalarının kurumların tanınırlığını ve kalitesini arttıracaklarını ifade etmektedirler. Kondakçı ve diğerleri (2016) ise araştırmalarının sonucunda Balkan ülkelerinin Türkiye'nin art bölgesi (hinterlandı) konumunda olduğunu ifade ederek Türkiye'nin bölgesel uluslararasılaşmasına dikkat çekmektedirler. Kondakci, Bedenlier, & Zawacki-Richter (2018) çalışmalarında Türkiye'nin gelişmekte olan bir merkez olduğunun altını çizmektedirler. Buradan hareketle yukarıdaki bulgular ile bu araştırmanın Türkiye bağlamında evde uluslararasılaşma, bölgesel çekim merkezi olma ve kalite anlamında kurumsal kapasitenin gelişmesine dair bulgularının örtüştüğü söylenebilir. Ayrıca (Aktan, 2009) yükseköğretimde dünya çapında eğilimler üzerine gerçekleştirdiği çalışmasının sonucunda sürekli gelişen bilgi okyanusu içerisinde hayat boyu öğrenmeye, uzaktan eğitime, e-öğrenmeye olan ilgi ve desteğin sürekli artacağını; üniversitelerin kalite yönetimi uygulamalarına ağırlık vereceğini ifade etmektedir. Bu araştırmanın bulgularına göre de Türkiye yükseköğretiminde hayat boyu öğrenme, uzaktan öğrenme ve kalite bağlamında bir eğilim öngörüldüğünden her iki çalışmanın bulguları birbirini desteklemektedir. Atagi (1996) ise çalışmasında uluslararasılaşma süreci ile Japonya eğitim sisteminin ne elde etmek istediğini araştırmıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre Japonya eğitim sistemi uluslararasılaşma süreci ile birlikte uluslararası ilişkiler için gerekli insan kaynağı becerileri ve Japon kimliği geliştirmek ve uluslararası

topluma katkı sağlamak istemektedir. Görüldüğü üzere her iki araştırmanın bulguları benzerlik göstermemektedir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmaları akademik bir alan olarak yükseköğretimin uluslararasılaşmasının (uluslararası eğitim) Türkiye’de gelişmesine katkı sağlayabilir. Özellikle herkes için yükseköğretim, hayat boyu öğrenme, yükseköğretime erişim gibi noktalarda yaşanan gelişmeler ve küreselleşmenin yükseköğretim üzerindeki kapsamlı etkileri sonucunda yükseköğretim bir odak halini almıştır. Yükseköğretim kademesinin kazandığı bu ivme yükseköğretimde uluslararasılaşma ile birleştiğinde ortaya çok daha güçlü bir akademik alan çıkmıştır. Bu akademik alanın adı tarihsel süreçte çeşitli şekillerde anılmıştır: karşılaştırmalı eğitim, küresel eğitim, çokkültürlü eğitim, ulus ötesi eğitim, yükseköğretimin uluslararasılaşması, uluslararası eğitim, vb. Bu isimlerden bazıları çeşitli dönemlerde ağırlıklı olarak kullanılmıştır, daha sonra farklı isimler ağırlık kazanmıştır. Şu anda ise Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ya da Yükseköğretimin Uluslararasılaşması kavramları yaygın biçimde kullanılmaktadır. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma genel olarak uluslararasılaşma çabaları kapsamında bir faaliyetler çerçevesi olarak da görülebileceğinden, Uluslararası Eğitim adının ileride yükseköğretimin uluslararasılaşmasını da içerisine alan kapsayıcı bir akademik alan adı olarak öne çıkabileceği söylenebilir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması akademik alanı içerisinde öğrenci ve öğretim üyesi hareketlilikleri, ortak diploma programları, uluslararası eğitim programı, uluslararası öğrenme çıktıları, araştırmalar, işbirlikleri, uluslararasılaşmış yemekhane, uluslararasılaşmış kütüphane, teknolojik alt yapı ile donatılmış kitlesel dersler (uzaktan eğitim, e-öğrenme, MOOC, vb.), çokkültürlü eğitim, akreditasyon, kalite, karşılaştırmalı eğitim, yabancı dil çalışmaları gibi konularda akademik çalışmalar yürütülmektedir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması akademik alanı birçok ülkede çok büyük mesafeler kat etmiş olsa da birçoğunda halen gelişmeye devam etmektedir. Yakın gelecekte bu akademik alanın tüm dünyada daha kurumsal bir kimlik kazanacağı ve mesleki uzmanlık halini alacağını söylemek güç değildir. Gulbenkian Komisyonu (2018) tarafından hazırlanan raporda akademik bir disiplinin kurumsallaşması noktasında bir çerçeve belirlenmiştir. Buna göre, üniversitelerde bir bölümün olması, bir diploma programının olması, bir araştırma alanına sahip olması, alanda

gerçekleştirilen çalışmaların yayınlandığı bilimsel dergilerin bulunması ve üyelerinin örgütleniyor olması bir alanın kurumsallaşma göstergeleri arasındadır. Bu göstergelere *Yükseköğretimin uluslararasılaşması* (ya da bu çalışma kapsamında gelecek eğilimi olarak öngörülen *Uluslararası Eğitim*) akademik alanı değerlendirildiğinde alanın kurumsallaşması noktasında çeşitli adımların atıldığı söylenebilir. Bu adımlar arasında öne çıkanlardan ilki üyelerinin örgütlenmesidir. Uluslararası Eğitim Yöneticileri Derneği [The Association of International Education Administrators [AIEA]] uluslararası eğitim alanındaki üst düzey liderlere yönelik bir dernektir. UEYD üyeleri, yükseköğretim kurumlarının ve uluslararası yükseköğretimi destekleyen kuruluşların yöneticileri olarak görev yapan kıdemli uluslararası çalışanlardır. UEYD, uluslararası eğitim yöneticilerini birbirleriyle, dünyadaki meslektaşlarıyla, uluslararası eğitimi destekleyen kurumlarla ve uluslararası yükseköğretimin yönetimi ile ilgili kuruluşları bir araya getirir. UEYD, üyelerine kurumsal stratejileri paylaşma ve kamu politikası konularında etkili birliktelikler sağlama fırsatları sunar. (“AIEA”, 2019). 1989 yılında kurulan Avrupa Uluslararası Eğitim Birliği (European Association for International Education [EAIE]), yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda Avrupa uzmanlık, ağ oluşturma ve kaynaklar merkezidir. Kurumlarının uluslararasılaşmasına aktif olarak katılan bireylere eğitim, konferanslar ve bilgi edinme hizmetleri sunan kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Derneğin misyonu üyelerinin profesyonel olarak başarılı olmalarına yardımcı olmak ve uluslararası yükseköğretimdeki gelişmelere Avrupa perspektifinden katkıda bulunmaktır (“EAIE”, 2019). Bunlara ek olarak, yükseköğretimin uluslararasılaşması alanında çalışmalar yürüten Kanada Uluslararası Eğitim Bürosu (“CBIE”, 2019), Alman Akademik Değişim Servisi (“DAAD”, 2019), Yurtdışında Eğitim Forumu (“The Forum on Education Abroad”, 2019), Uluslararası Eğitim Enstitüsü (“IIE”, 2019) ve Uluslararası Eğitimciler Derneği (“NAFSA”, 2019) gibi birçok dernek, birlik ya da oluşum bulunmaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması akademik alanının kurumsallaşması yönünde öne çıkan adımlardan ikincisi ise bilimsel dergilerin varlığıdır. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Dergisi (“JSIE”, 2019), Uluslararası Yükseköğrenim Dergisi (“IHE”, 2019), Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi (“JIEL”, 2019a), Uluslararası Eğitim ve Liderlik Dergisi (“JIEL”, 2019b), Uluslararası Eğitim ve Uygulama Dergisi (“JIEP”, 2019), Karşılaştırmalı ve Uluslararası Yüksek Eğitim Dergisi (“JCIHE”, 2019) bu dergilerden bazılarıdır. Yükseköğretimin

uluslararasılaşması akademik alanının kurumsallaşması yönünde öne çıkan üçüncü adım ise araştırma alanına sahip olma durumudur. Yükseköğretimin uluslararasılaşması kendi içerisinde çok çeşitli çalışma alanlarını içermektedir. Karşılaştırmalı çalışmalar, eğitim programı, değerler eğitimi, çokkültürlü eğitim, öğretmen eğitimi, hayat boyu öğrenme, yükseköğretim yönetimi bu çalışma alanları arasında yer almaktadır. Bu çalışma alanlarının çoğu zaman disiplinler arası bir yapı gösterdiği de söylenebilir. Son olarak, üniversitelerde bir bölüm ya da diploma veren bir programın olması bir çalışma alanının kurumsallaşması için ölçütler arasında yer almaktadır. Bu anlamda yükseköğretimin uluslararasılaşması ya da uluslararası eğitim akademik alanının gelişmesini sürdürdüğünü söylenebilir. Dünya çapında çeşitli üniversitelerde, kimi zaman eğitim fakülteleri içerisinde Uluslararası Eğitim bölümlerinin (“The Education University of Hong Kong”, 2019) olduğu görülse de bölümlerin her üniversitede yaygınlığı söz konusu değildir. Eğitim Yönetimi (Bulut-Şahin, 2017; Elkin et al., 2005; Ergin, 2017; Selvitopu, 2016; Taşçı, 2018), Kamu Yönetimi (Babaoğlu, 2018; Demirhan, 2017; Vural-Yılmaz, 2014, 2016), Uluslararası İlişkiler gibi alanlar içerisinde yükseköğretimin uluslararasılaşmasına dair akademik çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Bu bilgiler ışığında yükseköğretimin uluslararasılaşması ya da uluslararası eğitim akademik alanının tam anlamıyla kurumsallaşmadığı söylenebilir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması eğilimi devam ettiği sürece bu alana yönelik üretilen bilginin de artacağı ve bu alanda uzman kişilere ihtiyaç duyulacağı ileri sürülebilir. Örnek vermek gerekirse dünyada uluslararası öğrenci sayılarının artmasıyla uluslararası öğrencilerin çoğunlukla bulunduğu üniversitelerde alanında uzman öğretim üyelerine ihtiyaç ortaya çıkabilir. Benzer şekilde diğer eğitim kademelerinde de çokkültürlü ve çok uluslu sınıfların artmasıyla birlikte, eğitim-öğretim hizmetlerini yürütecek, uluslararası eğitim alanında derece veren bir programdan mezun olmuş uzman kişilere olan ihtiyacın artması beklenebilir. Bu örnek daha da detaylandırılabilir. Bugün çokkültürlü sınıflarda okul öncesi öğretmenliği lisans programı mezunu öğretmenlere ihtiyaç duyulan birçok ülkenin varlığından söz etmek mümkündür. Benzer şekilde içerisinde çok farklı kültürlerden, renklerden ve uluslardan öğrencilerin bulunduğu eğitim kurumlarında uluslararası eğitim yöneticiliği lisans, yüksek lisans ya da doktora programından mezun bir yöneticiye ihtiyaç duyulması çok olasıdır. Çeşitli etkenlerle dünyada nüfus ve göç hareketlerinin arttığı ve küreselleşmenin çok yaygın şekilde

hissedildiği bugünün şartlarının yakın gelecekte uluslararası eğitim alanının daha fazla kurumsallaşmasına zemin oluşturacağı söylenebilir.

Tema 2: Politik güç aracı olma. Üçüncü araştırma sorusunun ikinci kısmını (3b) cevaplamak üzere yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerle gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucu ulaşılan bulgulardan ikincisi politik güç aracı olma temasıdır. Görüşme gerçekleştirilen kişiler, politik güç aracı olma ile ilgili olarak yumuşak güç, kamu diplomasisi ve dış politika üzerinde görüşler bildirmişlerdir. Bu görüşler,

“[Türkiye] Bu şekilde uluslararasılaşmaya devam ederse bazı üniversitelerin uluslararası öğrenci sayısının çok fazla artacağını düşünüyorum. Bazı üniversitelerin İngilizce eğitimi daha fazla artabilir. Türkiye'nin sınırları dışındaki gücü, yumuşak güç, açısından faydası olabileceğini düşünüyorum. Bazı yükseköğretim kurumlarının tanınmasında faydası olabilir (NG16).”

“Eğer gerçekten bu işi biraz daha ciddiye alıp denetleyen, kriter koyan bir pozisyona gelebilirsek Türkiye kamu diplomasisi bağlamında çok ciddi bir atılım yapacak bundan eminim (NG8).”

“Uluslararası öğrenci burada uluslararası ilişkiler okuyup memleketinde diplomat olacak bunun değer çok büyüktür (NG5).”

“Tabi ki uluslararasılaşmayı bu kadar önemsememizin sebebi politik anlamda, kamu diplomasisi açısından memleketlerine dönüşlerinde önemli konulara gelmeleri bizim ülke olarak önemseydiğimiz bir konudur (NG24).”

“Gelecekle ilgili olarak uluslararası öğrenciler ilerde bizim kültürel elçilerimiz olabilir. Bu söylem halen çok baskındır (NG4).”

“Türkiye aslında tüm gelişmekte olan ülkelerin elde etmek istediği şeyi elde etmek istiyor. Cumhurbaşkanı ilk 500 de daha fazla üniversite görmek istiyor, Kalkınma Bakanlığı daha çok gelir elde etmek istiyor, YÖK daha fazla uluslararası öğrencisi olsun istiyor, TÜBİTAK, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ya da diğer ilgili bakanlıklar ARGE'ye daha fazla katkı olsun istiyor. Kağıt üzerindeki söylemlere baktığımızda bunların hepsi böyle. Yani Türkiye adı konulmamış bir excellence initiative (üniversitelerin araştırma kapasitesini ve uluslararasılaşma düzeyinin üst yönetim tarafından arttırılmak istenmesi) yapmak istiyor. Türkiye yükseköğretimde uluslararasılaşma ile somut olarak para istiyor, reputation istiyor, ilk 500lerde daha fazla üniversite istiyor. İlk 500'ü bir podyum olarak değerlendirirsek, podyumda daha fazla görünmek istiyor, açık konuşayım. Bunları elde edebiliyorlar mı dersiniz hayır.

Bunlar zaten kısa vadede elde edilebilecek şeyler değil. Bunları elde etmek için çok uzun vadeli planlama, takım çalışması, strateji geliştirme gerekir. Benim somut olarak gördüğüm (gerek siyasi söylemlere gerek belgelere baktığımda) para ve reputation. Sadece Suriye örneği uç bir örnek oldu. Türkiye Suriye'nin kuzeyinde yapılan operasyonlarla dünyaya ben burayı kalkındırıyorum mesaj vermek istiyor. Suriye'de açılan şube kampüse bakarsanız [Gaziantep Üniversitesi'nin Cerablus Meslek Yüksekokulu], açılan bölümler rastgele seçilmemiş. İlahiyat var yani Türkiye bölgede DEAŞ istemiyor. Türkiye Sünni İslam'ı bölgedeki öğrenciler üzerinde yaymak istiyor ki sapkın dincilik olmasın. Diğer bölümlere bakıyorum sağlık, acil yardımla ilgili bölümler var. Türkiye şunu istiyor, yükseköğretim kendisinin sağlık alanındaki maddi manevi yükünü ileride azaltsın. Doktor göndermeyim, ileride kendi mezunları halletsin istiyor. Bir başka bölüm ise özel güvenlik programı var. Türkiye şunu istiyor, uzun vadede onların güvenliğini onlara bırakayım. Yani burada aslında şunu görüyoruz: Yükseköğretim şube kampüs üzerinden mükemmel bir şekilde bir devletin dış politikasına hizmet ediyor, enteresan bir örnek (NG10).”

“Kültürlerarası etkileşim artacaktır. Bağlar kurulacaktır. Türkiye Mezunlarının yapacakları işler, ticari faaliyetler ve Türkiye ile kuracağı ilişkilerde Türkiye ve Türkçe ön plana çıkacaktır (NG5).”

şeklinde sıralanmaktadır. Yukarıdaki görüşler incelendiğinde Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmalarının Türkiye’ye politik bir güç kazandıracağı, Türkiye mezunlarının kendi ülkeleri ve Türkiye arasındaki olumlu ilişkilerinin mimarı olacakları görüşünün baskın olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye’nin hemen yanı başında yaşanan Suriye krizinin uzun vadeli çözümünde de yükseköğretimi bir araç olarak kullandığı ifade edilmektedir. Bu bulgulara göre Türkiye’nin yükseköğretimin uluslararasılaşmasını yumuşak güç elde etme aracı olarak algılandığı söylenebilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde bu araştırma ile yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretimine katkıları politik güç aracı olma teması altında yumuşak güç, kamu diplomasisi ve dış politika bakımlarından bulgular elde edilmiştir. Buna göre Türkiye’de yükseköğretimin politik güç aracı olarak daha fazla kullanılacağı bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir. Vural-Yılmaz (2017) kamu diplomasisi aracı olarak Türkiye yükseköğretimini incelediği çalışmasında Türkiye’nin uluslararasılaşma çalışmalarının ekonomik ve siyasi anlamda bir aktör olma amacına doğru ilerlediğinin altını çizmektedir. Büyükgöze (2016) yumuşak gücün Türkiye’de yükseköğretimde ve dış politikadaki

aracı rolünü irdeleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın sonucunda Türkiye yükseköğretim sisteminin yumuşak güç aracı olarak kullanılabileceğinin belirtmiştir. Görkemli (2019) ise çalışmasının sonucunda değişim programlarının kültürlerarası diyaloga ve ülkelerin kültürel diplomasisine çok yüksek oranda katkı yaptığını ortaya koymuştur. Yukarıdaki çalışmaların bulgularının bu araştırma sonucunda ortaya çıkan Türkiye'nin yükseköğretimin uluslararasılaşmasını yumuşak güç elde etme aracı olarak kullanabileceği bulgusu ile örtüştüğü görülmektedir.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular ışığında ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir. Bunun akabinde araştırma bulguları ve sonuçlarından yola çıkarak oluşturulan uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Birinci Araştırma Sorusu İçin Sonuçlar

Bu araştırmanın birinci araştırma sorusu için çalışma grubunda yer alan dokümanlar bağlamında, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamının ne olduğu ve nasıl bir önem taşıdığı (1a) ve Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının neler olduğu (1b) araştırılmıştır. Bu araştırmanın birinci araştırma sorusunun ilk kısmında (1a) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik, kültürel, ekonomik ve politik bakımlardan anlam taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamı içerisinde öğrenci ve öğretim üyeleri ve bunların hareketlilikleri, ortak projeler, ekip çalışmaları, yayınlar, akademik bilgi paylaşımı, kalite ve akreditasyon, yabancı dil çalışmaları yer almaktadır. Bu araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik anlamı nitelikli insan gücünü, araştırma/yayın olanaklarını ve kurumsal kaliteyi eğitim öğretim süreci ile birleştiren bilimsel bilgi birikimin paylaşılmasına olanak sağlayan bir süreç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik anlamı içerisinde nitelikli insan kaynağı, uluslararası öğrencilerin ve yakınlarının harç, barınma, ulaşım ve sağlık gibi harcamaları, bilgiyi katma değerli üretime dönüştürme, sanayi ve üniversite iş birliği çalışmaları yer almaktadır. Bu araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik anlamının uluslararası öğrencileri nitelikli insan gücü olarak görmenin yanı sıra onların harcamalarını ve bilgiyi teknolojiye dönüştürerek üretime katkı sağlamalarını hedefleyen bir anlayış olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamı içerisinde farklı kültürlerin bir arada, huzur içerisinde ve etkileşim halinde

yaşayabilmesi, farklılıkları hoş görme, ülkeler ve kültürler arasındaki dayanışmanın artması ve kültür elçileri yetiştirme çalışmaları yer almaktadır. Bu araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamının insani değerler temelinde farklı kültürlerle etkileşim haline yaşayarak, dünya ile bütünleşerek ve kültür elçileri yetiştirerek kültürler arası ilişkileri canlı tutmayı içeren bir anlayış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının politik anlamı içerisinde diplomatik kazanımlar, kamu diplomasisi, yumuşak güç ve dış politika çalışmaları yer almaktadır. Bu araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının politik anlamının yükseköğretim vasıtasıyla etkileşime girilmesi planlanan ülkelerle köklü ve sağlam ilişkilere kurmayı ve o ülkelerin halklarına temas ederek Türkiye Cumhuriyeti’nin etkisini arttırmayı hedefleyen bir anlayış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın birinci araştırma sorusunda çalışma grubunda yer alan dokümanlar bağlamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının neler olduğu (1b) araştırılmıştır. Bu araştırmanın birinci araştırma sorusunun ikinci kısmında (1b) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tanınırlık ve görünürlük, öğrenci olanakları, stratejik planlama, uluslararası olma ve hareketlilikler politikalarının uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tanınırlık ve görünürlük politikaları içerisinde çekim merkezi olma, daha fazla öğrenci ve öğretim üyesine ulaşma, yasal zemin oluşturma, internet odaklı tanıtım yapma, üniversite sıralamalarında ve kalite çalışmalarında daha üst sıralarda bulunan rekabetçi bir sistem oluşturma çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’de yükseköğretimin üniversite sıralamalarında daha üst sıraları hedefleyerek, çekim merkezi olmaya çalışarak, kalite çalışmalarını sürdürerek ve denklik & tanınma gibi alanlarda alt yapısını güçlendirerek tanınırlık ve görünürlük politikalarını sürdürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik öğrenci olanakları politikaları içerisinde öğrenci yurdu inşaatları, Kredi Yurtlar Kurumu çalışmaları, fiziki koşulların iyileştirilmesi, Türkiye Bursları, iş garantili burs programları, sosyal imkânlar ve rehberlik gibi çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararası öğrencilerin barınma

imkânlarını genişleterek, uluslararası öğrencilere burslar vererek, uluslararası öğrencilerin sosyal imkanlarını düzenleyerek ve onlara rehberlik hizmeti sunarak öğrenci olanakları politikalarını sürdürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına hareketlilikler politikaları içerisinde ders verme, öğrenim görme, staj yapma gibi faaliyetler bulunmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’de yükseköğretimin Erasmus Değişim Programı, Mevlana Değişim Programı ve akademik işbirlikleri çalışmalarına odaklanarak hareketlilikler politikalarını sürdürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik uluslararası olma politikaları içerisinde diploma eki, Avrupa Yükseköğretim Alanı, kredi sistemi, hayat boyu öğrenme, uluslararası öğrenci sayıları ve seçme sınavı, akademik kültür zenginliği sağlama, uluslararası öğretim üyesi bilgi sistemi, mezuniyet sonrası kalış ülkede süreleri, ikili anlaşmalar, ortak diploma ve şube kampüs gibi çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’de yükseköğretimin Bolonya sürecini benimseyerek, uluslararası öğrencilere ve öğretim üyelerine yönelik çalışmalarını devam ettirerek, nitelikli insan gücü, iş birliği ve ortaklıklar konularında çalışmalarını sürdürerek uluslararası olma politikalarını sürdürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına stratejik planlama politikaları içerisinde meseleyi hükümet politikası haline getirme, kısa-orta-uzun vadeli hedefler koyma, ülke ve alan odakları belirleme, ilgili bakanlıklardan stratejik konularda görüş isteme, stratejik bakımdan öne çıkan ülkeleri tespit etme ve yükseköğretimde ihtisaslaşma çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunun kalkınma planlarına dahil edilerek, hedef odaklı ve öncelikli ülkeler belirlenerek ve misyon farklılaşması çalışmaları sürdürülerek stratejik planlama politikalarını sürdürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci Araştırma Sorusu İçin Sonuçlar

Bu araştırmanın ikinci araştırma sorusu kapsamında, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının görüşlerine göre üniversitelerin uluslararasılaşma durumu ortaya çıkarılmıştır. Bu anlamda yasal bağlılık (2a), liderlik, yapı ve istihdam (2b), eğitim programı ve öğrenme çıktıları

(2c), fakülte politikaları ve uygulamaları (2d), uluslararası öğrenciler (2e) ve iş birliği ve ortaklar (2f) boyutlarında üniversiteler analiz edilmiştir. İkinci araştırma sorusunun ilk kısmı (2a) kapsamında üniversitelerin uluslararasılaşmaya olan yasal bağlılık durumları araştırılmıştır. Araştırmanın bu kısmı üniversitelerin misyon-vizyon belgelerinde ve stratejik planlarında uluslararasılaşmanın yer alma durumunu, uluslararasılaşma odaklı kurumsal belgelerin varlığını, uluslararasılaşmaya yönelik çalışma ekibini ve uluslararasılaşma çalışmalarının değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu araştırma ile üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarına ve hedeflerine kurumsal belgelerde yer verdikleri ve uluslararasılaşma çalışmalarını iç ya da dış değerlendirmeye tabi tuttukları sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifadeyle, bu araştırma sonucunda üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik yasal bağlılık durumlarının yüksek olduğu görülmektedir.

İkinci araştırma sorusunun ikinci kısmı (2b) kapsamında üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik liderlik, yapı ve istihdam durumları araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda üniversitelerde uluslararasılaşma çalışmalarını sürdüren birden fazla birim olduğu, uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten ve rektöre karşı sorumlu olan tam zamanlı üst düzey bir yöneticinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifadeyle, yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmaları uluslararasılaşma faaliyetlerinin türüne göre oluşturulmuş idari alt birimler vasıtasıyla sürdürülmekte ve bu çalışmalar üst yönetim tarafından önemsenip sahiplenilmektedir.

İkinci araştırma sorusunun üçüncü kısmı (2c) kapsamında üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik eğitim programı ve öğrenme çıktıları durumları araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda üniversitelerin öğrencilerine zorunlu ya da seçmeli derslerde uluslararası bir eğitim programı sunma ve yabancı dil öğretme konusunda kararlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu çalışma ile eğitim programı ve öğrenme çıktıları durumu ile ilgili birtakım konularda üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının bilgilerinin olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

İkinci araştırma sorusunun dördüncü kısmı (2d) kapsamında üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik fakülte politikaları ve uygulamaları durumları araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda üniversitelerin fakültelere çeşitli

uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapmaları için, öğrenci hareketlilikleri için, yurtdışı etkinlikleri, araştırmaları ya da yabancı dil çalışmaları için maddi kaynak sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının derslerin ve eğitim programının uluslararasılaşması çalışmaları ve öğrenme çıktıları gibi konularda bilgilerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci araştırma sorusunun beşinci kısmı (2e) kapsamında üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik uluslararası öğrenciler durumları araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda üniversitelerin genellikle belirli sayısal ve coğrafi hedefler belirlemek suretiyle uluslararası öğrenci sayılarını arttırmayı hedefledikleri ancak belirli sayısal ve coğrafi hedefler olmaksızın uluslararası öğrenci sayılarını arttırmak isteyen üniversitelerin de bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışma sonucunda, üniversitelerin uluslararası öğrenci sayılarını arttırmada çeşitli zorluklar yaşadığı sonucuna da ulaşılmıştır. Buna göre Türkiye'nin içerisinde bulunduğu coğrafi bölge ve bu bölgenin imajı, komşu ülkelerde yaşanan karışıklıklar ve diğer ülkelerin Türkiye'ye karşı olan ön yargıları üniversitelerin uluslararası öğrenci sayılarını arttırmada karşılaştıkları başlıca zorluklardandır. Buradan hareketle Türkiye'nin coğrafi konumunun ve komşu ülkelerde yaşanan olayların Türkiye'nin uluslararası alandaki imajına zarar verdiği söylenebilir. Bu durumun üniversitelerin uluslararası öğrenci sayılarını arttırma sürecinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu da görülmektedir. Buna ek olarak, bu çalışma sonucunda üniversitelerin uluslararası öğrenci sayılarını arttırmada çeşitli avantajlara sahip oldukları sonucuna da ulaşılmıştır. Üniversitelerin uluslararası öğrenci sayılarını arttırma sürecinde sahip oldukları başlıca avantajlar ise üniversitelerin uluslararasılaşma hedeflerinin olması, güçlü uluslararasılaşma altyapıları ve öğrencilerin geldikleri ülke ile Türkiye arasındaki tarihi ve kültürel bağlarıdır. Buradan hareketle üniversitelerin bilinçli ve amaca dönük bir uluslararasılaşma süreci yürüttükleri; tarihi ve kültürel bağları olan ülkeleri de uluslararasılaşma sürecine dâhil ettikleri görülmektedir. Ayrıca üniversiteler uluslararası öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerini de önemsemektedir. Üniversiteler uluslararası öğrencilerine Türkçe ve İngilizce öğrenme programları, üniversiteye ve sosyal yaşama uyum destek ve danışma hizmetleri ve burs imkanları sunmaktadır. Buna karşın üniversitelerin uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası durumları, aile

üyeleri ve konut bulma ihtiyaçları için belirgin çalışmalarının olmadığı da bu araştırmanın sonuçları arasındadır. Bu araştırma sonucunda üniversitelerin öğrencilerinin yurtdışı eğitim alma, staj yapma ve araştırma faaliyetlerine katılma bağlamında uluslararasılaşma düzeylerinin arttığı sonucunda ulaşılmıştır.

İkinci araştırma sorusunun altıncı kısmı (2f) kapsamında üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik iş birliği ve ortaklıklar durumları araştırılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda üniversitelerin iş birliği ve ortaklıklar bağlamında uluslararasılaşma durumunun tüm dünyayı kapsayacak şekilde genişlemekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca üniversitelerin iş birliği ve ortaklıklar bağlamında uluslararasılaşma çalışmalarını belli bir strateji ve yönetici doğrultusunda yürüttüğü görülmektedir. Üniversitelerin sahip olduğu ortaklıklar durumu ise farklılıklar içermektedir. Üniversiteler belirli bir bölge sınırı olmaksızın çeşitli ortaklıklar kurmuştur, tek diploma, çift diploma vb. seçeneklere sahiptir ve daha başka seçenekler için de hazırlıklarını devam ettirmektedir. Son olarak, üniversitelerin yurtdışında şube kampüslere sahip olma durumu çok sınırlıdır.

Üçüncü Araştırma Sorusu İçin Sonuçlar

Bu araştırmanın üçüncü araştırma sorusu için çalışma grubunda yer alan kişilerle gerçekleştirilen görüşmeler bağlamında, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellerin neler olduğu (3a) ve yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkıları (3b) araştırılmıştır. Bu araştırmanın üçüncü araştırma sorusunun ilk kısmında (3a) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önünde yönetsel, politik ve akademik engeller olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki yönetsel engelleri yasal engeller, ekonomik engeller, yönetim ve liderlik engelleri ve insan kaynağı engelleri oluşturmaktadır. Bu araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının daha etkili sürdürülebilmesi için çeşitli yasa ve mevzuatların değiştirilmesi ya da güncellenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Türkiye’nin daha etkili bir yükseköğretimin uluslararasılaşması süreci için güçlü bir ekonomiye sahip olması gerektiği bu araştırmanın diğer bir sonucudur çünkü uluslararasılaşma çalışmalarının bir maliyeti bulunmaktadır. Bu çalışma sonucunda elde edilen bir diğer sonuç ise Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması vizyonunu ortaya

koyan planlı politika belgelerinin olmayışı ve kurumlar arası koordinasyon bulunmamasıdır. Buna göre Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmaları kurumların eşgüdümsüz çalışmaları neticesinde, somut ve kapsamlı bir politikaya bağlı olmaksızın, birbirinden kopuk çabalar halinde devam etmektedir. Son olarak bu çalışma sonucunda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının anlamını ve özünü içselleştirememiş öğretim üyelerinin ve idari personellerin bulunduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın üçüncü araştırma sorusunun ilk kısmında (3a) ulaşılan Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellerden bir diğeri ise akademik engellerdir. Bu araştırma ile Türkiye’de öğretim üyelerinin kültürlerarası bakış açısı eksikliklerinin, yabancı dil eksikliklerinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifadeyle, Türkiye’de öğretim üyelerinin bir kısmı yükseköğretimin uluslararasılaşmasına zihinsel olarak henüz değildir. Ayrıca Türkiye’de öğretim üyelerinin sayıları yetersiz olduğu için öğretim üyesi başına düşen ders yükü fazladır. Bu nedenle öğretim üyeleri yükseköğretime uluslararasılaşma çalışmalarına doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayacak faaliyetlere yeterince katılamamaktadırlar. Buna ek olarak, bu araştırma sonucunda Türkiye’de uluslararası öğretim üyeleri boyutunda da sayısal anlamda bir yetersizlik olduğu, uluslararası öğretim üyelerinin aile bireyleriyle ilgili sunulan imkânların kısıtlı olduğu ve Türkiye’de uluslararası öğretim üyeleri için akademik iyileşme odaklı bir rekabet atmosferinin bulunmadığı ortaya çıkarılmıştır. Son olarak bu çalışma ile uluslararası öğrencileri bağlamında da çeşitli engeller bulunmuştur. Buna göre, Türkiye’de uluslararası öğrencilerin seçiminde uygulanan kriterlerin çok düşüktür. Bunun sonucunda akademik bakımdan yetersiz olan birçok uluslararası öğrenci Türkiye’ye gelmesi söz konusudur. Ayrıca Türkiye uluslararası öğrencilerin üniversitelerde program değişikliği yapması noktasında da yeterli sınır koymamaktadır. Bu iki durum Türkiye’de uluslararası öğrenciler için olumsuz algıların meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarından bir diğeri ise Türkiye’de aynı sınıfta yükseköğrenim gören Türk ve uluslararası öğrencilerinin yeterli düzeyde etkileşim içerisinde olmadıklarıdır. Bu durumun sebepleri olarak Türk öğrencilerin uluslararası öğrencilere yönelik olumsuz algıları, yabancı dil problemleri ve uluslararası öğrencilerin Türkçe öğrenmede yetersiz kalmaları sıralanabilir.

Bu araştırmanın üçünü araştırma sorusunun ilk kısmında (3a) ulaşılan Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellerden sonuncusu ise politik engellerdir. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki politik engeller iç politika, dış politika ve Türkiye’nin uluslararası imajından oluşmaktadır. Bu araştırma sonucunda Türkiye’nin dış politikadaki etkililiği ile uluslararasılaşma çalışmalarının başarısı arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu ortaya çıkarılmıştır. Benzer şekilde, Türkiye’de yaşanan iç politikayı ilgilendiren sorunlar ile yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının başarısı arasında ters orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda Türkiye’nin kendisini politik anlamda dünyaya ifade etmekte yaşadığı güçlükler, yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının önüne bir engel olarak Türkiye’nin karşısına çıkmaktadır. Bu durum Türkiye’nin uluslararası öğrenci ve öğretim üyesi çeşitliliğini sınırlandırmakta ve Türkiye’yi sınırlı bir uluslararasılaşma içerisine hapsetmektedir.

Bu araştırmanın üçüncü araştırma sorusunun ikinci kısmında (3b) yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkıları araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda Türkiye’nin sahip olduğu genç nüfusun, bölgesinde ve dünyanın geri kalanında sürdürdüğü uluslararasılaşma çalışmalarının teknolojik gelişmelerle birleşerek uzaktan öğrenme, hayat boyu öğrenme ve ikinci diploma fırsatlarına olan talebi arttırabileceği ve bu durumun Türkiye’nin yükseköğretimde kurumsal kapasitesini “evde uluslararasılaşma” bağlamında genişletebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Türkiye gerek çevre ülkelerden kendisine zorunlu göç eden/edebilecek olan kişiler itibarıyla gerekse Türkiye’nin tarihsel ve kültürel bağlarının güçlü olduğu ülkelerle olan iyi ilişkileri nedeniyle ciddi bir öğrenci nüfusuyla karşı karşıyadır. Türkiye stratejik konumu itibarıyla de büyük bir coğrafyanın hedefinde bulunmaktadır. Benzer şekilde, 2000li yılların başında dış politika ve ticaret odaklı başlayan ve daha sonra yükseköğretim odaklı çalışmaları da içeren politikalar sonucunda Türkiye Afrika merkezli bir odak ülke haline almıştır. Sonuç olarak bu çalışma ile yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının kısa vadede Türkiye’yi yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında küresel bir çekim merkezi haline değil ancak bölgesel çekim merkezi haline getirebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları, yükseköğretimin uluslararasılaşması

çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkılarından bir diğerinin ise kalite olduğunu ortaya koymaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmaları sayesinde insanlar ve kültürler arasında meydana gelen etkileşim ve sosyal ağlar bir arada yapılan yayınları ve projeleri beraberinde getirmektedir. Benzer şekilde, öğrenciler bu çalışmalar sonucunda uluslararası öğrenme çıktılarına sahip olmaktadır. Bu türden akademik bilgi birikimi paylaşımları öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve araştırmacıların farklı bakış açılarına sahip olmasını sağlamakta ve bu durumun eğitim, öğretim ve araştırmanın kalitesine olumsuz yansıması beklenmektedir.

Bu araştırmanın üçüncü araştırma sorusunun ikinci kısmında (3b) yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkıları araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye'nin daha fazla politik güç elde etmesine yardımcı olabileceği sonucuna da ulaşılmıştır. Türkiye, bu araştırmanın birinci araştırma sorusunun ikinci kısmında ele alınan şekliyle, yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmaları kapsamında tanınırlık ve görünürlük, hareketlilikler, uluslararası olma, stratejik planlama ve öğrenci olanakları bağlamında çok ciddi çalışmalar sürdürmektedir. Bu çalışmalar yasal düzenlemeleri, akademik işbirlikleri ve değişim programlarını, burs, barınma vb. olanaklarını kapsamaktadır. Bu ve buna benzer çalışmalar sonucunda Türkiye'nin temas ettiği uluslararası öğrenci, mezun, öğretim üyesi ve araştırmacı sayısı doğal olarak artma eğilimi göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de sürdürülen uluslararasılaşma çalışmaları ile Türkiye'nin temas ettiği uluslararası öğrenciler, mezunlar, öğretim üyelerin ve araştırmacılar kültür elçileri olarak kullanabilir, onlardan yumuşak güç elde edebilir, dış politika bağlamında etki alanını genişletebilir. Sonuç olarak Türkiye'de sürdürülen uluslararasılaşma çalışmaları ile Türkiye yükseköğretim sistemi Türkiye'nin daha fazla politik güç elde etmesine yardımcı olabilir.

Öneriler

Bu çalışmanın birinci araştırma sorusunun ilk kısmında (1a) çalışma grubunda yer alan politika belgeleri bağlamında, Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının anlamının ne olduğu ve nasıl bir önem taşıdığı araştırılmış

ve sonuç olarak Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik, kültürel, ekonomik ve politik anlama sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, bu araştırmanın birinci araştırma sorusunun ikinci kısmında (1b) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politikalarının neler olduğu araştırılmış ve sonuç olarak Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tanınırlık ve görünürlük, öğrenci olanakları, uluslararası olma, stratejik planlama, bütünleşme ve hareketlilikler politikalarının üretildiği sonucuna ulaşılmıştır. Görüldüğü üzere Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çok yönlü şekilde ele alınmaktadır. Buna karşın üçüncü araştırma sorusu sonucunda ise Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması vizyonunu ortaya koyan planlı politika belgelerinin yeterli olmadığı, kurumların yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik eşgüdümsüz şekilde somut ve kapsamlı bir politikaya bağlı olmaksızın, birbirinden kopuk çabalar sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareket ile uygulayıcılara Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik çalışmalar yürüten öğretim üyeleri, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten kişiler, uluslararasılaşmaya doğrudan ya da dolaylı katkı sağlayan bakanlıkların ilgili birimleri, vakıflar, sivil toplum örgütleri ve öğrenci temsilcilerinden oluşan Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çalışma Grubu kurulması önerilebilir. Bu kurul yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda politika yapıcıları, uygulayıcıları, sahada farklı motivasyonlarla farklı sorunlarla karşılaşan çalışanları, öğretim üyelerini ve öğrencileri bir araya getirerek daha kapsamlı ve eşgüdümlü çalışmalar üretilmesine fayda sağlayabilir. Bu anlamda Türkiye’nin planlı uluslararasılaşma sürecine girmesi bu araştırma sonucunda uygulayıcılara getirilen önerilen biridir.

Bu çalışmanın birinci araştırma sorusu kapsamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının akademik, kültürel, ekonomik ve politik bakımlardan anlam taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Üniversitelerin temel işlevleri arasında bilimsel eğitim ve araştırmalar yoluyla insanları geliştirmek, kültürlerini diğer nesillere aktarmak ve insanlara akademik kimlikler kazandırmak olduğu söylenebilir. Bu nedenle üniversitelerin merkezinde öğrenciler ve bilim insanları bulunmaktadır ancak buna karşın yukarıda yer alan sonuçlardan da anlaşıldığı üzere üniversite kavramının içerisine başka bakış açılarının da girdiği görülmektedir. Buradan hareketle, Türkiye’de yükseköğretimin ya da

yükseköğretimin uluslararasılaşmasının üniversitelerin işlevine özgü anlamlarının güçlendirilmesi noktasında çalışmalar yapılması önerilebilir.

Bu çalışmanın birinci araştırma sorusu için çalışma grubunda yer alan politika belgeleri bağlamında, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ekonomik bir anlamının da olduğu ortaya çıkarılmıştı. Her ne kadar uluslararası öğrenciler nitelikli insan gücü ve onun ekonomik katma değer olarak algılandılar da bu ekonomik anlamın diğer kısmı uluslararası öğrencilerin ve aile bireylerinin Türkiye’deki konaklama, sağlık, ulaşım ve diğer harcamaları ile ilgilidir. Türkiye’nin uluslararası öğrencilerin ve aile bireylerinin harcamalarından elde edilecek ekonomik geliri değil, uluslararası öğrencilerin uzun vadede Türkiye’de öğretim ortamlarına, araştırma laboratuvarlarına, bilgi üretimine ve bilgi teknolojilerine olan katkılarını hesaplamaya ihtiyacı olduğu değerlendirilmektedir. Bu anlamda Türkiye’de uluslararası öğrenciler ile ilgili daha kapsamlı planlamaların yapılması uygulayıcılara tavsiye edilmektedir.

Bu çalışmanın birinci araştırma sorusu için çalışma grubunda yer alan politika belgeleri bağlamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel anlamının olduğu sonucuna ulaşılmıştı. Buna karşın, bu araştırmanın üçünü araştırma sorusunun ilk kısmında Türkiye’de öğretim üyelerinin ve öğrencilerin yabancı dil eksikliklerinin bulunduğu sonucuna ulaşıldığı da görülmekte. Kültürel etkileşim içerisinde bulunmak için yabancı dil bilmenin önemi yadsınamaz. Buradan hareketle yükseköğretimin uluslararasılaşmasının kültürel boyutu için Türkiye’de öğretim üyelerinin ve öğrencilerin yabancı dil konusunda yetkin hale getirilmesi tavsiye edilebilir.

Bu araştırmanın ikinci araştırma sorusu kapsamında, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının görüşlerine göre üniversitelerin çeşitli bakımlardan uluslararasılaşma durumu ortaya çıkarılmıştı. Buna göre üniversitelerin eğitim programı ve öğrenme çıktıları durumu ile ilgili birtakım konularda üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarının yeterli bilgilerinin olmadığı görülmüştü. Eğitim programı ve öğrenme çıktılarının yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önemli bir boyutu olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanlarla eğitim programı ve öğrenme

çıktılarının sorumluluğunun sahibi olan öğretim üyelerinin daha koordinasyonlu ve etkileşimli şekilde çalışmalar sürdürmesi uygulayıcılara önerilebilir.

Bu araştırmanın ikinci araştırma sorusu kapsamında üniversitelerin uluslararasılaşmaya yönelik uluslararası öğrenciler durumları araştırılmıştı. Bazı üniversitelerin belirli sayısal ve coğrafi hedefler olmaksızın uluslararası öğrenci sayılarını arttırmak istedikleri ve bazı üniversitelerin belirli bölge sınırı olmaksızın çeşitli ortaklıklar kurdukları görülmüştü. Bu üniversitelere daha etkili sonuçlar elde etmek adına belirli stratejiler ve uzun vadeli hedefler doğrultusunda uluslararası öğrenci sayılarını arttırma ve ortaklıklar kurma çalışmalarını sürdürmeleri tavsiye edilebilir.

Bu araştırmanın üçüncü araştırma sorusu kapsamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellerin neler olduğu araştırılmış ve Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının anlamını ve özünü içselleştirememiş öğretim üyelerinin ve idari personellerin bulunduğu ifade edilmişti. Türkiye’de etkili ve sürdürülebilir bir uluslararasılaşma süreci ve üniversitenin öz anlamının idraki için öğretim üyelerinin ve idari personelin uluslararasılaşma farkındalığına sahip olması gerektiği söylenebilir. Bu anlamda yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının üniversitelere katacağı bir arada öğretim görme ve yaşama, farklı kültürleri tanıma, birlikte araştırma ve yayın yapma çıktılarının olası faydalarının öğretim üyeleri ve idari personel tarafından anlaşılması için özel programlar ve teşvikler planlanabilir. Özellikle bu amaçla tasarlanmış değişim programlarının geliştirilmesi bu araştırma sonucunda uygulayıcılara yönelik tavsiyeler arasındadır.

Bu araştırmanın üçüncü araştırma sorusu kapsamında Türkiye’de uluslararası öğretim üyesi sayısında yetersizlikler olduğu sonucuna ulaşılmıştı. Yükseköğretimin uluslararasılaşması her ne kadar birçok bağlamda uluslararası öğrenciler ya da hareketlilikler olarak karşılık bulsa da uluslararası öğretim üyeleri ve araştırmacılar uluslararasılaşmanın önemli göstergeleri arasındadır. Bu anlamda uluslararası öğretim üyesi ve araştırmacı sayısının arttırılmasının Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasını olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, uluslararası öğretim üyeleri ve araştırmacıların Türkiye’deki çalışma koşullarının uzun vadeli hedefler doğrultusunda iyileştirilmesi, aile bireyleri için sunulan imkânların genişletilmesi

uygulayıcılara tavsiye edilebilir. Buna ek olarak üçüncü araştırma sorusu kapsamında Türkiye’de uluslararası öğrencilerin seçiminde çeşitli sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştı. Türkiye’de yükseköğrenim görece uluslararası öğrencilerin Türkiye yükseköğretim sistemine, eğitim ve öğretim sürecine katkı sağlayacak birikime sahip olan öğrencilerden oluşmasının Türkiye’nin kendi öğrencilerini de akademik ve kültürel bakımlardan zenginleştireceği unutulmamalıdır. Buradan hareketle Türkiye’de uluslararası öğrencilerin seçimi noktasında akademik yeterlilikler odaklı ve nesnel kriterlerin benimsenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Uygulayıcılara uluslararası öğrencilerin seçimi noktasında daha etkili ve Türkiye bağlamında akademik kültürü zenginleştirici yöntemlerin işe koşulması tavsiye edilmektedir.

Bu araştırmanın üçüncü araştırma sorusunun ikinci kısmında yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının Türkiye yükseköğretim sistemine katkıları araştırılmıştı. Bu araştırma sonucunda Türkiye’nin yükseköğretimde kurumsal uluslararasılaşma kapasitesinin genişleyeceği ve bölgesel çekim merkezi olacağı öngörülmüştü. Buradan hareketle uygulayıcıların yükseköğretim sisteminde öğretim üyesi sayısı, idari personelin yabancı dil bilmesi ve yasal süreçler gibi noktalarda alt yapı çalışmalarını sürdürmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Türkiye’nin yükseköğretimde kurumsal uluslararasılaşma kapasitesinin genişleme eğilimine paralel olarak yükseköğretim kurumlarında uluslararası öğrencilerin seçimi, değerlendirilmesi, sisteme kaydedilmesi ve ülke içerisindeki çeşitli ihtiyaçları noktasında aktif rol alabilecek idari personellerin yetiştirilmesi için lisans programlarının açılması bu çalışma sonucunda uygulayıcılara önerebilir. Bilindiği üzere halen söz konusu süreçlerde rol üstlenen çalışanların büyük bir kısmı üniversitelerin çeşitli akademik birimlerinde çalışan araştırma görevlileri ve öğretim görevlilerden oluşmaktadır. Bu görevlilerin büyük bir kısmı kadrolarının bulunduğu birimlerden üniversitelerin uluslararası ilişkiler ofislerine (bazı üniversitelerde Avrupa Birliği Ofisi, Dış İlişkiler Ofisi gibi farklı isimlerle yapılanmalar mevcuttur) geçici görevlendirilmişlerdir. Görüldüğü üzere bu anlamdaki insan gücü açığı diğer akademik birimlerden faydalanılarak tamamlanmaktadır. Bu durum söz konusu kişilerin kadrolarının bulunduğu birimlerdeki işleyişin aksamasına ve söz konusu kişilerin kendi alanlarıyla ilgili akademik çalışmalar yürütmesine de engel olabilmektedir.

Yukarıda açılması önerilen lisans programının zorunlu hazırlık sınıfının olması, uluslararası ilişkiler, psikoloji, eğitim bilimleri gibi alanlardan faydalanılarak oluşturulmuş disiplinler arası bir eğitim programına sahip olması ve yurt içi ve yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarının uluslararası ilişkiler ofislerinde zorunlu staj uygulamasının bulunması faydalı olabilir. Bu lisans programı sayesinde Türkiye’de yükseköğretimde kurumsal uluslararasılaşma kapasitesinin genişlemesiyle birlikte doğacak olan ve halen mevcut olan yetişmiş insan gücü ihtiyacı karşılanabilir.

Bu araştırma sonucunda araştırmacılara da çeşitli önerilerde bulunulabilir. Bu önerilerden ilki bu çalışma kapsamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürüne kazandırılan Kapsamlı Uluslararasılaşma Modeline dayalı Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formu ile ilgilidir. Bu çalışma kapsamında söz konusu formun Türkçe versiyonu oluşturulmuş ve Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı en fazla olan 18 üniversite arasından 12’sine uygulanmıştı. Bundan sonraki araştırmalarda araştırmacılar bu formu kullanarak yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısı fazla olan üniversiteler ile görece daha az olan ve/veya uluslararasılaşmaya yönelik diğer ölçütler göz önünde tutularak belirlenen üniversiteler arasında derinlemesine karşılaştırma araştırmaları tasarlayabilirler.

Bu araştırma ile Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmaları politika belgeleri, yükseköğretimin uluslararasılaşması bakımından başarılı üniversiteler ve yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ve görevleri olan kişiler üzerinde derinlemesine analizler ve incelemeler yapılmıştı. Bu analizler ve incelemeler sayısız göstergelere dayanmakta ve okuyuculara birçok bakımdan bütüncül bir uluslararasılaşma resmi vermişti. Kuşkusuz bu bütüncül resmin her bir unsuru kendi içerisinde daha kapsamlı ve detaylı araştırmalar yapılmasını gerektirmektedir. Örnek vermek gerekirse bu araştırma kapsamında politika belgelerinin analiz edilmesinden sonra ortaya tanınırlık, öğrenci olanakları, uluslararası olma, stratejik planlama, bütünleşme ve hareketlilikler boyutlarında politikaların var olduğu görülmüştü. Bu boyutları oluşturan çekim merkezi olma, uluslararası üniversite sıralamaları, barınma ve burs imkânları, hedef odaklı ülkelerin belirlenmesindeki etkenler ya da uluslararası öğrenciler gibi çok fazla sayıda alt boyutlar vardı. Bu alt boyutların kendi içerisinde daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyduğu ileri sürülebilir. Bu konularda

araştırmaların tasarlanması, ölçeklerin geliştirilmesi bu çalışma sonucunda araştırmacılara yönelik diğer bir öneriyi oluşturmaktadır.

Bu araştırma kapsamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarını politika belgeleri, çeşitli üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yöneticiler ve çalışanları ve yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ve görevleri olan kişiler ile çalışılmıştı. Görüldüğü üzere bu araştırmada yükseköğretimde uluslararası öğrencilerin ve Türk öğrencilerin görüşlerine başvurulmamıştır. Bundan sonraki çalışmalarda araştırmacıların yükseköğretimde uluslararası ve Türk öğrencilerin görüşlerine başvurarak araştırma tasarımları önerilebilir.

Bu araştırma kapsamında üzerinde çalışılan üniversitelerin tamamı devlet üniversiteleriydi. Bu çalışma sonucunda Türkiye’deki vakıf üniversitelerine yönelik müstakil çalışmaların yürütülmesi de araştırmacılara yönelik bir diğer öneridir. Bunun yanı sıra, vakıf üniversiteleri ve devlet üniversitelerinin uluslararasılaşma gerekeçlerinin ve uygulamalarının karşılaştırıldığı araştırmaların Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecine ve literatürüne katkı sağlayacağı ileri sürülebilir. Bu araştırmalar sonucunda iyi uygulama örneklerinin ortaya çıkması ve diğer üniversitelerce uygulanması Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecine zenginlik katabilir.

Bu araştırma sonucunda Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının amacını içselleştirmeyen öğretim üyeleri ve idari personelin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştı. Bu sonuçtan yola çıkarak öğretim üyelerinin ve idari personelin söz konusu durumlarının doğruluğunu ve bu durumların nedenlerini derinlemesine araştırmayı hedefleyen çalışmalar önerilebilir. Önerilen bu çalışmalar bu araştırmanın sonuçlarını doğrulama bakımından diğer araştırmacılara, öğretim üyeleri ve idari personelin yükseköğretimin uluslararasılaşması çalışmalarının amacını içselleştirmelerine yönelik gerçekleştirilebilecek çalışmalar bakımından da uygulayıcılara rehberlik edebilir.

Bu araştırmada Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması süreci politika belgelerine, üniversitelerin uluslararasılaşma çalışmalarını yürüten yönetici ve çalışanların görüşlerine ve yükseköğretimin uluslararasılaşması konusunda akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerin görüşlerine göre değerlendirilmişti.

Türkiye bağlamında yükseköğretimin uluslararasılaşması literatürü gelişmektedir ancak yükseköğretimin uluslararasılaşmasının üniversitelerin temel işlevleri olan öğretim, araştırma ve topluma hizmet boyutları üzerindeki etkisi üzerine tasarlanan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Araştırmacılara yükseköğretimin uluslararasılaşmasının öğretim, araştırma ve topluma hizmet boyutlarında üniversitelere katkısını ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırmalar tasarlamaları tavsiye edilebilir.

Bu araştırmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışma grubu bağlamında bu araştırmanın birinci alt problemini cevaplamak üzere kullanılan dokümanlar daha bütüncü bir bakış açısı elde edebilmek amacıyla Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması politika belgeleriyle sınırlandırılmıştır. Bu araştırma sorusu için politika belgesi niteliği taşımayan makale, tez, rapor vb. kaynaklar içerik analizine tabi tutulmamıştır. Bu sayede birinci araştırma sorusunun daha uygun şekilde cevaplandığı değerlendirilmiştir. Buna ek olarak bu araştırmanın ikinci araştırma sorusu kapsamında veri toplanan üniversiteler Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi (2018-2022) (YÖK, 2017) isimli raporda en fazla uluslararası öğrenciye sahip ilk 20 üniversite içerisinde yer alan 18 devlet üniversitesiyle sınırlıdır. Son olarak bu araştırma Yükseköğretimin uluslararasılaşması üzerine akademik yayınları ya da görevleri olan kişilerin görüşleriyle sınırlıdır.

Kaynaklar

- Aba, D. (2013). Internationalization of higher education and student mobility in Europe and the case of Turkey. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 42(2), 99–110.
- AIEA. (2019). *The Association of International Education Administrators*. <https://www.aieaworld.org/> adresinden erişildi.
- Akar, H. (2010). Globalization and its challenges for developing countries: The case of Turkish higher education. *Asia Pacific Education Review*, 11(3), 447–457.
- Akar, H. (2017). Durum çalışması. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (ss. 139–177). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aktan, C. C. (2007). Sorbon'dan Bolonya'ya, Berlin'den Bergen'e: Avrupa'da yükseköğretim sistemlerinin harmonizasyonu ve yeniden yapılandırılmasına yönelik reform çalışmaları. C. C. Aktan (Ed.), *Değişim çağında yüksek öğretim* içinde . İzmir.
- Aktan, C. C. (2009). Yüksek öğretimde değişim: Dünya çapında trendler ve yeni paradigmlar. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 39–97.
- Altbach, P. G. (1989). The new internationalism: Foreign students and scholars. *Studies in Higher Education*, 14(2), 125–136.
- Altbach, P. G. (2004). GATS redux: The WTO and higher education returns to center stage. *International Higher Education*, 5–7.
- Altbach, P. G. (2007). Globalization and the university: Realities in an unequal world. In J. J. F. Forest & P. G. Altbach (Eds.), *International handbook of higher education* (pp. 121–139). Dordrecht: Springer.
- Altbach, P. G. ve Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3/4), 290–305.
- Altbach, P. G., Reisberg, L. ve Rumbley, L. E. (2009). *Trends in global higher education tracking an academic revolution. A report prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education*. Paris. http://www.cep.edu.rs/public/Altbach,_Reisberg,_Rumbley_Tracking_an_Academic_Revolution,_UNESCO_2009.pdf adresinden erişildi.
- Arkalı Olcay, G. ve Nasır, V. A. (2016). Yükseköğretimde uluslararasılaşma: En

- çok öğrenci alan ülkeler ve Türkiye perspektifinden 1999-2013 yıllarına bakış. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(3), 288–297.
- Arum, S., & Water, J. Van de. (1992). The need for a definition of international education in U.S universities. In C. B. Klasek (Ed.), *Bridges to the future: strategies for internationalizing higher education* (pp. 191–202). Illinois: Association of International Education Administrators.
- Atagi, R. (1996). *Japan's internationalization policy in education*. Doctoral dissertation thesis. The University of Michigan, Michigan.
- AUCC. (1995). A primer on performance indicators. *Research File*, 1(2), 1–8.
- Babaoğlu, C. (2018). A literature review on higher education policy in Turkey and policy transfer as a key term for analysis. *Fiscaoeconomia*, 2(1), 186–203.
- Bakioğlu, A. ve Certel, S. S. (2010). Erasmus programına katılan öğrencilerin akademik yaşantılarının nitel olarak incelenmesi. *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 37–62.
- Bakioğlu, A. ve Hacıfazlıoğlu, Ö. (2016). *Avrupa Birliği bağlamında yükseköğretimde kalite*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Balcı, A. (2016). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bang, Y. (2013). *Internationalization of higher education internationalization of higher education: A case study of three Korean private universities*. Doctoral dissertation thesis. University of Southern California USC Rossier School of Education, Los Angeles.
- Bartell, M. (2003). Internationalization of universities: A university culture-based framework. *Higher Education*, 45(1), 43–70.
- Beerens, E., Brandenburg, U., Evers, N., Gaalen, A. van, Leichsenring, H. ve Zimmermann, V. (2010). *Indicator projects on internationalisation approaches, methods and findings*. Gütersloh: CHE Consult GmbH.
- Beltekin, N. ve Radmard, S. (2013). Türkiye’de lisansüstü eğitim gören uluslararası öğrencilerinin üniversiteye ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 250–269.
- Bevis, T. B. ve Lucas, C. J. (2007). *International students in American colleges and universities: A history*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bogdan, R. C. ve Bilken, S. K. (2007). *Quality research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Pearson.

- Brajkovic, L. ve Matross Helms, R. (2018). Mapping Internationalization on US Campuses. *International Higher Education*, (92), 11–13.
- Brandenburg, U. ve Federkeil, G. (2007). *How to measure internationality and internationalisation of higher education institutions. Indicators and key figures. Measuring success in the internationalisation of higher education*. Berlin: CHE.
- Bulut Şahin, B. (2017). *Internationalization in Turkish universities; contributions, conflicts, and sources of conflicts: A multiple case study*. Doctoral dissertation thesis. Middle East Technical University Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Büyükgöze, H. (2016). Bir etki aracı olarak Türk yükseköğretiminin 'yumuşak güç' bağlamında incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 41–49.
- Büyükgöze, H. ve Özdemir, M. (2016). Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) çerçevesinde yükseköğretime erişimi ve katılımı genişletme politikalarının değerlendirilmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 6(1), 40–46.
- Çalıkoğlu, A. (2019). Yükseköğretimde uluslararasılaşma. H. Arslan (Ed.), *Yükseköğretim yönetimi içinde* (ss. 101–128). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çalıkoğlu, A. ve Arslan, H. (2018). Türkiye'deki akademisyenlerin uluslararasılaşması: Uluslararası etkinliklere katılım ve CHAID analizi ile bir inceleme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(2), 215–230.
- Callan, H. (2000). Higher education internationalization strategies: Of marginal significance or all-pervasive? The international vision in practice: A decade of evolution. *Higher Education in Europe*, 25(1), 15–23.
- Canbay Tatar, H. ve Tatar, T. (2016). Küreselleşme ve eğitim. M. Ç. Özdemir (Ed.), *Eğitim sosyolojisi içinde* (ss. 321–352). Ankara: Pegem Akademi.
- Carnoy, M. ve Rhoten, D. (2002). What does globalization mean for educational change? A comparative approach. *Comparative Education Review*, 46(1), 1–9.
- Çavuşgil, S. T. ve Knight, G. (2009). *Born global firms: A new international enterprise*. New York: Business Expert Press.
- CBIE. (2019). *Canadian Bureau on International Education*. <https://cbie.ca/> adresinden erişildi.
- Çelebi, N. (2016a). Küreselleşmeye genel bir bakış. N. Çelebi (Ed.), *Küreselleşme ve eğitime yansımaları içinde*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Çelebi, N. (2016b). Avrupa Birliği ve eğitim. *Küreselleşme ve Eğitime Yansımaları* içinde . Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çelik, D. (2016). Küreselleşme ve yükseköğretimin dönüşümü bağlamında Türkiye'deki uzaktan eğitim merkezlerinin amaç ve faaliyetleri üzerine bir içerik analizi. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 14(55), 117–137.
- Cemaloğlu, N. ve Daşçı Sönmez, E. (2019). Eğitim yönetimi politikaları. N. Cemaloğlu ve M. Özdemir (Ed.), *Eğitim Yönetimi* içinde (ss. 55–72). Ankara: Pegem Akademi.
- Çetinkaya-Yıldız, E., Çakır, S. G. ve Kondakçı, Y. (2011). Psychological distress among international students in Turkey. *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 534–539.
- Çetinsaya, G. (2014a). *Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası*. Ankara. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/buyume-kalite-uluslararasilasma-turkiye-yuksekogretim-icin-bir-yol-haritasi.pdf> adresinden erişildi.
- Çetinsaya, G. (2014b). *Yükseköğretimde kalite için*. Ankara. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/yuksekogretimde-kalite-icin.pdf> adresinden erişildi.
- Chang, D. F. ve Lin, N. J. (2018). Applying CIPO indicators to examine internationalization in higher education institutions in Taiwan. *International Journal of Educational Development*, 63, 20–28.
- Chankseliani, M. (2018). Four rationales of the internationalization: Perspectives of U.K. universities on attracting students from former Soviet countries. *Journal of Studies in International Education*, 22(1), 53–70.
- Çınar, İ. (2009). Küreselleşme, eğitim ve gelecek. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2(1), 14–30.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications. California: SAGE Publications.
- DAAD. (2019). *Deutsche Akademische Austauschdienst*. <https://www.daad.de/en/> adresinden erişildi.
- Davey, L. (1990). The application of case study evaluations. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 2(2), 1–3.
- Davies, B. ve Bansel, P. (2007). Neoliberalism and education. *International*

- Journal of Qualitative Studies in Education*, 20(3), 247–259.
- de Wit, H. (2002). *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: A historical, comparative, and conceptual analysis*. Westport: Greenwood Publishing Group.
- de Wit, H. (2009). Measuring success in the internationalisation of higher education: An Introduction. In H. de Wit (Ed.), *Measuring success in the internationalisation of higher education* (pp. 1–8). Amsterdam: European Association for International Education (EAIE).
- de Wit, H. (2010). *Internationalisation of higher education in europe and its assessment trends and issues*. Parkstraat: Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders.
- Demirhan, K. (2017). Ulusal alanyazında uluslararası öğrenciler ve uluslararası öğrencileri siyasal açıdan düşünmek. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICMEB17 Öz*, 547–562.
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. New York: McGraw-Hill.
- Dijk, H. Van ve Meijer, K. (1998). The internationalization cube. *European Education*, 30(4), 44–56.
- Doğan, İ. (2014). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dölek, İ. ve Taşçı, G. (2018). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin uluslararasılaşma açısından değerlendirilmesi. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 157–178.
- DPT. (2000). *Küreselleşme özel ihtisas komisyonu raporu*. Ankara. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_Kuresellesme.pdf adresinden erişildi.
- EAIE. (2019). *European Association for International Education*. <https://www.eaie.org/> adresinden erişildi.
- Elkin, G., Devjee, F. ve Farnsworth, J. (2005). Visualising the “internationalisation” of universities. *International Journal of Educational Management*, 19(4), 318–329.
- Enders, J. (2004). Higher education, internationalisation, and the nation-state: Recent developments and challenges to governance theory. *Higher Education*, 47(3), 361–382.
- EQF-LLL. (2019). *The european qualifications framework for lifelong learning*.

- https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-efq/files/leaflet_en.pdf adresinden erişildi.
- Erdem, A. R. (2012). Küreselleşme: Türk yükseköğretime etkisi. *Yükseköğretim Dergisi*, 2(2), 109–117.
- Ergin, H. (2016). Turkish university students' perceptions towards their syrian classmates. *Eğitim ve Bilim*, 41(184), 399–415.
- Ergin, H. (2017). *Internationalization of higher education via distance learning A grounded theory study in Turkey*. Doctoral dissertation thesis. Boğaziçi University Graduate Studies in Social Sciences, İstanbul.
- Erişti, B., Polat, M. ve Erdem, C. (2018). Yükseköğretimde uluslararasılaşma: uluslararası öğrencilerin bulunduğu sınıflarda ders veren öğretim elemanlarının öğretim sürecinde yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 352.
- Erlanson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L. ve Allen, S. D. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. California: SAGE.
- EU. (2018). *The European qualifications framework supporting learning, work and cross-border mobility*. Luxembourg. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=19190&langId=en> adresinden erişildi.
- Francis, A. (1993). *Facing the future : The internationalization of post-secondary institutions in British Columbia*. Vancouver. <https://eric.ed.gov/?id=ED377759> adresinden erişildi.
- Gaalen, A. Van. (2009). Developing a tool for mapping internationalisation: A case study. In H. de Wit (Ed.), *Measuring success in the internationalisation of higher education* (pp. 77–91). Amsterdam: European Association for International Education.
- Gao, C. Y. (2019). *Measuring university internationalization indicators across national contexts*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Gao, Y. (2015). Toward a set of internationally applicable indicators for measuring university internationalization performance. *Journal of Studies in International Education*, 19(2), 182–200.
- Gao, Y. (2018). A set of indicators for measuring and comparing university internationalisation performance across national boundaries. *Higher Education*, 76(2), 317–336.

- Görkemli, H. N. (2019). *Yükseköğretimde uluslararasılaşma ve kültürlerarası iletişim*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Green, M. F. (2002). Internationalizing undergraduate education: Challenges and lessons of successes. In D. Engberg & M. F. Green (Eds.), *Promising practices: Spotlighting excellence in comprehensive internationalization* (pp. 7–20). Washington: American Council on Education.
- Green, M. F. (2005). *Internationalization in U.S. higher education: The student perspective*. Washington. <https://www.acenet.edu/Documents/Intlz-In-US-Higher-Ed-Student-Perspective.pdf> adresinden erişildi.
- Gulbenkian Komisyonu Raporu. (2018). *Sosyal Bilimleri Açın: Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gümüş, A. ve Kurul, N. (2011). *Üniversitelerde Bologna süreci neye hizmet ediyor?* Ankara. http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2015/07/fa998e2021b7d94_ek.pdf adresinden erişildi.
- Gün, F., Topaloğlu, H. ve Savaş, M. (2019). Uluslararası eğitime giriş. G. Arastaman (Ed.), *Karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim* içinde (ss. 111–130). Ankara: Pegem Akademi.
- Gür, Bekir S., Çelik, Z., Yurdakul, S. (2018). *Yükseköğretime bakış 2018: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi. http://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/Yuksekogetimebakis_2018.pdf adresinden erişildi.
- Gür, S. B., Çelik, Z., Kurt, T. ve Yurdakul, S. (2017). *Yükseköğretime bakış 2017: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi. https://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/yuksekogetimebakis_web.pdf adresinden erişildi.
- Harder, N. J. (2010). *Internationalization efforts in United States community colleges: A comparative analysis of urban, suburban and rural institutions*.
- Helms, R. M., Brajkovic, L. ve Struthers, B. (2017). *Mapping internationalization on U.S. campuses*. Washington. <https://www.acenet.edu/Documents/Mapping-Internationalization-2017.pdf> adresinden erişildi.
- Horn, A. S., Hendel, D. D. ve Fry, G. W. (2007). Ranking the international dimension of top research universities in the United States. *Journal of Studies*

- in International Education*, 11(3–4), 330–358.
- Hornby, A. S. (2010). *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. Oxford: Oxford University Press.
- Hudson, R. (2016). Dominated by economics evidence of changing drivers of internationalization and its funding within higher education institutions in Europe. *Higher Education Policy*, 29(1), 1–19.
- Hudzik, J. K. (2011). *Comprehensive internationalization from concept to action*. Washington.
http://ecahe.eu/w/images/1/1f/Comprehensive_Internationalization_-_NAFSA.pdf adresinden erişildi.
- Hudzik, J. K. (2015). *Comprehensive internationalization*. Routledge.
- Hudzik, J. K., & Stohl, M. (2009). Modelling assessment of the outcomes and impacts of internationalisation. In H. de Wit (Ed.), *Measuring success in the internationalisation of higher education* (pp. 9–21). Amsterdam: European Association for International Education (EAIE).
- IHE. (2019). <https://ejournals.bc.edu> adresinden erişildi.
- IIE. (2019). *The Institute of International Education*. <https://www.iie.org/> adresinden erişildi.
- İnal, K. ve Akkaymak, G. (Ed.). (2012). *Neoliberal transformation of education in Turkey Political and ideological analysis of educational reforms*. New York: Palgrave Macmillan's.
- İnal, K. ve Kaymak, M. (2016). Toplum ve eğitim ilişkisinin bilimi: Eğitim sosyolojisi. M. Ç. Özdemir (Ed.), *Eğitim sosyolojisi* içinde (ss. 1–37). Ankara: Pegem Akademi.
- ISCED. (1997). *ISCED Nedir?* <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=12> adresinden erişildi.
- Iuspa, F. E. (2010). *Assessing the effectiveness of the internationalization process in higher education institutions: A case study of Florida International University*. Doctoral dissertation thesis. Florida International University, Florida.
- Jang, J.-Y. (2009). *Analysis of the relationship between internationalization and the quality of higher education*. Doctoral dissertation thesis. University of Minnesota Graduate School, Minnesota.
- JCIHE. (2019). *The Journal of Comparative & International Higher Education*. <https://www.ojed.org> adresinden erişildi.

- Jiang, Xiaoping. (2008). Towards the internationalisation of higher education from a critical perspective. *Journal of Further and Higher Education*, 32(4), 347–358.
- Jiang, Xin. (2012). *The internationalization of higher education in an era of globalization: A case study of a national research university in an emerging municipality in Southwest China*. Doctoral dissertation thesis. University of Southern California, Los Angeles.
- JIEL. (2019a). <https://journals.sagepub.com/home/jri> adresinden erişildi.
- JIEL. (2019b). <https://www.jielusa.org/> adresinden erişildi.
- JIEP. (2019). *Journal of International Education and Practice*. <https://ojs.bilpublishing.com/index.php/jiep> adresinden erişildi.
- Johnstone, B., Arora, A. ve Experton, W. (1998). *The financing and management of higher education: A status report on worldwide reforms*. Paris. <http://documents.worldbank.org/curated/en/941721468741874640/pdf/multi-page.pdf> adresinden erişildi.
- JSIE. (2019). *The Journal of Studies in International Education*. <https://journals.sagepub.com/home/jsi> adresinden erişildi.
- Kadioğlu, F. K. ve Özer, Ö. K. (2015). *Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi Araştırma Projesi Raporu*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Kajberg, L. (2004). A survey of internationalisation activities in European library and information science schools. *Journal of Studies in International Education*, 8(4), 352–376.
- Karadağ, N. (2014). *Türkiye’de doktora eğitim süreci kapasitesinin değerlendirilmesi Eğitim bilimleri enstitüsü örneği*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kavak, Y. (2011). Türkiye’de nüfus ve eğitim: Uzun vadeli (2010 – 2050) nüfus projeksiyonları ve eğitim sistemine yansımaları. *Milli Eğitim*, (192), 86–104.
- Kavak, Y. ve Baskan, G. A. (2001). Türkiye’nin Türk cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarına yönelik eğitim politika ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 92–103.
- Kelly, S. S. (2012). *Economic impact of international students attending an institution of higher education in the United States*. Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College, Louisiana.

- Kırmızıdağ, N., Gür, B. S., Kurt, T. ve Boz, N. (2012). *Yükseköğretimde sınır ötesi ortaklık tecrübeleri*. Ankara. http://file.setav.org/Files/Pdf/20121217140843_yesevi.pdf adresinden erişildi.
- Knight, J. (1994). Internationalization: Elements and checkpoints. *Canadian Bureau for International Education*, 7, 1–15.
- Knight, J. (1999). Internationalisation of higher education. In J. Knight & H. de Wit (Eds.), *Quality and internationalisation in higher education* (pp. 13–28). Paris: Organisation for economic co-operation and development.
- Knight, J. (2001). Monitoring the quality and progress of internationalization. *Journal of Studies in International Education*, 5(3), 228–243.
- Knight, J. (2003a). *Internationalization of higher education practices and priorities: 2003 IAU Survey Report. Higher Education*. France. https://iau-aiu.net/IMG/pdf/internationalisation_2003_0.pdf adresinden erişildi.
- Knight, J. (2003b). Updated definition of internationalization. *Higher Education*, 33, 2–3.
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5–31.
- Knight, J. (2007). Internationalization: concepts, complexities and challenges. In J. J. F. Forest & P. G. Altbach (Eds.), *International handbook of higher education* (pp. 207–227). Dordrecht: Springer.
- Knight, J. (2008). *Higher education in turmoil: The changing world of internationalization*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Knight, J., & de Wit, H. (1995). Strategies for internationalisation of higher education: Historical and conceptual perspectives. In H. de Wit (Ed.), *Strategies for the internationalisation of higher education. A comparative study of Australia, Canada, Europe and the United States of America* (pp. 5–32). Amsterdam: The European Association for International Education (EAIE).
- Knight, J., & Wit, H. de. (1999). An introduction to the IQRP project and process. In J. Knight & H. de Wit (Eds.), *Quality and Internationalisation in Higher Education* (pp. 45–59). Paris: Organisation for economic co-operation and development.
- Köksal, S. (2014). *Regional internationalization of Turkish higher education: Turkey's higher education policies towards Kosovo, Macedonia and Bosnia*

- and Herzegovina. Doctoral dissertation thesis. Middle East Technical University Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Kondakci, Y., Bedenlier, S. ve Zawacki-Richter, O. (2018). Social network analysis of international student mobility: uncovering the rise of regional hubs. *Higher Education*, 75(3), 517–535.
- Kondakçı, Y. (2011). Student mobility reviewed: Attraction and satisfaction of international students in Turkey. *Higher Education*, 62(5), 573–592.
- Kondakçı, Y., Çalışkan, Ö., Bulut Şahin, B., Yılık, M. A. ve Engin Demir, C. (2016). Regional internationalization in higher education between Turkey and the Balkans. *Bilig*, 78, 287–308.
- Kuang, P., Gatward, R., Marshall, I. M., & Dai, Y. (2012). Metrics for the internationalization in higher education: A pilot test in China. In M. Stiasny & T. Gore (Eds.), *Going global: The landscape for policy makers and practitioners in tertiary education* (pp. 21–30). Bingley: Emerald.
- Kubow, P. K. ve Fossum, P. R. (2007). Comparative education exploring issues in international context. Upper Saddle River: Pearson.
- Kwiek, M. (2002). Yükseköğretimi yeniden düşünürken yeni bir paradigma olarak küreselleşme gelecek için göstergeler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), 133–154.
- Lanzendorf, U., & Kehm, B. M. (2010). Student and faculty transnational mobility in higher education. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGaw (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (pp. 559–565). Oxford: Elsevier.
- Levent, F. ve Karaevli, Ö. (2013). Uluslararası öğrencilerin eğitime yönelik politikalar ve Türkiye için öneriler. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 38, 97–117.
- Lillie, E. (2003). Convergence and divergence differing approaches to quality and accreditation in Europe. In H. Eggins (Ed.), *Globalization and reform in higher education* (pp. 99–116). Glasgow: Mc Graw Hill.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. London: SAGE.
- Luijten-Lub, A., Van der Wende, M. ve Huisman, J. (2005). On cooperation and competition: A comparative analysis of national policies for internationalisation of higher education in seven western European countries. *Journal of Studies in International Education*, 9(2), 147–163.
- Malo, S., Valle, R. ve Wriedt, K. (1999). Planning for the international quality review process: The national university of Mexico. *Journal of Studies in*

- International Education*, 3(1), 15–32.
- Maringe, F. (2010). The meanings of globalization and internationalization in HE: Findings from a world survey. In F. Maringe & N. Foskett (Eds.), *Globalization and internationalization in higher education: Theoretical, strategic and management perspectives* (pp. 17–34). London: Continuum International Publishing Group.
- Maringe, F., & Foskett, N. (2010). Introduction: Globalization and universities. In F. Maringe & N. Foskett (Eds.), *Globalization and internationalization in higher education: Theoretical, strategic and management perspectives* (pp. 1–13). New York: Continuum International Publishing Group.
- Maringe, F. ve Gibbs, P. (2009). *Marketing higher education: Theory and practice*. Mc Graw Hill.
- Marquez, B. L. D., Torres, M. A. E. ve Torres, N. E. H. (2013). Being highly internationalised strengthens your reputation: An empirical investigation of top higher education institutions. *Higher Education*, 66(5), 619–633.
- Marshall, J. (2014). *Introduction to comparative and international education*. London: SAGE Publications.
- Mayor, F. (1989). Culture and the university. *Higher Education in Europe*, 14(1), 5–15.
- MEB. (2019). *Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Şeması*. <http://www.meb.gov.tr/meb/teskilat.php> adresinden erişildi.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*: San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: SAGE Publications.
- Mızıkacı, F. (2005). Prospects for European integration: Turkish higher education. *Higher Education in Europe*, 30(1), 67–79.
- Murphy, M. (2007). Experiences in the internationalization of education: Strategies to promote equality of opportunity at Monterrey Tech. *Higher Education*, 53(2), 167–208.
- NAFSA. (2019). *NAFSA: Association of International Educators*. <https://www.nafsa.org/> adresinden erişildi.
- O'Malley, D. (2015). *Internationalization of higher education: A case study of Trinity College Dublin*. Doctoral dissertation thesis. North Carolina State

- University Graduate Faculty, North Carolina.
- OECD. (2008). *Higher education to 2030 Volume 1: Demography*. Paris. https://www.oecd-ilibrary.org/education/higher-education-to-2030-volume-1-demography_9789264040663-en adresinden erişildi.
- OECD. (2012). *Education indicators in focus. What are the returns on higher education for individuals and countries?* <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k961l69d8tg-en.pdf?expires=1567671469&id=id&accname=guest&checksum=DC094BA6AA9F2B0D296051A1D3BFA9E8> adresinden erişildi.
- OECD. (2015). *Education indicators in focus: How is the global talent pool changing (2013-2030)?* Paris. [https://www.oecd.org/education/EDIF_31\(2015\)--ENG--Final.pdf](https://www.oecd.org/education/EDIF_31(2015)--ENG--Final.pdf) adresinden erişildi.
- OECD. (2016). *Trends shaping education 2016*. Paris: OECD Centre for Educational Research and Innovation. <http://meyda.education.gov.il/files/Planning/TrendsshapingEducationOECD2016.pdf> adresinden erişildi.
- OECD. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. Paris. [https://www.oecd.org/education/2030/E2030 Position Paper \(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf) adresinden erişildi.
- Okçabol, R. (2007). *Yükseköğretim sistemimiz*. Ankara: Ütopya.
- Önder, R. K. ve Balcı, A. (2010). Erasmus öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğinin 2004-2009 yılları arasında Türk yükseköğretim sisteminde yayılımı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 9(2), 93–116.
- Özer, M. (2012a). Türkiye’de yükseköğretimin yeniden yapılandırılması ve kalite güvence sistemi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 18–23.
- Özer, M. (2012b). Türkiye’de uluslararası öğrenciler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 10.
- Özer, M. (2017). Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmanın son on beş yılı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 177–184.
- Özoğlu, M., Gür, B. S. ve Coşkun, İ. (2012). *Küresel eğilimler ışığında Türkiye’de uluslararası öğrenciler*. Ankara.
- Paige, R. M. (2005). Internationalization of higher education performance assessment and indicators. *Nagoya Journal of Higher Education*, 5, 99–122.
- Paige, R. M. ve Mestenhauser, J. A. (1999). Internationalizing educational

- administration. *Educational Administration Quarterly*, 35(4), 500–517.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. California: Sage Publications.
- Patton, M. Q. (2014). Qualitative inquiry in utilization-focused evaluation. In L. Goodyear, E. Barela, J. Jewiss, & J. Usinger (Eds.), *Qualitative inquiry in evaluation: From theory to practice* (pp. 25–54). San Francisco: John Wiley & Sons.
- Petronis, J. F. B. (2000). *Internationalization of member institutions of the Association of Collegiate Business Schools and Programs*. Doctoral dissertation thesis. Texas A&M Üniversitesi Faculty of The Graduate School, Teksas.
- Porfirio, V. G. (2012). *Internationalization strategies in traditional higher education institutions across the United States*. Doctoral dissertation thesis. The Sage Colleges Esteves School of Education, Troy.
- Qiang, Z. H. A. (2003). Internationalization of higher education towards a conceptual framework. *Policy Futures in Education*, 1(2), 248–270.
- Radmard, S. (2012). *Türkiye üniversitelerinin uluslararasılaşma politikaları bağlamında uluslararası öğrencilerin yükseköğretim taleplerini etkileyen etkenlerin incelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schoorman, F. D. (1997). *Internationalization and its pedagogical implications: Understanding and implementing global perspectives in higher education*. Doctoral dissertation thesis. Purdue University Graduate School, West Lafayette.
- Seggie, F. N. ve Ergin, H. (2018). *Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına güncel bir bakış Türkiye’de uluslararası akademisyenler*. İstanbul. https://setav.org/assets/uploads/2018/09/R120_Yükseköğretim-tamrapor.pdf adresinden erişildi.
- Selvitopu, A. (2016). *Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma stratejileri: Süreç yaklaşımı çerçevesinde nitel bir inceleme*. Doktora tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şengül, M. ve Serpil, H. (2018). Türkiye’de ve dünyada ortak ve çift diploma programlar güncel durum ve öneriler. *Yükseköğretim Dergisi*, 8(1), 78–89.
- Şeremet, M. (2015). Türkiye ve İngiltere yükseköğretimindeki uluslararasılaşma

- politikalarına karşılaştırmalı bir yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(1), 27–31.
- Sever, D., Kabaoğlu, K., Alagöz Hamzaj, Y., Tuğlu, B. ve Baldan, B. (2018). Küreselleşme sürecinde eğitim alanında atılan adımlar: Türkiye ve eğitimde başarılı ülke örnekleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1583–1603.
- Şimşek, B. ve Bakır, S. (2016). Uluslararası öğrenci hareketliliği ve Atatürk üniversitesinin uluslararasılaşma süreci. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 55, 509–542.
- Şişmanoğlu Kaymaz, Ö. (2018). *Üniversitelerin uluslararasılaşma sürecinde karşılaşılan engeller ve geliştirilen stratejiler*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Soysal, Y. (Ed.). (2018). *Türkiye yükseköğretimine ait çalışmaları betimsel içerik analizi raporu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları. https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/arastirma/universite-yayinlari/Documents/turkiye_yuksekogretim_derleme_rapor.pdf adresinden erişildi.
- Spring, J. (2015). *Globalization of education: An introduction*. New York: Routledge.
- Stromquist, N. P. (2007). Internationalization as a response to globalization: Radical shifts in university environments. *Higher Education*, 53(1), 81–105.
- Stromquist, N. P., & Monkman, K. (2014). Defining globalization and assessing its implications for knowledge and education, revisited. In N. P. Stromquist & K. Monkman (Eds.), *Globalization & Education Integration and Contestation* (pp. 1–19). Plymouth: Rowman & Littlefield Education.
- Süter, Z. (2008). *Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında Erasmus değişim programlarını yürüten birimlerin kurumsal yapılarının incelenmesi ve bir modelleme çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On birinci kalkınma planı*. Ankara. <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> adresinden erişildi.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2014-2018*. Anka. <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalkinma-Planı-2014-2018.pdf> adresinden erişildi.

- Taşçı, G. (2018). *Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: Türkiye Örneği (1995-2014)*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taylor, J. (2010). The management of internationalization in higher education. In F. Maringe & N. Foskett (Eds.), *Globalization and internationalization in higher education: Theoretical, strategic and management perspectives* (pp. 97–107). New York and London: Continuum International Publishing Group.
- Teichler, U. (1996). Comparative higher education potentials and limits. *Higher Education*, 32(4), 431–465.
- Teichler, U. (1999). Internationalisation as a challenge for higher education in Europe. *Tertiary Education and Management*, 5(1), 5–23.
- Teichler, U. (2004). The changing debate on internationalisation of higher education. *Higher Education*, 48(1), 5–26.
- Tezcan, M. (2017). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- The Education University of Hong Kong. (2019). https://www.eduhk.hk/ie/en/learning_teaching.php?s=postgraduate adresinden erişildi.
- The Forum on Education Abroad. (2019). <https://forumea.org/> adresinden erişildi.
- TYYÇ. (2019). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*. <http://tyyc.yok.gov.tr> adresinden erişildi.
- ÜAK. (2016). *Türkiye’de yükseköğretim ve uluslararasılaşma*. Ankara. http://cdn.hitit.edu.tr/hitit/files/23530_1610041532492.pdf adresinden erişildi.
- Ünal, I. (2011). Yükseköğretim finansmanı: Neoliberal çözüm ve tehditler. *Metalaşma ve iktidar baskısındaki üniversite* içinde (ss. 93–120). İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı.
- Ünal, U. (2019). Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma politikası Türkiye mezunları üzerine bir araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 421–440.
- Valiulis, A. V. ve Valiulis, D. (2006). Internationalisation of higher education: A challenge for universities. *Global Journal of Engng. Educaction*, 10(2), 221.
- Van Der Wende, M. (1997). Missing links: The relationship between national policies for internationalisation and those for higher education in general. In *National policies for the internationalisation of higher education in Europe* (pp. 10–42). Stockholm: National Agency for Higher Education.

- Van Der Wende, M. (2010). Internationalization of higher education. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGaw (Eds.), *International encyclopedia of education* (pp. 540–545). Oxford: Elsevier.
- Vural Yılmaz, D. (2014). *Yükseköğretimde uluslararasılaşma: Türkiye’de ulusal siyasalar, kurumsal stratejiler ve uygulamalar*. Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Vural Yılmaz, D. (2016). Uygulayıcıların penceresinden Türk Üniversitelerinin uluslararasılaşma deneyimi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 91–109.
- Vural Yılmaz, D. (2017a). Uluslararası eğitimde alternatif bir model: Kampüste uluslararasılaşma. *Social Sciences Studies Journal*, 3(8), 648–657.
- Vural Yılmaz, D. (2017b). Geleceğin diplomatik inşası: Kamu diplomasisi aracı olarak Türk yükseköğretimi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(57), 138–150.
- Vural Yılmaz, D. (2018). *Sınıfları doldurduk Kitleleşme kalite denkleminde üniversiteler*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Wächter, B. (2003). An introduction: Internationalisation at home in context. *Journal of Studies in International Education*, 7(1), 5–11.
- Wihlborg, M. ve Robson, S. (2018). Internationalisation of higher education: Drivers, rationales, priorities, values and impacts. *European Journal of Higher Education*, 8(1), 8–18.
- Yağcı, Y. (2010). A different view of the Bologna Process: The case of Turkey. *European Journal of Education*, 45(4), 588–600.
- Yalı, S. (2017). Avrupa Birliği’nde yükseköğretim çalışmaları: Bologna süreci ve Türkiye Üniversiteleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 143–154.
- Yang, R. (2002). University internationalisation Its meanings rationales and implications. *Intercultural Education*, 13(1), 81–95.
- Yardı, M., Karaarslan, F. ve Alkın, R. C. (2019). *Türkiye’de uluslararası öğrenci olmak: Süreçler, beklentiler, tecrübeler*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods*. California: SAGE Publications.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

- YÖK. (2007). *Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi*. Ankara. http://www.oktemvardar.com/articles/turkiyenin_yok_strateji_kitabi.pdf adresinden erişildi.
- YÖK. (2010). *Yükseköğretimde yeniden yapılanma: 66 soruda Bologna süreci uygulamaları*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayınları.
- YÖK. (2017). *Yükseköğretimde uluslararasılaşma strateji belgesi 2018-2022*. Ankara. https://www.yok.gov.tr/Documents/AnaSayfa/Yuksekogretimde_Uluslararasılaşma_Strateji_Belgesi_2018_2022.pdf adresinden erişildi.
- YÖK. (2018). *Yükseköğretim politikalarında yeni YÖK*. Ankara. https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/Yuksekogretim_politikalarında_yeni_yok.pdf adresinden erişildi.
- YÖK. (2019a). *Öğrenci sayıları*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.
- YÖK. (2019b). *Üniversiteler hakkında genel bilgiler*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.

Ekler

Ek A: Doküman İncelemesi Formu

Doküman İncelemesi Formu		
Dokümanın Adı		
Dokümanın Yazarı		
Dokümanın Tarihi		
Dokümanın Türü		
Doküman kitap bölümü ise editörü, kitabın adı, yayınevi		
Doküman rapor ise yayınlayan kurum		
Dokümanın sayfa sayısı Analiz edilen sayfa sayısı		
Dokümanın elde edildiği kaynak		
Dokümanın elde edilme türü		
Dokümanı Çalışmaya Dâhil Etme Sebepleri		
Uluslararasılaşma detaylı şekilde ele alınıp açıklanmış mı?	Evet	Hayır
Uluslararasılaşmanın önemi belirtilmiş mi?	Evet	Hayır
Uluslararasılaşma sürecinde gözlenen politikalar, stratejiler ve gerekçeler belirtilmiş mi?	Evet	Hayır
Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına dair boyutlara ulaşılabilir mi?	Evet	Hayır
Doküman araştırmanın diğer bölümleri için de faydalı olabilir mi?	Evet	Hayır

Ek B: Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kurumsal Görüşme Formu

Demografik Bilgiler

Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

Göreviniz: _____

Kıdeminiz: _____

Unvanınız: _____

Lisans Mezuniyet Alanınız: _____

Daha önce uluslararasılaşma, akreditasyon, kalite çalışmaları, yurt dışı eğitim, çokkültürlü eğitim gibi konularda iş tecrübesine sahip olma, atölye çalışmaları ya da eğitim faaliyetlerine katılma durumunuz hakkında kısaca bilgi verir misiniz? _____

Yasal Bağlılık

1. Uluslararasılaşma veya ilgili kavramlar (örneğin uluslararası eğitim, küresel eğitim) üniversitenizin misyon ifadesinde yer almakta mıdır?

Uygun olanları işaretleyiniz

Evet

Hayır

2. Uluslararasılaşma veya ilgili kavramlar (örneğin uluslararası eğitim, küresel eğitim) üniversitenizin mevcut stratejik planında ilk beş madde arasında yer almakta mıdır?

Uygun olanları işaretleyiniz

Evet

Hayır

Üniversitemde bir stratejik plan yoktur.

3. Üniversitenizde özel olarak uluslararasılaşmaya yönelik kurumsal bir plan var mıdır? (Örneğin ..... Üniversitesi Uluslararasılaşma Strateji Belgesi)

Uygun olanları işaretleyiniz

Evet

Hayır

4. Üniversiteniz, sadece yerleşke içerisindeki uluslararasılaşma çabalarını geliştirmeyi hedefleyen çalışma grubuna ya da iş gücüne sahip midir?

Uygun olanları işaretleyiniz

Evet

Hayır

5. Üniversiteniz son üç yılda uluslararasılaşma çabalarının etkisini veya ilerleyişini resmi olarak değerlendirdi mi?

Uygun olanları işaretleyiniz

	Evet
	Hayır

Liderlik, Yapı ve İstihdam

1. Üniversitenizdeki uluslararası faaliyet ve programların idari yapısını en iyi hangisi açıklar?

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Uluslararasılaşma faaliyet ve programlarına öncülük eden tek bir birim vardır
	Bu birimin adı:
	Belli bir birim yoktur

2. Üniversitenizde uluslararasılaşma faaliyet ve programlarının tamamını denetleyen veya koordine eden tam zamanlı bir yönetici var mı?

Hayır seçili ise, 4. Soruya Atlayın

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet
	Hayır

3. Bu yönetici aşağıdakilerden hangisine karşı sorumludur?

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Rektör
	Rektör Yardımcısı
	Senato
	Mütevelli Heyeti
	Kalite Kurulu
	<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>

4. Üniversitenizin uluslararası ilişkiler ya da programlar ofisine sahip olma durumunu işaretleyiniz.

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Uluslararası İlişkiler Ofisi var.
	Uluslararası Programlar Ofisi var.
	Her ikisi de ayrı ayrı var ve sorumlulukları farklı.
	Her ikisi de yok.
<i>Diğer (Lütfen Belirtin) ya da ofis(ler) ile ilgili belirtmek istediğiniz bir husus var ise yazınız.</i>	

5. Üniversiteniz uluslararası ilişkiler ya da programlar ofisine çalışanlar dışındaki idari personel için aşağıdaki uluslararasılaşma faaliyetlerde yer almaları durumunda özel finansman sağlıyor mu?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Uluslararası ilişkiler ya da programlar ofisine çalışanlar dışındaki idari personelin bu faaliyetlere katılması olası değildir.		
Öğrencilerin yurtdışında eğitim programlarına gitmelerini sağlamak		
Yurtdışındaki toplantılara veya konferanslara katılmak		
Yurt dışında eğitim görmek veya araştırma yapmak		
Yurtdışındaki diğer mesleki gelişim fırsatlarını değerlendirmek		
Uluslararasılaşma ile ilgili kampüs içi mesleki gelişim fırsatlarını takip etmek (atölye çalışmaları, eğitim oturumları vb.).		
<i>Soru ile ilgili, seçeneklerde olmayan ve belirtmek istediğiniz bir husus var ise yazınız</i>		

Eğitim programı ve Öğrenme Çıktıları

1. Üniversitenizde belirli uluslararası öğrenci öğrenme çıktıları bulunmakta mıdır?

Cevaplayana not: Uluslararası öğrenme çıktısı öğrencinin üniversitesinde elde edeceği ve küresel anlamda kullanabileceği öğrenme çıktısı anlamına gelmektedir. Örneğin üniversitenizden mezun olan bir öğrenci dünyada herhangi bir devletin uyguladığı bir politikanın, başka devletleri de etkileyebileceği farkındalığına sahip olacak mı? Üniversitenizden mezun olan bir öğrenci, bilgisini ve birikimini uluslararası bağlamda başkalarına aktaracak teknolojik bilgiye sahip olacak mı? Üniversitenizden mezun olan bir öğrenci dil öğrenmenin değerinin farkında olacak mı?

Uygun olanları işaretleyiniz

Evet, tüm öğrenciler için var.

Evet, bazı fakülte, bölüm veya programlardaki öğrenciler için var.

Hayır, yok.

Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

Soru ile ilgili, seçeneklerde olmayan ve belirtmek istediğiniz bir husus var ise yazınız

2. Üniversiteniz lisans eğitim programını uluslararası hale getirmek için herhangi bir girişimde bulunuyor mu?

Cevap Hayır ise 5. Soruya geçin

Cevaplayana not: Lisans eğitim programını uluslararası hale getirmek, herhangi bir alandaki sınır ötesi, bölgesel ve küresel konuların, kültürlerarası farklılıkların, ulusal ve uluslararası kanunların ya da standartların farklı ülkelere ait yazarlar tarafından yazılmış kitaplar ya da makaleler yoluyla; filmler, TV programları ya da radyo yayınları aracılığıyla sınıf içerisine taşınmasıdır. Bu amaç için yapılan konuk yabancı akademisyenlerin verdiği dersler; uluslararası alan gezileri; farklı kültürel bakış açılarını içeren simülasyon, role-play ya da tartışma aktiviteleri ve öğrenci sunumları; uluslararası alanda yayınlanan bilgiler ve onların analizinden oluşan dersler ve uluslararası alanda çalışmalar yapan kişilerle yapılan mülakatlar eğitim programının uluslararasılaşması çalışmalarına örnek verilebilir.

Uygun olanları işaretleyiniz

Evet, bulunuyor.

Evet, bazı fakülte, bölüm veya programlar birtakım girişimlerde bulunuyor.

Hayır, bulunmuyor.

Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

Soru ile ilgili, seçeneklerde olmayan ve belirtmek istediğiniz bir husus var ise yazınız

3. Üniversitenizde lisans eğitim programını uluslararasılaşma çabaları hangi seviyede gerçekleşiyor?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Kurumun tamamında bir komisyon tarafından gerçekleştiriliyor.		
Her bir akademik birim tarafından ayrı gerçekleştiriliyor.		
Her bir bölüm tarafından gerçekleştiriliyor.		
Her bir ders için gerçekleştiriliyor.		
Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.		
<i>Soru ile ilgili, seçeneklerde olmayan ve belirtmek istediğiniz bir husus var ise yazınız.</i>		

4. Üniversitenizde lisans programları için zorunlu yabancı dil şartı var mı?

Cevap Hayır ise 7. Soruya geçin

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Hayır, yok.
☐	Evet, bazı lisans programları için var.
☐	Evet, tüm lisans programları için var.
☐	Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

5. Üniversitenizde lisans programları için yabancı dil şartı nedir?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Bir dönem zorunlu yabancı dil dersi
☐	İki dönem zorunlu yabancı dil dersi
☐	Üç dönem zorunlu yabancı dil dersi
☐	Dört ve üzeri dönem zorunlu yabancı dil dersi
☐	Zorunlu yabancı dil hazırlık sınıfı
☐	İsteğe bağlı yabancı dil hazırlık sınıfı

6. Üniversitenizde lisans mezuniyeti için mutlaka gerekli uluslararası konuları içeren zorunlu dersler var mıdır?

Cevap Hayır ise 8. Soruya geçin

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Evet, tüm lisans programları için vardır.
☐	Evet, bazı fakülte, bölüm veya programlar için vardır.
☐	Hayır, yoktur.
☐	Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.
<i>Soru ile ilgili, seçeneklerde olmayan ve belirtmek istediğiniz bir husus var ise yazınız.</i>	

7. Bu zorunlu dersleri en iyi açıklayan şık ya da şıkları seçiniz.

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Öğrencilerin sağlık, çevre veya barış çalışmaları gibi uluslararası eğilimleri içeren ders veya dersler almaları gerekmektedir.
☐	Öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti dışındaki belirli ülkelere veya bölgelere ait bakış açılarını, sorunları ve olayları içeren ders veya dersler almak zorundadır.
☐	Öğrenciler uluslararası konuları içeren bir veya birkaç dersi almak zorunda değildir çünkü eğitim programı içerisinde yer alan derslerde ünite bazında bu konulara yer verilmektedir.
☐	Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

8. Üniversiteniz lisans öğrencileri için aşağıdaki alanlarda uluslararası ortaklıklar veya sertifika seçenekleri sunuyor mu?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
İşletme	☐	☐
Fizik ve Doğa Bilimleri	☐	☐
Sosyal Bilimler	☐	☐
Hukuk, İlahiyat, Tarih, Antropoloji, Arkeoloji, Dilbilim, Psikoloji vb	☐	☐
Eğitim	☐	☐
Sağlık	☐	☐
Herhangi bir ana dalda öğrencilere sunulan uluslararası sertifika	☐	☐
Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.	☐	☐
<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>		

9. Üniversiteniz son bir yılda aşağıdaki programları veya etkinlikleri lisans öğrencilerine sundu mu?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle sosyal olarak bütünleşmesini sağlamak için tasarlanan eşleşme/partner programları		
Uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerden faydalanarak dil öğrenmelerini hızlandırmak için tasarlanmış eşleşme/partner programı		
Uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle bütünleşmesini kolaylaştıracak şekilde tasarlanmış özel programlı üniversite yurtları		
Uluslararası konulara ilgi duyan öğrenciler için buluşma mekânları		
Düzenli ve devam eden uluslararası festivaller veya yerleşkedeki etkinlikler		
Yurtdışında eğitimini tamamlayan Türk öğrencileri ve Türkiye'de eğitim gören uluslararası öğrencileri ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileriyle buluşturup deneyimlerini aktarmalarını sağlayan programlar		
Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.		
<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>		

10. Üniversiteniz aşağıdaki uluslararasılaşma faaliyetlerini kolaylaştırmak için video konferans, çevrimiçi öğrenme platformları, sosyal medya gibi teknolojik araçları kullanmakta mıdır?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Yurtdışındaki ortaklarla birlikte yürüttüğü ortak ve çift diploma programlarının derslerini vermek		
Kitlese açık çevrimiçi dersler sunmak		
Uluslararası öğrenci alımı çalışmaları (örneğin üniversite fuarlarına katılarak ilgilenen öğrenciler için çevrimiçi bilgilendirme toplantıları yapmak vb.)		
Yurtdışında eğitim gören öğrencilerini desteklemek (örneğin sanal danışmanlık oturumları sunmak)		
Öğretim üyeleri ve öğrenciler ile yurtdışındaki meslektaşları arasında ders düzeyinde iş birliği çalışmaları yapmak		

Fakülte Politikaları ve Uygulamaları

1. Üniversitenizde akademik terfilerde ve akademik personelin görev süresi uzatımı kararlarında uluslararası çalışmalar ve uluslararası deneyimler belirleyici bir etkiye sahip mi?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Hayır, bir etkiye sahip değildir.
☐	Evet, bazı fakülte, bölüm ve programlar için bir etkiye sahip sahiptir.
☐	Evet, tüm akademik personel için bir etkiye sahip sahiptir.
☐	Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

2. Uluslararası nitelik taşımayan akademik alanlarda akademik personel istihdam ederken, üniversiteniz uluslararası geçmişe, deneyime veya ilgiye sahip adayları tercih ediyor mu?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Asla
☐	Nadiren
☐	Bazen
☐	Sık sık
☐	Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

3. Üniversiteniz geçen yıl aşağıdaki fakülte etkinliklerine özel finansman sağladı mı?

Uygun olanları	
☐	

	İşaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Derslerin veya programların uluslararasılaşması		
Uluslararası fakülte etkinliklerine ev sahipliği yapma		
Yurtdışındaki üniversitelerde ders verme		
Öğrencileri yurtdışındaki eğitim programlarına gitmeye yönlendirme		
Yurtdışındaki toplantılara veya konferanslara seyahatler düzenleme		
Yurt dışında araştırma yapma veya eğitim alma		
Yurtdışında fakülte geliştirme seminerlerine katılma		

4. Üniversiteniz geçen yıl öğretim üyelerine aşağıdaki fırsatlardan herhangi birini sundu mu?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Eğitim programı uluslararasılaşmasına yönelik atölye çalışmaları		
Derslerin uluslararası teknolojinin kullanımına yönelik atölye çalışmaları		
Küresel öğrenme ile ilgili atölye çalışmaları		
Uluslararası öğrencilere ders verme ve onlarla bütünleşme atölyeleri		
Yabancı dil becerilerini geliştirme fırsatları		
Özellikle uluslararası faaliyetler için ödüller verme		

5. Üniversitenizde, akademik personelin uluslararası eğitim veya araştırma faaliyetleri bir sistem, veri tabanı ya da yazılım yoluyla takip ediliyor mu?

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet, ediliyor.
	Hayır, edilmiyor.
	Gerektiğinde uluslararası ilişkiler/programlar ofisinden, ofis kanalıyla yapılan faaliyetlere yönelik veri ya da istatistik talep ediliyor.

Öğrenci Hareketliliği

1. Üniversitenizin tamamı ya da herhangi bir akademik birimi için uluslararası öğrenci sayısını arttırma planı bulunmakta mıdır?

Cevap Hayır ise 5. Soruya geçin

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet, bulunmaktadır.
	Hayır, bulunmamaktadır.
	Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

2. Bu uluslararası öğrenci sayısını arttırma planı belirli kayıt hedeflerini içeriyor mu (Örneğin öğrenci sayısı, vb.)?

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet, yalnızca lisans programları için içeriyor.
	Evet, yalnızca lisansüstü programlar için içeriyor.
	Evet, hem lisans hem de lisansüstü programlar için içeriyor.
	Hayır, içermiyor.

3. Bu uluslararası öğrenci sayısını arttırma planı belirli coğrafi hedefler içeriyor mu?

Cevap Hayır ise 5. Soruya geçin

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet, içeriyor
	Hayır, içermiyor

4. Bu uluslararası öğrenci sayısını arttırma planının coğrafi hedeflerini ülke ya da bölge olarak belirtin.

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Belirli bir ülke ya da bölge yoktur.
	Asya
	Avrupa
	Afrika
	Ortadoğu
	Türk Cumhuriyetleri
	Amerika
	Balkanlar
	Arap Ülkeleri
<i>Diğer (Lütfen belirtiniz)</i>	

5. Geçen yıl üniversiteniz uluslararası lisans öğrenci sayısını arttırmak için aşağıdakilerden herhangi birine maddi destek sağladı mı?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Burslar veya diğer finansal yardımlar		
Uluslararası öğrencilerin sayısının arttırılmasında görevli personelin seyahat işlemleri		
Uluslararası öğrenci sayısını arttırma sözleşmeleri		
<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>		

6. Geçen yıl üniversiteniz uluslararası lisansüstü öğrenci sayısını arttırmak için aşağıdakilerden herhangi birine maddi destek sağladı mı?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Burslar veya diğer finansal yardımlar		
Uluslararası öğrencilerin sayısının arttırılmasında görevli personelin seyahat işlemleri		
Uluslararası öğrenci sayısını arttırma sözleşmeleri		
<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>		

7. Üniversiteniz, uluslararası lisans veya lisansüstü öğrencilere İngilizce öğretme programına sahip mi?

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet, - üniversitenin kendi kaynaklarıyla yürüttüğü bir İngilizce öğretme programı var.
	Evet, - üçüncü taraf bir sağlayıcı ile ortaklaşa yürütülen bir İngilizce dil öğretme programı var.
	Üniversite kendi kaynaklarıyla böyle bir program geliştirme aşamasında.
	Üniversite, üçüncü taraf bir sağlayıcı ile ortaklaşa böyle bir program geliştirme aşamasında.
	Hayır, sahip değil.
<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>	

8. Üniversiteniz, uluslararası lisans veya lisansüstü öğrencilere Türkçe öğretme programına sahip mi? (Örneğin, TÖMER gibi uluslararası öğrencilerin ilk yılda kayıt olukları ve Türkçe öğrendikleri program, vb.)

Uygun olanları işaretleyiniz	
------------------------------	--

	Evet, - üniversitenin kendi kaynaklarıyla yürüttüğü bir Türkçe öğretim programı var.
	Evet, - üçüncü taraf bir sağlayıcı ile ortaklaşa yürütülen bir Türkçe öğretim programı var.
	Üniversite kendi kaynaklarıyla böyle bir program geliştirme aşamasında.
	Üniversite, üçüncü taraf bir sağlayıcı ile ortaklaşa böyle bir program geliştirme aşamasında.
	Hayır, sahip değil.
	<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>

9. Üniversiteniz uluslararası öğrenciler için aşağıdaki program ve hizmetleri sunuyor mu?

	Uygun olanları işaretleyiniz	
	Evet	Hayır
Bireyselleştirilmiş akademik destek hizmeti		
Türkiye'ye ve üniversitenin bulunduğu bölgeye uyum destek hizmeti		
Üniversiteye uyum destek hizmeti		
Konut bulma konusunda yardım		
Uluslararası öğrencilere yönelik kurumsal danışma birimi		
Uluslararası mezun öğrenciler birimi		
Türkçe öğrenen uluslararası öğrenciler için dil destek hizmeti		
Uluslararası öğrencilerin aile fertleri için destek hizmetleri		
Uluslararası öğrenciler için ev sahibi aile bulma destek hizmeti		

10. Üniversitenizde son üç yılda, aşağıdaki türde yurtdışı eğitimlere katılan öğrencilerin sayı durumu nasıldır?

Uygun olanları işaretleyiniz				
	Arttı	Azaldı	Değişiklik Yok	Uygulanamaz
Yurt dışında eğitim alma				
Yurt dışında staj yapma				
Yurtdışında araştırma yapma				

11. Üniversitenizdeki öğrencilerin katıldığı yurtdışı eğitim programlarını kim yönetiyor?

Uygun olanları işaretleyiniz	
	Öğrencinin bağlı bulunduğu fakülte
	Üniversitenin uluslararası ilişkiler/programlar ofisi ya da yurtdışı eğitim ofisi
	Üniversite tarafından ilgili ülkede bulunan yurtdışı eğitim ofisi
	Yükseköğretim Kurulu
	Üçüncü taraf sağlayıcı
	Yurt dışında üniversitenin ortaklığı bulunan bir kurum
	<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>

12. Lisans öğrencileri aşağıdaki kurumlar tarafından yönetilen yurtdışı eğitim programlarına katılmak için maddi destek alabilirler mi?

	Evet, onaylanan tüm programlar için	Evet, bazı programlar için	Hayır	Hayır - hiçbir öğrenci bu tür programlara katılmaz
Öğrencinin bağlı bulunduğu fakülte				
Üniversitenin uluslararası ilişkiler/programlar ofisi ya da yurtdışı eğitim ofisi				
Üniversite tarafından ilgili ülkede				

bulunan yurtdışı eğitim ofisi				
Yükseköğretim Kurulu				
Üçüncü taraf sağlayıcı				
Yurt dışında üniversitenin ortaklığı bulunan bir kurum				

13. Üniversiteniz yurtdışında eğitim için zaten verdiği maddi desteğe ek olarak ayrı bir burs veriyor mu?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Evet, yalnızca lisans öğrencileri için veriyor
☐	Evet, yalnızca lisansüstü öğrenciler için veriyor
☐	Evet, hem lisans hem de lisansüstü öğrenciler için veriyor
☐	Hayır, vermiyor
☐	Diğer (Lütfen Belirtin)

14. Üniversiteniz, eğitimlerinin bir bölümünü yurtdışında yapacak olan öğrencileriniz için yüzdesel bir hedef belirledi mi?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Hayır, belirlemedi.
☐	Evet, lisans öğrencileri için belirledi. Lütfen yüzdeyi belirtin:
☐	Evet, lisansüstü öğrenciler için belirledi. Lütfen yüzdeyi belirtin:

İşbirliği ve Ortaklıklar

Cevaplayana Not: Bu kısımda sözü geçen iş birliği ve ortaklıklar Avrupa Birliği ve Bolonya Süreci kapsamında sahip olunan ikili anlaşmalar ve üniversitenin kendi girişimleriyle sahip olduğu tüm iş birliği ve ortaklıklardır.

1. Üniversitenizin uluslararası ortaklıklara olan yaklaşımını en iyi hangisi tarif eder?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	İlk defa uluslararası ortaklıklara başlamıştır
☐	Ortaklık sayısını genişletmektedir
☐	Ortaklık sayısını azaltmaktadır
☐	Ortaklık sayısı aynı kalmıştır
☐	Herhangi bir ortaklığa sahip değildir

2. Üniversiteniz uluslararası ortaklıklar kurmak için resmi bir strateji belirledi mi?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Evet, belirledi
☐	Hayır, belirlemedi
☐	Hayır, ancak belirleme sürecinde

3. Üniversitenizde yeni ortaklıklar kurmak ya da mevcut ortaklıkları değerlendirmek için ana ilkeler belirlenmiş midir?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Evet, belirlenmiştir
☐	Hayır, belirlenmemiştir

4. Üniversiteniz yurtdışında kimlerle ortaktır?

Uygun olanları işaretleyiniz	
☐	Üniversiteler

	Yabancı hükümetler
	Sivil toplum örgütleri
	Şirketler
	<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>

5. Üniversitenizde temel görevi uluslararası ortaklıklar kurmak olan bir personel var mıdır? (Örneğin, uluslararası ortaklık koordinatörü, uluslararası ilişkiler ofisi koordinatörü)

Uygun olanları işaretleyiniz

	Evet, vardır
	Hayır, yoktur

6. Üniversiteniz genel olarak hangi ülkeler ya da bölgelerde mevcut ortaklıklara sahiptir?

Uygun olanları işaretleyiniz

	Belirli bir ülke ya da bölge yoktur, farklı bölge ve ülkelerde ortaklıklar bulunmaktadır
	Amerika
	Kanada
	Rusya
	Çin
	İngiltere
	Suriye
	Azerbaycan
	İran
	Almanya
	Türk Cumhuriyetleri
	Japonya
	Afrika ülkeleri
	Arap ülkeleri
	<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>

7. Üniversiteniz uluslararası ortaklıklar kurmak için öncelikli ülkeler ya da bölgeler belirledi mi?

Uygun olanları işaretleyiniz

	Belirli bir ülke ya da bölge yoktur
	Amerika
	Kanada
	Rusya
	Çin
	İngiltere
	Suriye
	Azerbaycan
	İran
	Almanya
	Türk Cumhuriyetleri
	Japonya
	Afrika ülkeleri
	Arap ülkeleri
	<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>

8. Üniversiteniz yurt dışı üniversiteleriyle ortaklaşa çift diploma programları yürütmekte midir? *Cevap Hayır, yürütmüyor ve Hayır, yürütmüyor ancak ortaklık için çalışıyor ise 10. Soruya geçin*

Uygun olanları işaretleyiniz

--	--

	Evet, yürütmektedir
	Hayır, yürütmemektedir
	Hayır, ancak ortalık için çalışmaktadır

9. Üniversitenizin yürüttüğü çift diploma programlarının kayıt durumlarını en iyi hangisi tarif eder?

Uygun olanları işaretleyiniz

	Tamamen Türk öğrencilerden oluşur
	Tamamen Türkiye dışındaki öğrencilerden oluşur
	Çoğunlukla Türk öğrencilerden oluşur
	Çoğunlukla Türkiye dışındaki öğrencilerden oluşur
	Hem Türk hem de Türkiye dışındaki öğrencilerinden oluşur
	Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

10. Üniversiteniz yurtdışında bir üniversiteyle beraber tek diploma veren ortak lisans programı yürütmekte midir?

Cevap Hayır, yürütmemektedir ve Hayır, ancak bunun için çalışmaktadır ise 12. Soruya geçin

Uygun olanları işaretleyiniz

	Evet, yürütmektedir
	Hayır, yürütmemektedir
	Hayır, ancak bunun için çalışmaktadır

11. Üniversitenizin yürüttüğü tek diploma veren ortak lisans programı kayıt durumunu en iyi hangisi tarif eder?

Uygun olanları işaretleyiniz

	Tamamen Türk öğrencilerden oluşur
	Tamamen Türkiye dışındaki öğrencilerden oluşur
	Çoğunlukla Türk öğrencilerden oluşur
	Çoğunlukla Türkiye dışındaki öğrencilerden oluşur
	Hem Türk hem de Türkiye dışındaki öğrencilerinden oluşur
	Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

12. Üniversiteniz, yurtdışında tam zamanlı bir personelinin çalıştığı aşağıdaki birimlerden birine sahip midir?

Uygun olanları işaretleyiniz

	Şube kampüsü
	İdari ofis
	Türk öğrencileri için yurtdışında eğitim ofisi
	Türkiye dışındaki öğrencilere programların tanıtıldığı ofis
	Araştırma merkezi
	<i>Diğer (Lütfen Belirtin)</i>

Ek C: Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Bireysel Görüşme Formu

1. Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma ile ilgili üretilen politikalar nelerdir?
2. Üniversitenizde/Kurumunuzda hangi uluslararasılaşma çalışmaları sürdürülmektedir?
3. Üniversitenizde/Kurumunuzda sürdürülen uluslararasılaşma çalışmaları ile Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma ile ilgili üretilen politikalar hangi bakımdan benzerlik ya da farklılık göstermektedir?
4. Üniversitenizde/Kurumunuzda uluslararasılaşma çalışmaları hangi gerekçeler ile sürdürülmektedir? Türkiye yükseköğretimini uluslararasılaşmaya iten etkenler nelerdir?
5. Üniversitenizde/Kurumunuzda sürdürülen uluslararasılaşma çalışmalarının gözlenebilir olumlu sonuçları nelerdir?
6. Üniversitenizde/Kurumunuzda sürdürülen uluslararasılaşma çalışmalarının gözlenebilir olumsuz sonuçları nelerdir?
7. Üniversitenizde/Kurumunuzda bireysel olarak kullandığınız uluslararasılaşma stratejileri nelerdir?
8. Üniversitenizde/Kurumunuzda kurumsal olarak kullanıldığını gözlemlediğiniz uluslararasılaşma stratejileri nelerdir?
9. Üniversitenizde/Kurumunuzda uluslararasılaşma çalışmaları tabana yayılmış bir şekilde mi sürdürülmektedir yoksa sadece belli bir grubun çabalarından mı ibarettir? Bu durumun nedenleri nelerdir?
10. Üniversitenizin/Kurumunuzun hangi sebeplerle uluslararasılaşmaya ihtiyaç duymakta ya da duymamaktadır?
11. Türkiye yükseköğretimi uluslararasılaşma çalışmaları ile ne elde etmek istemektedir? Uluslararasılaşma çalışmaları Türkiye yükseköğretimini hangi noktalara taşıyabilir?
12. Yükseköğretimde uluslararasılaşma ile yükseköğretimde kalite arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
13. Yükseköğretimde uluslararasılaşma size ne ifade etmektedir?
14. Yükseköğretimde uluslararasılaşma deyince aklınıza gelen anahtar sözcükler/ ifadeler nelerdir?

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____

Ek Ç: Türk Yükseköğretiminde Uluslararasılaşma Kapasitesinin Geliştirilmesi: Öğrenci, Akademisyen ve Yönetici Perspektifleri Çalıştayı Katılım Formu

13 Aralık 2019

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Rektörlük Ofisi
NEVŞEHİR

Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Kültürel Mübadele Komisyonu, bilinen adıyla Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu, Türk ve Amerikalı üniversite mezunları, araştırmacılar ve bilim adamları arasındaki eğitim ve kültürel değişim programlarını desteklemektedir. Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu 1949 yılında Türkiye ve ABD arasında imzalanan ikili bir anlaşma ile kurulmuştur. Komisyonumuzun bütçesi iki ülke hükümetlerinin katkılarıyla sağlanmaktadır. Komisyonumuz, Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri vatandaşları arasındaki karşılıklı anlayış ve saygıyı, kültürel değişim yolu ile güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu Eğitim Danışmanları akademik yıl boyunca Türkiye'deki üniversitelerde Komisyonumuzun farklı seviyelerde verdiği burslara yönelik bilgilendirici seminerler düzenlemektedir. Komisyonumuzun Türk vatandaşlarına verdiği burslara ek olarak, Amerikalı akademisyen ve araştırmacıların üniversitemizde ders vermeye veya araştırma yapmaya yönelik farklı kategorilerde burs programları da bulunmaktadır.

Komisyonumuz Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarına verdiği burslara ek olarak, yükseköğretim geliştirilmesine yönelik bilgi alışverişinin sağlandığı toplantılara da ev sahipliği yapmaktadır. Bu bağlamda, öğrenci ve akademisyen düzeyinde değişim programlarına katılımın artırılması ve geliştirilmesine yönelik bilgi paylaşımını sağlamak üzere son iki senedir "Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında Öğrenci ve Akademisyen Değişimini Güçlendirme Çalıştayı" düzenlemektedir. 2019-2020 akademik yılında üçüncüsünü düzenleyeceğimiz çalıştayımız 16-17 Aralık 2019 tarihlerinde Ankara'da gerçekleşecektir. Çalıştayımızda yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunun farklı boyutlarıyla ele alınması planlanmaktadır. Katılımcıların Ankara'ya ulaşım ve konaklama masrafları Komisyonumuz tarafından karşılanacaktır.

Üniversitenizin Uluslararası İlişkiler Ofisi Erasmus Öğrenci Değişim Programı Sorumlusu Sayın Özlem Eriçok ile Yabancı Diller Yüksekokulu Müdür Yardımcısı Sayın Barış Eriçok'un çalıştayımıza katılımları için gerekli iznin verilmesi konusunda gereğinin yapılmasını bilgilerinize saygılarımla sunarım.

Prof. Dr. Ersel Aydın
Genel Sekreter

Eskişehir Yolu 9. Km Tepe Prime İş Merkezi
B Blok No: 124 06800 Çankaya - Ankara
Tel: 312. 427 1360 - 428 4824
Faks: 312. 468 1560
e-posta: fulb-ank@fulbright.org.tr
www.fulbright.org.tr

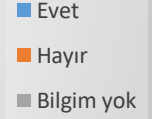
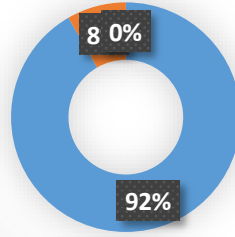
Ek D: İkinci Araştırma Sorusu Bulguları

İkinci araştırma sorusunun analizi kapsamında temel alınan yükseköğretimin uluslararasılaşması modeli boyutları ve bulgularının sayısal olarak sunumu.

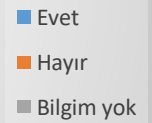

1. Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasına Yönelik Yasal Bağlılık Durumu

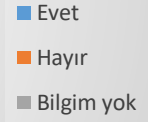
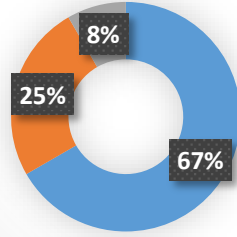
1.1. Uluslararasılaşma ile ilgili kavramlar üniversitenizin misyon/vizyon ifadelerinde yer almakta mıdır?

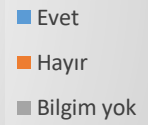
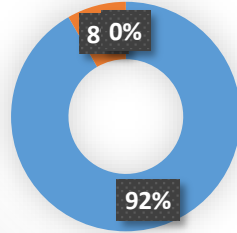
1.2. Uluslararasılaşma ile ilgili kavramlar üniversitenizin stratejik planında yer almakta mıdır?

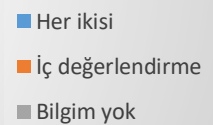
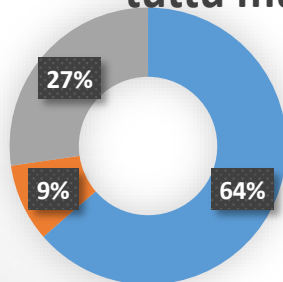
1.3. Üniversitenizde özel olarak uluslararasılaşmaya yönelik belgelendirme çalışmaları var mıdır?

1.4. Üniversiteniz, sadece uluslararasılaşma çabalarını geliştirmeyi hedefleyen bir çalışma ekibine sahip midir?

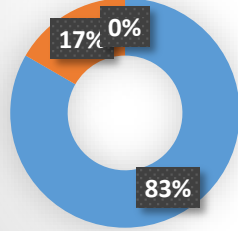

1.5. Üniversiteniz son üç yılda uluslararasılaşma çabalarının etkisini veya ilerleyişini iç veya dış değerlendirmeye tabi tuttu mu?

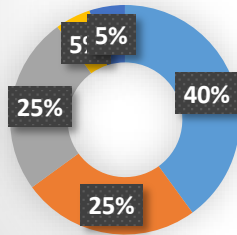
2. Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasına Liderlik Yapı ve Durumu

2.1. Üniversitenizdeki uluslararası faaliyetlerin ve çalışmalarının idari yapısını en iyi hangisi açıklar?

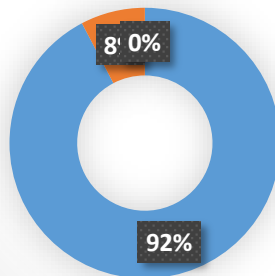
- Uluslararasılaşma faaliyet ve programlarına öncülük eden birden fazla birim vardır
- Uluslararasılaşma faaliyet ve programlarına öncülük eden tek bir birim vardır

2.2. Üniversitenizdeki uluslararası faaliyetlerin ve çalışmaları sürdüren birimlerin adları nedir?

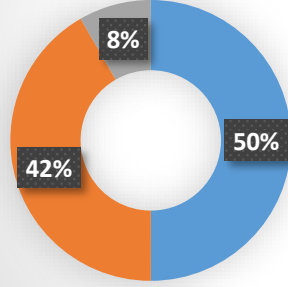
- Uluslararası Öğrenci Koordinatörlüğü
- Dış ilişkiler Koordinatörlüğü
- Uluslararası İlişkiler Koordinatörlüğü
- Uluslararası Akademik İlişkiler Ofisi

2.3. Üniversitenizde uluslararasılaşma çalışmalarını denetleyen veya koordine eden tam zamanlı bir yönetici var mı?

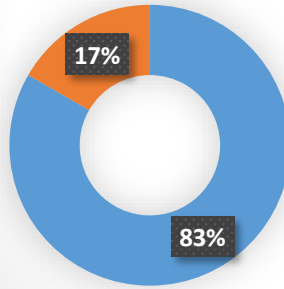
- Evet
- Hayır
- Bilgi yok

2.4. Bu tam zamanlı bir yöneticinin pozisyonu nedir?

- Rektör Yardımcısı
- Uluslararası İlişkiler Ofisi Koordinatörü/Müdürü/Sorumlusu
- Rektör

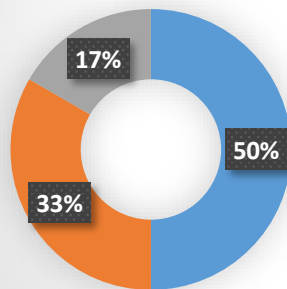
2.5. Bu tam zamanlı yönetici kime karşı sorumludur?

- Rektör
- Rektör Yardımcısı

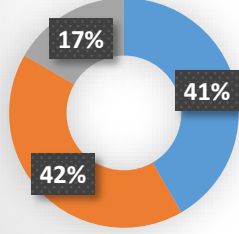
3. Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasına Yönelik Eğitim Programı ve Öğrenme Çıktıları Durumu

3.1. Üniversitenizde belirli uluslararası öğrenme çıktıları bulunmakta mıdır?

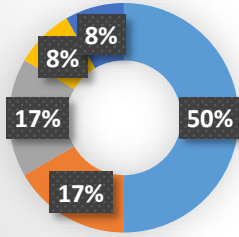
- Evet, tüm öğrenciler için var.
- Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.
- Evet, bazı fakülte, bölüm veya programlardaki öğrenciler için var.

3.2. Üniversiteniz lisans eğitim programını uluslararası hale getirmek için herhangi bir girişimde bulunuyor mu?

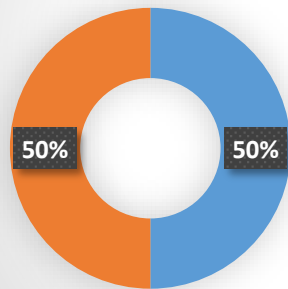
- Evet, bazı fakülte, bölüm veya programlar bir takım girişimlerde bulunuyor.
- Evet, bulunuyor

3.3. Üniversitenizde lisans eğitim programını uluslararasılaşma çabaları hangi seviyede gerçekleşiyor?

- Her bir akademik birim tarafından ayrı gerçekleştiriliyor.
- Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.
- Kurumun tamamında bir komisyon tarafından gerçekleştiriliyor.
- Her bir bölüm tarafından gerçekleştiriliyor.

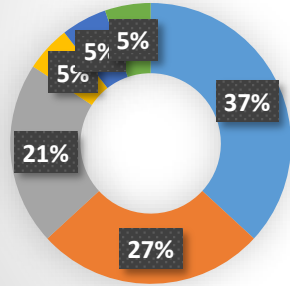
3.4. Üniversiteniz programlarında zorunlu yabancı dil şartı var mı?

- Evet, bazı lisans programları için var
- Evet, tüm lisans programları için var

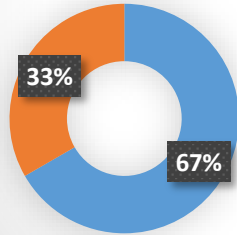

3.5. Üniversitenizde lisans programları için yabancı dil şartı nedir?

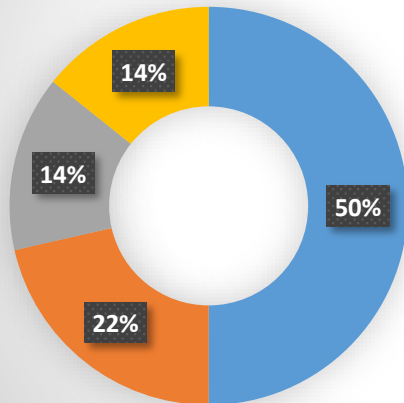
- Zorunlu yabancı dil hazırlık sınıfı
- İsteğe bağlı yabancı dil hazırlık sınıfı
- İki dönem zorunlu yabancı dil dersi
- Tamamen yabancı dilde eğitim
- Dört ve üzeri dönem zorunlu yabancı dil dersi
- Konu ile ilgili bilgim yoktur

3.6. Üniversitenizde uluslararası konuları içeren zorunlu ya da ortak seçmeli dersler var mı?

- Evet, bazı fakülte, bölüm veya programlar için vardır
- Konu ile ilgili bilgim yoktur

3.7. Bu zorunlu dersleri en iyi açıklayan seçenek ya da seçenekleri seçiniz.

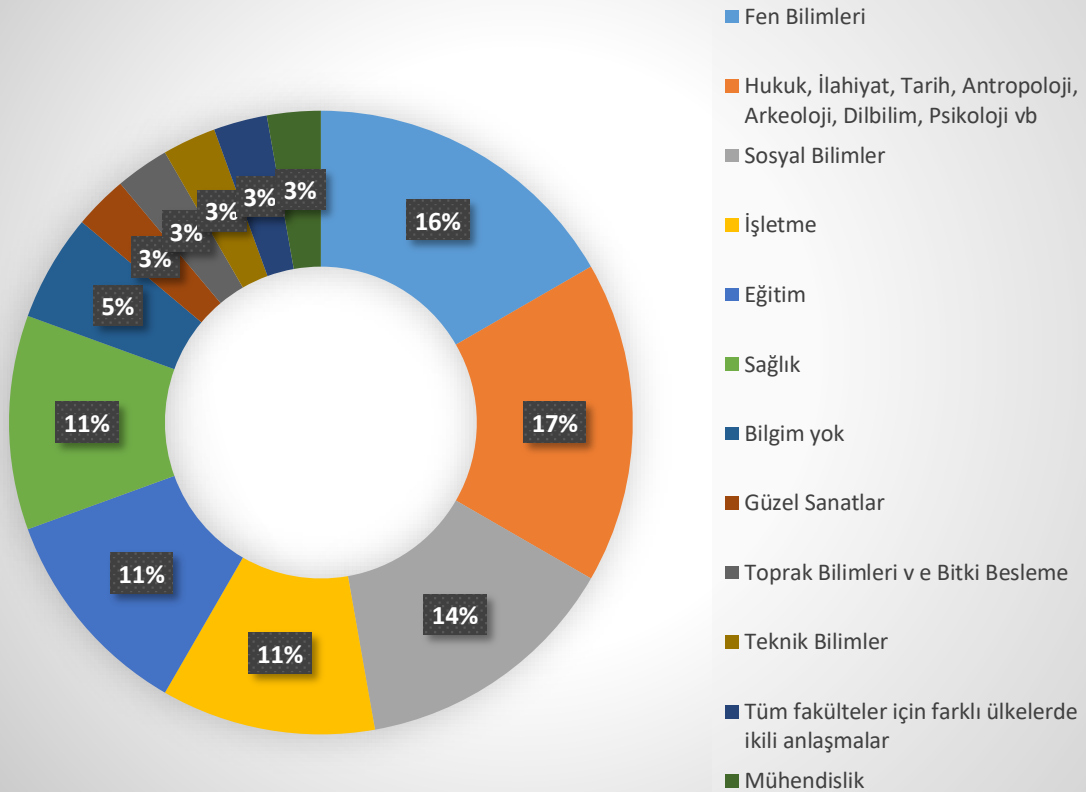

- Konu ile ilgili bilgim yoktur
- Öğrenciler uluslararası konuları içeren bir veya birkaç dersi almak zorunda değillerdir çünkü müfredat içerisinde yer alan derslerde ünite bazında bu konulara yer verilmektedir
- Öğrencilerin sağlık, çevre veya barış çalışmaları gibi uluslararası eğilimleri içeren ders veya dersler almaları gerekmektedir

3.8. Üniversiteniz, öğrenciler için uluslararası ortaklıklar, uluslararası ortak diploma programları ve uluslararası iş birliği seçenekleri sağlıyor mu?

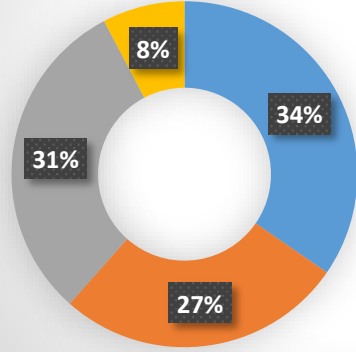

3.9. Bu uluslararası ortaklıklar veya sertifika seçenekleri hangi alanları kapsamaktadır?

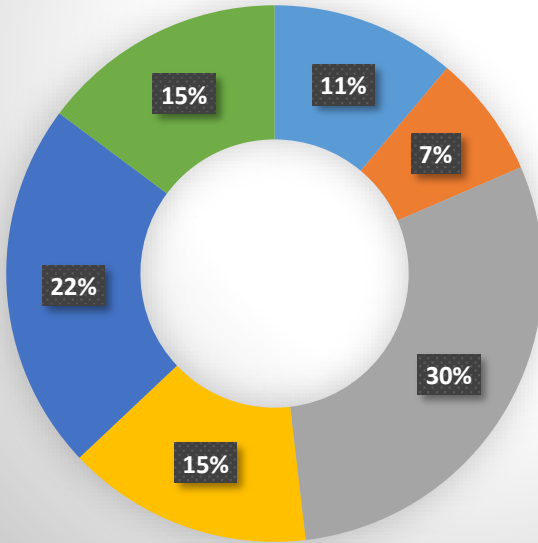

3.10. Üniversiteniz son bir yılda aşağıdaki program veya etkinliklerden hangilerini öğrencilerine sağladı mı?

- Düzenli ve devam eden uluslararası festivaller veya yerleşkedeki etkinlikler
- Uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle bütünleşmesi çalışmaları
- Uluslararası konulara ilgi duyan öğrenciler için buluşma mekânları
- Bu konu çalıştığım birimin sorumluluğunda olmadığı için fikrim yok.

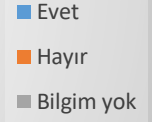
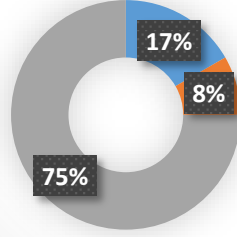
3.11. Üniversiteniz aşağıdaki uluslararasılaşma faaliyetlerini kolaylaştırmak için video konferans, çevrimiçi öğrenme platformları, sosyal medya gibi teknolojik araçları kullanmakta mıdır?

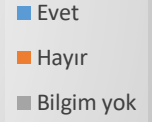
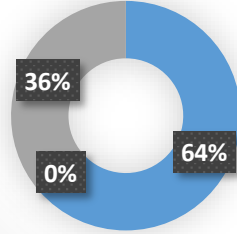
- Yurtdışındaki ortaklarla birlikte yürüttüğü ortak ve çift diploma programlarının derslerini vermek
- Kitleysel açık çevrimiçi dersler sunmak
- Uluslararası öğrenci alımı çalışmaları (örneğin üniversite fuarlarına katılarak ilgilenen öğrenciler için çevrimiçi bilgilendirme toplantıları yapmak vb.)
- Yurtdışında eğitim gören öğrencilerini desteklemek (örneğin sanal danışmanlık oturumları sunmak)

4.Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasına Yönelik Fakülte Politikaları ve Uygulamaları Durumu

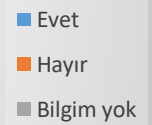
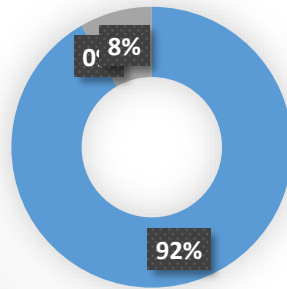
4.1.1. Derslerin ya da programların uluslararasılaşması için finansman sağlanması durumu

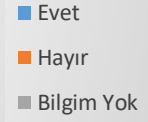
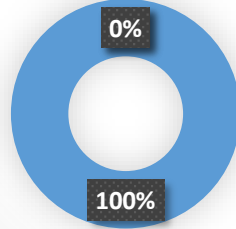
4.1.2. Uluslararası fakülte etkinliklerine ev sahipliği yapmak için finansman sağlanması durumu

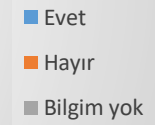
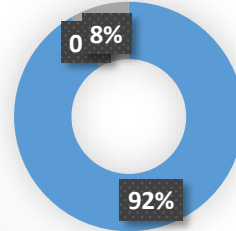
4.1.3. Yurtdışındaki üniversitelerde ders vermek için finansman sağlama durumu

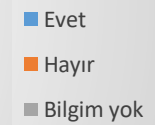
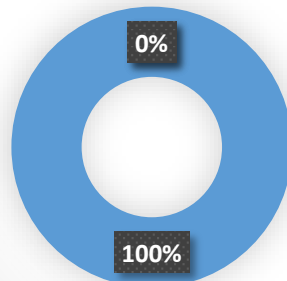
4.1.4. Öğrencileri yurtdışındaki eğitim programlarına gitmeye yönlendirmek için finansman sağlama durumu

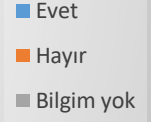
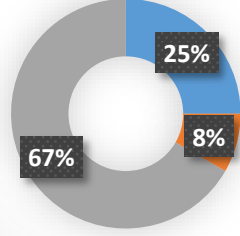
4.1.5. Yurtdışındaki toplantılara veya konferanslara seyahatler düzenlemek için finansman sağlama durumu

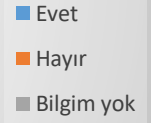
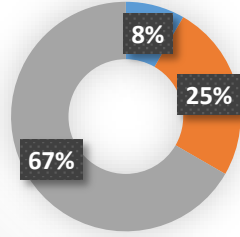
4.1.6. Yurt dışında araştırma yapma veya eğitim almak için finansman sağlama durumu

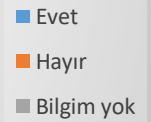
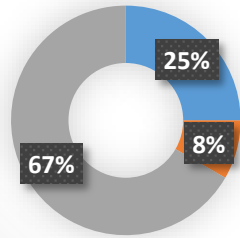
4.1.7. Yurtdışında fakülte geliştirme seminerlerine katılmak için finansman sağlama durumu

4.2.1. Eğitim programının uluslararasılaşmasına yönelik atölye çalışmalarını sağlama durumu

4.2.2. Derslerin uluslararasılaşmasında teknolojinin kullanımına yönelik atölye çalışmalarını sağlama durumu

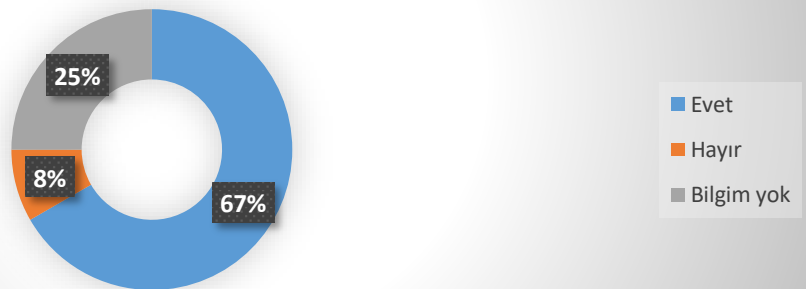
4.2.2. Küresel öğrenme ile ilgili atölye çalışmalarını sağlama durumu

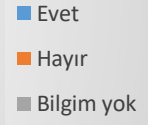
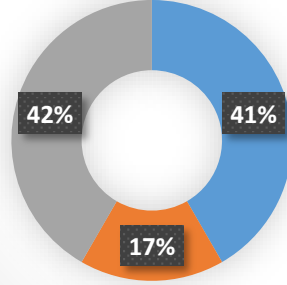
4.2.3. Uluslararası öğrencilere ders verme ve onlarla bütünleşme atölyelerini sağlama durumu

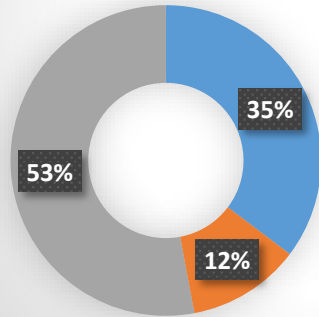
4.2.4. Yabancı dil becerilerini geliştirme fırsatlarını sağlama durumu

4.2.5. Özellikle uluslararası faaliyetler için ödüller verme durumu

4.3. Üniversitenizde, akademik personelin uluslararası eğitim veya araştırma faaliyetleri bir sistem, veri tabanı ya da yazılım yoluyla takip ediliyor mu?

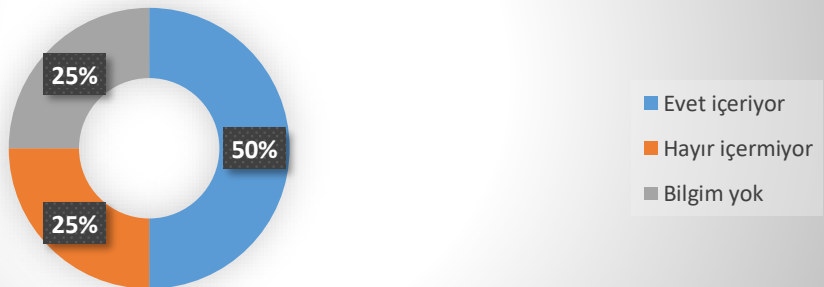
5.1. Üniversitenizin tamamı ya da herhangi bir akademik birimi için uluslararası öğrenci sayısını arttırma planı bulunmakta mıdır?

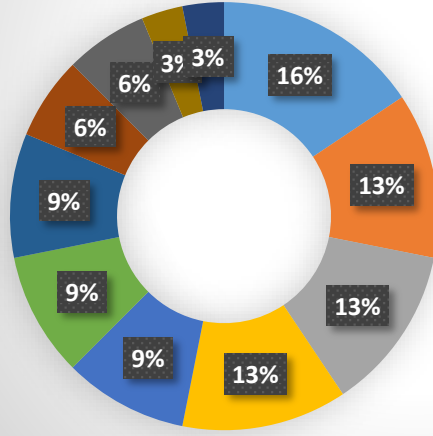
5.2. Bu uluslararası öğrenci sayısını arttırma planı belirli sayısal kayıt hedefleri içeriyor mu (Örneğin öğrenci sayısı, vb.)?

5.3. Bu uluslararası öğrenci sayısını arttırma planı belirli coğrafi hedefler içeriyor mu?

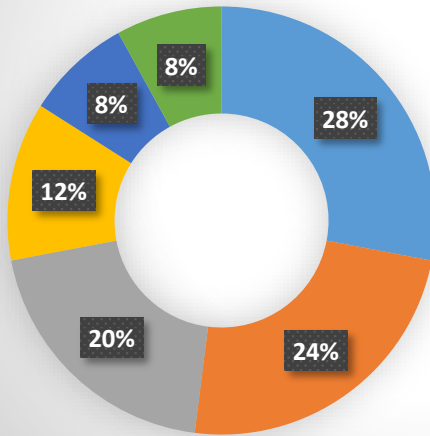

5.4. Bu uluslararası öğrenci sayısını arttırma planının coğrafi hedeflerini ülke ya da bölge olarak belirtin.

- Asya
- Belirli bir ülke ya da bölge yoktur.
- Türk Cumhuriyetleri
- Balkanlar
- Avrupa
- Afrika
- Ortadoğu
- Arap Ülkeleri
- Bilgim yok
- Amerika
- Uzak Doğu

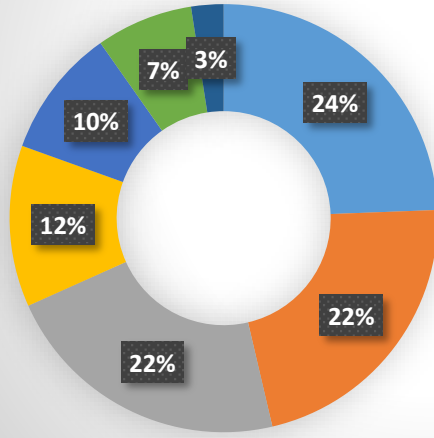
5.5. Üniversitenizin uluslararası öğrenci sayısını arttırma sürecinde yaşadığı zorluklar nelerdir?

- Türkiye'nin içerisinde bulunduğu coğrafi bölge ve bölgenin imajı,
- Komşu ülkelerde yaşanan karışıklıklar
- Diğer ülkelerin Türkiye'ye karşı olan ön yargıları
- Üniversitenin tanınırlığı
- Üniversitenin altyapı eksiklikleri
- Bilgim yok

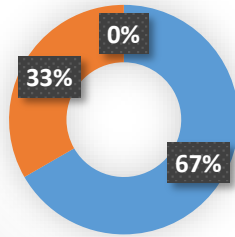

5.6. Üniversitenizin uluslararası öğrenci sayısını arttırma sürecinde sahip olduğu avantajlar nelerdir?

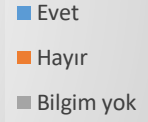
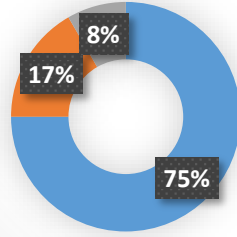
- Üniversitenin uluslararasılaşma hedeflerinin olması
- Üniversitenin güçlü altyapısı
- Öğrencilerin geldiği ülkelerle tarih ve kültür birliğinin bulunması
- Öğrencilerin geldikleri ülkelerde yaşanan karışıklıklar
- Türkiye'nin içerisinde bulunduğu coğrafi bölge ve bölgenin imajı
- Türkiye'nin tanınırlığı
- Hacettepe Üniversitesinin özellikle sağlık bilimleri alanında dünyadaki ünü

5.7.1. Üniversitelerin uluslararası öğrenci sayısını arttırmak için burs ya da finansal yardımlar yapma durumu

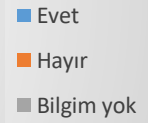
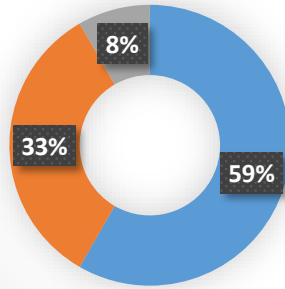

- Evet
- Hayır
- Bilgim yok

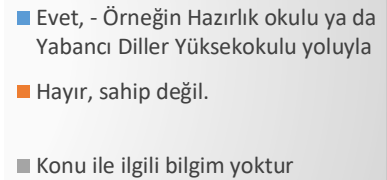
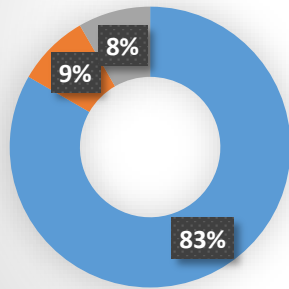
5.7.2. Uluslararası öğrencilerin sayısının arttırılmasında görevli personelin seyahat işlemlerine maddi destek durumu

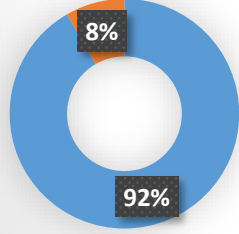
5.7.3. Uluslararası öğrenci sayısını arttırma mutabakatlarına maddi destek olma durumu

5.8. Üniversiteniz, uluslararası öğrencilere İngilizce öğrenme imkanı sağlıyor mu?

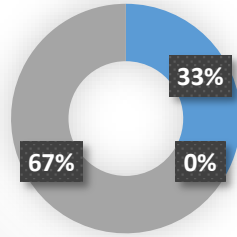

5.9. Üniversiteniz, uluslararası lisans veya lisansüstü öğrencilere Türkçe öğretme yetkinliğine sahip mi?

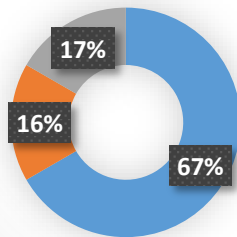
- Evet, - üniversitenin kendi kaynaklarıyla yürüttüğü bir Türkçe öğretme programı var.
- Hayır, sahip değil.

5.10.1. Uluslararası öğrencilere bireyselleştirilmiş akademik destek hizmeti verme durumu

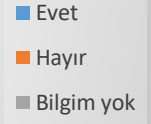
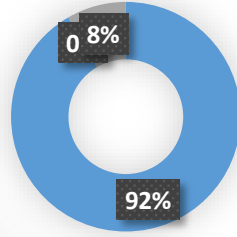
- Evet
- Hayır
- Bilgim yok

5.10.2. Uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye ve üniversitenin bulunduğu bölgeye uyum destek hizmeti verme durumu

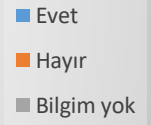
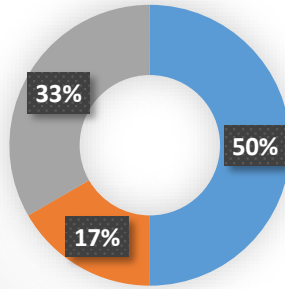

- Evet
- Hayır
- Bilgim yok

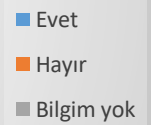
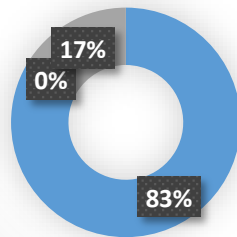
5.10.3. Uluslararası öğrencilerin üniversiteye uyumu noktasında destek hizmeti alma durumu

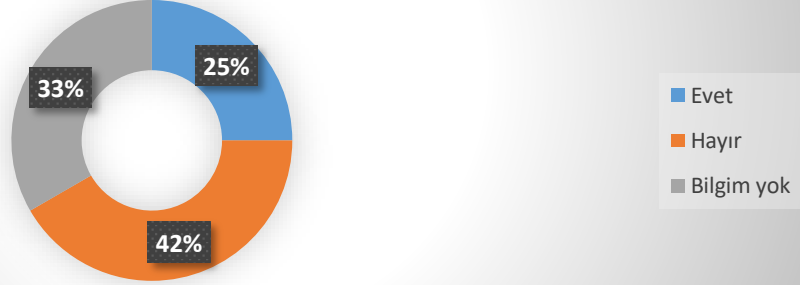
5.10.4. Uluslararası öğrencilerin konut bulma konusunda yardım alma durumu

5.10.5. Üniversitelerin uluslararası öğrencilere yönelik kurumsal danışma birimi hizmeti vermesi durumu

5.10.6. Üniversitelerin uluslararası mezun öğrenciler birimine sahip olma durumu

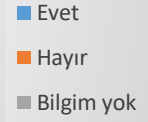
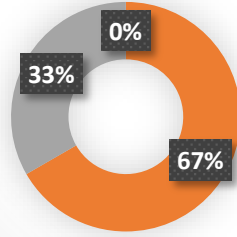
5.10.7. Üniversitelerin Türkçe öğrenen uluslararası öğrenciler için dil destek hizmeti verme durumu

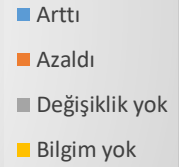
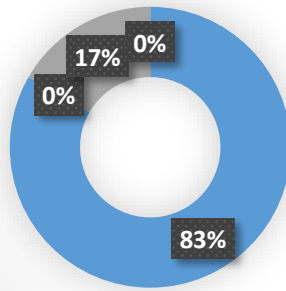
5.10.8. Üniversitelerin uluslararası öğrencilerin aile fertleri için destek hizmetleri verme durumu

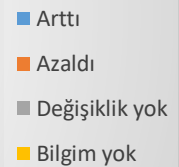
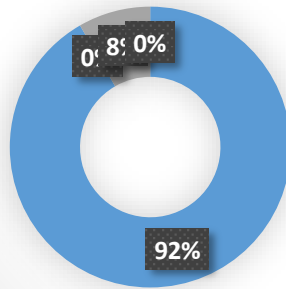
5.10.9. Üniversitelerin uluslararası öğrenciler için ev sahibi aile bulma destek hizmeti verme durumu

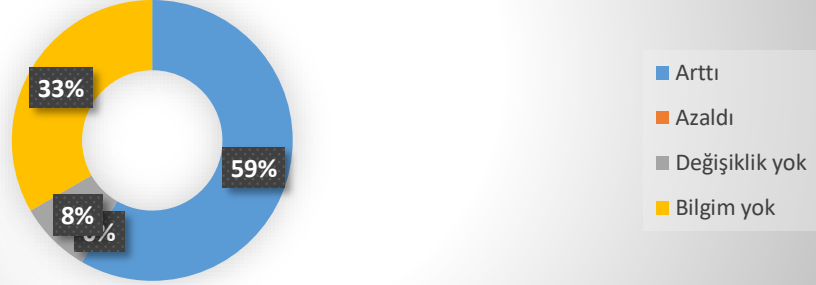
5.11.1. Yurt dışında eğitim alma faaliyetlerine katılan öğrencilerin sayı durumu

5.11.2. Yurt dışında staj yapma faaliyetlerine katılan öğrencilerin sayı durumu

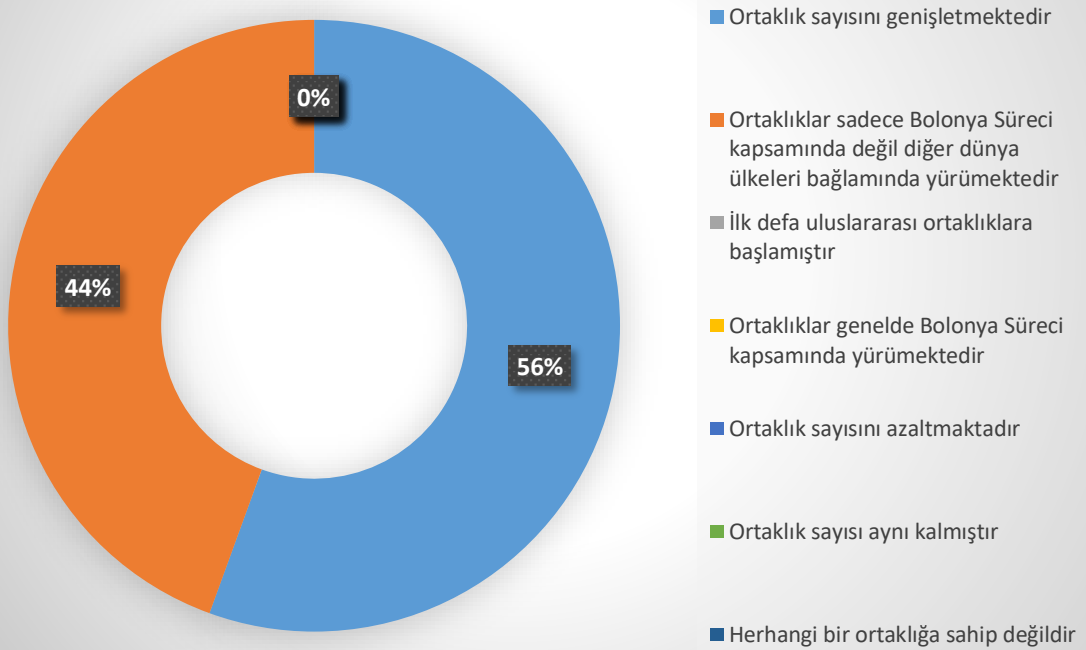

5.11.3. Yurt dışında araştırma yapma faaliyetlerine katılan öğrencilerin sayı durumu

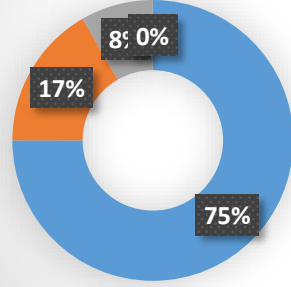

6. Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasına Yönelik İşbirliği Ve Ortaklıklar Durumu

6.1. Üniversitenizin uluslararası ortaklıklara olan yaklaşımını en iyi hangisi tarif eder?

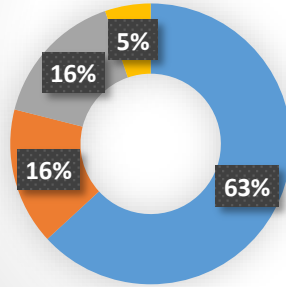

6.2. Üniversiteniz uluslararası ortaklıklar kurmak için resmi bir strateji belirledi mi?

- Evet, belirledi
- Hayır, ancak belirleme sürecinde
- Evet ama resmi değil
- Hayır, belirlemedi

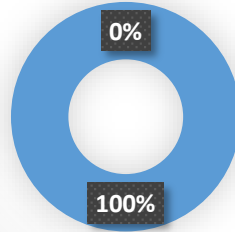
6.3. Üniversiteniz yurtdışında kimlerle ortaklıklara sahiptir?

- Üniversiteler
- Yabancı hükümetler
- Sivil toplum örgütleri
- Şirketler

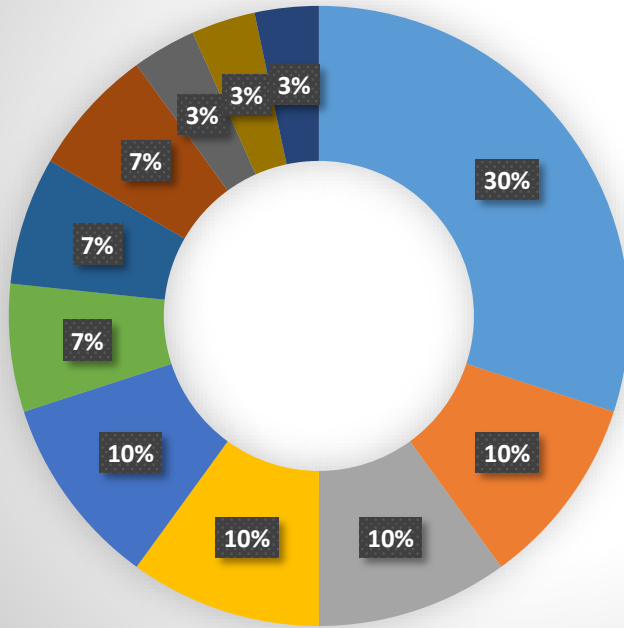

6.4. Üniversitenizde temel görevi uluslararası ortaklıklar kurmak olan bir personel var mıdır?

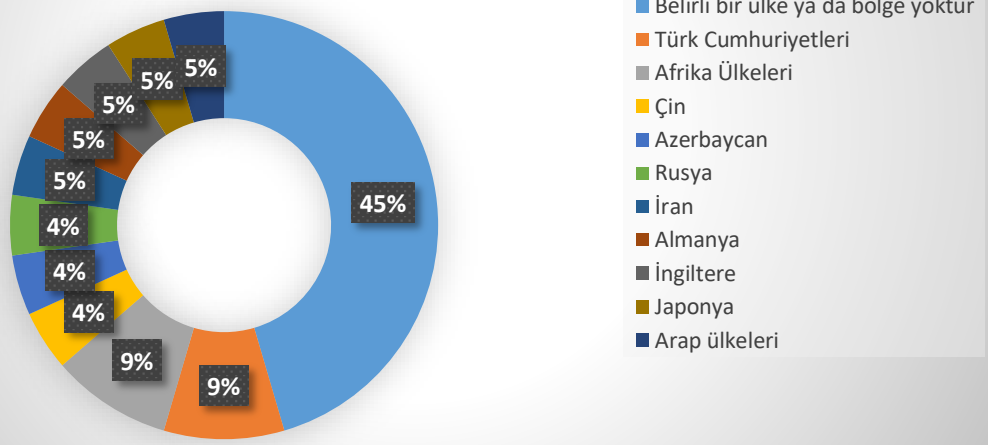
- Evet, vardır
- Hayır, yoktur

6.5. Üniversiteniz genel olarak hangi ülkeler ya da bölgelerde mevcut ortaklıklara sahiptir?

- Belirli bir ülke ya da bölge yoktur, farklı bölge ve ülkelerde ortaklıklar bulunmaktadır
- Çin
- Azerbaycan
- Türk Cumhuriyetleri
- Arap Ülkeleri
- Rusya
- İran
- Almanya
- İngiltere
- Japonya
- Afrika Ülkeleri

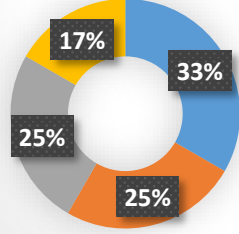
6.6. Üniversiteniz uluslararası ortaklıklar kurmak için öncelikli ülkeler ya da bölgeler belirledi mi?

6.7. Üniversiteniz yurt dışı üniversiteleriyle ortaklaşa çift diploma programları yürütmekte midir?

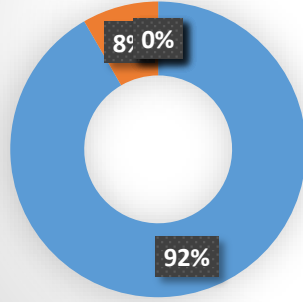

6.8. Üniversiteniz yurtdışında bir üniversiteyle beraber tek diploma veren ortak lisans programı yürütmekte midir?

- Hayır, yürütmemektedir
- Evet, yürütmektedir
- Konu ile ilgili bilgim yoktur
- Hayır, ancak bunun için çalışmaktadır

6.9. Üniversiteniz, yurtdışında tam zamanlı bir personelin çalıştığı aşağıdaki birimlerden birine sahip midir?

- Sahip değildir
- Şube kampüsü
- İdari ofis
- Türk öğrencileri için yurtdışında eğitim ofisi
- Türkiye dışındaki öğrencilere programların tanıtıldığı ofis
- Araştırma merkezi

Ek E: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Barış ERİÇOK (Etik Komisyon İzni)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Doktora öğrencisi **Barış ERİÇOK**'un **Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN** danışmanlığında yürüttüğü "**Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **06 Ağustos 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden **T18a6d14-8d58-4590-bd14-f0528569277e** ile kontrol edilebilir. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Sevda TOPAT

Ek F: Kurumlardan Alınan İzinler

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

Sayı : 81576613-605.01-E.22709112
Konu : Araştırma Uygulama İzin Talebi

15.11.2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE (Rektörlük)

- İlgi: a) Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğünün 11/10/2019 tarihli ve 35853172-300-00000812960 sayılı yazısı ~~4021~~ İSİ.
b) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün 18/10/2019 tarihli ve 43145072/605.01/20418319 sayılı yazısı
c) Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğünün 14/11/2019 tarihli ve 64243970-150.02-E.22583888 sayılı yazısı
ç) Millî Eğitim Bakanlığının 22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 (2017/25) sayılı genelgesi

İlgi (a) yazı ile Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Barış ERİÇOK'un "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" konulu doktora tezi kapsamında; Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğünde mülakat yapmaya yönelik izin talebi Genel Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Söz konusu araştırma uygulama izin talebine yönelik olarak ilgili Birimlerden görüş talep edilmiş olup; ilgi (b) ve ilgi (c) yazılar ile mülakat konusu itibarıyla çalışma alanı gereği Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü, Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığında görevli uzmanlarla mülakat yapılmasında bir sakınca bulunmadığı bildirilmiştir.

Denetimi kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılmış veri toplama aracının uygulanmasına ilgi (ç) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Anıl YILMAZ
Bakan a.
Genel Müdür

Güvenli Elektronik İmza

Ek: Veri Toplama Aracı (1 Sayfa)
Evrakın elektronik imza ile doğrulanması için <https://belge.dogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden, 4ee4-40e4-9160-daf9e97afad9 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Yönetmeliği gereğince Güvenli Elektronik İmza ile oluşturulmuştur.

TÜRKİYE MAARİF VAKFI
Öğrenci ve Mezun Takip İşleri Birim Başkanlığı

Tarih:
28/10/2019
Sayı:
-39422188-770-
E.2687-
E.0000084188C

Sayı : 39422188-770-E.2687

28/10/2019

Konu : Uygulama İzni (Barış ERİÇOK) Hk.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : Hacettepe Üniversitesi 11/10/2019 tarihli ve 35853172-300 sayılı yazısı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi doktora öğrencisi Barış Eriçok'un "Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaştırılması Sürecinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışmasıyla ilgili vakfımızda uygulama yapma talebine ilişkin ilgi yazıları değerlendirilmiştir.

Söz konusu talep Vakfımızca uygun görülmektedir.

Bilgilerimi ve gereğini arz ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Birol AKGÜN
Türkiye Maarif Vakfı Başkanı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden abe348cb-f4b2-4141-86e2-e4c dbde69799 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI
Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı

Sayı :18531138-200
Konu :Uygulama İzni (Barış ERİÇOK)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün 25.10.2019 tarihli ve 884797 sayılı yazısı.

İlgi yazıda Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Doktora programında eğitim gören Barış ERİÇOK'un "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması kapsamında Başkanlığımızda nitel görüşme tekniği yoluyla uygulama yapması hususunda gerekli izinlerin sağlanması talep edilmiştir.

Bilindiği üzere, günümüzde yükseköğretimde uluslararasılaşma eğitimi artmakla birlikte, hem akademik ve bilimsel katkılar sunmakta, hem de kamu diplomasisi ve kalkınma işbirliği aracı olarak, ülkeler ve kültürler arası etkileşimin artmasını sağlamaktadır. Yine uluslararasılaşma sürecine katkılar sunan Türkiye Bursları ülkemizin uluslararası alanda geliştirdiği kültürel, siyasi ve ekonomik ilişkileri uluslararası öğrenciler tarafından tesis edilecek bağlar ile güçlendirmek, Türk kültür ve medeniyeti ile ülkemizin yükseköğretim alanında sağladığı birikimin küresel düzeyde tanıtım ve paylaşımını sağlamak amacıyla Başkanlığımız tarafından yürütülmektedir.

Bu itibarla, Barış ERİÇOK'un "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması kapsamında, nitel görüşme tekniği yoluyla uygulama yapması Başkanlığımızca uygun değerlendirilmiştir.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

e-İmzalıdır
Ahmet ATABAŞ
Başkan a.
Daire Başkanı

(Strateji Geliştirme ve Kurumsal İletişim Müdürlüğü)

Sayı : 30336923-806.01.03-2020/E.29772

25.01.2020

Konu : Uygulama İzni (Barış ERİÇOK) Hk

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 11.10.2019 tarihli ve 35853172-300-E.812960 sayılı yazıları

İlgi yazılarında; Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı doktora öğrencisi olan Barış ERİÇOK'un, Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN' ın danışmanlığında "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi " başlıklı tez çalışmasını yürüttüğü, söz konusu tez çalışmasının Üniversite Senatosu Etik Komisyonunca etik açıdan uygun bulunduğu ve adı geçen öğrencinin tez çalışması kapsamında Enstitümüzde uygulama yapmak istediği belirtilmiştir.

Bu çerçevede; Barış ERİÇOK'un Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN' ın danışmanlığında yürüttüğü "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi " başlıklı tez çalışması kapsamında Enstitümüzde uygulama yapması Enstitü Başkanlığınca uygun değerlendirilmiştir.

Bilgilerine arz ederim.

 E-imzalı

Prof. Dr. Şeref ATEŞ
Başkan V.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Dış İlişkiler Ofisi Koordinatörlüğü

Sayı : 73485858-300-E.1900298410
Konu : Uygulama İzni (Barış ERİÇOK)

18.10.2019

ÖĞRENCİ İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞINA

İlgi : 17.10.2019 tarihli ve 88179374-300-E.1900297688 sayılı belge.

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı doktora öğrencisi Barış ERİÇOK'un "Türkiyede Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışmasının uygulamasını ve veri toplamasını Üniversitemiz Dış İlişkiler Ofisi Koordinatörlüğünde yapma talebi uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Sezai ERCİŞLİ
Rektör Yardımcısı

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Tarih:
04/11/2019
Sayı: -000-
E.00000850623

9050850623

Sayı: 26468960-000/40099
Konu: Barış ERİÇOK'un Uygulama İzni

04/11/2019

İlgi : 09.10.2019 tarihli ve 51944218-300-810684 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan ilgi yazıda bahsi geçen Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı doktora öğrencisi Barış ERİÇOK'un "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" tez çalışması kapsamında Üniversitemiz Erasmus Koordinatörlüğü'nde uygulama yapma isteği Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.
Bilgilerinizi arz/rica ederim.

Prof. Dr. A. Saim KILAVUZ
Rektör

Ek :
Yazı Örneği ve Eki (36 Sayfa)

Dağıtım :
Gereği :
Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne (Ek
konulmadı)

Bilgi :
Erasmus Kurum Koordinatörlüğüne

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı :14065294/044/E. 21264
Konu :Anketler

22/10/2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 09/10/2019 tarihli ve 81684 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Doktora programı öğrencisi Barış ERİÇOK'un "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında Üniversitemiz Dış İlişkiler Ofisi Başkanlığında anket uygulaması yapma talebi uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-izmalıdır

Prof.Dr. Recai KILIÇ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı :87841438/605.01/E.23229
Konu :UYGULAMA İZİNİ (BARIŞ ERİÇOK)

30/10/2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi :09/10/2019 tarihli, 810684 sayılı ve "UYGULAMA İZİNİ (BARIŞ ERİÇOK)"
konulu yazı

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı doktora öğrencisi Barış Eriçok'un "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında Üniversitemizde uygulama yapma talebi uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-İmzalıdır
Prof.Dr. Şehmus DEMİR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden abe348cb-f4b2-4141-86e2-e4cdbde69799 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrakı Doğrulamak için : <https://ebys.gantep.edu.tr/enVision/DoGrula/SVBENR9>
Üniversite Bulvarı P.K. 27310 Şehitkamil / Gaziantep, TÜRKİYE Ayrıntılı bilgi için irtibat:
Tel: : 0 (342) 360 12 00 Faks: 0 (342) 360 10 13
E-Posta: : bilgi@gantep.edu.tr Elektronik ağı: <http://www.gantep.edu.tr/>

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 40752009-300
Konu : Uygulama İzni (Barış ERİÇOK)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü'nün 09.10.2019 tarihli ve 810684 sayılı yazısı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı doktora öğrencisi Barış ERİÇOK 'un "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında Üniversitemiz Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü'nde uygulama yapma talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Mehmet İsmail YAĞCI
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek:İlgi Yazı ve Ekleri

Adres: Mersin Üniversitesi Öğrenci
İşleri Daire Başkanlığı Çiftlikköy
Kampusü 33110 Yenişehir Mersin
E-posta:

Ayrıntılı bilgi için: Dursun Yavuz ÇAĞLAYAN

Fax: +90 03243610846

Telefon: +90 03243610001-34755

Elektronik ağ: www.mersin.edu.tr

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden c57e2a17-7a3d-4546-921e-014703222e77 kodu ile erişebilirsiniz.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır. fbb1ae9c61f0 kodu ile erişebilirsiniz.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

TASNİF DIŞI
T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih:
07/11/2019
Sayı: -300-
E.00000857825

Sayı : 49933177-300-E.24853
Konu : Uluslararasılaşma Çalışması Hakkında

07/11/2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgide kayıtlı yazınızda belirtilen Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı doktora öğrencisi Barış ERİÇOK'un, Doç.Dr.Gökhan ARASTAMAN'ın danışmanlığında yürüttüğü "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışmasını Üniversitemiz Uluslararası İlişkiler Biriminde yapma isteği Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-İmzalıdır

Prof. Dr. Vedat CEYHAN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 9f26b336-7d3a-4144-9ad3-b33c72f8137d kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

TASNİF DIŞI

T.C.
UŞAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : 33424009-300-
Konu : Uygulama İzni (Barış ERİÇOK)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

İlgi : 09/10/2019 tarihli ve 810684 sayılı yazınız.

İlgi yazıya istinaden; Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Doktora programı öğrencisi Barış ERİÇOK'un "Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Sürecinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışması için Üniversitemiz Uluslararası İlişkiler Ofisi Koordinatörlüğünde uygulama yapma isteğiniz Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Adem DURU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 2b3bca26-573f-43ee-8de7-45f596777853 kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrakı Doğrulamak için : <https://ebys.usak.edu.tr/enVision/Dogrula/SMEELT>

Bir Eylül Kampüsü İzmir Yolu 8.Km 64200/Uşak
Tel: (276) 221 22 01
Faks: (276) 221 22 02
E-Posta: gensek@usak.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Funda DOĞMUŞ
Dahili:
Elektronik ağı:<http://gensek.usak.edu.tr/>

Sayfa 1 / 1

Ek G: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

27/4/2020

BARIŞ ERİÇOK

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
29/04/2020	290	59840	03/04 /2020	%12	1311049161

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Barış ERİÇOK

Öğrenci No.: N14247230

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri

Program: Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Educational Sciences

Thesis Title: Evaluating the Internationalization of Higher Education in Turkey

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
29/04/2020	290	59840	03/04 /2020	%12	1311049161

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Last name: Barış ERIÇOK

Student No.: N14247230

Department: Eğitim Bilimleri

Program: Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prof. Dr. Gökhan ARASTAMAN

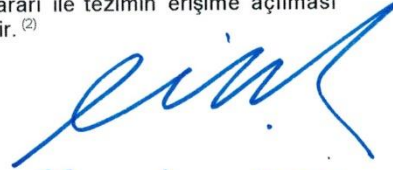
Ek İ: Yayınlanma ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezimin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Teziminle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

27 / 4 / 2020
Barış ERİÇOK

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tez erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tez erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7. 2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

